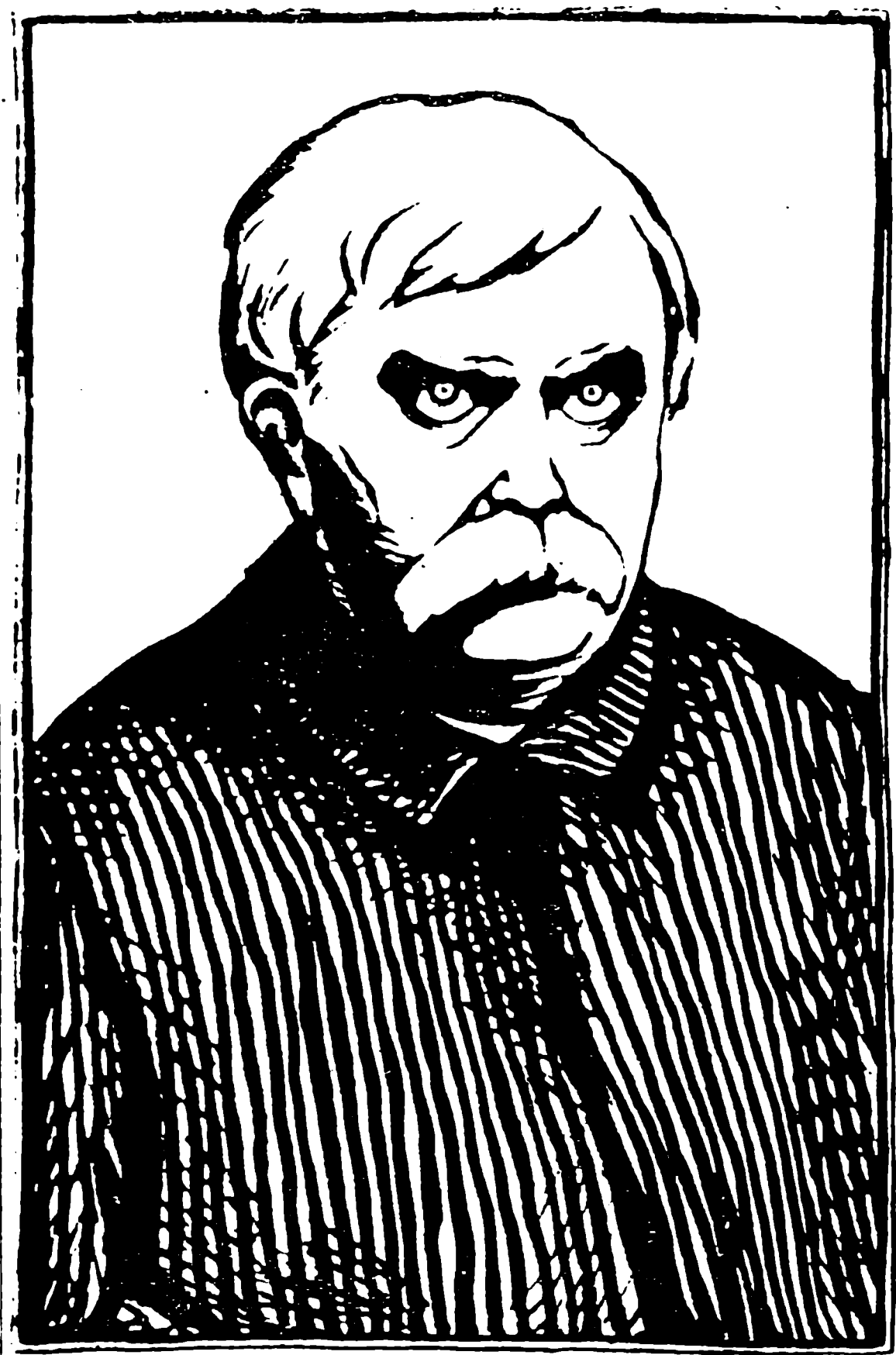

LÉON BLOY

BRÁNA
POKORNÝCH

DOBŘÉ DÍLO

STARÁ ŘÍŠE NÁ MORAVĚ

LÉON BLOY

BRÁNA
POKORNÝCH

osmý svazek deníku autorova

1915–1917

*Diligentibus Deum omnia
cooperantur in bonum.*

S. PAUL. Rom. 8

1947

Dobré Dílo ve Staré Říši na Moravě

Našemu polskému příteli

AUGUSTINU JAKUBISIAKOVI

knězi katolickému.

Přijměte, drahý příteli, svými kněžskými rukama tyto poslední stránky Toho, jež milujete.

Čtěte je v mlčení všeho toho, *co není*. Tehdy budete opravdu s LÉONEM BLOY, jako byste seděl u jeho stolu a on vám lámal chléb.

Nejste-liž - podle Slova Prorokova - Andělem Páně, jež doporučuje se pohostinnu přijímati?

Budete jeho hostem, tak jako on bývá Vaším, kdykoliv pozdvihujete kalicha za Živé i za Nebožtíky, vykonáváje tím svoje poslání, kterýmž jest *připravovati místo naše*: »*Ecce ego mittam Angelum meum, qui praecedat te, et custodiat in via et introducat in locum quem paravi.*« (Exodi: XXIII).

Jeanne Léon Bloy

ŘÍJEN

8. – Přijímání v Mévoisinsu o 7. hodinách. Loučíme se s farářem. Daří se mi lépe. Johanna a děti modlily se za mne. Vše připraveno co nejlépe. Soused odpravivší naše zavazadla odváží nyní i nás na zastávku.

Odjezd o půl desáté.

Jakub a Petr nás očekávali na Montparnassu. Obědváme společně. Ale dostavuje se námaha, a sotva mohu jísti.

9. – Nejsem k žádné práci a stůňu stále.

Včera mi Petr donesl zprávu o smrti Remy de Gourmonta. Jeho poslední článek v *Mercuru* byly pošklebky na Johannu z Arku.

10. Neděle. – Praví mi, a sám to pozoruji, že nesmím z domu. Do zdraví mám strašlivě daleko.

V šest hodin mne přichází navštívit Jindřich Boutet, od něhož jsem našel při návratu novou knihu *Duše Paříže 1914*.

15. – Noc velmi bolestná. Večer oznamuje mi Johanna, že zítra ráno mi donese kaplan famosti svaté přijímání.

Majitel domu nám dává advokátní výpověď, což – jak praví jistý obeznaný přítel – nevyovídá načisto nic.

16. – Poslední noci bylo mi skorem dobře a i vedne dařilo se mi mnohem lépe.

Večer dokonce mohu si zahrát v šachy

s Johannou a čísti se zájmem stránky Marbotovy.

18. – List od neznámého muže jménem Josefa Mulse. Jest to belgický uprchlík, velmi rád čte moje knihy a přál by si mne spatřiti.

Ke třetí hodině návštěva Martineau-a s jeho ženou. Teší mne, že je zase vidím, a dávám jim čísti několik stránek ze svého rukopisu, ale padá na mne veliká únava a jest mi ještě hůře, když mi jakás žena přichází vsadit pijavky, léčení, jemuž nevidím užitečnosti.

19. – V poledne dostávám psaní od Ondřeje Duponta; jest smuten a odevzdán do vůle Boží. Píšu mu s úsilím dlouhý list na povzbuzenou.

22. – Velmi vroucí a velmi zajímavý list od Bellé-ho, který stejně jako já má nejčernější tušení pro budoucnost.

23. – Ráno píšu dlouhé psaní Bellé-mu, bych mu dodal myslí.

Véra přišla k nám na oběd. Podle jejích slov důstojníci na frontě čtou prý mnoho *Johannu z Arku*.

Večer v 6 hodin mne přichází navštívit Boutet. Uvádí mi jednoho domácího, který posílá kolkované papíry svým nájemníkům i *na frontu!!!*

25. – Filip Raoux, jehož mlčení mne znepokojovalo, posléze dává mi zprávy o sobě. Až dosud nic se mu nestalo, ale vidí strašlivě hrůzu této války.

Dostal jsem zajímavý tiskopis: List faráře

z kraje vienneského monsiňoru de Cabrières v odpověď na neslýchaný list tohoto kardiála proti Melanii.

27. – Čtu *Život svatého Bernarda* od Ratisbonna.

Domáci mi píše, že mi promine všecku nezaplacenou činži a nechá mne na pokoji, svolím-li vystěhovati se 15. ledna.

29. – List paní X... Píšu jí, že mi jest přítelkyní starší než mnoho jiných, neboť jsem ji znal už v Ráji pozemském.

LISTOPAD

1. – Po šťastně přestálé noci vstávám za hlaholu zvonů a mám pocit, že se mi vrátila část mých sil.

2. – Čtu celý den.

Večer k šesté hodině příjemná návštěva Jindřicha Bouteta, který shledává, že jsem zdravější, a má radost ze zprávy, že moje kniha bude vydána.

Dnes počal jsem se modliti Hodinky za Mrtvé, které jsem se rozhodl čísti denně po tento měsíc.

3. – Přichází mne navštívit Valette. Myslí, že v mé knize *Na prahu Apokalypsy* není se třeba obávati škrtů censury, která se zabývá jenom vyhledáváním drobných útoků politických nebo mířících proti státní správě. Jsem pro ni příliš vysoko. Odchází v půl šesté nesa si můj rukopis.

6. – Čtu *Ecclesiasticus*. Dlužno se nadíti veli-
kého prospěchu z vytrvalého studia této knihy.

10. – Raouxovi:

...Psal jsem Vám, že jsem byl velmi nemocen? Stůňu dosud, nikoliv aby to znepokojovalo, dosti však, aby mi bylo trpěti den co den. Každé vážné úsilí mi jest zaká-
záno a pocituji velmi jasně, že jsem se octl neodvolatelně v bídě staroby. 70 let toť trvání našeho života, praví Duch Svátý. Nejsilnější dospívají 80, *et amplius labor et dolor*. Jsem tedy na rozhrání, velmi přesvědčen ostatně, že promarnil svůj život. Utěšuji se, jak mohu, myšlenkou, že jsem napsal knihy, jež jsou prospěšny několika lidem, ale co do ostatního jaká nuzota!...

13. – Noc velmi neklidná. Smutný den.

Večer Veronika, vracející se z Paříže, přináší mi knihu, již koupila schválně pro mne: *Divy instinktu u hmyzu* od Fabra. Již dlouho přál jsem si čísti tohoto dobrého muže a Veronika myslila, že mi tou četbou bude spomoženo.

Zaplať jí Bůh!

14. – Neděle. – Odpoledne o půl čtvrté kdo nepřichází jako Martineau s Alžbětou a hned po nich Barthèlemy. V té chvíli bylo mi ne-
dobře. Přítomnost těchto přátel úplně zapu-
dila moji nevolnost a strávil jsem s nimi dvě líbezná hodiny. Barthèlemy byl nedostižný svým tónem, důvtipem, otevřeností srdce. Při-
jde opět se ženou a dětmi. Pokocháme se hudbou. Když odešli, odpočinul jsem si trochu.

Dal jsem se s velkým potěšením do čtení knihy Fabrovy. Výborný chlapík, není to u-
mělec, ale jaký milovník přírody!

15. – Noc velmi dobrá.

Paní X....:

...Pravda, nejsem silen a mívám ještě nedobré chvílky, ale vše nasvědčuje, že se úplně uzdravím, a mám jistotu, že vše, co mi bylo kdysi odňato, bude mi brzy navráceno, ba možná i s nadbytkem. Neřekl jsem vám, že mám daleko do toho, by můj úkol na tomto světě byl naplněn? Bůh to ví a bude o to pečovati.

Oh, toho slastného snu dnešní noci! Byl jsem smuten a svírán úzkostí. V tom přišel ke mně jakýsi neznámý stařec divoucí dobroty a podal mi v podobě jakés nepopsatelné mince pomoc, jaké jsem se neodvažoval nadíti, pomoc, jaké mi bylo potřebí; po té tiskl mi velmi dlouho ruku, patře na mne s láskou. Nemohu pověděti více. Vše se setřelo vyjma tento pohled a toto sevření, jež vyvolávaly bouři citů v mém srdci, i probudil jsem se v záplavě slasti.

17. – Johanna jde se podívat na domek, jejž nám doporučil Karel Boës a jehož posledním nájemníkem byl Charles Péguy. Vrací se velmi spokojena. Dům jest sdostatek veliký, zdá se velmi zdravým a zahrada jest překrásná, tak rozlehlá a plná ovocných stromů, že na příště nebude už třeba, abychom jezdili na venkov. Zítřa půjdeme se na to podívat společně.

18. – V deset hodin prohlížíme si domek. Vracím se okouzlen jako Johanna a pevně rozhodnut najmouti jej, byť to bylo s jakýmikoliv nesnáze.

V 6 hodin přichází Viñez, mající tu povečeřeti s Petrem Van der Meer, který přichází něco později. Zdařilá a posilňující beseda. Zajímavý rozhovor. Pozorují se mnou, že jsme opravdu na prahu Apokalypsy. Petr, lépe obeznámený než my, praví, že nechápe, aby síla Ně-

mecka byla na pohled tak málo vyčerpána a mohla ještě čeliti strašlivou frontou ve Francii, v Rusku a na Balkáně. Co se papeže týče, ten jako by neměl zájem o nic, vyjma o Rakousko.

Viňes a Magdalena nás potěšují hudbou. Přátelé odcházejí v půl jedenácté.

19. – Odpoledne, právě když jsem si chtěl odpočinouti, přichází Jiří Auric, mladý hudebník a přítel Viňesův. Psal mi již v červenci a v srpnu. Jest to mladíček sedmnáctiletý, ale hádali byste mu nejméně dvacet. Jeho chování jest výborné, po bojácnosti skorem ani stopy a zdá se, že má dobré vzdělání literární. Rádi necháváme ho besedovati, dokud se mu líbí zůstat u nás.

21. Neděle. – Noc velmi bolestná. Znovu pocítuji prudkých bolestí.

V 10 hodin nenadálá návštěva našeho příštího domácího. Jest to buržoa slušný, ba na pohled bojácný, ačkoliv starý a jednooký. Ochotně pronajímá nám svůj dům, ale v návrhu smluvní listiny, který nám dává čísti, ukládá nám zaplatiti prvního ledna šest měsíců předem; ohavná nespravedlnost, již prý nelze ujíti nikde. Ohražujeme se a na konec dosáhnu, až se podivuji jak snadno, že upouští od této klausuly. Tím vše vyjednáno. V několika dnech podepíšeme kontrakt. Zbude jen sehnati peníze na stěhování, na činži atd.

22. – Den snesitelný. Čtu *Ecclesiasticus*.

Večer list od Filipa Raoux, jenž mluví svým dělostřelcům o nadpřirozenu.

23. – Kdosi neznámý, nepodpisuje se a nazývá se dávným přítelem starostlivým o moje zdraví, posílá mi 30 franků.

24. – Panu de la Laurencie posílaje mu s věnováním *Na prahu Apokalypsy*:

Milý příteli, z celého srdce svého, jak dobře víte, přál bych si, aby mi bylo dáno poskytnouti vám atom útěchy v toto druhé bolestné výročí. Ale znám příliš nedostatečnost a bídu všeho toho, co není božské. Přece však činil jsem si naději, že toto věnování knihy, již naplňuje bolest křesťanská, bude sladka vaší duši. Toť velmi prostý podar chudého umělce, který vás miluje a který neumí lépe činiti než plakati se svými spoluzajatci.

26. – Opravdu neobyčejný list od jednoho kněze italského, Teobalda Pellizzariho z Florenci, který mne poznal čta kdesi v čítárně *Duši Napoleonovu*.

Rozrušen touto četbou vrhl se na mé ostatní knihy a byl oslněn. Byl »neodolatelně«
puzen psáti mi a prosí mě o některou z mých kněh s věnováním.

De la Laurencie odpovídá předojemně na moji zasilku. Píše, že právě myslil mnoho na mne ve chvíli, kdy dostal moje psaní, ano že pomýšlel i na to, jak by »mne zahřál poněkud ve Štědrý večer«.

Přečetše jeho psaní dlouho jsme hovořili o zemřelé, o níž jsem se mohl jen velmi šetrně zmíniti ve své knize. Johanně to nedostačuje, i píše o ní velmi tklivou stránku, již připojím.

27. – Teobaldu Pellizzarimu:

Milý pane, jsem velmi dojat vaším listem a spěchám dodati vám rychle, oč mne žádáte. Čas od času dostává

se mi takového uznání. Duše, které ani neví, že vůbec jsem, naráz objevují mne s úžasem a chápou, že to pro ně jsem psal a trpěl. Tehdy vyslovují mi jako vy svoje díky, a já se až chvěji radostí.

Jmenujete Hella, jenž byl kdysi mým přítelem. Poslyšte jedno z jeho slov: »Ten, kdo miluje velikost a kdo miluje opuštěného, půjde-li mimo opuštěného, pozná velikost, když velikost tu jest.« Nejsem možná velik, ale jsem opuštěn. Od mé první knihy mohlo a chtělo se obrátiti na mne vyřčení Knihy Svaté: *Ferus homo* atd. Cítili ve mně muže Absolutna, který se nemohl bratříčkovati s nikým, a ihned počalo se obecné spiknutí mlčením, jímž umírám po třicet let. Mými nejhoršími nepřátely byli katolíci a zvláště církevníci, jichž zbabělost a děsnou hloupost tak často jsem kaceřoval.

Mučen byv celý svůj život bídou přicházím dnes ve své 70té léto stále nejist, jak budu žít. Taková byla až dosud jediná moje mzda od lidí. Ale Bůh neodepřel mi své Radosti. Nemluvě o drahých tvorech, které postavil vedle mne, dostalo se mi té neskonalé útěchy, že jsem dal jednu duši Církvi. Nemám si tedy proč naříkati a chápete asi moje veselí, když mi nádavkem přichází dárek takového srdce jako je vaše. Požehnán buďte, milý abbé, a až budete u oltáře, vzpomeňte si na starého spisovatele opuštěného.

28. Neděle. – Panu de la Laurencie:

Předrahy příteli, váš list, který jsem dostal dnes ráno v první neděli adventní, poněkud mne rozrušil.

Nunc propior est nostra salus, praví Církev tohoto dne. Byl jste tedy označen, abyste jaksi naplnil toto slovo...

...Od počátku tohoto měsíce listopadu, měsíce nebožtíkův, prosil jsem drahé duše zemřelých, by mne chránily, seč budou, oplátkou za pomoc, jakou se cítím schopen jim přispěti denně přijímaje a vroucně modle se za ně Hodinky. V pátek 26ho byla jistým pokorým knězem sloužena mše za bytost vám dobře známou. Nebyl jsem tedy překvapen vnuknutím, jehož se vám dostalo, ale byl jsem toliko mocně dojat. Myslím, příteli milý, že vás potěším, říka vám, že jste mne sprostil velmi těž-

kého břemene. Co bych mohl říci více vám, který ví, že Nadpřirozeno jest pro mne vším a že můj život nemá jiného základu než důvěru v Boha? Poněvadž Bolest našla ve vás takové zalíbení, i Boží soustrast zahrne vás svou přízní, a já prosím Toho, který zrodí se co nevidět na slámě nastlané pro hovádku, by shlédl ne vás i vaše drahé pohledem nejmilostivějším.

29. – Posílám Pollizarimu výtisk *Spásy skrze Židy* s tímto věnováním:

Liber involutus... Scriptus intus et foris... Scriptae in eo lamentationes et carmen et voe.

PROSINEC

1. - Tklivý list od Ondřeje Duponta, jenž co nevidět odjede na frontu. Jest tiše a pokorně odevzdán do vůle Boží. Očekává-li ho v boji smrt, doporučuje naší péči svoji ženu. Dupontovi:

Předrahy Ondřeji, vaše dva poslední listy, dnešní i první, datovaný z 19. října, na nějž jsem odpověděl téhož dne, naplnily mne neobyčejnou slastí. Vidím vás připravena na všechno, více možná než bych byl sám, kdyby můj věk a ubohý stav mého tělesného círu nezaháněly mi jakoukoliv válečnou choutku.

Přece však přál bych si dodati něco pro pokoj vaší duše, fka vám, jak doufám, že budete chráněn s prazvláštní milostivostí.

Jsem přesvědčen, že ti, kdož mne milují a kdož měli soustrast se mnou, budou zkoušeni velmi mírně a že přes všechny jejich zpronevěry minulé dostane se jim podíl na životě nadpřirozeném, ježž Bůh určuje na tomto světě těm drahým duším, kterých tu míní uchovati.

Jest možno, že i v mrazu, blátě a úzkosti fysické budete ušetřen oné tísně srdce, již se obáváte. Zakusil jsem

toho, když jsem stál před pětáctyřiceti lety proti týmž dábelským nepřítelům. V nejhorších chvílích, když se už zdálo, že musíte si zoufati, na ráz zaplaví vás vlna vnitřního pokoje, zázračným způsobem zmizí ihned jakákoliv bázeň, jakýkoliv smutek a v tom okamžení obnoví se vaše tělesné síly. Ač tomu již tak dávno, dosud mám přesnou vzpomínku na tyto poryvy slastné útěchy. Zkusíte toho, předrahý Ondřeji, a bude vám velmi snadno toho dosáhnouti. Na těch, kteří už předem v obět přinesli svůj život, Bůh žádá tak málo, ba i vzdává se této oběti, a vy víte tak dobře, co mu třeba říci. Zde doporučujeme vás s úplnou důvěrou Té, které nevzýváme nadarmo, a doufám přepevně, že shledám se s vámi nikoliv jako s obětí této ohavné války, nýbrž jako s mužem, který zkouškami těmi zmohutněl a kterému srdce nádherně vzrostlo.

Volám tedy za vámi ze všech sil: mějte trpělivost a a důvěru. Bůh a Matka jeho vědí, že vás potřebuji, a byť to nebylo než pro mne, uchovají vás.

7. – V půl dvanácté přichází Petr, pozvaný na oběd s Viňesem a Auricem.

Než přijdou ostatní hrajeme v šachy.

V půl jedné znamenitý oběd, po němž jsem nucen na chvíli ulehnouti.

Hosté používají toho, by se šli podívat na naše nové bydlo a vracejí se velmi spokojeni, přivádějíce Martineau-a, kterého potkali cestou.

Viňes hraje s Magdalenou. Petr nás opouští ve 3 hodiny.

Viňes a Martineau odjíždějí ve čtyři. Zůstává jenom Auric a ponecháváme si ho, by s námi povečeřel.

V půl sedmé dostávám posléze list od Raugela, o němž jsme už dlouho neměli žádných zpráv.

Léčí se stále v Montpellier, ale potrvá ještě několik měsíců, než se úplně uzdraví. Mnoho vytrpěl, ale nereptá ani slovíčkem.

Auric odchází v 10 hodin. Již velmi jsme si ho oblíbili.

9. – Paní X...

...Píšete mi, že jste velmi daleko od Boha pro »svůj nedostatek šlechetné vůle«, a v tu chvíli, co čtu tento řádek, zdá se mi, jako bych slyšel jakýsi neskonale libý hlas otcovský, pravící mi v srdci: »Kdož tedy jest mi blíže než tato šlechetná a bezelstná dcera, kterou duch můj vyvolil a označil mezi tolika jinými ovečkami, jež se domnívaly býti lepšími?«

Varuji ji marné pokory libující si ve frázích, která by ji vedla, aby se pokládala za méně ctnostnou jistých osob, které pohrdají La Saletou, a odpovídám jí na rozličná místa v jejím dopise.

S polední poštou přichází neobyčejný list od Aurica.

Johanna ho opravdu pověřila, by vyhledal Murato, řeckého lékaře, který tak dobře léčil Veroniku r. 1911, nadějíc se, že by mi tento muž mohl dát užitečnou radu. Zdá se, že Bůh tomu nechtěl.

List Auricův:

Montmartre, ve středu večer.

Drahá paní,

Jaké dobrodružství!...

Po dlouhém zvonění u všech lékařů v ulici Lepic (jsou tam tři nebo čtyři) našel jsem žádoucí desku s nápisem: Dr Murato návštěvy ode 2 do 3; ale když jsem se ptal na tohoto, oh, jakým srdce rozdírajícím hlasem pravila mi jakási stará dáma:

»Jest mrtev od pátku!«

(Ochrnutím srdce).....

10. – Panny Marie Lorettské.

Jaké bolestné vzpomínky dnes!

Petru Boissie, redaktoru časopisu Excelsior:

Milý kolego, jsa nemocen a velice zemdlen asi ode tři měsíců, nemohu pohřichu odpověděti leč málo řádky na dlouhý list, jímž jste mne poctil. Nebyl jsem obluzen nehoráznou fraškou s německým plagiátem. Poněvadž není možno, by moje báseň *Nářek meče* byla přeložena do němčiny a potom *bez vady* převedena znovu do franciny, nezbyvalo než se dohadovati nesmyslně, že domělá brožura byla uveřejněna v Lipsku řečí francouzskou. Maje jiné záhady na řešení a jsa nadán smyslem pro *záležitosti*, což jest více než s dostatek dokázáno mojí volbou života poustevnického, nechtěl jsem v té příhodě viděti něco jiného než Prozřetelností mi poskytnutou příležitost, bych čtenářům *Mercure de France* oznámil svoji příští knihu, a toť všecko. Opravdu je třeba, bych sám si dělal trochu reklamy, když nikdo ani prstem nehne.

Nevyčítám pánům žurnalistům, že mne neznají. Obviňuji je, že *chtějí mne neznati*, což jest nemálo rozdílno a dokonale hanebno, zvláště zabýjí-li se bídou a hořem umělec považovaný za vynikajícího.

Děkuji vám ještě jednou a prosím vás, stane-li se, že mi budete ještě psáti, byste mne ušetřil »drahého mistra«, příslotku, jehož jsem si nezasloužil žádnou literární potupností.

V poledne dostávám dobrý list od Baumannna stále trýzněného pessimismen. Má radost, že jsem ho seznámil s abbé Cornueau-em a s bratrem Daciánem.

11. – Baumannovi:

...Události vás neutěšeně zarmucují, drahý příteli, mohl bych říci, že mne mučí, a toto vidění obludné nespravedlnosti má nemalý podíl na mé nynější ztrmácenosti. Ale to jest jenom *lidské* a váš pessimism nemá u mne místa. Jsa Poutník Absolutna nezbytně byl jsem povinen dospěti

na práh Apokalypsy. Byť sebe hroznější a bolestnější bylo co se děje nebo může státi, to Bůh vše činí, a jak bych se mohl z toho neradovati?

Uzříme strašlivější věci.

Onus Galliae, abych mluvil jako mluvíváli prorokové. Ano, není o tom pochyby. Ale víme, že Bůh potřebuje Francie, že nenapravitelně miluje tuto nevěstku a že trýzně ji nesmírnými mukami, kterých bude jen ještě přibývati, podle pravdy hýčká ji s velikou láskou. Až později uvidíme, že pouta, která jí nyní vkládá na ruce a kolem srdce, by nečistí ji mohli urážeti, že to byly svazky milosrdenství a slávy, *caritatem vinculum perfectionis*.

Milion jejích dítek přijalo za ni smrt a často smrt děsnou. Vím, že na tento nesmírný počet bylo mnoho levobočků. Ale přes to přese vše dali všecku svoji krev jako ostatní a Agonisující v Zahradě Oliv sečtli všecky její kapky. To vyrovná se na konec jakémusi výkupnému. Jest pravda, že jest ve Francii na sta tisíc ničemů, kteří se z války obohacují. Bylo by záhodno, by i na ně došlo, a právě proto konec nebude koncem. Tito, přecpání krvi chudých a v žertvu pobitých, pojdou hanebně jako štěnice v očistném požáru.

Očekávám tedy Ducha Svatého, kterýž jest Oheň Boží, a opravdu nemám čeho jiného říci.

12. Neděle. – Celý den jest mi nevolno a velmi smutno. Na štěstí v 5 hodin přichází Bonhomme a brzy po něm Valentina Dupontova.

Ideme do kavárny zahrát si s Bonhommem kulečnick, potom večeříme. Samo sebou že hovoříme mnoho o Ondřeji Dupontovi. Valentina mi dává pěknou jeho podobenku v kroji zuáva a čte mi několik listů plných srdnatosti a dobrého rozmaru. Tato ubohá Valentina jest velmi dojemna. Přátelé odcházejí asi v 10 hodin.

14. – Čtu knihu Vollarovou o Cézanneovi, kterou mi přinesl předevcírem Bonhomme. Kniha nicotná o nejžalostnějším z umělců. Jak sám se přiznává, Cézanne nikdy se nezmohl na to, by něco *uskutečnil*. Černé i barevné reprodukce jsou ohyzdny. Ale úplná hanba jest dosvědčena Zolou, který byl v dětství a mládí tohoto ubohého muže jeho přítelem a který jej opustil, když ho byl vykořistil.

17. – List Francise de Miomandre tážícího se mne, co soudím o francouzské literatuře po válce. Záleží jim velmi a velmi na mínění autora *Eksegrese obecných rčení*.

Co na to odpověděti?

Francisu de Miomandre:

Milý pane, s bolestí musím vám říci, že jste ničeho nepochopil z *Eksegrese obecných rčení*, poněvadž se domníváte, že mohu míti *mínění* ať to o čemkoliv. Nemám leč absolutní přesvědčení nebo jistoty, které ovšem jest vždycky třeba přijmouti nebo jich nechat.

Slova *po válce* nebo *před válkou* nemají pro mne žádného smyslu. Od přemnoha let zírám nesmírně smuten na strašlivou a vesměrnou kaši, jejíž konec jest nad lidské dohady. Co tu má činiti literatura? Kromě mých kněh, jež může čísti jen několik urozených šilencův, není už nic. Prostě se chcípá, bez jakékoliv čáky ani na »vzkříšení« ani na »shnití«.

Očekávám Muže, Hlavu danou Bohem, která dlouho nepřichází. Toť moje jediné přání a toť, milý pane, vše, co vám mohu odpověděti.

List Termierovi. Líčím mu svůj stav fysický a zvláště bídu své duše, svůj hnus ke všemu, co se děje. Zejména zdůrazňuji, že očekávám Muže prozřetelnostního, který se tak dlouho

neobjevuje a jehož bytí snad já jediný se dohaduji.

V šest hodin přichází za mnou Boutet. Hovoříme příjemné půl hodiny.

20. – Den prázdný a smutný. Strádám a čtu. Naše přítelkyně s Montmartru, dobrá paní Pradinesová, přinesla mi suchárky. A toť vše.

21. Velmi pozoruhodný list kněze Léona Gilliarda, misionáře v belgickém Kongu. Píše mi z Mansu, kde žije nyní v sousedství Cornuau-ově, jenž mu dal čísti moje knihy. Myslí, že vše, co dobrého o mě mohli říci, jest správně, ale neúplně. Bylo by bývalo třeba prohlásiti, že to moje láska k Marii jest veškerou mojí silou a že jen tak se vysvětlují konverse způsobené mými knihami.

22. – K šesté hodině přichází ke mně zcela nenadále p. Jiří Peyrabon, otec Johanny Peyrabonové, přinášeje mi od své dcery velikánskou krůtu. Tento muž jest velmi sympatický.

Podle řeči jeho dcery myslil jsem, že jest dělostřeleckým kapitánem. Jest jím jenom po způsobu polytechniků. Takto jest inženýrem. Johanna Peyrabonová přijde s ním některou neděli. Až dosud nemohla se nevím proč k tomu odhodlati.

25. – Odpověď Léonu Gilliardovi.

Žehnám mu a blahopřeju, že postihl lépe než kdo jiný moji pravou cestu, totiž následovati Marii. Píšu mu, jakou velikou láskou lnu ke Cornuau-ovi, který ho seznámil se mnou.

Žádné návštěvy a mnoho trudu.

Nalezl jsem posilu čta nový život Grigniona z Montfortu, jež mi Johanna dala včera dárkem. Po čtyřicet let mé srdce spěje ochotně k tomuto apoštolu, tak ode mne odlišnému.

27. – Opravujeme s Johannou kartáčové o-tisky.

Odpoledne píšu list Janu Boussacovi.

Tento list, kterým jsem se velmi unavil, bude mu bohdá velikou útěchou a posilou.

Promluviv o svém stavu bídy fysické, pravím, že raduji se přece vida, jak Bůh posléze jedná a to viditelně na zemi.

...Neboť co se děje, opravdu není z člověka a ocitáme se bez jakékoliv pochyby na prahu Apokalypsy. Jsou nyní dvě Francie: Francie fronty a Francie úradí, první skorem vznešená a druhá úžasně hanebná a mrzká. Tak se vyhraňuje *po prvé*, s prostotou až ohromující, ta příliš nepozorovaná antinomie, která jest základem lidské historie. Živoucí zdivo chudých, kteří přijali smrt a muka, a za tímto zdivem záštitným slídiči po zlatě v krvi a v neřádech, keřasi a rozkošníci. Nemluvě o *válečných tržnicích*, podporovaných vládou ze všech nejpodlejší; nic neřká-jíc o smradlavé hovadskosti taškářů a vydřiduchů všech vrstev, kteří volají po guillotíně zřízené Výborem pro obecné blaho; co si mysliti o tom obludném vržení sítě, slující *Půjčka Vítězství*, půjčka na 5 %, která bude asi vyrovnána úpadkem a z níž ubozí strůjcové vítězství sotva uhlídají jednu padesátinu, až se obslouží nesčetní prostředkovatelé?

Dostal jsem od Karla Bissona dvě fotografie jeho kreseb nebo maleb, zřejmě inspirovaných Primitivy, Život Melaniin a umučení několika svatých.

28. – Strávím skoro celý den leže na pohovce.

V 6 hodin přichází Jakub na večeři, což by mi bylo k veliké radosti, kdybych nebyl churav a sklíčen.

Začal jsem dnes večer nové léčení.

30. – Jakub píše Johanně lístek o onom proslulém lékaři homoeopathovi, o kterém nám vyprávěl. Myslí, že by bylo záhodno tázati se ho o radu.

V 10 hod. přichází nás navštívit jakýsi mladý lékař homoeopath, důvěrný známý Jakubův; Johanna byla u něho předevčírem a slíbil jí přijíti k nám.

Snad bude moci nahraditi onu velikou osobnost, jejímž zdá se býti žákem. Ihned vnuká nám úplnou důvěru. Vyptav se na vše a proklepav mne prohlašuje, že vše jest u mne v pořádku kromě srdce, které jest unaveno, ale že se to nepodobá chorobě a že se mu zdá přesnadno mne vyléčiti. Jest, jakožto homoeopath, nepřitelem drog. Všecko léčení omezí se na denní užívání třech kapek jakéhosi eliksíru ze *jméli*, pověstného *jméli* druidův a *jméli* novoročního. Neobyčejná jistota tohoto mladého muže působí na nás velmi příznivě. Johanna půjde odpoledne pro lék, ježž mi připraví.

V jednu hodinu přichází na moji adresu 200 franků od Markéty le Meignen-ové, osoby mi naprosto neznámé, doporučuje se však Jindřichem Morinem a Pavlem Ladmiraultem (!), kteří ji pověděli, že jsem nemocen. Nazývá se mou obdivovatelkou a oznamuje mi, že

Jindřich Morin též jest nyní velmi nemocen v Saint-Jean-de-Luz a že se třeba za něho modliti.

Jaká podivuhodná historie a jakým zázračným způsobem dostává se nám pomoci!

Markétě le Meignenové:

Paní, ač velmi churav ode tří měsíců a zvláště tyto poslední dny, mohu ještě napsati časem několik listů. Nechci tedy odkládati na zítřek, bych vám pověděl, čeho jsem zakoušel po vašem listu. V opak legendární tvrdosti, již mi přisuzují, ukazuje se, že jsem neobyčejně přístupným dojmem, takže stačí někdy pouhé slovo nebo gesto, bych byl, nechťsi jen na chvíli, sprostěn nejhorších úzkostí. Když psaní vaše přišlo, právě jsem se uložil do dlouhého rozkládacího křesla, jsa týrán prudkými reumatickými bolestmi. Ihned bolesti tyto zmizely. Oh, vím, že na krátko jenom, ale pochopil jsem, že se mi dostalo této úlevy, abych vám mohl odpověděti bez prodlení.

Především dlužno vám říci, že dárek, jejž mi posíláte, jest přijímán »prostě a bez frází«, jakoby mi přicházel z ruky Boží. Četla jste mne i víte, jak zachovali se ke mně vrstevníci. V sedmdesátém roce svého věku jsem ukázkou toho paradoksu, že umělec slavný a vášnivě obdivovaný od přemnoha čtenářů, jest přec jen nucen žíti jedině z toho, co mu kdo dá – zejména dnes. Proč bál bych se to říci? Toť postavení, v kterém mne chtěl míti Bůh, a nemám, co bych lepšího učinil, než mu za ně vzdávati díky jako za neocenitelné privilegium. Právě strojím se stěhovati, naposled, bohdá před stěhováním na hřbitov. Hrozivý přírůstek k útratám nuzného. Zhostila jste mne nemalé starosti. Říkáte si »křesťanka váhající«. Nezdá se. Pověděli vám, že jsem nemocen a mám mnoho trampot. Jmenujte mi Jindřicha Morina, který sám stůně, kterého jsem nikdy nespátřil, neboť ho znám jenom z korespondence, a Pavla Ladmiraulta, kterého jsem k své lítosti potýral v jedné knize, ač tam jmenován není. Dle pravdy dostalo se vám od Boha v hloubi vaší duše výslovného rozkazu a vykonala jste jej bez váhání. Jste tedy,

ať vědouc či nevědouc, velkou přítelkyní Boží, jako jsou všichni ti, kdož se zajímají tolik o Žebráka nevděčnska, by měli s ním soustrast. Toť jakoby známka předurčení. Blahopřeji vám k tomu ze vši své duše, prose vás přepokorně, byste viděla ve mně jednoho ze svých přátel.

Nemaje vaši adresy doporučuji toto psaní vašemu andělu strážci.

31. – Psaní od Magdaleny B..., jež se ptá na naši novou adresu, by nám poslala víno.

V 7 hodin otvírá dveře náš věrný Ricardo Viñez s plným náručím dárků; přináší elektrickou lampu, krásný španělský slovník Magdaleně, mně atlas válečných bojišť atd., posléze řadu kovových sošek na rozestavení po stole, nože a vidličky. Večeří s námi a odchází k 9té hodině, mne ostavuje velmi nemocna.

Toť nejtěžší záchvat, jaký jsem měl až dosud. Bolesti velmi prudké, dušení, sklíčenost úplná. Jsem nucen znovu užívat aspirinu a na konec usínám.

»Kdybych už netrpěla, zdálo by se mi, že bydlím v domě beze střechy.« Johanna.

Tak skončuje pro mne rok 1915.

LE DEN

1. - V 7 hodin byl jsem s Johannou na mši. Posílám Johanně Peyrabonové k jejímu otci *Johannu z Arku a Německo*.

Věnování:

☞ Tuto knihu, jejíž předmluvu jsem psal s námahou v měsíci červenci 1914, naslouchaje ve svém srdci vyzvánění k prvním nešporám nesmírné katastrofy, kterou jsem již předvídal. Vaše »Preludium« přišlo tehdy za mnou na poušť jako nadpřirozený pták, jež by byl poslal z Ráje, a tato návštěva vzpružila moji odvahu.

Téže do *Krvavého potu*:

Od bojovníka z r. 70, dnes starého, nemocného a který by potřeboval, aby ho těšili ze soužení Francie.

Připravil jsem si *Zajetí v Prasečím* pro Armanda Parenta:

Hle, třetí etapa, snad nejbolestnější. Jest dobře, že jsou napsány takové knihy, by umělci rozkošníci a triumfující věděli, čeho Bůh leckdy žádá po některých.

Do *Neprodajného*:

Utrpení nepřestalo, ale cesty jsou méně krušny. Objevují se posléze někteří přátelé, by doprovázeli pocestného.

Tak jsem použil prvního dne roku 1916, stráveného téměř od rána do večera na pohovce. Večer však přece měli jsme malý svátek. Trochu koláčů a překvapení.

Johanna dala mi papír na dopisy. Veronika hru domino. Magdalena dvě pěkné japonské vásy.

2. Neděle. – Jeden jediný list od Marguilliera, list prostý a vroucný.

Nic nelze říci o tomto smutném dni leč že jsem trpěl od jitra do noci.

Ani jedna návštěva.

3. – List od Raugela, kterému se daří mnohem lépe a může se již procházeti o berlách. Doufá, že přijde na Velikonoce.

Paní X...

Líčím jí svůj nynější stav, který není stavem nemocného, nýbrž statného muže odsouzeného, by nesl bolestné břímě. Píšu jí také, že moje prudká bolest v ~~meni~~meni připomíná mi ránu, již vyhlodal Ježíši jeho kříž. Jistím jí znovu, že jest privilegovaným dítkem Ducha Svatého, totiž Marie, a že právě proto byla neodolatelně pužena ke mně, určenému by jí o tom zpravil.

Ve 4 hodiny přichází mne navštívit na pozvání Johannino abbé Rivière, zastávající nyní úřad kaplana. Hovoříme obecně o všem, bychom se seznámili. Dojem velmi dobrý s naší strany. Dávám mu *Spásu skrze Židy*. Mluvílo se o la Salettě a k svému žalu poznávám v tomto knězi muže zaujatého proti Melanii a Maksiminovi, ale bez nepřátelství. Jest to nevědomec jako tolik jiných.

4. – V jednu hodinu zajímavý list od Markéty le Meignenové. Jest matkou rodiny a má sedm dětí. Založila v Nantech Scholu Cantorum, jejímž předsedou jest Vincent d' Indy. Toto dílo, jak se zdá, prosperuje a dobrá ta

osoba smyslila si mne učiniti jedním ze svých akcionářů, abych měl podíl na zisku.

Váš kapitál jest všecek složen: jsou to vaše knihy, celé vaše dílo, vaše opovržení ke světu, mravní dobro, jež jste učinil tolika lidem a mně samé.

Večer velmi prudký záchvat bolestí v rameně.

5. - Jindřichu Morinovi, prý velmi nemocným. Mluvím mu o Obcování Svatých. Pravím mu, že trpí za jiné, zatím co tito jiní dávají možná svůj život, aby bylo ušetřeno jeho života. Prohlašuji se jeho dlužníkem, vypravuje mu příhodu s pí. le Meignenovou, což stalo se asi na jeho doporučení. Posléze mu slibují, že zítra se za něho budu modlit.

Po šesté hodině Petr přichází s námi po večeřet. Bolestný rozhovor, jako vždycky. Šachy. Odchází v 10 hodin. Jest pozoruhodno, že na mne nepřišly bolesti. Mohl jsem dokonce dlouho hovořiti, aniž bych se unavil. Byl by to počátek mého uzdravení?

Dnes večer dostal jsem velmi dlouhý list od Leopolda Levauxe. Líčí nám svoji cestu, která byla hrozná. Jsou trvale ubytováni v Samaře. Přijímají svůj osud s úplnou odevzdaností. List křesťanský a dojemný.

6. - Začínáme se stěhováním. Johanna naplňuje bednu mými eksempláři na vzácném papíře.

7. - Nemohu na mši pro záchvat dušení.

List od Raouxe. Posléze! Už měl jsem o něho obavy. Vede se mu stále dobře. Přijede

nás možná navštívit v druhé polovici tohoto měsíce.

Zatím co Johanna rovná do beden mé knihy, píšu pí. le Meignenové. Vypověděv jí svůj úžas nad jejím záměrem učiniti ze mne kapitalistu, *akcionáře*, končím takto:

Dlužno, abych vám aspoň poněkud odpověděl na to, co mi píšete o jistých úkonech náboženských, jež se vám zdají *směšnými*. Proč se ohlížeti kolem sebe? Jistě že nikdo se tolik nenavytýkal jako já našim katolíkům jejich opovržení nebo nenávisť ke Krásnu, důsledek to děsné prostřednosti jejich duší. Ale snadno lze se v tom zmylíti, vycházíme-li z obecná k pozorování jednotlivosti. Mám zásadu neohlížeti se po nikom a neviděti nikoho v kostele, kde mám dosti na práci, bych se pokořil modle se za jiné i sám za sebe. Snadno by se vám přihodilo, Markéto, že byste spatřila starého muže špatného vzhledu, přebírajícího svůj růženec před Velebnou Svátostí, jak by jej mohla přebíratí nějaká ženská, a budete cítiti trochu opovržení až do chvíle, kdy se dovíte, že touto osobností jež se vám zdála groteskní, nebyl nikdo jiný než Léon Bloy, který se právě modlil za vás z celého srdce svého, neváhaje obětovati svůj život, kdyby třeba bylo, an nechápe jiného způsobu modlitby!

Pravidlo absolutní. *Úkon lásky nikdy nemůže býti směšným*. Prose vás, byste o tom porozjímala, zůstavuji vás, nemaje už síly.

10. – Začínáme se stěhovati. Na štěstí dělníci jsou příjemni. Hrozný pořádek! List od Cornuau-a, který si přál, aby již od prvního dne byl vítaným hostem v našem novém příbytku. Nesmírná únava.

11. – Petr, Jakub a Auric přicházejí na oběd. Pomáhají nám až do večera s rozbalováním a rovnáním knih, neboť včera přivezli jsme jenom moje knihy a stojany na ně.

12. – Druhý den stěhování.

Robota velmi krušná, nepořádek bez konce.

Farář přichází požehnat dům.

Propouštím vozku s pomahači, 130 franků z kapsy. Návštěva Boutetova. Jdu si s ním sednout na hodinu do kavárny.

Lopota posledních tří dnů, ani nemluvě o příštích, mne zchvátila, neboť neduh nepolevuje a jakákoliv námaha se mi stává nesnesitelnou.

13. – Přišla mi za tři neb čtyři dni spousta korektur *Na prahu Apokalypsy*. Jest to zajímavá práce, kterou se mohu zabývat bez veliké námahy uprostřed oblaků prachu a při všem tom shonu kolem mne.

V 5 hodin mne přicházejí navštívit oba moji kmotřenci Petrové. Povečeří s námi a odcházejí ihned potom.

16. Neděle. – Obcujeme společně mši svatě v 8 hodin.

Zařizujeme se dále a bylo by toho ještě na čtrnáct dní.

Doháním, co jsem zameškal od soboty 8. t. m. v psaní tohoto Deníku.

V půl čtvrté přichází za mnou Pouthier. Hovoříme spolu hodinu.

Psaníčko Termierovi. Oznamuji mu, že jsme se přestěhovali a vroucně ho pozdravuji.

19. – Odpoledne přichází k nám nový návštěvník Léon Gilliard, misionář z belgického Konga, který mi psal v prosinci. Jest to kněz neobyčejně sympatický a již přítel. Čtu několik stránek ze své knihy.

23. Neděle. – Hrozná únava a nevolnost od samého rána. Olivarès byv pozván přichází s námi poobědvat. Jak nebyti okouzlen půvabem a inteligencí tohoto mladého muže?

Když odešel, přicházejí dvě neznámé dámy, jež přijely schválně do Paříže, aby se mi podívovaly. Tyto cizinky, jež Johanna váhala přijmouti, zdají se zastrašeny a velmi nervósní.

Přece však tón jest slušný a nevíme, co si mysliti. Odcházejí ke čtvrté hodině.

(Hovor, který se zapředl mezi Léonem Bloy a těmito dámami byl hluboce dojemný. »Připravuji se na smrt«, bylo jeho první slovo; a hlasem zesláblým od nemoci mluvil dlouho a vážně před těmito dvěma neznámými, vzhledu dosti světského, o marnosti života.)*

27. – Bytuje u nás truhlář. Zatlouká do příčných stěn dřevěné klínky, bychom do nich mohli vraziti hřebíky na obrazy a věšáky. Začíná u nás trochu pořádku. Chybí už jenom, bych se uzdravil a by Prozřetelnost dále nám pomáhala.

Odpoledne přichází i se svými zavazadly nová služka. Bude mi třeba zvyknouti si na její tvář. Bůh ví, co nám přináší tento novobranec.

28. – Johanna čte se mnou korektury. V 6 hodin Petr přichází na večeři. Šachy.

Zdá se mi, že jsem čím dále slabší.

29. – Už třetí den jsem beze mše. Veronika a Johanna naléhají na mne, bych se dal zaopa-

*) Poznámka Johanny Léon Bloy.

třiti. Posílám Johannu, by o tom promluvila s farářem.

Odpoledne Léautaud nám přivádí svého psa, s kterým se těžko loučí. Jest to ostatně roztomilý tvor. Zdomácňuje ihned a od prvního dne se stává naším přítelem.

Čteme s Johannou korektury.

30. Neděle. – Včera přiletěl jeden zeppelin a házeli z něho pumy na Paříž. Nejméně 15 neb 20 osob bylo zabito neb raněno.

Ve 3 hodiny odpoledne přicházejí z nena-dání Jakub s Raissou a brzy po té Bisson nesa krabici plnou obrazů. Lekal jsem se zprvu této výstavy a neměl jsem pravdu. Tento mladý muž jest neobyčejně zajímavý a zdá se ku podivu nadán. Některé jeho komposice jsou výborny. Není na něm nic ze Školy, ale jest to duše plná Boha a oplývá šťastnými nálezy středověkého iluminatora v ekstazi. Zůstavuje to v nás všech mocný dojem.

Ú N O R

8. – Johanna a Magdalena byly u Parenta a vracejí se velmi pohnuty. Tento muž, o němž byste si snad mysleli, že jest úplně chladný, vzplane ihned, jde-li o mne a o moje knihy. Jeho podiv jest pravá podívaná. Všecky moje knihy, jež má, jsou vystaveny na stole zrakům návštěvníků. Rozšiřuje zběsile moje spisy a potírá prudce moje odpůrce.

Připravuji mu výtisk *Obviňuji se*:

Tato kniha vám dokáže, že jsem nejlepším přítelem Zolovým: 1) poněvadž já asi jediný zachráním jeho jméno z věčného zapomenutí; 2) poněvadž zhnusím našim pravnukům četbu jeho románů. Neocenitelné osvěžení jeho zuhelnatělé duši.

Parent, po mnoha jiných, říká stále, že četl-li kdo mne, nemůže už čísti nic. Jaká odměna pro mne takový projev!

9. – Dobrý náš farář přišel dnes ráno v půl desáté. Zpověď, Poslední pomazání a Přijímání. Jest to jedna z nejvážnějších událostí mého života. Bůh račiž vyslyšeti knězovu modlitbu:

Cura, quaesumus, gratia Sancti Spiritus, languores istius infirmi, ejusque dimitte peccata; atque dolores cunctos mentis et corporis ab eo expelle...

Čteme s Johannou korektury.

Skleslost a slabost nejzazší.

V 6 hodin přichází mne navštívit Boutet nesa mi svoji novou knihu: *Srdce Paříže*.

Ani jednoho psaní. Listonoš už mi nenosí nic.

Slova mé ženy: *Nic tak netíží jako nicota: »jho moje sladké jest a břímě moje lehké«.*

10. – Blažená návštěva Raoux s jeho ženou. Jest statný a vesel jako nikdy nebýval. Má úplnou důvěru, jsa přesvědčen, že mu nehrozí žádné nebezpečí, jak jsem často mu psal. Přichází z Montpellieru, dostav na šest dní dovolenou, a schválně jel na Paříž, aby mne spatřil. Zítra ujme se opět své služby v Argonském lese. Na jeho přání Magdalena hraje

něco na housle a já mu ukazuji své korektury. Loučíme se k šesté hodině.

11. – Den Zjevení Lourdského.

Znovu nemohu na mši. Mojí slabosti jakoby přibývalo.

Čtu dále poslední korektury. V tom přichází Petr a zůstává s námi na oběd. Naskýtá se nám promluvit o jeho krajanu Ludvíku Raemakersovi, kolem něhož se tropí tolik hluku po několik dní.

Tento holandský kreslíř, ani za mák nevyčníkající na dvacet kreslířů francouzských, jest všude přijímán a oslavován jako generál, který by vyhrál nejrozhodnější bitvu, prostě jen proto, že se podařilo několik protiněmeckých karikatur. Toť nejapné a hanebné. Ale co si mysliti o cti tohoto umělce, který přijímá jako dobrou minci tak blbé ovace?

Raději mám nebohého přítele Bouteta, od něhož jsem právě četl onu knihu, již mi donesl předevčírem. Zajisté tento umělec není spisovatel, ale ukazuje dětskou duši tak francouzskou a tak ušlechtilou, že není ho možno čísti a nebyti vzrušen.

13. Neděle. – V půl čtvrté přichází k nám Termier a přivádí onu přítelkyni, o níž mi mluvil, pí. la Mazière, dobrou bytost neznající Boha, kterou seznámil s mými knihami. Zdá se, že v nich nalézá zálibu a projevuje mi mnoho zájmu. Dávám jí svoji *Johannu z Arku*.

Termier jest stále tyž, pln něžné lásky a starostlivosti.

Za chvíli po Termierovi přišel de la Laurencie se svými třemi dcerkami. Mluvíme obecně o všem. Používám vhodné chvíle promluvit o Bissonovi. De la Laurencie živě se zajímá o několik málo věcí, jež mu mohu ukázati od tohoto nešťastného umělce.

Rodina de la Laurencie odchází k 6té hodině.

Auric přichází na večeři.

14. – V 5 hodin Magdalena vracejíc se ze Scholy dává mi list od de la Laurencie, neobyčejně dojemný a nádherně ušlechtilý. Už nemám slov, abych vyjádřil, jakou krásou mne opájí jeho duše.

15. – Sotva jsem počal psáti jistý list, přichází návštěvník, doporučující se Jakubem. Mladý muž nad obyčej sympatický. Jest knězem a nadporučíkem u kulometců, což mi poněkud překáží. Ale dosud se nezúčastnil žádné řeže i můžeme spolu mluvit. Mezi jiným mi vypravuje tu strašlivou novinku, že od nynějška už se Němci nebudou zajímati. Vzdávají-li se, naši vojáci je pobijí a dostávají schválně na to nože. Návštěva prodlužuje se až do poledne. Tož si podržíme hosta na oběd a v tom přichází Jakub, jen proto, by mne připravil na přijetí tohoto mladého muže, o něhož se obával, že bude přijat tvrdě.

16. – Věnování Parentovi:

Na *Krev Chudého*:

Toť myslím nejméně známá kniha. Podobá se opuštěnému dítku a měl jsem s ní kruté starosti. Důvody, proč si jí cením více než mnoha jiných.

Na *Eksegesi Obecných Rčení*, II. pořadí:

Bůh ví, že látka není vyčerpána. Nová obecná rčení, která vznikla jen za války, stačila by na třetí svazek. Ale jsou tak hloupá a tak odporná!

Na *Spásu skrze Židy*.

Jediná z mých kněh (tak jsem pravil kdesi), kterou bych se odvážil předložit Bohu. Co bych mohl říci více?

17. – De la Laurencie-ovi:

Předrahy přáteli, nechcete, abych vám odpovídal. Jakž bych mohl vám nic neříci? Včera psala vám moje žena, vidouc, jak jsem slab a naprosto bezmocen. Dnes nejsem o mnoho silnější, ale neměl bych klidu, kdybych se nechopil péra. Žádáte od Boha, by vás nevzal s tohoto světa »neposkytnuv vám možnosti býti na něco dobrým« a to slovo se mne neobyčejně dotklo. Toť do slova text mé ustavičné modlitby od pradávna. Mluvte si cokoliv, nikterak nedojdu k přesvědčení, že jsem byl až dosud k něčemu dobrým, leč k tomu, aby můj bližní cvičil se v trpělivosti. Ach, vím dobře, že se mi přičítá několik konversí, že mi přisuzují dobrotivá předsevzetí, jimiž jest vydlážděna má duše.

Ale že bych opravdu byl k něčemu dobrým, jak mohl bych se něčeho takového domýšleti? V tom smyslu nic není reálného leč úplné obětování sebe a do toho mám strašlivě daleko. Kdybych ho byl schopen, kdybych měl duši některého mučedníka, kdož ví, zda mnoho jiných nebylo by bývalo ušetřeno děsného přízraku, o němž mi píšete a jímž trpím ustavičně po devatenáct měsíců? Neboť každý z nás jest jistě odpověden za tuto ohavnost. Právě to může trýzniti ty, kdož jsou s to, by pochopili.

Taková jest stálá myšlenka nemocného, který vás miluje a který by si přál, chtěje býti k něčemu dobrým, aby aspoň jeho utrpení bylo vám prospěšno.

18. – Třídím své staré dopisy. Práce nesmírná a zdlouhavá, z části podnícená Johannou, jež začala řadu článků do jednoho časopisu

kodaňského. Hodlá vypravovati ve formě důvěrného deníku naše příhody od mobilisace a potřebuje na to jistých listů z té doby. Žádné jiné zajímavosti v tomto dni, který jsem ztrávil z valné části samoten s Magdalenou.

Dostal jsem brožuru od Dr Mariavého, jehož zřejmá potrhlost neobyčejně škodí la Sallettě.

21. – V 5 hodin přichází za mnou Boutet, který se sháněl po něčem pro Veroniku, dychtící býti něčím na prospěch, což by vyhovovalo její potřebě vnějšího zaměstnání. Našel jí službičku v ambulanci lékárně ubytované v lyceu Lakanalu a bude tam uvedena zítra. Zahrnuji štěstím tohoto dobrého přítele čta mu, co jsem o něm napsal do své knihy.

25. – V 8 hodin jsme s Johannou a Magdalenou na mši k svatému Matěji, jehož svátek se slaví dnes v této diecézi.

Veronika začíná choditi do Lakanalu. Johanna jí koupila ošetrovatelskou zástěru a čepec, takže se podobá malé řeholnici.

V 11 hodin přichází Petr se synem, dva moji kmotřenci z r. 1911. Obědváme co nejveseleji.

Odpoledne šachy.

Objednávám znovu uhlí.

26. – Jsem beze mše, leká mne sníh.

Den ponurý a daremný, tím chmurnější, že u Verdunu zuří strašlivá bitva, v které Nemci po tři neb čtyři dni vynaložili před očima svého císaře obrovské úsilí, korunované neslý-

chanými ztrátami. Mají pryč na dvě stě tisíc mrtvých.

Ale jaké jsou asi ztráty s naší strany? A co se stalo s naším drahým Filipem Raouxem, který opouštěje mne šel právě do Verdunu, kde se jistě octl uprostřed té pekelné bouře dělostřelectva?

Smuten a uondán jdu na lože s černými předtuchami.

27. Neděle. – Studuji svatého Pavla *první epištolu Korintským* a čtu *Ivanhoé*.

V 5 hodin přichází k nám Bonhomme, kterého jsme nespatrii od 6. ledna. Líbí se mu velmi náš nový příbytek.

Kulečník v kavárně až do 7 hodin, potom večere.

Těšili jsme se na Aurica, ale nepřichází. Johanna s Bonhommem přec jen hraji spolu něco. Bonhomme odchází v 9 hodin.

28. – Studuji dále *Svatého Pavla*.

Ve tři hodiny přicházejí Martineau a Anna Maria, kteří pobudou několik dní v Touraine.

Dobří přátelé po dlouhém rozhovoru odcházejí v půl páté.

V pět hodin klepe na dveře Boutet, přiveden byv Veronikou, jež se s ním setkala v tranvaji. Ubožák jest sklíčen smutkem a ošklivostí. Praví, že nemůže snést této ohavné války. Kromě toho daří se mu velmi a velmi špatně, i nalézá něco úlevy svěřuje se mi se svými trampotami.

Těž mi dí, že jest váben úkony nábožen-

skýmí, že však ho přece odpuzují, neboť tento nešťastník jest jako tolik jiných obětí pohoršení a příliš si navykl pozorovati směšnost nebo nehodnost jistých věřících, ať kněží nebo laiků. Veronika a já odpovídáme mu, co můžeme.

29. – Den smutný a bídný.

Jeden jediný list od Mariavého, nesnesitelného rozsévače pohoršení na úkor Panny Marie la Salettské, kterou činí směšnou.

Tento živočich, jehož neznám, ptá se mne, dostal-li jsem jeho poslední brožuru a vysvětluje mi, že byl dán na odpočinek, poněvadž odepřel sejmouti se své uniformy odznak Nejvyššího Srdce, z něhož učinil svou pitomou umíněností terč všeobecného posměchu.

Četl jsem *Svatého Pavla* a *Ivanhoé* v ohavném vydání.

BŘEZEN

1. – Termierovi: Píši mu, jak jsem nyní sláb a jak mne deprimují přítomné události.

Ta hrozná bitva verdunská, již zaplatili tak draho obě armády a jež nás přiměla couvnouti o několik kilometrů, což jiného dokazuje, leč že to jest kaiser, který s námi *manévruje*, poněvadž offensivu vede vždy on a my nikdy? Jsme tolik opuštěni Bohem, že Francie nemůže postaviti proti tomuto pitomci žádného výborného muže, velikána nebo polovelikána, který by též dovedl přikročiti k offensivě a dohnal nepřátele, by se točili podle jeho výpočtu? Vzlykati třeba nad touto bídou.

Přesmutný list od Valentiny. Prosí nás, bychom se modlili za jejího muže, který jistě byl v bitvě u Verdunu a o kterém nemá žádných zpráv. List od kohosi neznámého, hodlajícího o mně přednáseti v Janově. Stěžuje si, že mu chybí několik mojich kněh; samo sebou se rozumí, že spoléhá na mne, abych mu je půjčil. Mlčení.

4. – Počasí děsné. Zima a sníh počínají znovu.

Ani jednoho listu, ani jedné návštěvy.

Den smutný.

Čtu *Svatého Pavla a Život Jakuba II.* od Clarke-a.

Dnes večer se šíří poplašná zpráva, že se udál v Saint-Denis strašlivý výbuch.

9. – Nemám odvahy vyjít z domu.

Zdrcující list švekrůše Raouxovy. Ubohý přítel Raoux byl zabit. Psal jim to 24. února polní kaplan a slíbil vylíčiti podrobněji jeho smrt. Jsem zdrcen.

Několik řádek Termierovi o té ráně.

Den hrozně smutný a ochablost nesmírná.

Čtu s namáháním *Svatého Pavla a Život Jakuba II.*

V 6 hodin hráli jsme s Veronikou domino, až do návratu Johanny a Magdaleny. Ony byly odpoledne v Odeonu na *Škole manželů* a velmi se jim to líbilo. Johanna chtěla způsobiti trochu radosti Magdaleně, které jest dnes 19 let.

12. Neděle. – Dojemný list Petrův o Filipovi Raouxovi.

Valentina přichází na oběd. Zdržíme ji na celý den až do 9 hodin večer. Ubohá ta žena potřebovala něco přátelské potěchy. Nemáť zpráv o svém Ondřeji, který byl jistě v hrozném nebezpečí, neboť jeho pluk (zuávové) mnoho se nabojoval.

13. – Nádherné počasí. Zima chýlí se asi ke konci.

Čtu Svatého Pavla a Jakuba II.

Při obědě list od Jakuba.

Přál si, tak jako Petr, říci mi slovo útěchy k smrti Filipa Raoux, kterého sice nikdy neviděl, ale kterého miloval skrze mne.

Píše mi, že abbé V..., který nás přišel navštívit 15. února, byl zajat.

Tento kněz, poručík u kulometců, neměl as mnoho pokdy na métání koulí.

Bůh ví, co činí.

15. – Den zasmušilý. Jedinou příhodou velmi nenadálý list Mariavé-ho, který mi posílá 50 franků.

Montpellier, 14. března 1916.

Milujte nepřátele svoje.

Pane, dovoluji si poslati vám svůj obol. Dnes ráno přijímal jsem za kapitána Raoux. Račte přijmouti projevy úcty od posledního ze svých sluhů. Mariavé.

Nejsvětější Srdce zdobí stále moji uniformu.

Jméno Raouxovo dává tomuto sdělení cosi nadpřirozeného.

16. – V 11 hodin přicházejí Van der Meerovi, moji dva kmotřenci Petrové, drahá Kristina, již jsem neviděl od července, Anna Maria

a novorozeňátko Jan František, překrásný hošík. Luciána, jejich chůva, přišla též s nimi. Na neštěstí krásné slunce posledních dní zmizelo.

Po příjemném obědě zahráli jsme si s Petrem v šachy.

Dovídám se, že 24. a 25. února hrozilo velmi velké nebezpečí a v jednu chvíli, když naše linie se trhaly, bylo se obávat, aby se Němci nevrhli jako přival na Paříž. Hrůza ta byla nám pečlivě zatajována. Ohavní naši nepřátelé potkávají se s nezdarem, ať činí co činí. Bůh chce, aby Francie trpěla, ale nechce, aby zahynula.

18. – Mariavé-mu:

Pane, jsa nemocen po několik měsíců a nemoha mnoho psáti, prozatím stvrzuji vám příjem 50ti franků, jež vám uložil zaslati na moji adresu můj přítel Filip Raoux. Jakmile se zotavím, napíšu vám *pádné* důvody, jež se přičítají tomu, bych byl vaším tovaryšem. Zatím vás poroučím Útrpnosti Té, která pláče.

21. – Ve 3 hodiny dostává Johanna list od pí. Raouxové. Velmi bolestný. Připojen také opis dvou listů polního kaplana, přítele to Raouxova, ale tomuto svědectví nedostává se určitosti co do jeho smrti. Mluví o ráně v krku a o střepinách granátových, jež ho zasáhly do břicha. Přece však není řečeno, že by ho byl někdo viděl padnouti, ani že by mu byl někdo přichvátal na pomoc.

Pí. Raouxová píše o listě, který prý dostala od velitele, jenž líčí výjev do podrobnosti. Přál bych si jej čísti.

Sejeme s Johannou kapucínské řechy a svlačce. Mohu se nadýchatí rozkošného vzduchu tohoto prvního jarního dne.

23. – Cítím se mnohem zdravější.

Potřeštěný list Mariavého písícího mi:

Že ihned nabudu zdraví, jakmile uvěřím ve Věčné Slovo! »Až do té doby«, dodává, »budu přijímatí den ze dne za vašeho přítele Filipa, který mne dal zavolati, bych řekl jeho ženě slova útěchy, zároveň mi ukládaje, bych vám poslal obol.«

Tohle už jest trochu mnoho.

Přehlížím dále korektury.

Paní Raouxové:

Paní a drahá přítelkyně, nemocný přeše vám tyto řádky. Byl by tak učinil dříve, kdyby pohroma, jež vás mučí, nebyla pro něho samého dýkou přímo do srdce, která ho zbavila všech sil. Ani dnes ještě nemohu uvěřiti v tak veliké neštěstí, i kdybych měl sebe více křesťanské energie, nejsem s to, bych se smířil s krutým osudem. Víte lépe než kdo jiný, jakého přítele ztrácím ve vašem Filipovi.

Byla to jedna z duší nejvznešenějších a nejsvětelnějších, jaké možno potkati na tomto světě. Dnes jest, – lze se nám toho nadíti, – ve slávě přátel Božích a má jistě velikou útrpnost s námi, kteří pláčeme a modlíme se za něho ve svých temnotách. Víra nás učí, že naši nebožtíci jsou nám blíže než všichni ti, které nazýváme živými, a jest to bezpečná útěcha, víme-li, že drahé bytosti, které zmizely na čas, po pravdě nás neopustily, nýbrž nás doprovázejí při každém kroku a ostřihají nás.

Nejednou zdálo se mi od té strašlivé zvěsti, že můj přítel ke mně mluvil z hloubi srdce, když jsem se za něho modlil, obětuje s prostotou, s láskou vše, co jsem mohl obětovati. Víím, že vaše něžná oddanost byla mu hlubokou útěchou. Buďte přesvědčena, drahá přítelkyně, že on sám potěší vás daje vám pocítiti, jak nevýslovně jest šťasten ve svém novém životě, a tak dostane se vám

veškeré síly, které vám jest potřebí k očekávání hodiny Boží. Jsem s vámi do hloubi své bytosti a ze vsí své duše.

Váš přítel

LÉON BLOY

V 6 hodin přichází mne navštívit Brou a brzo po něm Boutet. Jak se samo sebou rozumí, hovoříme o válce. Brou-ovi naskýtá se vysloviti naprosté a lité opovržení vším tím, co se děje za frontou, opovržení strašlivě oprávněné.

24. – Píšu abbé Rivièrovi:

Drahý abbé, rád bych s vámi sdělil velikou radost, která nás potkává a která dozajista dojde vaše kněžské srdce. Jistá mladá Dánka, s níž jsme se setkali loni na letním bytě a jež po několik měsíců žije s námi jako společnice mé ženy a mých dcer, rozhodla se odpřisáhnouti se svého bludu, neboť dychtí z *celé své duše* státi se katoličkou. Byla k nám přivábena dobrotou mé ženy, též Dánky a obrátivši se, dříve než vdala se za mne. Na poučování ženy a starší mojí dcery její duše šlechetně otevřela se Milosti a nyní jest úplně získána. Ale jest jí třeba kněze, i vzpomněl jsem si na vás, drahý abbé, neboť právě při jednom vašem kázání o Liturgii ponejprv pocítila Ruku Boží.

Píšu vám to na spěch a bez jakékoliv strojenosti, neb jsem ostatně nemocen a zbaven své obyčejné síly, ale pravím vám, že jde o cosi velikolepého, o div zcela božský. Obrácení nebo odpřisáhnutí byla častá v našem domě. Jest známo, že styk s námi jest v tomto smyslu nebezpečný. Osoba, o níž vám píšu, odvažuje se *všeho*, ztráty rodičův a přátel, tím, že se dává Církvi. Ona to ví a svoluje k tomu s radostí. Dohadujete se, jaká asi jest naše radost. Chci tedy spoléhati na vás a prosím, byste mi určil místo a chvíli setkání. Nemůžete-li přijíti, moje žena a dcery přivedou vám svoji přítelkyni ihned, jakmile vám jí bude možno přijmouti.

Račte přijmouti atd.

Naše radost byla poněkud oslabena banální mrzutostí, která by nám jistě byla způsobila utrpení za každé jiné okolnosti. Naše služka z čista jasna nás opustila, počínajíc si při tom neobyčejně sprostě. Jsem rád, že už nevidím té odporné tváře, jedné z nejprotivnějších, jaké jsem kdy viděl.

Přehlížím dále korektury a dospívám téměř ke konci.

Dnes ráno list Parenta Johanně:

Drahá paní,

... Doufám, že zdraví Léona Bloy jest tak pevné a neochvějné jako jeho *Spása skrze Židy*. Toť ještě jedno silné dílo...

Hraji škály a cvičím smyky ke koncertu na počest spisovatele *Poutníka Absolutna*.

Napíšu Viñezovi.

Račte přijmouti, drahá paní, mé uctivé pozdravy.

Armand PARENT

Dnes večer posléze dostáváme zprávu o Ondřeji Dupontovi.

Jakýs list, psaný Valentině, nám oznamuje, že byl těžce raněn. Ale ubohá žena neví než toto. Dosud nezvěděla, kde jest, a dohaduje se, že jest ošetřován v ambulancích za první bitevní čarou, dokud ho nelze převážeti.

Úpěnlivě nás prosí, abychom se za něho modlili.

Dnes jako by mi bylo mnohem lépe. Útlaku ubývá a zdá se, že se mi vrátilo trochu síly.

26. Neděle. – V půl dvanácté přicházejí

Martineau-ovi: Renát, Anna Maria, Alžběta a Ondřej.

Častuji Martineau-a historií Mariavého a neslýchaným listem tohoto pomatence monsiňoru de Cabrières, v kterém píše mezi jiným, »že vše obnovil v Ježíši, netoliko náboženství, morálku, filosofii, sociologii, vědu, nýbrž i sám lidský Rozum«, dotvrzuje, že »ještě nikdy žádný doktor Církve nedocílil této synthésy« atd.

Po obědě a po mém obyčejném odpočinku Johanna hraje s Alžbětou Beethovenovy skladby na 4 ruce.

Ve chvíli, kdy se Martineau-ovi strojili odejít, přichází Auric, o němž se před tím mluvilo. To je pohne, by ještě zůstali několik minut a poslechli si onu krásnou ruskou kompozici, kterou on zpívá doprovázeje se na piano.

27. – Petr nám vypravuje o událostech verdunských. Celkem nikdo nic nevěděl o tom, jak nesmírné hrozilo nebezpečí. V jednu chvíli se zdálo, že cesta na Paříž jest otevřena a naše vznešená vláda si chystala tlumoky, by prchla po druhé do Bordeaux, což by bývalo strhlo děsnou paniku. Joffre, zdá se, chtěl couvnouti, nedoufaje už uhájiti Verdunu. Castelneau prý mu řekl: »Počkejte ještě«. Potom tento generál, v kterém je cosi ze světce, podešel a modlil se asi hodinu. Vrátiv se k Joffrovi prohlásil, že odpovídá za vše. Jen takto Petain, kterého maršálek povolal v největším chvatu, mohl vše zachrániti.

Ke čtvrté hodině přichází abbé Riviere. Praví

nám, že jest bezmocen v této farnosti, v které jest toliko na čas atd.

Dovídám se od něho, že farář mi nedůvěřuje, an se domnívá, že vydávám brožury proti kostelním ofěrám atd. Taková asi šla o mně pověst. Čeho ještě se nedovím?

28. – Dojmy jednoho bojujícího.

A důstojník mi praví:

– Ano, i já se vracím z peci ohnivé, od toho Verdunu, u něhož Bošové si lámou zuby: koláč jest příliš tvrdý... Vaux... Douaumont... jména, kterých jsem včera neznal! Od nynějška budu si na ně vzpomínati.

Vylíčiti bitvu? Nemohu; nikdo nemůže; pravilo se, že by na to bylo potřebí nějakého Homéra: ani Homér by nemohl; jest příliš událostí; více událostí v jednom dni tohoto pekla než za celého obležení Troje. A co jsme viděli každý? Nic nebo příliš: příšerné tornados, v kterém jste byl titěrným gestem. Tož už nevíte.

Viděl jste Yser? Ano?.. To nebylo nic. A Champagne? Ne? Hračka pro děti. Třeba uviděti Vaux, Douaumont, le Mort-Homme, ty obří zápasy... Děsné! Děsné!

Jsem ještě příliš blízko těch dnů, bych mohl sebrati svých pět smyslů. Omluvte mne, neboť si nelze učiniti pojmu... Po čtyři dni byl jsem zavrtán se svou setninou do sněhu v horské stráni; na štěstí mohli jsme si jej rozehrívati na pití: brali jsme ho, kde nebyl zakrvácen. Co tun ocele, kartáčů přeletělo nám přes hlavu za ta čtyři století! Stříleli naši i jejich, všemi kalibry! Ach, ach, vzpomínáte si, že zprvu jsme je rozeznávali podle pís-kotu a třesku? Ano?... Tož zde nerozeznáváte nic. To již není řada ran: toť chaos bez nuancí, drtící jako příval a takový, že už nevíte, žijete-li či nežijete, máte-li ještě mozek, který nevnímá, nečiní nic jiného než zaznamenává ten neustálý řev smrti. Iste přenešeni jinam, ale kam? Rozhlížíte-li se, nevidíte: tamhle pět minut přede mnou byl les; teď jest to holá rozoraná země. Pravím vám, že už nevíte nic. Ani jest-li den či noc, ani jste-li

ještě na zemi či na jiném fantastickém světě. Dlouho jsem se napátral dnešního rána v mlhách svého mozku, než jsem mohl odpovědět ošetřovateli, který se mne tázal: »Kde a kdy jste byl raněn?«

Zdá se, že duch, cítě se bezmocným, vzdává se: o-pouští toto smutné tělo, jež se hýbe ze zvyku, jedná bez-děky; a tu jímá vás hrozné pokušení spánku, bratra blízké smrti; u mužstva se to promine, ale důstojníku není do-voleno se poddati; boj strašlivý! Spáti. Moci spáti v této rozzuřené bouři, v tomto děsném vytí, které se zdá dlou-hým křikem úzkosti celé země! Spáti! Obrátiti se v nic, odděliti se od toho ode všeho, zapomenouti této přítom-nosti, která vás drtí... ne, není to dovoleno. Ach; sy-náčku, synáčku!...

Poněvadž mne nutíte směstnati mé tehdejší dojmy do kadlubů slov, nalézám jich dnes více než jsem se nadál, že jich chovám; měl jsem možná dojmy příliš silné a příliš četné, neměli jsme kdy je tříditi; a v tuto chvíli dobře cítím, jak jsme byli takřka vrženi mimo sebe. Právě to jsem vám vypravoval o spánku: zbývá na svém místě toliko tělo, v hloubi jehož se choulí nepatrný záblesk vůle; to jejím působením v hodinu útočení muž proti muži se vztyčíme hotovi ke skoku, s okem čilým, s ru-kou poslušnou. Ale to děje se spíše pudem než rozumem; a jest to též ze vzteku, z posvátného vzteku, který čeká.

Kromě tohoto vše jest zahlazeno; celým světem byla mi po ony hodiny, jež byly delší celého mého života, tvrz vaux-ská na její homoli »obklopené hromem« a ta vesnice na kaši v dolině pod námi; celým světem bylo mi ještě méně: to náhodné přístřeší, z kterého jsme vi-děli tyto věci; a bylo v něm pojato všecko lidstvo, moje setnina, moje mužstvo, které na mne hledělo očima hlu-bokýma, očima vážnýma, z kterých zíralo definitivní při-jetí všeho toho, co jsem vám pověděl, očima smutnýma, že patřili na taková divadla, očima krásnýma, že se ani nepřimhouřily. Moje setnino!...

30. – V 11 hodin přišla Kristina se svými třemi dětmi. Petr nemohl s nimi.

Oběd, odpočinek pro mne, potom beseda v zahradě, ano počasí bylo nádherné, třebaže ráno bylo chladno.

Ke čtvrté hodině přicházejí zcela znenadání Marguillier a Rouault, kteří hovoří se mnou nějakou chvíli, přetřásajíce společně nejchmurnější předtuchy.

A v tom objevuje se Bonhomme, poslán byv Valentinou, by nám pověděl o smrti Ondřeje, jenž skonal v ambulanci druhý den po svém zranění. Doufal jsem o něm, tak jako o Raouxovi, že bude ušetřen. Bůh ví, co činí, a jest se kořiti vůli jeho.

Ale jaká rána pro tu ubohou ženu a pro mne, který ztrácí takového přítele!

Toť zákeřná vražda po tolika jiných, na vrub kletého Viléma.

Kristina odešla dříve než přišel Bonhomme. Drahá přítelkyně nebyla tu, by nám přispěla.

Marguillier, Rouault a Bonhomme, který se zdá zmožen, odcházejí společně v 6 hodin, a hle, přichází za námi Boutet, kterému můžeme vypověděti svůj bol. Čeho ještě se dovíme?

31. – Svátek Pěti Ran.

Mše v 8 hodin s Johannou a Veronikou. Přijímám za svého ubohého a možná blaženého Ondřeje. Johanna píše Valentině. Mluví k ní jako křesťanka.

Rozhodně daří se mi mnohem lépe. Účinek jara. Počasí jest nádherné. Čtu v zahradě *Genesi*.

V půl šesté mne přichází navštívit Brou, který s potěšením zjišťuje zlepšení mého zdraví.

DUBEN

1. – Sobota.

Mše v 8 hodin s Johannou a Veronikou.

Mám velmi dávný obyčej obětovati vše, co mám, za živé i za mrtvé. Což tedy mohu obětovati ne-li to, co jsem obětoval před více než čtyřiceti lety, totiž život samé trápení a muka. Není pochyby, že byly v mém životě hříchy nesmírné, ale tyto hříchy, tyto zločiny byly nezbytny, abych vytrpěl vše, co jsem trpěl, a byly tudíž tajemně zahrnuty v celkové obětování, které jsem učinil před tím. Nemohou tedy ničeho proti neporušenosti této oběti a jsem povinen věřit, že můj poklad jest nedotčen. Takové jsou moje myšlenky dnes po přijímání.

List Fernanda Divoire-a z *Intransigeantu*. Žádá mne, bych napsal článek o Ondřeji Dupontovi do *Bulletinu Spisovatelů*.

F. Divoirovi:

Milý pane, máte pravdu domnívaje se, že váš list mne zastane v modlitbách za duši Ondřeje Duponta. Předevčírem večer přinesli mi strašlivou novinu o úkladném zavraždění tohoto přítele. Dím o *úkladném zavraždění*, poněvadž tato domnělá válka se strany německé není v mých očích než obrovským zájezdem lupičů, ničitelů a úkladných vrahů. Chtěl jsem doufati, že aspoň této oběti nebude požádáno. Přes lítou pitomost lékaře, který měl povinnost ho prohlásiti za neschopna ke službě ve zbrani, umírněně jsem věřil, že tím není řečeno, aby Ondřej Dupont měl býti žertvou na místě některého z těch nesčetných prasat postavených do záloh, která naplňují úžasem plačící Francii svojí zahálečnou bujarostí. Zejména

spoléhá jsem a velmi pevně na ochranu, která není s tohoto světa. V odpověď na tklivý list, v němž přijímal s tichou odevzdaností smrt skoro jistojistou, psal jsem mu 1. prosince: »Vidím vás připravena na všechno...« (Viz můj list z 1. prosince 1915).

Bůh ví, co činí, a zlíbí-li se mu povolati na onen svět některou duši, nemáme ani slovíčka namítnouti. Ale rána jest hrozně tvrdá. Ztrácím přitele, jakých jsem málo potkal. Přišel ke mně před deseti lety, jeden z prvních, přinášeje svoji šlechetnou duši opuštěnému, umělci, kterého tehdy nikdo neznal, neboť byl rozeznan pod mrzkou legendou, jež mne hanobila, jakousi hrdou velikostí a nespornou důstojností života. Dlužím mu po Bohu za to, že jsem nejednou snesl krutá muka.

Jsa sám velmi odlišný, velmi odloučen od valné části vrstevníků, jimiž opovrhoval, ozbrojen však ironií studenou a pronikající jako ocet, bez milosrdenství, ve službách intelligence řádu vyššího, nadán jsa intuicí, jakých není mnoho, která se bouřila proti jakékoliv prostřednosti, uměl posouditi díla umělecká nebo literární takřka neomylně a jeho rozhovor nabýval tím neobyčejné chutnosti. Že na ráz zmizel prve než mohl naplniti svoji míru, než vykonal, co jsme od něho očekávali, toť pohroma, toť hořkost neskonalá. Proč tento, můj Bože, a nikoliv sto jiných, kteří nemají čeho činiti na tomto světě?

Hle, milý pane, vše, co mám sílu vám napsati. Jsem nemocen ode mnoha měsíců, nemocen jistě ze všech těch ohavností, které zříme už skorem dva roky, a tato poslední rána nebyla tím, čeho bylo třeba k mému uzdravení.

Váš atd.

3. – Dobrý list od Termiera. Jeho synovi a jeho zefům daří se dobře. Nebere podílu na mé naději co do Raoux.

Hle, co mi o tom píše:

Neberu podílu na vaší naději, že by lze bylo nalézt drahého Raoux na této zemi. Jaká byla jeho smrt; taková ostatně, jak nám ji vyprávěl onen polní kaplan!

Toť smrt předurčeného, toť ona *mors sanctorum in conspectu Domini*, jejíž výkupná síla jistě jest neobmezená. Měl jsem neurčitou předtuchu, že se nevrátí. Jeho poslední listy byly příliš zpokojnělé, příliš vyjasněné, příliš nadlidské; dojímalý mne k slzám a *děsily mne*.

4. – Valentině Dupontové :

Drahá Valentino, co mohu říci duši tak bolestně zraněné jako vaše? Slova jsou tak marna, tak bezmocna! Moje žena vám napsala, co mohla. Já neumím leč plakat s vámi. Ztráta tohoto přítele dnů dobrých i zlých po deset dní jest mi nesmírně tvrdá. Toť druhá rána, jež mne zasahuje ve třech nedělích. Čeho ještě se mám nadíti? Jediný zdroj útěchy, který máme, drahá moje přítelkyně, jest hluboká jistota, jež nám jest dána křesťanskou vírou. Náš drahý Ondřej šlechetně přinesl v oběť svůj život. Dokazují to jeho poslední dopisy. Bůh jistě nežádá více. Vše, co můžeme ve své bídě, toť modlití se za jeho duši, říkajíce si, že jeho úděl jest krásný a že asi pramálo jest nám učiniti, bychom dosáhli pro něho velikého pokoje a veliké radosti. Není smrti pro křesťany, však to víte. Život nebývá odňat, nýbrž toliko *změněn*, jak praví Církev. Třeba, abychom se postavili před tuto nádhernou skutečnost, která jediná jest s to, by nás utěšila.

Má-li drahý nepřítomný ještě co platiti, na nás jest, abychom zaplatili za něho, a jsme povinni to učiniti s úplnou velkodušností. Žádá nás o to, prosí nás o to úpěnlivě, a naše slzy bez modlitby by byly neužitečny. Žádá toho zejména po vás žádostí neskonalou.

Mějte útrpnost s jeho duší.

Poslal jsem Divoirovi pro jeho *Bulletin spisovatelův* článek, který asi bude uveřejněn. Veřejný hold na paměť Ondřejovu, který jsem napsal z celého srdce svého. Vy jej rozšíříte, a doufám, že několik dobrých duší bude jím dojata.

Objímám vás, drahá Valentinko, s nejrůznější něhou.

5. – Odpoledne, ana Johanna s Veronikou šly na poradu k jednomu lékaři, kterého jim doporučil Jakub a kterého jest asi potřebí na-

šemu ubohému dítěku, trávím svůj čas četbou *Genese*.

K šesté hodině přichází mne navštívit Viñez, který s námi večeří. I jemu dostalo se podílu smutku. Ztratil dávného přítele, katalánského skladatele Granados-e, který zahynul s chotí na lodi *Sussex* najevoší na torpedu (katastrofa o níž psaly všechny žurnály). Tato návštěva nezmírňuje moji melancholie. Cítím velikou únavu. Počasí jest ostatně znovu studené a co nevidět spálíme všecko uhlí. Ubohé peníze na činži jsou již načaty.

Johanna jest spokojena s novým lékařem. Popskytl jí naději, že úplně vyléčí naši Veroniku.

Byv otázan na moji nemoc, soudí, že bude nezbytno zakázati mi vše, co jen mi jest příjemno. Ani víno, ani alkohol, ani kávu atd.!!!

6. – Píše nám pí. Raouxová a posílá nám opis listu Raouxova velitele. Tentokrát zdá se již nemožno pochybovati. Přece však cosi mne má, bych ještě váhal uvěřiti: »Řež byla taková, že nebylo možno jíti odnést kapitána... Podobá se, že asi byl pohřben Němci«.

Tato četba mne děsně rozesmutňuje. Den úplné nemohoucnosti a jalovosti. Jako tolikráte jindy očekávám listonoše, který nepřichází, očekávám nezbytnou pomoc. Naše činže nám taje na dlani a dospívám k tomu, že se ptám, nebudu-li přinucen k nějaké krušné pochůzce.

9. – Neděle smrtná.

Odpoledne sedl jsem si do zahrady a četl

na teploučkém slunečku; vtom přichází ke čtvrté hodině Auric. Za chvíli po něm Valentina, velmi sklíčená, zdrcená, ale vždy statná a ozbrojená.

Výměna bolestných slov.

10. – Lístek od abbé Moliera. Píše, že bude zítra sloužiti za mne mši.

V 10 hodin přichází Cornuau, by nabyl potřebných zpráv o naší mladé Dánce, dříve než se obrátí na arcibiskupství. Vidí ji, hovoří s ní a stanoví, že odpřisáhnutí vykoná se v pátek, ve svátek Sedmiboletné Panny Marie, v kapli v ulici Ulmské.

Odchází v poledne.

Odpoledne list Léona Gilliarda, dobrého onoho misionáře, přítele Cornuauova. I on mi nabízí memento na zítřek.

11. – Úterý. Svatého Lva Velikého.

Mše v 8 hodin s Johannou, Veronikou a Magdalenou.

Lístky a psaní k svátku. Ale musím povědět, jak dojemné uvítání mne čekalo, když jsem se vrátil ze mše. Stůl pokrytý květinami a polibky ode všech mých drahých.

Před desátou přišel Cornuau nesa dva rituály k odpřisáhnutí. Včera byl v *Mercuru* pro několik mých kněh, jež pošle jisté paní z Toulonu, kterou tato četba utěšuje a posilňuje ve víře. Tam se dověděl, že se věří v úspěch *Na prahu Apokalypsy*. Dostali již mnoho zakázek. Byl by to posléze můj první úspěch? V 11 hodin přicházejí za sebou Petr, Jakub, Auric, Va-

lentina, neboť všichni mají s námi poobědvati. Jest nás deset u stolu a nemůžeme mluvit leč o válce. Poslední noviny jsou znepokojující. Přes hrdinný odpor naše vojsko prý znenáhla ustupuje. Ale zaručeně se ví tak málo a jest tolik rozporů ve zprávách.

Po svém obyčejném zdřímnutí vidím posléze Chentriera, který, ohlásiv se ráno, přichází ve vojenských šatech. Jest ošetřovatelem. Ostatní hosté nás nechali samých asi na půl hodiny. Jsem s ním velmi spokojen. Jest všecek jiný a mnohem lepší, než jsem o něm soudil po jeho listech. Toť kněžská duše, na kterou se mohu spolehnouti. Když jsem přivolal znovu ostatní, hovor zapředl se velmi zajímavě o rozmanitých věcech.

Chentrier odchází k páté hodině. Tehdy Magdalena s Auricem hrají skvěle sonátu Lekeu-ovu. Zatím přichází Boutet.

Když všichni odešli, přichází dlouho očekávaný Viñez a večeří s námi. Ale tento tak přeplněný den mne schvacuje a jsem zlomen únavou.

Po odchodu Viñezově mám už jenom tolik síly, bych ulehl.

12. – Nemohu do kostela dnes ráno. Jsem ještě tak utrmácen včerejším dnem, že nesmím vyjít. Odpoledne dlouhý a krásný list od Johanny Boussacové. Ohlašuje mi, že brzo pojedou do Rennes se svými sestrami Markétou, Jenovéfou a se svým Křištůtkem. Pobudou tři neb čtyři dni v Paříži a přijdou mne navštívit

některý den v témdni Quasimodo. Přivezou mi mého kmotřence.

List Ondřeje Barona k mému svátku. Praví mi, že jeho bratr jest se ženou v Boulogne-sur-Seine. Přáli by si mne spatřiti, dovolím-li.

14. - Pátek. Panny Marie Sedmibolestné.

V půl desáté přicházíme na nádraží sceauxské, kde nás očekával Cornuau.

V 10 hodin, když jsme se všichni shromáždili, počíná se obřad odpřisáhnutí. Není to po prvé, co jsem ho svědkem. Ale dnes tato liturgie proniká do mne hlouběji. Cornuau jest podivuhodný. Vše jest konáno svědomitě a v síle zkrásnělé citem kněžským, připuštění do Církve, mocné eksorcismy, křest. Byl jsem tam jakožto kmotr, zcela blízko podle slov rituálu, div nepláče. Drahé dítě stavší se Markétou Marií Johannou Leonou mělo sílu čísti předlouhou formuli svého odpřisáhnutí, přes svoji únavu a svoje vzrušení, které ostatně jímalo i Cornuaua. Obřad trval pět čtvrtí hodiny.

Přítomni: Jakub, Raissa, Véra a pí. Umansovová; Petr, Kristina a Petřík; Viñez a de la Laurencie, kterého náš hudebník potkal cestou a jehož docela nenadálá přítomnost mi byla k veliké radosti.

Oběd v Bourg-la-Reine se všemi těmi, kdož mohli přijíti: Maritainovic, Van der Meerovi kromě Kristiny a Viñez. Dvanáct stolovníkův.

V pět hodin všickni naši hosté odešli.

15. - Odpoledne, zatím co Johanna s Markétou byly společně v Sacré-Coeur, přijímám

návštěvu Martineau-ovu. Partie šachů, potom neobyčejně bolestný rozhovor o nynější válce a o příšerné budoucnosti z ní vyplývající. Po jeho odchodu k šesté hodině zůstávám rozdrčen smutkem. Domovnice mi přinesla kvitan-
ci na bytné, jež poskočilo o 4 fr. 50 (obecní přírážky??), které se mi zdají nesnesitelným odíráním; a to nemálo zhoršilo záchvat melancholie otrávilší můj večer.

V poslední hodinu list neznámého vojína, nemocného, ale přec dosti statného, by mi napsal osmistránkový dopis, ve kterém mi oznamuje, že pracuje o šíření mých kněh, což mu dává právo, by oplátkou žádal po mně některou z mých kněh a moji fotografii s věnováním. »Čeho po vás žádám, tím jste mi povinen.« Toť jeho závěrek. Tedy mlčí se.

16. Neděle. – Den se počíná vážnou mrzutostí. Jeden přítel nám přivádí svého psa. Jest to zvíře krásné, chcete-li, ale mladý lovecký pes, nezkontrolovaný a rozmazlený, takže ho třeba stále hlídati a oddělovati od našeho Kastora, aby se nezhltili.

Trpce lituji, že jsem ze slabosti svolil uvést to zvíře do našeho domu a jsem všecek nešťasten. Hned zítra záhodno se ho sprostiti, ať tak či onak. Potřebuji klidu, zvláště ve Svätý týden, a nemohu se ho nadíti s takovým hostem.

Večer byl jsem poněkud uondán a v tom přišla Valentina. Chudáček, jest stále v témž bolestném vidění, ale neztratila své odvahy.

Viděla Bedřicha Cousota, který se vrátil ze svého neblahého zajetí v Německu. Co vypráví tento nešťastník, jest děsné, a doufám, že to napíše.

Mezi jiným toto: V tom a tom městě, na příklad v Dinantu, označí se mezi rukojmími určenými k zastřelení všichni tkalci, které ihned nahradí v témž městě tkalci němečtí. Jinde učiní to s kovodělníky atd.

Těž zasluhuje zmínky příběh se švábskými důstojníky, kteří provokovali nadávkami nebo šlehy karabáčem ubohé zajatce, aby při nejmenší známce odporu celý zástup mohli postříleti.

Cousot přál by si mne zase spatřiti. Svoluji velmi ochotně.

17. – Petr má přijíti dnes ráno, i očekáváme ho netrpělivě, neboť Johanna měla myšlenku svěřiti mu psa, by jej zavedl nazpět k jeho pánu. Toto odporné zvíře, jehož přítomnost jest mi opravdu nebezpečna, strávilo noc ležíc u lože ubohé Veroniky, která se k tomu propůjčila. Mohla sice spáti, ale nikoliv bez vyrušování.

Dobrý náš Petr, přišed v hodinu oběda, chápe předobře, jak jest důležité vykonati nám tu službičku, i rozhoduje se bez nesnáze.

Brzo po té přichází Termier. Oživován přítomností těchto dvou hostí obědvám v pokoji.

18. – Naše finance rovnají se skorem nule. Jako už tolikrát jsme znovu úplně v rukou Božích.

Čtu život svatě Teresie, který mi Johanna dala k svátku na doporučení Maritainových. Doufejme, že mi to bude s prospěchem.

19. – Johanna s Magdalenou jde v 9 hodin na mši, jež bude sloužena za Ondřeje Duponta u Svatého Jana Evangelisty. Magdalena má tam hráti na housle.

Železník přichází postavit nová kamna. Ode dneška bude možno vytápěti náš dům s hora dolů. To krátí chvíli.

Čekám stále, ať po listonoši či jinak, pomoc, které nám jest tolik zapotřebí.

Žádal jsem Markétu, by se za to modlila, jsa přesvědčen, že její vstup do Církve jí otvírá veliký úvěr.

Začal jsem krušnou práci s věnováním do nové knihy.

Odpoledne čtu matutinum Zeleného Čtvrtku.

Ve 4 hodiny Markéta se poněprv zpovídá. Zítra bude po prvé přijímati.

20. – Zelený Čtvrtek.

První přijímání Markéty Marie.

Třeba platiti, co Bůh nám dává. Třeba trpěti tento týden. Už není v domě nic.

Čtu matutinum Velikého Pátku.

Po večeři nám čte Johanna podivuhodnou kapitolu z »Přehořkého umučení«, Agonii v zahradě Olivetské.

21. – Veliký Pátek.

Dnes tak jako včera a především nedostávám ani jednoho listu. Jenom ve dvě hodiny poukázka na 20 franků.

Den napojený smutkem. Zdá se, že ve 3 hodiny padla na Paříž neobyčejná tma. Ledový déšť. Isa zbaven slunce, kterého by mi bylo tak potřebí, a slábna víc a více, jsem náramně skleslý.

Přece však píšu dále svoje věnování, čtu Skutky Mučedníkův, když jsem dočetl matutinum Bílé Soboty.

22. – Obcuji s Johannou slavným obřadům od 8 do 10 hodin.

23. – Hod Boží velikonoční. Svatého Jiří. Narozeniny Veroničiny.

Cítím se hořeti láskou Boží a oplývati bolestnými slzami.

Ani jedna návštěva.

Píši dále věnování a jsem skoro s prací u konce.

Čtu život svatě Teresie.

K sedmé hodině smutek a úzkost staly se mi tak nesnesitelnými, že se rozhoduji na ráz jíti do kavárny a požádati o pomoc jednoho přítele. Připravil jsem si lísteček s prosbou, aby mi půjčil 20 franků. Vyhovuje mi ihned s neobyčejnou vlídností.

25. – Úterý velikonoční.

Pomoc posléze přichází.

Neskonale vroucí list jisté přítelkyně, která mi posílá 200 franků.

Zároveň jiná obálka z Besanconu s 50 franky, aniž připojeno jediné slůvko. Nemohu zjistiti písma na adrese.

Pí. X...

Drahá přítelkyně, nejprve rád bych vám řekl, za jakých okolností jsme přijali dnes ráno váš list. Po několik dní byli jsme v jakési agonii. Když jsme zaplatili činži, zprvu živořili jsme s troškou peněz, potom bez ničeho, shánějíc na chléb přebolestnými kombinacemi. Víte, jak se stal těžkým hmotný život. Zkrátka váš list přišel jako rosa do pouště.

Nemůžeme si, ani moje žena ani já vyčítati, že bychom byli pozbyli důvěry v Boha v této zkoušce, tak podobné tolika jiným, jež na nás byly uvaleny za dvacet šest let.

Ale co mne se týká, má síla odporovati neobyčejně oslábla a mimo to nesmírné hoře, zaviněné touto prokletou válkou, leží na mém srdci, takže jsem se cítil strašlivě sklíčen. Nebylo-liž třeba zaplatiti za podivuhodnou milost, které se nám dostalo?... Bůh vidí, co činíte, a vím, že za to budete odplacena měrou, jež neskonale předstihne vše, čeho byste se mohla nadíti.

Neumím říci vám více, ale to vám pravím s jistotou, pláče vroucí láskou a z hloubi srdce, které Bůh často navštívil v nejhroznějších agoních bolesti.

Tato nová útěcha, jež mi dnes přišla skrze vás, snadno byla by jen předehrou nebo pouhou zvěstí vítězství očekávaného po čtvrt století. Dověděl jsem se, že mé nové knize sám můj vydavatel očekává skoro jistý úspěch. Počíná se objevovati, a zjišťuje se to čím dál tím více, že jsem od nynějška jediný spisovatel, který má co říci v těchto dnech soužení a děsu. Chci spoléhati poněkud na toto privilegium, jež jsem zaplatil tak vysokou cenou. Kniha vyjde asi počátkem května a vám první se jí dostane...

K páté hodině jdu do kavárny, kde se ihned setkám s Boutetem. Hovoříme skorem hodinu. Vrátiv se domů nalézám u nás přítelkyni Markétu Levesquovou, kterou doufáme si podržeti několik dní. Dojem neskonalé tichosti a křesťanské líbeznoti ducha.

Ale jsem hrozně unaven i uléhám záhy všecek uondán.

26. – Středa velikonoční.

Cítím dále únavu ze včerejšího večera. Nesmím z domu k své veliké lítosti.

Ráno strávil jsem čta pod našimi jedlými kaštany život svaté Teresie. Počasí rozkošné. Obědváme v zahradě.

Ke čtvrté hodině odpolední přichází k nám Jan Baron se svou ženou. Ihned cítíme k ním sympatii. Tito mladí lidé jsou dojemni a líbezni, i těší nás prevelice, že je poznáváme. Manžel půjde brzy na frontu, zůstává svou mladou ženu v zármutku a obavách. U nás dostane se jí potěchy a posily.

Přichází Auric, potom Olivarès se svým švédským doprovazečem nevalně sympatickým, potom ještě Petr a posléze Viñez, když jsme již zasedli ke stolu.

Večeřeli jsme pod kaštany, neboť vzduch byl neobyčejně lahodný. Postavili jsme vedle sebe dva stoly. Baronovi rozhodli se zůstat s námi i bylo nás třináct stolovníků.

Nejprve šero, potom lampy, rozkošné hody.

Když jsme se vrátili do stavení, koncert. Začíná Viñez. Po něm hraje Olivarès se svým Švédou. Toť nejdojemnější chvíle. Olivarès jest opravdu nesmírně nadán. Ke konci Viñez, Olivarès a Magdalena hrají Franckovo trio.

Jest 9 hodin. Baronovi jsou nuceni odejít. Jsou neskonale dojatai naším přijetím a touto podivuhodnou besedou, takže div nepláčí od-

cházejíce. Rozmilá ženuška neustává nás objímati se slzami v očích.

Beseda se končí krátkou hudební skladbou ruskou, s níž Auric nás seznámil před několika dny. V 10 hodin všichni naši hosté odcházejí.

28. – Pátek velikonoční.

V 7 hodin mše s Johannou a Markétou Levesquovou; potom trčím u holiče, bych se zbavil své bujné kštice.

Psaní od Levauxových, kteří jsou velmi nešťastni v Rusku, kde jest živobytí úžasně drahé. Nevědí ještě, nebudou-li vojenským povoláním nuceni vrátiti se do Belgie a kterak?

List Johanny Boussakové oznamující nám, že jí v úterý odpoledne zemřela matka, v tu asi hodinu, kdy Johanna kupujíc něco v Hallich vešla do chrámu svatého Eustacha a cítila se neodolatelně pužena, by obětovala mši za duše zemřelých.

Termierovi:

Předrahy příteli, právě mi píše Johanna Boussakova, jaké neštěstí stihlo vás i celou vaši rodinu. Vím příliš dobře, jak neužitečna, jak nicotna jsou slova za takových okolností. Přece však křesťan, byť i velmi prostřední, před Bohem a s hlubokou pokorou může míti co říci svému příteli, svému bratru, zvláště sám-li poznal utrpení. Nemyslíte, že jest snad v tomto velkém hoři, jež vás navštívilo, jakýsi prvek nadpřirozené útěchy? Neduh, jenž trýznil pí. Termierovou po tolik let byl skorem lidsky nevysvětlitelný. Opravdu, a jistým lidem bylo to zcela zřejmo, dostalo se jí poslání trpěti a ona nesla břímě několika, kteří by byli neměli její srdnatosti. Považte je: dom, že nikdy si nezasteskla. Jistě že přijala vše, vědouc

asi, jakou cenu měla pro jiné její odevzdanost. Bůh, který miloval tuto duši láskou zcela zvláštní, možná že ji o tom poučil, neboť nevíme, co se děje tajemně v duších mlčenlivých a odevzdávajících se do vůle Boží. Vaše dcera nás prosí o modlitby. V úterý velikonoční, v touž hodinu, možná že i v tutéž minutu, kdy pí. Termierová tak sladce skonala, moje žena, která ji vroucně milovala, modlíc se u Svatého Eustacha před slavným oltářem Očistcových Duší, cítila se neodvratně puzena dáti na mši svatou za jednu z nich, nechť si to byla kterákoliv, která by asi potřebovala v té chvíli pomoci. Dnes chápe tuto výstrahu. Tento fakt, který jistě není jediný, uvědomuje vás, s jakou starostlivostí pečuje Bůh o tu, kterou oplakáváte, a vybízí vás uvěřiti, že všeho lze se nadíti od tak utěšující smrti.

Líbám vás, drahý příteli, s vroucností ještě větší a se soustrastí zcela křesťanskou.

29. – Sobota *in albis*.

Vracím se ze mše velmi nemocen, pln myšlenky, že moje zdraví jest neodvratně ztraceno. Nemožno těšiti se z přelahodného tepla, jehož nám jest dopřáno. I četba kněh pozbyla vší chuti.

Sebral jsem v *Journalu* :

Jest známo, že čišťení okenních tabulí továrny ševreské závisí na Veřejných pracích co do zevnějšku a na Krásných Uměních co do vnitřku!!!

K V Ě T E N

1. – V 6 hodin doprovázím k tramvaji naši drahou přítelkyni Markétu Levesquovou. Loučíme se smutně. Dnešního času při loučení se s přáteli více než kdy jindy nás jímají obavy,

jako bychom se již nikdy neměli uvidět. Potom jest mi čekati na mši v 7 hodin, ale marně, neboť podávají jenom Tělo Páně ve čtvrt na osm a Johanna přijímá se mnou. Půjdeme spolu na kávu do trafiky. Jsem vyčerpán.

Mše v 8 hodin. Den chmurný a trudný. Na osvěženou čtu krásnou knihu lorda Roseberryho o Napoleonovi.

10. – V 7 hodin obcujeme s Johannou mši svatě. Koná se dnes slavnost Ochrany svatého Josefa jako třetí neděle po Velikonocích. Modlíme se tedy k této veliké osobnosti, které jsem se kdysi tolik navzýval, připomínaje jí své bolestné pouti a prose ji o pomoc.

A ejhle! Nepřichází sic zásilka ohlášená jistým přítelem, ale jako už tolikrát přispívá nám na pomoc pí. X... a velmi včas. Bůh zaplatí té drahé duši!

Pí. X...

Jaké místo máte v mém srdci! Zajisté, často pláču, zvláště po dvě léta, co mne zabíjí tato válka. Vy však máte více než která jiná přítelkyně moc rozrušit mé srdce. Pravíte, že jste neměla ani sebe menšího vidění v onom zázračném kostelíku. Vidění, drahá přítelkyně, neudávají úroveň duší. Dostává se jich lidem úplně zdarma a nedokazují ničeho co do zásluh osoby, již se ho dostalo. Ba někdy mohou býti i jejím zavržením a odsouzením. Třeba se jich spíše báti než po nich toužiti. Mně nedostalo se jich nikdy, ač jsem byl po mnoho let pohroužen v nadpřirozeno.

Co vás se týče, vás opravdu předurčené, jak věřím, což nevidíte zázraku našeho setkání? Což necítíte, co podivuhodného jest v našem přátelství a v neodolatelné síle, jež vás pudí k takovému člověku jako já? To jest možná neméně významno než vidění...

12. – Píšu Squévillovi, našemu domácímu. Žádám ho, by dal co nejdříve opravit plot u naší zahrady; jestli na spadnutí, a náš pes snadno jím proleze, což nám působí mrzutosti s domovnicí, která nemůže ani cítit to zvíře.

V 5 hodin přichází Johanna Boussaková přivádějíc mi svého syna a svoji sestru Jenovéfu. Mám radost z tohoto kmotřeňátka, které jest rozkošný hošík. Pijeme čaj venku před domem a rozhovor jest slušně melancholický. Po hodině besedy odcházejí. Spatřím je ještě?

V 7 hodin jdu na kávu. Vracím Hénaultovi 20 franků, které jsem byl nucen vypůjčiti si od něho, a to již po druhé minulou neděli.

13. – V 11 hodin s čista jasná přikvapí Raugel. Měl dovolenou na zotavení a vrací se dnes večer do Montpellieru. Pohříchu nemůže s námi poobědvati jsa očekáván svou matkou. Zdá se, že jest z těch, jimž válka byla na prospěch.

Zmužněl, utrpením srdce jeho vzrostlo. Zranění nemělo jiného účinku než že již nebude schopen sloužiti ve vojště. Ač nebude již moci konati dlouhých pochodů, přece nebude kulhati, byť i musil ještě nějakou dobu choditi o berlách. Až na to, má vzhled nejzdravějšího člověka. Dlouhý a tvrdý pobyt na frontě zůstavil mu dojem období, kdy život jsa úsilovnější byl lepší, a bez rozpaků začal by jej znovu. Hluboký odpor a ošklivost ke všemu tomu, co se děje za zády bojujících, kteří jsou

z valné části chuděrové z lidu, kteří dávají šlechetně svůj život, nevědouce ani, jest-li nějaký Bůh. Práví, že veliký počet vůdců jest velmi zbožný. Ale nečiní si ani nejmenších illusí o tom, co bude po válce. Odjíždí asi k polednímu.

Přichází za mnou Boutet, neskonale smuten. Čeká tak jako já *muže*, který dlouho a dlouho se neobjevuje.

14. – Neděle. Až do oběda čtu.

Jedna přítelkyně nám přivádí Maud Gonnevou, která si mne přeje viděti. Jest to žena úžasná.

Vysoké postavy, tváře zpustošené, která as byla velmi krásná, ale vyjadřující jakousi trpělivou dobrotu, jež se zdá býti povznešena nad lidi a nad věci. Imposantní jako nějaká prorokyně, která by nečekala leč mučednickou smrt. Psankyně ve své zemi, v níž právě popravili jejího muže, ba ohrožena i tím, že bude žádáno o její vydání, žije a dýchá jen pro utlačované Iry, kterých hájila a chránila častokráte s nebezpečím vlastního života. Nic není dojemnějšího než bolestné a mstou prodchnuté slovo této obhájkyně tolika obětí.

Odchází v 6 hodin.

Petr, Valentina a Auric zůstávají na večeři.

19. – Žádná síla mi není dána. Strádám od rána do večera a soužím se nevida přicházeti nic důležitého. Žádné peníze se neohlašují, žádný posilňující list, a moje kniha, očekávaná už tak dlouho, stále nevychází.

Počasí jest tento týden nádherné, ale jsem tak smuten a tak sklíčen, že se z toho ani neraduji.

Naše domovnice se jmenuje pí. Serafínová!

20. – Našel jsem v korespondenci kněžny Palati nové: »Každý jest zde na světě démonem, kterému uloženo trápiti jiného démona.«

21. – Neděle.

Dostáváme balík z Frontignanu, ohlášený Ondřejem Baronem.

Můžeme vyžít ještě dnes, neboť Magdalena dostala včera 10 franků za hodiny své malé žákyni, ale toliko dnes ještě.

Usquequo, Domine?

V 7 hodin nevida nikoho přicházeti, rozhodují se krušně jíti na přítele Hénaulta, kterého musím vyčkávati půl hodiny na kavárenské terase hrozně uprášené. Půjčuje mi 20 franků.

23. – Ještě jeden den podobný tolika jiným. Ani jednoho psaní.

Čtu *Čtyři léta zajetí v Prasečím na Marně*. Jest která kniha tak dokonale bolestná? A jaké budou city těch, kteří to budou čísti, až mne již nebude, a kteří budou možná plakati, že mne neznali anebo že přišli na svět příliš pozdě, by zabránili, ať tolik netrpím?

V půl čtvrté přichází mne navštívit Martineau. Jeho syna prohlásili za schopna vojenské služby. Od nynějška berou kdekoho. Kruhá zkouška na nebohé ty lidi.

24. – *Auxilium Christianorum*.

V 7 hodin obcuji s Johannou mši svatě.

Isem velmi dojat vida, že jest dnes svátek Panny Marie Pomocnice. Církev ji prosí v oraci této mše o *vítězství*. Včera oznamovaly noviny, že bylo znovu dobyto tvrze douaumontské, předehra asi všeobecné ofensivy, jež by mohla býti rozhodující. Prosím o vítězství pro sebe, totiž abych sám byl osvobozen a mohl posléze naplniti svoje poslání nechť si jest jakékoliv.

Jest to účinek mé včerejší četby? Srdce mi pláče při pomyšlení na Francii, na drahé přátele živé či mrtvé, na můj vlastní život tak neuvěřitelně bolestný a chci doufati něco od tohoto dne.

Žádné zvěsti o mé knize. Toť strážení velmi trpká, družící se ke mnoha jiným.

Umínil jsem si čísti znovu *Život Anny Kateřiny Emmerichové* a tato kniha byla mi velikou pomocí.

25. – Ondřej Baron mi odpovídá na můj čtvrtěční list. Dá mi poslati soudek červeného vína. Tón tohoto mladého muže jest věru rozkošný. Jsou ještě duše. Čtu dále Emmerichovou ke své veliké útěše.

28. – Neděle.

Začal jsem druhý díl *Života Anny Kateřiny*.

V 6 hodin přichází Valentina. Dostala podrobné zprávy o smrti ubohého Ondřeje. Zdá se, že byl velmi oblíben u svých druhů, jimž dodával myslí a kteří jej odnesli a ošetřovali v prvních hodinách jak uměli nejlépe. Zemřel prý velmi tiše.

29. – V 7 hodin byl jsem s Johannou na mši a účastnil se procesí Křížových dnů.

Pracoval jsem na urobení a postavení mřížoví pro mé svačce, jež se chtějí vinouti do výše. Uvádím to, bych si uchoval vzpomínku nepatrného zaměstnání, které mi pomohlo nésti tíhu hodin. Čtu *Život Anny Kateřiny*.

Večer dojemné psaníčko od Aurica s 20 franky.

31. – Strávil jsem celý den tříděním a ničáním starých dopisů z r. 1909 a 1910.

Žádných nových listů, žádné návštěvy.

Č E R V E N

1. – Nanebevstoupení.

V půl sedmé obcuji s Johannou mši svatě. Mnoho jsem myslil na toto: že to bylo právě na Boží Vstoupení r. 1879 v jesuitské kapli v ulici sévrevské co jsem se rozhodl konati onu modlitbu, jež se mi stala takřka duchovním ložiskem od tolika let: *Fac ut videam*. Tato vzpomínka mne dojímá do hloubi duše.

Jiná vzpomínka:

›Slova Boží mají tak jako byliny každé svoji léčebnou sílu, které my neznáme, dokud nepocítíme jejího účinku. Tak sklonila jsem se dnes ráno nad kalich slova Přijímání: *et sanabitur anima mea*. Dnes večer čekala jsem dlouho na svého zpovědníka, který na mne zapomněl. Měla jsem duši již rozbolavělou

z naší bídy, z utrpení svého manžela, že tento nový přídavek mne nepřekvapil. *Et sanabitur anima mea*: Jsem nemocna, ale jsem ošetřována v útulku Božím. *Salus infirmorum*. To Maria jest tím útlukem. I mluvila jsem k své duši tak jako mluvíváme k dítěti, jež trpí: Buď hezky zticha. Víš, že veliký Lékař se nemýlí. Nesmíš jísti, třeba si tomu navyknouti. Nesmíš píti, neboť jsme povinni ostaviti všecky vášně. Nevidíš ničeho a ničeho neslyšíš, to proto, abys se vzdala své vůle. Není ti dovoleno ani sebou pohnouti, třeba ti poslušnosti naprosté. Pozvolna se hojíš, zatím co ti hnětou duši bolestí a převracejí ti ji zvolna a do hloubky. Potom jest třeba slz, sladkých slz pokání, nech ať tekou na ruku Toho, který tě chce ztvárniti k svému obrazu. Johanna.

2. – Barthélemy-mu:

Právě jsem přečetl s radostí váš výborný článek o *Krvavém Potu*. Iste přítel jistý a věrný a přál bych si, aby mi byla dána možnost, že i já něčím bych se vám zavděčil. Ale co může starý chudás, nemocný a hryzený útrapami? Myslím, že slábnu den ze dne. Mám sotva sílu napsati vám několik řádek. A moje kniha, jež stále nevychází! Jak vysvětliti takové odkládání? Prosím, řekněte pí. Barthélemy-ové, že v naší zahradě jest vzduch líbezný a že by nás těšilo zase ji spatřiti.

V 6 hodin přichází Auric a potom Petr. Rozhovor točí se jako vždy o válce a jest jak se sluší ponurý.

Jsem tím všecek ubit a též stále více a více přesvědčen, že tato hrozná příšera nemůže býti zažehnána leč zázračným zasáhnutím muže poslaného Bohem.

Před i po večeři hraji s Petrem v šachy, zatím co Auric s Magdalenou hrají rozličné skladby pro housle a piano.

3. – Johanna jde na Sceaux v 10 hodin nescouc psaníčko ode mne a osvědčení, že jsem na živu. (Byla to pověstná 15ti franková roční renta, vzpomínka na vklady Léona Bloy, dokud byl úředníkem Severní dráhy.)

Čtu *Život Anny; Kateřiny*.

Večer list od Valletta. Dostanu svých sedmdesát výtisků *Na prahu Apokalypsy* asi tento týden. Do prodeje bude dána kniha 16tého.

4. – Neděle.

V půl jedné přichází choť Jana Barona. Oznamuje nám, že její svak Ondřej strojí se brzy do Paříže, totiž do Bourg-la-Reine, kdež se mu dostane nejradostnějšího pohostinství. Ona však čeká na zprávy od svého manžela a jest u velikých obavách.

Odpoledne přichází mne navštívit de la Laurencie a zůstává až do 6 hodin. Dlouhý zajímavý rozhovor. Vypravuje nám, že se seznámil s abbé X..., ke kterému jsem ho kdysi poslal, když byl tak zkormoucen. Setkal se s ním v Maisen-Blanche v nemocnici pro zmračené, v níž sám doufal se státi užitečným. De la Laurencie byl velmi vzrušen povýšeností ducha u tohoto výborného kněze, jenž se mu svěřil se svou trýzní a se svým hlubokým rozhořčením nad ohavnostmi, kterých jest svědkem. Jestli v onom místě jisté oddělení řečené pro *konfusní*, totiž pro nemocné

raněné či neraněné, kteří sice nepozbyli rozumu jako tolik jiných, ale utrpěli velikou duševní poruchou a jsou na čas pomateni. Jistě by se vyléčili, nebyti ďábelského léčení, jímž chřadnou čím dále tím více. Lékaři je *hojí* toliko pouhým magnetismem. Jest naprosto zakázáno navštěvovati těchto nešťastníků, jež by možná uzdravila přítomnost jejich příbuzných. Zejména se zakazuje co nejpřísněji, by k nim nechodil žádný kněz. Takže osud těchto obětí jest úplně v rukou služebníkův Démonových.

Abbému však přece se podařilo s jedním se setkat a ten mu řekl: »Vše, co se vypráví o Inkvisici, není nic proti tomu, jak nás tu trýzní.«

8. – V poledne přichází Valentina, již jsme očekávali a přináší krásnou pečení. Výborný oběd, po němž spím rozkošným a velmi osvěžujícím spánkem.

Ke čtvrté hodině přijede Auric a za chvíli po něm abbé Petit, kterého zprvu ani nepoznávám. Ale může zůstat jen na půl hodiny, jsa nucen vrátiti se zítra ráno a jsa očekáván dnes večer u svých příbuzných a u Viñeza. Tato krátká návštěva přítele, kterého už možná nespátřím, hluboce nás dojímá. I on tone v slzách, jako by toto naše snad poslední již shledání zvyšovalo ještě jiná bolestná a zcela nová hnutí jeho utýraného srdce. Všichni div jsme se společně nerozplakali.

Rozhovor byl ovšem roztráštěn. Řekli jsme si, co jsme mohli. Ale zdálo se mi, že tento nebohý kněz, svědek tolika ohavností, jež ho

sužují a přece velmi rozhodný, zobrazoval dosti věrně nynější stav francouzského vojína na frontě, hrozně přesyceného válkou v zákopech, kterou mu německé způsoby proměňují ve válku ďábelskou, ač šťastná ofensiva naplnila by ho svrchovanou radostí neb by mu poskytla možnost rozvinouti svou sílu k pomstě a vyhlazení těchto odporných nepřátel.

Náš host odchází pláče, zůstává nás bolestně dojatý. Auric a Valentina večeřejí s námi a opouštějí nás k 9té hodině.

9. – Odpoledne. List od Termiera, který mi posílá 100 franků, abych nebyl smuten v Boží Hod Svatodušní.

Za půl hodiny potom přinášejí mi balík s mými knihami. Jsem zavalen prací. Buduť nucen doplniti místa vybílená censurou alespoň ve výtiscích určených pro přátele. Toť děsné.

11. – Neděle. Hod Boží.

V půl sedmé jsem s Johannou na mši svatě.

Odpoledne asi v 6 hodin přichází Ondřej Baron se svou švakrovou.

Ondřej není méně pozoruhoden svého bratra, ale zdá se *vnitřnější*.

Jest to jedna z těch bytostí, které jako by se stravovaly, u nichž duše si vede despoticky. Jest pravda, že nemá zdraví a jest mu zachovávatí přísnou životosprávu, ale nepomyslíte si ho kypícího zdravím. Jest neskonale tichý a mluví velmi málo. Přišel zejména kvůli mně, nutě se vykonati velmi klopotnou cestu.

Mluvil jsem s ním o mučednictví, o žádou-

cí eventuálnosti mučednictví a naslouchal mi jako slovu Božímu, jako by byl moje slova předvídal a po nich toužil. Stydím se poněkud býti tak důležitou osobností v očích mladého muže tak mne předstihujícího svým životem a náboženskými úkony, neboť se mi zdá jednou z těch duší, ve kterých se Bohu zvláště zalíbilo, vyvolených a předurčených. Měl večeřeti zde se svojí švakrovou. V poslední chvíli ona odchází samotna, zůstavujíc nám ho na večeři a na noc, neboť Johanna mu ustlala v knihovně pohodlné lůžko. Konáme společně večerní modlitbu, ale Ondřej neuléhá ihned, hodlaje začít moji knihu, již jsem mu daroval.

12. – V 7 hodin mše svatá s Ondřejem Baro-nem, který odchází po mši a po kávě, slibuje mi, že se vrátí dnes večer.

Velmi dojemný list od de la Laurencie Johanně na poděkování za 8 fr. Mně bude psát později. Připravil jsem výtisky pro Jakuba a Raissu, jež čekáme dnes ráno s Petrem.

Auric byv též pozván přichází první. Brzy poté Petr a Maritainovi. Rozděluji darem *Na prahu Apokalypsy* k všeobecné radosti, ale největší zdar klidí věnování Auricovo: »Račte vstoupiti, milý příteli!« Johanna nelitovala námahy, aby nám ustrojila výborný oběd. Jest to naše výroční schůzka ve svátek svatého Barnabáše. Jest mi na štěstí lépe než loni, kdy jsem byl tak nemocen ve Versailles dne 11. června. Kde budeme všichni příštího roku?

Odpoledne naši hosté hrají v krocket, zatím co dále pracuji o svých věnováních. Potom Magdalena s Auricem hrají nám překrásně na housle a na piano. Večeříme všichni společně v 7 hodin. Maritainovi odjíždějí k 9té hodině. Petr a Auric odcházejí až v deset po zuřivých partiích šachových.

Dnes ráno přišel sekretář policejního komisiariátu ze Sceaux, by sepsal potřebné informace o mně pro kancelář ministerstva veřejného vyučování. Ide o to, by mi byl poukázán jistý důchod jakožto nemajetnému spisovateli. (Nikdy jsme se nedočkali vyřízení. J. L.-B.)

13. – V půl dvanácté vrazí k nám náhle Ondřej se svojí švakrovou. Nesli z Paříže bandasku s červenými rybkami pro náš basen. Skorem před našimi dveřmi bandaska se jim rozbila. Bylo třeba chvatně sesbírat rybičky a utíkat s nimi k našemu basenu, by jim cestou nezelkly. Doufáme, že zůstanou na živě.

14. – Noviny jsou plny tohoto: dnes večer v 11 hodin všechny veřejné hodiny popoženou se o jednu hodinu. Místo 11 hodin bude půl noci. Tak bude tomu dále až do konce (?) války tuším. Slunce však nebude vycházeti dříve. Nemluvě o úžasné pitomosti tohoto opatření myslím více než kdy jindy, ano vše, co jest moderního pochází z ďábla, že v tomto prostém faktu vězí tajný úskok Démona, nepřitele všeho pořádku stanoveného Bohem, a že z toho vzejdou zvláštní nehody, ba možná i katastrofy.

Ondřej Baron přichází velmi pozdě. Konáme společnou modlitbu a jdeme spát.

15. – List paní X... ohlašující nám její návštěvu na příští úterý, bude-li možno. Veliká radost pro nás.

Píše mi:

Při první četbě (*Na prahu Apokalypsy*) nedostala jsem se za věnování, které mne velmi dojalo. Nemohla jsem obrátiti tohoto listu. Složila jsem hlavu do dlaní a jala jsem se modliti opravdu nevědomky a bezděky. Byla jsem velmi důvěrně s vámi před Bohem. Měl byste moc naučiti mne znovu naléztí vnitřní prostotu? Děším se pro-
pastné radosti, již by mohly obsahovati naše duše, kdyby Bůh chtěl.

Neobyčejná nevolnost zaviněná změnou hodin. Až bys věřil, že se tajně děje nebo spíše připravuje cosi neblahého, ač o tom nikdo nemá ani tušení. Nevolnost ta zdá se v souhlasu se smutkem tohoto jarního měsíce, hrozně deštivého a až dosud studeného. Náš farář podřizuje se tomuto přikázanému nepořádku. Ničeho neříkám, že všechny mše budou se sloužiti o hodinu dříve, ale zvoniti Anděl Páně v 5 hodin v 11 a v 5 odpoledne proti každé liturgické tradici, toť jako by jej už vůbec nezvonili.

Ustanoví-li zítra naši vládcové posunouti týden o jeden den a učiniti z pondělí neděli, biskupové a faráři také jich poslechnou? Třeba se nadíti všech zbabělostí a všech zapření.

16. – V 7 hodin (v 8 podle nového) obcuji s Johannou mši svaté. Baronovi přicházejí několik minut po šesté a naposledy s námi ve-

čeří. Odchod jejich v 9 hodin jest velmi bolestný. Loučí se s námi s opravdovou žalostí, a podivujeme se tomuto přátelství tak rychle Bohem vytvořenému, tak úplnému a tak hlubokému.

17. – Johanna byla dnes u abbé V... a dala mu výtisk *Na prahu Apokalypsy*, který jsem mu ráno připravil:

Až do té doby, kdy Duch Svatý se stane arcibiskupem pařížským.

Několik věnování:

Janu Boussacovi:

O geologu, jaký děsný a nerozluštitelný humus bude ze země francouzské!

Johanně Boussacové:

Od starého lva, bezmocného svědka těchto věcí a nuceného jenom štěkati jako bídný pes.

Abbé Cornuau-ovi:

Kolik milionů obětí bude ještě potřebí, aby zázračným způsobem zasáhl do dějin Bosák, kterého očekávám?

Abbé Chaliacovi:

Apokalypsa jest otevřena, laická a povinná. Nebyla by to škola starců?

Crèsovi:

Až budou Němci vyhnáni z Francie, nemyslíte, že bude třeba Johanny z Arku by vypudila po druhé Angličany?

De la Laurencie-ovi:

Časy neslýchané, kdy slzy a modlitby již nevědí, kam se obrátiti, kdy neskonalá hrůza jako by byla pouhou předstírní nepomyslitelných děsů. Tato kniha, kterou jsem si vám dovolil věnovati svědčí jenom o nemohoucnosti nebo o závratí starého spisovatele, zvyklého patřiti na doby krásné a na velikány, kterých už není.

Lefèbrovi:

V očekávání křesla z rudého železa, které mu bude nabídnuto výměnou za nynější křeslo, ovšem bude-li toho hoden.

Marguillierovi:

Tuto knihu hněvu, chcete-li, ale onoho hněvu svatého, mocného a rozvážného, který jest hněvem proti nespravedlnosti.

Martineau-ovi:

Prose ho, by si všiml, že Apokalypsa není obecné rčení a že si neberu za úkol je vysvětlovati. Nechť vezme za vděk vědomím, že jest na prahu jejím strašlivý anděl, který nepropouští leč ty ubohé smrtelníky, jimž byl rozdrtil srdce.

Jakubu Maritainovi:

Až budeš na tomto prahu, drahé moje duchovní dítě, ohlédni se za sebe, dříve než vstoupíš. Uvidíš, jak se v dálce vleče tvůj starý kmotr, jehož údy nejsou již mlády a který už nemá ani síly, by unesl svoje srdce. Počkáš na něho pláče a soustrast ti možná zabráni mysliti na hrůzy příští.

Raisse:

To Moje Paní Spolutrpiteľka mi vnukla tuto knihu, jež bude možná poslední. »Brána Pokorných«, která jest sama brána Apokalypsy, jest tak úzká a tak strašlivě uzavírána, že nevím, jak se mi jí bude možno dostat. Pros Té, která pláče, by učinila za mne jednu z těch maličkých ještěrek barvy naděje, které mohou vklouznouti do štěrbiny zední, skrytu holubičího, jak se o tom mluví v Písni písní.

Petru van der Meerovi:

Maš-li důvěru v almanachy svého starého kmotra, třeba ti, abys nemeškaje vyhledal pod prachem těchto posledních pěti let bílou řízu se svého křtu. Brzo bude jí po tobě naléhavě žádáno, přemilý kmotřenče, a budeme

s několika jinými žalostným stádečkem před rožni a vál-
covnami ohlášeného Pronásledování. Jsem příliš krásna,
bych byla milována, řekne Bolest. Bude třeba odpově-
děti jí jako odpověděli mučedníci.

Kristině van der Mzerové:

Jaké nadpřirozené vyšívání v jednom z mých snů!
Vrchovatá Bolest, neskonalá opuštěnost Ježíšova v jeho
agonii pod rašicím listovím olivovníků a daleko daleko
odtud my poslední slepci, jež uzdravil, přinášejíce se slzami
vlažné lásky nástroje jeho muk a obestřeni zlatým šerem.

Abbé Petitovi:

Poutník Absolutna musil nezbytně přijíti na práh Apo-
kalypsy. Po tom nezbyvá tomuto pocestnému i mnoha
jiným leč Smrt.

Johanně Peyraborové:

Smrt nebere leč co jí dáváme, řekla jste. Ale tato
ukrutnice požaduje všeho a Život oloupen žebra o chléb.
To děje se autorovi.

Armandu Parentovi:

Tento sedmý a možná poslední svazek mého Deníku.
Co nyní mohl bych učiniti? Po Apokalypse jest už jenom
Ráj, budou-li chtíti tam vpustiti Žebráka nevděčníka.

Ludvíku Quarrému:

Už pominuly doby veselých věnování. Smutný náš
prorok jest chorý a hluboce sklíčený sedmdesátník.

Felixu Raugelovi:

Často jmenovanému na těchto bolestných stránkách.
Autor též jest raněný, trojka z dábelské války, která jest
tím nesnesitelnější jeho srdci, že jest zároveň jasnovidec
a zří ony bezejmenné hrůzy, jež bez jakékoliv pochyby
přijdou po ní.

Petru Termierovi:

Něžnému optimistovi, který nechápe nenávisti. Přece
však praví Hospodin: *Iniquitatem odio habui et abominatus*

sum... Perfecto odio oderam illos qui oderunt me a na mnoha jiných místech. Můžeme učiniti lépe, než mluvit a cítiti jako Bůh sám? A není-liž příležitost, kterou nám k tomu skýtá Německo, jedinou v historii?

Doktoru Termierovi:

Co jsou vaše pitevní nožičky, břitvy a pilky proti blahoslavené guillotiné, kterou co nevidět všude postaví bratři naši socané?

Valentině Dupontové:

Ondřej byl by miloval tuto knihu. Čtěte ji místo něho a modlete se za něho. Toť *jediná* věc, které po vás žádá.

Ricardo Viñesovi:

Očekáváje mobilisaci Almogavarů, kteří dlouho předlouho otálejí.

Jindřichu Boutetovi:

Kde se nadál ode mne válečného kříže. Nemohu mu pláče nabídnouti leč Kříž dřevěný, na němž pněla spása světa.

Jiřímu Rouaultovi:

Ubohá stará guillotina zarezavěla na pověť. Zkuste si tohle představit. Lépe pochopíte moji literaturu.

Léautaudovi:

Jest třeba dáti přednost apokalyptickému jasnovidci před psem? Toť otázka, již mu přepokorně kladu.

19. – Odpoledne přichází mne navštívit Cornuau maje cestu k lékaři. Dostal moji knihu a četl ji už dvakrát. Hovoříme. Jest stále příliš zabrán *daty* a usiluje mi vysvětliti, že Anti-krist, v kterém nevidí než samého Lucifera, jest neskonale blízko. Ukazuje mi výpočty, které mne nevalně upoutávají.

21. – Vstal jsem dnes ráno s pořádnou rýmou, první od počátku zimy.

Odpoledne ke 4té hodině přichází Bisson, velmi nemocen, takže mu dali měsíc dovolenou. Zítra odjede se ženou a dětmi živořit kamsi do Burgundska ovšem bude povinen chrániti se jakékoliv námahy.

Když odešel, jdu do kavárny vrátit Hénaultovi 20 franků, jež mi půjčil 21. května.

23. – Magdaleně píší z francouzsko-amerického komité u Národní konservatoře pro hudbu a deklamaci. P. d'Indy prý jim dal její adresu, i prosí ji, by přijala malou zálohu. Za několik hodin přichází 70 franků!?

Ke 4té hodině přichází na návštěvu p. Peyrabon nesa mi list od své dcery a košík meruňek. Kromě toho velmi pěknou medajli Pia X. a Johanny z Arku pro Johannu. Tento výborný muž zůstává skorem hodinu, hovoře o rozličných věcech a snaže se mi dáti najevo, že jest úplně se mnou zajedno. Jeho dcera byla uchváćena mou knihou a přijde mne navštívit, ale kdy?

26. – Sotva kdy měl jsem tak krušný den. Jsem unaven tělesně i duševně, že nelze býti více. Jediným útočištěm jest mi, že čtu *Cesta po Tibetu* od M. Huca.

27. – Paní X... Odpovídám jí na list ze 6tého. Tázala se mě v něm o radu nevědouc, má-li poslati svého syna do Paříže. Píšu jí, že býti na jejím místě velmi bych se toho chránil, vzpomínaje si při tom více, než kdy jindy na

to, co bylo ohlášeno na La Salettě. Tázala se mne též na jméno oné »neznámé svatyně«, do níž jsem se chodíval modlit k svatému Josefu.

Toť prastará historie. Byl jsem skorem o čtyřicet let mladší. Můj život literární se ještě nezačal. Jest-li mi potřebí odvahy nebo naděje, stačí, bych pohleděl v tu stranu. Toť moje krásná epocha. Nevím vlastně, z čeho jsem tehdy žil, neb jsem se nehodil k žádnému zaměstnání, ale byl neustále zpít, takže jsem ničeho nechápal z toho, co se snad dalo kolem mne. Zpít Bohem a jeho Slovem. Bylo to jako sen samé zlato, který jako by trval ještě, kdykoliv naň myslím, a dozajista, že vše, co mám dobrého, vše, co mohu dáti jiným, plyne mi z oné doby.

Potom uvádím jí Antony, z kterého v té době farář zamýšlel učiniti poutní místo k svatému Josefu, pouť, jež zahynula v plénkách a kterou jsem konal sám jediný.

28. – Věnování na krásné výtisky Veronice a Magdaleně:

Veronice:

Poutníku Absolutna bylo nezbytno, by došen na »Práh Apokalypsy«. Možno věřiti, že se opravdu ocitáme na tomto hrozném místě, kde přátelé Boží budou nuceni oddělit se od svých nepřátel. Tys tedy, drahé dítě, bylo tajemně označeno k tomu, bys uzřela nejnesmírnější události, které se kdy spatřily. Třeba pochopiti, že křesťané nemají čeho jiného na práci než se pokorně připravovati na obět svého života. Starý otec tvůj myslí na to den ze dne.

Magdaleně:

Povšimneš si, miláčku, že tato kniha, jež se končí vzýváním Ducha Svatého, vyšla právě v týdně svatodušním a že v tutéž dobu se začaly obrovské bitvy na východě, které jako by ohlašovaly rozuzlení této války ďáblů, po níž přijde asi jakýs nepomyslitelný projev Moci Boží, utkávací se se všemi mocnostmi pekla? Řeknou ti

možná, že tvůj otec uviděl ty věci lépe než kdokoliv jiný, což jest možno, a že se odvážil je říci, když každý zmlkal. Tehdy ucítíš potřebu modliti se s větší láskou za ubohého muže, na nějž složeno tak neobyčejné poslání.

ČERVENEC

1. – Abbé Petitovi:

Četl jsem váš list všecek užaslý. Což jste zapomněl, jaký jste mi už dávno dával příkaz?... Píšete mi dokonce, že jsem vás *»urazil* přílišnou útlocitností k příteli«. Kam jste dal zdravý smysl? Ano, jest pravda, že jsem se bál, abych nesvedl na vás biskupského hromobití, nikoliv bez důvodu. Onehdy jeden předústojný kněz, který mne velmi miluje a který jest opravdu velmi bázlivý, nechav nedopatřením jednu z mých kněh kdesi v sakristii kostela, v kterém ani není kaplanem, byl nucen se hájiti a neznikl tepající berly leč slibu dáním, že se přičiní o mé *»obrácení!* Zdá se, milý příteli, že nevíte, jakým jsem trnem v oku církevní autoritě. Pravíte, že mne milujete, takže byste i *»toužil* býti se mnou hozen šelmám«. Myslíte, že jsem neschopen návratu? Zdá se mi, a často jsem to vyjádřil, že jste *»jediný* kněz, dosti intelligentní a dosti odvážný, byste šel za mnou všude. A nečinil byste žádné vyjímky. Jest přirozeno, že vás proto miluji nejvroucněji. Tož jsem rozhodnut jmenovati vás přístě a příležitostí nebude chyběti. Ale, nešťastníku, co byste si počal, kdybych na příklad vyjádřil takové city v *»tištěném* věnování některé budoucí knihy. Myslíte na to? Za těch okolností byl byste hozen šelmám samotén, neboť moje umučení je odročeno, ne snad z nedostatku litých zvířat, ale ze spásného strachu, který by snad měla z mých spárů a z mých špičáků. A shledal bych se pitomě zbaven nejvzácnějšího přítele.

Posléze chci se nadíti listu rozumnějšího a čekám na něj s netrpělivostí nejušlechtilejšího přátelství, spoléhaje pevně, že Pán Náš a jeho Matka ráčí vás ušetřiti, byť jen z útrpnosti se mnou.

4. – Pi. Bienvenu-ové:

Vím, že jednou z nejkritičtějších chvil lidského života jest věk 70ti let a já dospěji tohoto věku za týden. Vše ohlašuje, že obepluji tento mys velmi šťastně, ale bude mi potřebl, aby se Bůh ukázal, a on strašlivě se skrývá po dvě léta, jako by opustil lidstvo, které ho tolik opustilo! Jistě jste pocítila čtouč moji knihu, jak těžce dolehla na mne tato válka a zvláště s jakou silou zjitřila moji žádost Spravedlnosti. Tož vám jest snadno uviděti, že můj trapný stav, nepochopitelný lékařům, jest prostě zdrcení duše. Nikterak nemohu pochopiti lidí kolem sebe, kteří si již zvykli na to, co se děje, jako si navykáme na cosi normálního, ba i někteří z *mých přátel* nejsou s to, by uviděli, že se ocitáme doopravdy na prahu Apokalypsy, to jest v předvečer zasáhnutí Božího! Bylo-li by toto úplné zaslepení spravedlivým trestem katolíků i jejich Pastýřův, zatvrzele opovrhujících po sedmdesát let Zvěstmi Mateře Boží a prohlašujících je za lež, ničemu nebylo by se třeba diviti. Ale jak si vysvětliti bezpečnost ostatních, kteří by měli míti aspoň *strach* zvířecí, jako hovada pudem cítivají bližící se rozvraty v přírodě? Vidím se příšerně samotěn v tomto chumlu a ujišťuji vás, že moje myšlenky jsou velmi hořky. Jsa přesvědčen, že Bůh se ukáže ať tím či oním způsobem a že to bude hrůza, pro kterou ani slov nemáme, čekám a trpím. Proč by moje kniha, v níž jsem nemohl vypověděti leč polovinu svých úzkostí, proč by měla více úvěru než bolestné výstrahy Svaté Panny?...

5. – Jal jsem se čísti *Velebnou Svátost* od Otce Fabera. Kniha silná, v níž nacházím už dnes pozoruhodné stránky o Adamovi. Dost možná, že mu to bude východiskem k nějaké důležité práci o této nádherné látce.

6. – V poledne, když jsme zasedali k obědu v zahradě se sl. Prestatovou, přichází náhle Alžběta de Groux, která nám zmizela s očí už tomu 17 let. Přinesla překrásnou kytici lilí.

Zprvu byl jsem u veliké nesnázi, tím větší, že tato dívka se mnoho podobá de Grouxovi, na kterého si vzpomínám velmi trpce. Brzo však jsem se ovládl. Zejména uviděl jsem v ní velikou ukryvanou tíseň. Když jsem jí projevils své obavy, že její rodiče jí asi popouzelí proti nám, odpověděla, že nikdy nechtěla ničeho věděti. Pravila též, že nečetla mých kněh. Tož, co ví o mně? Jsme jati velikou útrpností s tímto dítětem pohledu velmi něžného, podobného pohledu raněného ptáka. Jest ku podivu, že jí otec dovolil přijíti. Odcházejíc odevzdává nám od něho psaní a slibuje, že přijde znovu, dávajíc nám na jevo nejživější potěšení, že se s námi shledala. V poslední chvíli, políbivši Johannu a dítky, žádala si též políbíti svého kmotra a to mne zasáhlo do srdce. Co ještě se nám přihodí a čeho žádá po nás Bůh pro tuto kmotřenku? Jest mi, jako bych procítal z nejpodivnějšího snu.

Když Alžběta odešla asi v 1 hodinu, odpočívám si z tohoto vzrušení. Potom přichází Auric a brzo za ním Petr.

Sl. Prestatová nám hraje a zpívá vlastenecké romance, ku podivu telecí.

7. – Svatých Cyrilla a Methoděje.

Modlím se na mši za ubohého Floriana, nechť živého či mrtvého, připomínáť mi ho dnešní svátek.

Johanna rozhoduje se odpověděti de Grouxovi:

Milý de Groux, dostala jsem vaše psaní, jež nám nevysvětluje vašeho chování k nám po šestnáct let. »Zločin«, kterého prý jsme se dopustili, existuje jen vaší obraznosti. Jenom Bůh vás může sprostiti této fixní ideje, budete-li Ho o to prositi. Nemůžeme nic, leda modliti se k Němu za vás. Můj muž jest velmi nemocen, srdce má tak slabé, že by nemohl snést vzrušení, aby vás znovu spatřil, prosí však mne, ať vám řeknu, že nemá proti vám hořkosti, ač jste byl v jeho životě nástrojem veliké nespravedlnosti a velikého utrpení. Děkujeme vám, že jste nečinil překážek, abychom se opět shledali s vaší Eliškou. Její oddálení bylo naší Veronice mukou, jež zachmuřovala celé její dětství. Magdalena, vaše kmotřenka, stále si na vás vzpomíná. Prosím vás, drahý de Groux, byste byl ujištěn mojí bolestnou sympatií.

Roblotovi:

Předrahy příteli, už po několik let den ze dne se prostírá pro vás u našeho stolu. Mnohokrát bych vám poslal deštník, pár dřeváků neb i nádhernou ekipáž, kdyby mi to dovolily moje finance. Ježto se zda, jako byste se posléze rohodl nás navštívit, přijďte na oběd kteréhokoliv dne. Budeme věřiti, že jsme vás viděli sotva den nebo dva dni před tím. Ale nezapomeňte mi přinést list, který jste mi napsal po přečtení mé *Johanny z Arku*. Nemáte práva zbavovat mne tohoto dokumentu. Tím mi dokážete, že jste mi ze srdce odpustil těžké urážky, mně na neštěstí neznámé, které vás pohnuly k tak dlouhému odmlčení. Objímám vás s energií starého neduživce.

Den dlouhý a smutný. Čas znovu sešeredněl. Rýmy sice již nemám, ale jako bych byl ještě více zeslábl.

8. – Věnování do dvou svazků, jež mi tu nechal Auric:

Duše Napoleonova. – Knihu tu jsem nosil pod srdcem dvacet let. Někdy zdává se mi, když ji pročítám, že jsem učinil cosi velikého. Ale jest to možná přelud chudáka, jenž by považoval své slzy za mléčnou dráhu.

Žebrák nevděčník. – Kdo nikdy nežebral nemůže ni-
čeho pochopiti v historii Napoleonově, napsal jsem. Podle
pravdy nemůže ničeho pochopiti v ničem, poněvadž Bůh
sám žebřá. Co do nevděčnosti, zkušenosti mého života
mne poučily, že v podstatě záleží jen v tom, že se dává
tisíc z jedné. Obecně lze říci, že dobrodinci jsou lichváři
Ducha Svatého.

9. Neděle. – Tania Pouthierová přišla na
oběd s jednou přítelkyní. Donesla fotografický
aparát a fotografovala mě.

V tom okamžiku přichází de la Laurencie
se svými dvěma staršími dcerami.

Zatím co se děti baví, hovořím s ním a s Jo-
hannou v zahradě, přesto že jsem tak sláb.
Jsme čím dál tím více okouzleni krasou duše,
převzácnou povahu tohoto muže se srdcem
raněným, který tak ušlechtilě mi dal svoji lásku.

Hosté odcházejí k 6té hodině.

10. – Odpoledne dostávám překrásný list od
bratra Daciána, jenž mi píše, že minulého čtvrt-
ku dovršil 70. rok svého věku, neb jest o 6
dní starší než já a má totéž stáří, kterého do-
sáhnou zítra nebo pozítří, neboť si tím nejsem
jist, ano jest na výpisu z matrik, že jsem se
narodil 12tého, kdežto já chci býti narozen
11tého*. Podivno, že tento list, který jest ja-
kýmsi rozjímáním o smrti nás obou, přichází
mi po ránu, kterého jsem četl krásnou před-
nášku Otce Fabera o smrti.

*) Podařilo se mi zjistiti podle rodného listu Léona
Bloy, že se opravdu narodil 11. července v 8 hodin ve-
čer. Přihlášen byl až druhého dne, v neděli 12tého, v 10
hodin ráno.

JEANNE LÉON BLOY.

Tot vše, jest mi smutno, hynu. »Zdrcení duše«, jako jsem to napsal pí. Bienvenuové, a potom Termierovi, který – zdá se mi – ucítil sílu tohoto vyjádření, neboť je citoval bratru Daciánovi.

12. – Jest mi 70 let.

Dostal jsem od Johanny Peyrabonové košík fíků s lístkem: »11. červenec 1846–1916.«

Johanně Peyrabonové:

Slečno, čekáte, až mi bude 80 let, byste se mi ukázala? Možná že tehdy, dočkám-li se toho, budu slep nebo úplně zpitomělý. Když jsem neschopen jíti za vámi, jest-li pak tolik nesnadno přijíti za mnou? Váš otec jistě vám řekl, že ze mne nejde hrůza a že nejsem nebezpečný přes svou rozhlášenost. Jest zajisté velmi spanilo, že jste pama-tovala na moje sedmdesáté narozeniny a že jste mi poslala lahodné fíky, jež mi připomněly tu dávnou dobu, kdy jsem plenival štěpnici svého otce, ale to mi nestačí. Nebudete-li za živý svět chtíti mne navštívit, jsem rozhodnut: vezmu si nazpět přátelství, které jste považovala za vzácné (viz str. 159 mé knihy) a zůstavím vás bez slitování vašemu osudu.

Váš přítel doposud.

13. – De la Laurencie-ovi:

Nový sedmdesátník dostal včera, co jste mu poslal. Proší vás, byste se zcela upokojil. Starost ona jest nyní úplně zažehnána. S velikým potěšením se dovídám, že jste si odnesl z Bourg-la-Reine »slastnou vzpomínku«. Možná, že mi připisujete jistou blahodárnou moc, jistý šťastný vliv, kterého nemám vně svých kněh. Ale myslím, tak jako vy, že mám ještě mnoho vykonati na této zemi, totiž že mi zbývá napsati několik kněh, jichž by dozajista nemohl napsati nikdo jiný. Pro tuto chvíli nemohu sebou ani hnouti. tak jako ropucha, na niž by opatrně přirazil těžký kámen. Nejsem rozdrcen, ale z místa nemohu, což jest jistě aspoň mrzuto. Až bude se mne sňat

tento dlažebný káman, znova obživnu, budu možná i silnější, nechav vykvasiti všecku svoji slinu. Nenacházím ničeho lepšího než toto půvabné přirovnání, bych vám vylíčil svůj přítomný stav, a objímám vás, tak jako vás miluji, z celého srdce svého.

Dnes večer, zatím co večeříme, list od Roblota. Nebude-li se tomu přičítí Republika, přijde zítra.

15. – Píše mi Otec Marchal, který dostal moji knihu a neví jak vyjádřiti svoji radost: **»Vím nyní nejen to, co myslí či praví spojenci či nepřátelé, ale vím i to, co myslí a praví Duch Svatý. Ani kdybych měl pro vás milion, nebyl bych s vámi vyrovnán.«**

Věnování pro Aurica :

Krev chudého. – Tato kniha jest beze sporu příliš krásná pro vrstevníky. Bojím se, abych jednou nebyl povinen vydati počet z tohoto mrhání statkem *ante porcos*,

Exegese obecných rčení (první díl). – Vyrvati jazyk buržouv není snadno. Máť kořeny až v jeho chodidlech a stále vyhánějí nové. Bylo by třeba vyhladiti Šelmu. To vezme si na péči Duch Svatý.

Ta, která pláče. – Narodil jsem se právě sedmdesát dní před Zjevením. Kdosi poznamenal, že bylo opravdu proč plakati. Myšlenka, jež by se zamlouvala našim převzácným kardinálům a biskupům.

16. Neděle. – Ve 4 hodiny odpoledne přichází posléze Roblot, v úboru vojenském. Ale nezměnil se. Jest to vždycky týž přítel vroucí, nesmělý a intelligentní. Kdosi, nevím který pošetilec, mu namluvil, že se na něho hněvám a že bych ho přijal velmi nevlídně. Toť všecko vysvětlení, proč se nás po léta tak bláhově stranil. Zdá se, že získal od té doby,

co zuří válka. Jeho demokratické ideje zmizely a jest zcela úplně se mnou, zře velmi jasně nenávisť, která se vždy víc a více rozmáhá, a nečekaje už ničeho leč od Boha.

Večeří s námi a odchází v půl osmé, jsa velmi rád, že se s námi spatřil, a slibuje přijíti brzo opět.

19. – Den samá nemohoucnost a strádání. Ani jednoho listu, ani jediné návštěvy.

Počal jsem zaučovati své dcery do francouzské literatury, neboť Magdalena mne o to žádala, nechťic zůstati nevědomou v oboru, který prý její otec tak dobře zná.

20. – V 5 hodin přichází Auric, po něm Petr. Auric maje odjeti na dva měsíce do Auvergne, přináší mi k podpisu *Poslední Sloupy*.

Věnování do tohoto eksempláře:

Nejsem Sloupem. Jsem pouhý pařez*) na milodary chudým.

K obědu dostávám přemilý list od Valetta.

Píše mi, že se věci daří lépe než myslil. Rozešlo se o 200 či 300 výtisků více než se nadál. Dodává něco opravdu hodného zaznamenání:

Kromě toho uvědomují nás úředně, že *Na prahu Apokalypsy*, byvši podrobena Spolkové komisi kontrolní pro tisk(l), právě bylo prohlášeno za dílo neshodující se s neutralitou a že jako takové nemůže býti dopraveno do Švýcar. Takto jsou nám zakázány netoliko země nepřátelské, ale i jedna země neutrální. A přece máme větší zdar než obyčejně.

*) fr. fronc zn. pařez, ale též schránku na milodary.

Jsem tedy nebezpečen neutralitě Švýcar! Nevíte, čemu se více podivovati na hlouposti či sprostotě takového prohlášení. Dej Pán Bůh, abych stejně vyrušil z klidu všecky neutrality!

Šachy a hudba. Hosté odcházejí v obyčejnou hodinu.

Dočetl jsem se v životě svaté Chantalové podle chatrného sepsání abbé Bougauda, že byla zázračně uzdravena ostatky svatého Blažeje. Rozpomínám se, jak jsem r. 1880 objevil reliquii tohoto Pomocníka ve farním chrámě Paray-le-Monialsském, v městě to proslulém vítězstvím řádu visitandinek, a vidím v tom takřka jakési nadpřirozené pouto. Měltě svatý Blažej tak důležité místo v mém životě!

21. – Malují znovu náš dům. Nuda a nepohodlí.

Valettovi:

Nemyslíte, milý příteli, že můj čas již by snad přišel nebo že přijde co neviděti? Možno věřit, že byly zhašeny některé hvězdy, ale jistě nezhasí se Spisovatel, který má něco říci, zvláště ve chvíli, kdy už nikdo ničeho nepraví.

Četl jsem trapně v Demogeotově francouzské literatuře, jako přípravu na ubohou hodinu literatury svým dětem.

K páté hodině přichází za mnou Brou, kterému se podařilo vyváznouti na návštěvu. Má lepší vzhled a zdá se méně nešťasten. Dostal dobrou práci. Hovoříme, jako jsme hovořivali tak často. »Není neutrálních,« pravil mi, »jsou jenom Němci a nepřátelé Německa. Kdokoliv si říká neutrální, náleží německu.« Má pravdu.

22. – Svaté Maří Magdaleny.

Mše v 7 hodin. Obětuji za svoji Magdalenu vše, co mohu obětovati, běda! a obětuji to s třesením. Johanna přinesla jí z Paříže několik dárků, mezi jiným na moje doporučení překlad *Aischyla* od Leconte de Lisle-a.

Neskonale neočekávaný list od Luciena Descavesa (!), který mi posílá 40 franků (!!!).

Odpověď:

Milý Descavese, s nesmírným úžasem dostávám od vás list, který mi dokazuje, že si počínáte hnusiti svoje řemeslo, poněvadž se posléze obracíte ke mně. Toť moje odměna, velmi oceňovaná v 70ti letech, za mnoho let více než bolestných. Blahopřeji vám z celého srdce.

V půl dvanácté přichází z nenadání Boutet se svojí ženou. Obědváme příjemně pod našimi kaštany hovoříce o mnoha věcech, s oním roztomilým bláznovstvím, které jest kouzlem tohoto výborného umělce ze starých časů.

23. Neděle. – Armandu Parentovi:

Milý Parente, omluvte prosím starého churavce, který vám může napsati jenom několik lopotných řádek. Vaše listy, ujišťuji vás, jsou mi převzácnou odměnou, nevím však, máte-li pravdu srovnávaje mne s Césarem Francem, což se mi zdá upřílišené. Tím více mne to zaráží, poněvadž jsem mnohem méně týrán než on. Mámť veliký počet přátel velmi jistých, velmi spolehlivých, kteří nejsou považováni za šílence.

Jest pravda, že i já jsem udělil *lekce* málo placené bytí hodně perné. Sklidím-li trochu úspěchu, než umru, můj zvonek nezastaví se ani na minutu. Nesčetná individua, zpráskaná kdysi nebo onehdy, jež by mne byla s radostí nechala pojíti bídou, odhalí v scbě z čista jasna útroby obdivovatelské a přijdou mne ujišťovat svým souhlasem.

Už včera ráno spatřil jsem začátek tohoto líbezného biografu. Budu mít čim si ukrátiti chvíli ve stáří, cviče vzteklého psa na jejich uvítání.

Váš nejoddanější.

25. – Den příliš podobný ostatním. Síly jest mi stále odpíráno a mdloby padají na mne skorem každé hodiny.

Na sklonku však přece mohu dáti dětem druhou hodinu literatury. Mluvil jsem o troublech, jež znám tak málo. Ubohá hodina! Pomáhám si z toho jak mohu »První Rolandovou«. Čtu *Aymerillota* v »Legendě věků«, bych dal svým dcerkám živý pojem o této hrdinské literatuře.

27. – Lístek od Raissy. Nejsou šťastni ve Versailles. Doufají, že přijdou sem na několik dní v druhé polovici srpna.

Pí. Jean Baronové:

...Jak bych mohl nemysleti velmi často na vás tři, drazí přátelé, jejichž návštěva nám byla takovou útěchou a slastí? Zvláště na vás, drahá příteličko, tak přítulnou, tak plnou lásky, tak mile prostou! Ach, toho tak vzácného daru prostoty, toho diamantového štítu proti hloupým illusím a dětinským obavám, jak vám blahopřeji, že se vám ho dostalo, a jaká to energie, jaká síla pro vaše modlitby!

Duše velmi prosté, jako jest vaše, mají výsadu milostně rozprávěti s Bohem, který neodolává lásce a dává rád, čeho se od Něho žádá tímto způsobem: Iste tedy zcela zvláště označena k tomu, byste chránila svého milého Jana, byste podporovala Ondřeje, kterému jest tolik potřebí srdnatosti, byste posléze byla nápomocna všem, které milujete, a mně samému, starému ochromenci, zatíženému starými vinami.

Pláčete snadno, drahá Héloïso, a já nebudu vám toho vytýkati, sám mnoho se naplakav. Slzy, které nevytryskly

ze sebelásky, jsou jedním z nejvzácnějších darů. Plačte tedy do libosti, ale plačte jako milované dítky Boží v lásce důvěřivé, u velmi prostém a velmi čistém přijímání Vůle Boží, nechť si jest jakákoliv.

Budte přesvědčena, že Bůh nikterak není strašliv těm, kdož doopravdy Ho milují. Jeho něha, jeho vroucí pečlivost o svoje ovečky převyšuje neskonale vše, co byste mohla myslí pojmouti neb si zobraziti. Žádá nás jenom, abychom měli v Něho dokonalou důvěru, a Ondřej mohl by vám říci, že to jediné jsem mu doporučoval, když se mne tázal na radu.

Odvahu tedy, milá přítelkyně. Opakuji vám to, jste bytost vyvolená a můžete všeho dosáhnouti.

Odpoledne Johanna dostává psaní od Roblota. Praví jí, že se k ní přidružil v nově křížových cest, jež začala na můj úmysl. Psaníčko samá láska.

29. – Johanně Boussacové:

Předrahá přítelkyně, dostal jsem bez poštovního opoždění váš list datovaný dne 4. července. Jest tu přede mnou tento tak vroucí list, který jsem si právě znovu přečetl, i jsem všecek zmaten a zahanben. Není pochyby, s trochou srdnatosti bylo by mi bývalo snadno vám odpovéděti. Ale neobviňujte mne příliš. Jsem neskonale slab, tak slab, že by mne někdo považoval za umírajícího. Přece však není tomu tak. Můj nynější stav jest jen neobyčejný, vyjímečný chcete-li, ale nikoliv znepokojující. Zlíbilo se Bohu odsouditi mne k úplné nemožnosti a toť vše. Cítím tak dobře, že moje poslání není skončeno.

Zatím, než znovu narostou vlasy Samsonovy, stávám se přec jenom mužem pověstným. Dostal jsem po vyjítí své knihy skorem nespočetné listy, na něž mi není možno odpovéděti leč čas od času několika řádky. Některé přivádějí mne v úžas a vzbuzují myšlenku na bouři podivů a oddaností dosud němých, které by ihned vyvolaly rozhodný úspěch. Možná, že bych měl začít s navazováním svého psa na lidské maso.

Můj vydavatel mi psal třikrát za sebou, tolik ho udivuje prodej mé knihy. Ach, to nejsem ještě u nových a početných vydání, jež by mi přinesla posléze jakousi slušnou mzdu. Nikoliv, ale zdá se, že možno se nadíti tohoto triumfu.

Před třiceti lety bylo by mne to učinilo šťastným. Dnes čtu životy svatých. Po mši, jež jest moji nejlepším chvílím, to jest mým jediným lékem proti nudě a hnusu. Ale jsem nucen se zastaviti. Není už oleje v mé lampě. Pocelujte za mne vašeho otce a mého kmotřence. Rcete svému synáčkovi, že jest v našem akvariu ne jedna, nýbrž čtyři červené rybičky. Uvidí je, až přijde za svým kmotrem. Končím svíraje vás do svého náručí. Nemám žádných zvěstí o Janu Boussacovi.

31. – Magdalena dostává dvě pneumatická psaní, jedno od Alžběty de Groux, kterou jsme čekali včera a která se omlouvá, že nemohla přijíti, druhé od jejího otce, kmotra Magdalenina, který ujišťuje svoji kmotřenku vroucí láskou, řka, že jeho sedmnáctileté mlčení bylo *nedobrovolné*. Johanna shledává jeho list dojemným. Já jej shledávám zvláště nečitelným.

S R P E N

1. – Dostal jsem přípis ze Správy přímých kontribucí (obecná daň z příjmů). Tento papír mne poučuje, že mám důchod 13.000 franků.

Malý Petr Lev přichází na oběd a vrací se do Bures vlakem jedoucím ve 4 hodiny. Magdalena cvičila ho v intonaci a hrála s ním. Rozmilý ten hošík jest smuten a div nepláče,

že s ním nejede tatínek, jehož zadržely v Paříži rozličné pochůzky.

Jediná moje práce za dnešek: vyplnil jsem bílá místa v eksempláři pro Pouthiera a napsal toto věnování do jeho *Rytířky Smrti* (vyd. Sifferovo):

Žádáte si mého ›lvího spáru« na tento velevzácný eksemplář. Ale lev, jehož si bájíte, velmi stárne a jeho spár jest možná nyní méně obáván než škrábnutí kocoura prohánějícího se po střeších.

Co by si s ním vůbec počal? Bývalá žádoucí zvěřina nahrazena odpornou všivotou a lví řemeslo nestojí už za nic. Ale pozdě, pozdě je měnit.

Dočetl jsem skorem až do konce ›Život svatě Chantalové« od abbé Bougauda, knihu psanou s řádnou dávkou prostřednosti, přece však zajímavou pro churavce.

2. – Dorazil jsem objemný ›Život svatě Chantalové« a začal jsem ›Život svatě Kateřiny Janovské«. Jsem naplněn úžasem.

Vím dobře, že není možno světců měřiti, zvláště že jich nelze srovnávati. Ale od prvních stránek této nové knihy, zcela ještě prodchnut svatým Františkem Saleským a svatou Chantalovou, pocítil jsem, že v oka mihu jsem vstoupil do zázračné výše, a toť vše, co o tom mohu říci.

Po několik dní hrozná vedra.

3. – List od jinocha, kterému jsme vytýkali nedostatek prostoty. Hájí se takto: ›Nezdála-li se moje řeč dosti prostou velikému milovníku nadpřirozena, to proto, že jsem si navykl hloubati v *panstvích vnitřních*, kde jsem

myslí, pokud mne se týče, že jsem povinen *hledati SVĚ prostoty!!!* Pitomost mystická, pitomost nevyčísitelná.

5. – Dostal jsem od Garcia Calderóna brožurku se všemi odpověďmi na jeho anketu o *don Quichotovi*. Píše mi, že moje odpověď rozpoutala ve Španělech všecky vzteky.

Čtu dále v knihách za účelem hodin literatury, jež mám dávat svým dcerám.

6. Neděle. – Proměnění Páně.

Dnes ráno v kostele dostalo se mi tohoto:

►Jsem samotný. Přece však mám ženu a dvě dcery, které mne něžně milují a které i já miluji. Mám kmotřence, které Duch Svatý jako by si byl vyvolil. Mám přátele jisté, osvědčené, mnohem četnější, než bývá obyčejem. A přes to jsem sám svého rodu. Jsem sám v předstíni Boží. Až na mne dojde, bych předstoupil, kde budou ti, které jsem miloval a kteří mne milovali?

►Vím ovšem, že někteří, již umějí se modlit, prositi budou za mne z celého srdce svého, ale jak budou tehdy daleko a jaká úděsná samota před mým Soudcem! Čím více se blížíme k Bohu, tím jsme osamělejší. Jest to nekonečno samoty.

►Ve chvíli té všechna svatá slova, čtená tolikrát v mém temném sklepení, budou mi jasně vyjevena a příkaz nenáviděti otce, matky, dítěte, bratří, sester ba i vlastní duše, chceme-li jíti k Ježíši, dolehne na mne řetavou horou žulovou. Kde budou pokorné kostely s libými

zdmi, v kterých jsem se modlíval s tolikou láskou mnohdy za živé i za nebožtíky? Kde budou drahé slzy, jež bývaly mou nadějí hříšnickovou, když jsem nemohl již milovati a trpěti? A co bude z mých kněh, v kterých jsem hledal dějin milosrdné Trojice?

›V kom, v čem nalézti opory? Modlitby miláčků, jež jsem dal Církvi, budou-liž míti dosti času nebo síly, by dorazily? Nic mne neujišťuje, že sám Anděl, ustanovený k mé ochraně, nebude se třásti soustrastí a drkotati zuby jak špatně oděný ubožák, zapomenutý za dveřmi v tuhé zimě. Budu nevýslovně samotěn a vím napřed, že nebudu míti ani vteřiny, bych se vrhl do propasti světla nebo do propasti temnot.

›Jsem nuceno na tebe žalovati, řekne moje svědomí, a moji nejněžnější přátelé budou se přiznávati z neskonalé dálky, že jsou bezmocni. Haj se jak dovedeš, ubohý nešťastníku! Jest pravda, že jsme ti dlužni po Bohu za život svých duší, řeknou vzlykajíce, a to nás má k naději, že tvá duše bude mírně souzena. Ale popatř, jest mezi námi a tebou veliký chaos smrti. Stal jsi se nám nepomyslitelným a účastníkem nepomyslitelné Samoty. Nemůžeme než vyždímati svá srdce modlíce se za tebe. Nebyl-li jsi absolutně *učeníkem*, neprodal-li jsi všeho a neopustil-li jsi všeho, víme, že jsi tam, kde tisíc let jest jako den, a že jediný pohled oči tvého Soudce může míti rychlost blesku nebo nevýslovné trvání všech věkův.

Neboť nedohadujeme se ničeho, leč že jsi nepochopitelně sám a že kdyby někdo z nás mohl až k tobě, nepodařilo by se mu tebe poznati. Ale ani tomu nám není možno sirozuměti. S Bohem tedy až do praneznámé hodiny Soudu vesměrného, který jest jiným ještě neproniknutelnějším tajemstvím.

► *Adjuro te per Deum vivum*, pravilo kníže kněžské, aby přimělo Ježíše promluviti. Tato divoucí výzva, již se hvězdy vyděsily, zní stále, a to bude poslední řev lidstva, až i ono na konci koncův uzří se samo v nepochopitelném údolí Josafatu.◀

8. – Mše v 8 hodin s Johannou a dětmi.

Jediné zaměstnání tohoto dne: Druhé rozjímání (Nenávist), s kterým jsem se krušně narobil až do večera. Jest o něco delší než první, ale nevím, jaké jest ceny.

9. – Čtu svoje druhé rozjímání Johanně a Magdaleně. Jsem nyní jist, že se mi dílo podařilo.

Věnování Boutetovi:

Žebrák nevděčník. – ► Ten, kdo nikdy nežebral, nemůže ničeho pochopiti v životě Napoleonově... ◀ (*Duše Napoleona str. 100*). Když jsem se rozhodl psáti o Napoleonovi, vidělo se mi potřebno, abych se seč budu postavil na místo tohoto neobyčejného muže, i našel jsem toto na dně své duše, kterou jsem opovázlivě měl za jeho duši. Nevděčnost jest ozdůbka připojená milovníky, kteří znali sami sebe.

Očekávali jsme na oběd Alžbětu de Groux a Taniu Pouthierovou. Tania přichází první, ale sotva že pojedla, už utíká, neb za ní v patách přišla naléhavá depeše od její matky.

Na štěstí zůstává nám Alžběta, jež přišla v půl jedné, a zůstane mi velmi příjemná vzpomínka na tento den. Moje kmotřenka jest na každý způsob roztomilá. Zřejmá ušlechtilost srdce a vzácná intelligence. Může vše slyšeti a vše pochopiti. Těžím z toho a čtu jí některé stati: svoje druhé rozjímání a svého Beethovena atd., doporučuje jí, aby četla moje knihy, jichž nezná a jež si přeje poznati. Dávám jí definitivní korektury *Johanny z Arku* a *Duše Napoleonovy*, dárek z něhož má nelíčené potěšení.

Mohl jsem jí promluvíti o jejím otci a o nevysvětlitelném dobrodružství z r. 1900, které ji naplňuje podivem tak jako mne. Večeří s námi a odchází k osmé hodině, zůstávujíc nás okouzleny.

10. – Odpoledne psaní od Renáta Levesque-a, výborné. Tohoto dobrého křesťana pobuřuje a děsí mrzká lhostejnost průmyslníků, jež vidí kolem sebe, jak jsou zabráni jen a jen keřsením. V Cherburgu vidí to příliš dobře, a četba mé knihy, již jsem mu bohužel neposlal, přinesla mu velikou útěchu.

12. – Moje práce za dnešek: III. rozjímání.

14. – Od rána až do večera pracoval jsem o IV. rozjímání, kterým si nejsem jist.

15. Nanebevzetí. – Opisoval jsem včerejší kapitolu, která se nejeví horší předchozích.

Začal jsem V. rozjímání, jež by mohlo býti velmi krásným, kdyby Bůh chtěl.

Ani jednoho psaní, ani jediné návštěvy.

18. – Po obědě psaní od Termiera. Oznamuje mi, že ubohý Boussac byl těžce zraněn, právě 12. t. m., na svatou Kláru, patronku jeho novorozené dcerušky, které asi nespátrí.

Termierovi:

Předrahy příteli zarmoucený, nechci ani hodiny odkládati s odpovědí na vaše bolestné psaní. Tož bývají to vždy titěž, kteří platí, právě nejlepší lidé. Zajisté že se budu modliti ze všech svých sil za Jana Boussaca. Zítří ráno moje přijímání bude za něho samotného. Bůh nalezne leč jeho v mém srdci. Před chvílí moje žena utíkala do kostela obětovat za něho křížovou cestu, modlitbu z nejmocnějších, jak víte. Já budu obětovati kříž, který mi dal Bůh a který jest velmi těžký, prose ho vroucně, aby jej učinil ještě poněkud těžším, může-li to pro spěti drahému raněnému...

19. – Dokončil jsem šťastně začaté rozjímání.

Jakub a Raissa přicházejí na oběd. Vše jest přichystáno, aby mohli pobýti několik dní, a máme velikou radost, že přijmeme pod střechu takové přátele.

Odpoledne odpočinuv si, jak mám v obyčeji, čtu vše, co jsem napsal za čtrnáct dní.

Účinek preveliký, zdar úplný. Vidím a cítím, že moje dílo jest dobré a že taková kniha, bude-li mi dopřáno ji dokončiti, bude velmi mocná.

Po večeři šachy s Johannou a Jakubem společenými proti mně. Vyhraju a celý dům ubírá se na lože.

26. – Termier mi píše, že Boussac zemřel v noci z úterka na středu.

Johanně Boussacové :

Předrahá přítelkyně, kdybych byl světec, bez pochyby že bych našel slova, jakých potřebí. Jsem jen ubohý muž se srdcem již velmi zdceným a mohu vám podati jenom svoji bolestnou nemohoucnost. V úterý 22 tého byla oktáva Nanebevzetí. Svatá Panna mohla uzdraviti vašeho přítele, uznala za vhodější unésti ho s sebou do svého triumfu, vědouc určitě, že to mu více prospěje. Jistě že ho velmi a velmi milovala pro jeho tichost, a kterak asi jest nyní šťasten ve Světle! Kéž líbí se Bohu, drahá Johanno, abyste našla posily v této myšlence! On dopřeje vám také, abyste měla útěchu v těch dvou nevinných duších, které už nemají leč vás na světě. Vše, co se děje po dvě léta, jest zajisté hrozné a hnusné, ale není nám možno pochybovati o kráse Boží. Přilněte silně k této myšlence, drahá Johanno. Mocně bude působiti na vaši duši. Krása Boží, velebná krása všeho toho, co Bůh činí, všeho toho, čeho dopouští k naplnění svých úradků, a neskonalá nicotnost toho, co my se domníváme konati nebo chápati. Není žádné jiné skutečnosti, ale nemůže vniknouti do našich srdcí leč s ostřím nože.

Třeba plakati *stoje*, Johanno, tak jako plakala Maria, a rcete sama sobě, že jste ku podivu nadána k modlitbě a klanění. Jsem s vámi veškerou svojí duší.

28. – Dopsal jsem svoje nové rozjímání o kněžích vojácích, začaté včera.

Po šesté hodině přichází naše kmotřenka Véra se svojí matkou. Dnes večer jest nás devět u stola. Bylo třeba přestavěti nábytek v celém domě. Já budu spáti v jídelně.

Po večeři jsem četl své dvě poslední kapitoly, jež sklídily velký potlesk.

Dnes dovídáme se dvou důležitých novin: Itálie vypověděla válku Německu a Rumunsko Rakousko-Uhersku.

Zdá se, že od srpna 1914 bylo těch opovědí již dvacet devět.

29. – Německo vypovídá válku Rumunsku. To by byla třicátá válka.

Úsilím vůle podařilo se mi složit ještě jedno rozjímání. Arci, jest dosti krátké, jakési intermezzo.

Z Á Ř Í

Pracoval jsem statečně ráno i odpoledne. Mám radost, že jsem dokončil nesnadnou stať začatou včera, a ještě větší radost mám, že moje píle korunována úplným zdarem. Myslí, že tato kapitola o Modlitbě jest opravdu krásná.

3. Neděle. – Dopsal jsem do oběda nové rozjímání.

Jest to XI. Čtyřicátým asi moje kniha bude u konce.

Odpoledne přichází na návštěvu Pouthier, potom Roblot a posléze pí. de Groux, provázena svými dvěma dcerami. Přináší Magdaleně několik litografií, které jí dává její kmotr a které jsou, jak pozoruji, velmi působivé, ač málo kreslené.

Rozhoduji se přečísti několik ze svých rozjímání, zejména Alžbětě, kterou bych si přál tímto způsobem upoutati, což se zřejmě daří.

Při této četbě jsem si všiml, jak velmi se zlepšilo moje zdraví. Nabyl jsem opět svého hlasu a již nepocítuji únavy. Posluchači jsou oslněni.

4. – Děním svůj čas mezi dohotovení velmi krušného rozjímání, které mne málo uspokojuje, a mezi obyčejné čekání na listonoše, který mi ničeho nepřináší.

5. – Dokončil jsem a definitivně upravil včerejší práci. Odpoledne velmi dobrý list od abbé Braulta de Bernoville. Posílá mi 50 fr., jež mi přicházejí tuze vhod.

Začal jsem novou stať o Vilémovi. Jsem plně spokojen. Dnes večer ji už skorem dopisuji.

Domino všichni dohromady po večeři, tak jako včera. Stává se to předpisem.

6. – Dokončil jsem a upravil svoji kapitolu o Vilémovi.

Odpoledne list Termierův, přinášející mi pomoci. Pravíť mi, že moje psaní Johanně dodalo jim ze všech psaní, která dostali v Rennes od velikého neštěstí, nejvíce útěchy a posily.

Jeho dcera jest dosti silna, by dodávala myslí svému otci, který, jak se přiznává, jest všecek zdrcen.

Opisuji pro Termiera a Johannu rozjímání ze 3tího září, ve kterém mluvím k Janu Bousacovi.

Douškou připojuji, že právě od 22. srpna, dne to, kdy zemřel Jan Boussac, jal jsem se okřívati a od té doby mohu statečně pracovati.

Ke čtvrté hodině vchází do dveří Marie Molbechová. Sestra její čekala ji až příští tý-

den. Bude ji asi třeba hostiti několik nocí. Jak to zařídíme?

Chvíli po té přichází Bonhomme. Dvě hodiny kulečníku v kavárně.

Po večeři, slíbiv Bonhommeovi něco přečísti, čtu všem a s velikým úspěchem, svoje dvě poslední rozjímání.

Dostal jsem od Bonhomma útržek starého čísla *Écho de Paris* ze dne, kdy se psalo o smrti Alberta de Mun. Nejvzácnější památník blbství od Edmunda Rostanda.

7. – Alžběta přichází na oběd. Dávám jí *Nezdvořilé povídky* s tímto přepisem: »Nevolíme si svého kmotra«. Začal jsem s nesnáze-
mi novou prací. Promluvím o *Fioretti*.

Na Sommě bijí se zuřivě. Západní vítr nám donáší hřímání děl, které jest asi strašné, když je slyšeti na takovou dálku.

8. – S velikou námahou píšu dále o *Fioretti*, ale nedaří se mi valně.

Večerní noviny píší o včerejší dělostřelbě. Německé listy praví, že od samého počátku války nespatrišlo se nic tak strašlivého. Ba stěžují si až i do »brutality« našich děl. Boši by byli raději, aby se jim házely klobásy.

10. – Neděle. Jakub byl u de Groux-e a vypravuje nám, co spolu hovořili. De Groux nyní uznává s bolestí, že obětoval velikou část svého života absurdní smyšlence, a přál by si státi se opět mým přítelem. Chápe však, že mi není možno, abych se ihned s ním shledal.

Dnes večer poslední partie domina s Maritainovic, kteří jsou zítra nuceni vrátiti se do Versailles.

11. – Včera a především veliké projevy radosti v novinách, hřmotné oslavy vítězství na Marně. Pusté plýtvání obecnými rčeními. Ani slova o Bohu.

V 1 hodinu Maritainovi odjíždějí.

List C...ovi:

Milý pane C..., jsem s vámi jak se sluší nespokojen. Včera, v neděli, poslal jste mi mladého muže, zcela mi neznámého. Nemohu říci, že by se mi býval nelíbil, ale jeho návštěva byla mi děsně na obtíž a byl přijat méně vlídně, než bych si byl přál. *Aniž byste se byl se mnou poradil*, zaručil jste se mu, že mi bude vítán, nediskretnost a netaktnost, jež mne pobouřily. Jsem samotář, s největší péčí vzdalující od sebe neznámé, a nikomu nepřiznávám práva vnucovati mi návštěvníky. Toť jednání, kterým se lze se mnou navždy rozkmotřiti. Tudíž vás prosím, abyste náležitě omezil svoje návštěvy, které by neměly jiného účinku, než že by zjitřily moje rozhořčení.

12. – Odčinil jsem svoji včerejší nedbalost, XVI. rozjímání jest skorem u konce, ač jsem je začal sotva dnes ráno.

15. – Panny Marie Sedmibolestné. – Žádného listu. Ničeho jiného na zaznamenání kromě mé úžasné práce tohoto dne. Dokončiv ráno svoje XVII. rozjímání, strhnu odpoledne jedním rázem stať XVIII.

16. – Výborný list Marcela Chabina.

Domnívám se z něho, že už dlouho tomu, co zemřel Karel Roguet, který mi psával s takovým nadšením a kterého jsem nikdy nespatriil.

Zde jest jeho psaní:

Pane Bloy,

Pište krásné knihy, řekl vám p. Felix Raugel. Dovolte mi, abych vás též o to prosil, a nemyslete si, že vojáci vás nebudou čísti. Přál bych si, abyste byl čten na frontě, v zákopech více než kdekoliv jinde. Neznám ani jednoho dělostřelce, který by četl Bergsona, ale znám jednoho, který se cítí povinen, by vám vylíčil, jakým mu byla dobrem vaše Johanna z Arku.

Když jsme byli počátkem března ve Fleury před Douaumontem, četl jsem ji často i nahlas. Vítr granátů obracel stránky, vyhazovaná hlína nejednou nahrnula se mezi listy, ale sedě přikrčen v chatrném úkrytu na dva metry pod zemí, četl jsem dále a právě s takovým klidem jako v podkopech prachárenských, když zuřilo nejstrašnější bombardování.

Vzor světice byl přede mnou a blahodárně působil v nevyhnutelných okamžicích, kdy tělo hrůzou se tetelí. Četbě vaší knihy jsem asi zavázán za to, že mne kdysi navrhli, bych byl veřejně pochválen; ale nemohu se vám pochlubiti touto poctou, neboť jsem už nikdy o tom neslyšel.

Na frontu na Sommě odnesl jsem si *Na prahu Apokalypsy*. Ti, kdož vás milují, jimž jste prokázal dobrodiní, čtou vás kdykoliv mohou – knížka zabere tak málo místa a jaké nové štěstí nová kniha! Cítí v hloubi srdce svého s vaší sklíčeností a smutni jsou, dovídajíce se o vaši nemoci. Vzpomínal jsem na váš zármutek, když jsem se nedávno dověděl o smrti Ondřeje Duponta. Připomněla mi hrdinnou a skromnou smrt Karla Rogueta, domobrance druhé třídy, mého bratrance, který padl na Sommě r. 1914, byv smrtelně raněn dvěma kullemi šrapnelovými.

Miloval vás od velmi dávna, měl skorem všechny vaše knihy, pídil se neunavně po vašich prvních pracích a výkřik jeho obdivu došel k vám tehdy, když vyšla *Duše Napoleonova*, kterou očekával s netrpělivostí, o níž vám podávám svědectví. Prostudoval a znal ku podivu život Císařův a dějiny války z r. 1870-71. Zůstavil sestru, ženu vznešenou, které byl jedinou oporou a která, sílena jeho vzorem a jeho obětí, – přijatou s radostí, jsem si tím

jist, neboť si ji dychtivě žádal, – po dvě léta ošetřuje raněné, sama si ukládajíc tuto povinnost, nedbajíc zmáhajících ji nesnází a utrpení, zapomínajíc svých nejnezbytnějších potřeb.

Vzpomínka na krátkou dobu, kdy jste si dopisovali, pobídne vás modliti se za duši velikého křesťana, skrytého a ušlechtilého umělce, kterému vzdalo čest jen několik důvěrných přátel a který byl vaším horlivým učníkem. Vše, co se děje, jest úctyhodno, často říkával s vámi. Jistě že tato myšlenka byla jednou z posledních myšlenek tohoto reka neznámého, který ve dvaceti letech byl sprostěn vojenské služby, ale cítě se dosti silným, aby byl vojínem, několik měsíců před válkou, již předvídal, znovu se postavil do řad obhájců vlasti.

V naději, že neopomenete ve svých modlitbách ani toho vojína, kterému budou vzácným darem, – můžeť ho Bůh povolati, kdykoliv se mu zlíbí, – přijměte pokornou věrnost svého uctivého

Marcela CHABINA
telefonisty 75. dělostř. pl.

17. Neděle. – Krásné vítězství dnešního rána. Ve chvíli strhnu XX. rozjímání, jež bude určitě jedním z nejkrásnějších.

Odpoledne přichází návštěvou Marie Molbechová a přivádí jednu učitelku ze svého ústavu, osobu sympatickou, jež četla některé moje knihy a dychtí mne spatřiti. Žádají mne, abych jim něco přečetl. Potom k 5té hodině přichází pí. de Groux se svými dvěma dcerami. Třeba čísti ještě. Jest opravdu ku podivu, jaký dojem to činí na Alžbětu. Moje slova ji rozechvívají způsobem neuvěřitelným, jenom lituje, že tu není její otec, aby mne slyšel.

V šest hodin přichází na večeri Termier. Smrt Jana Boussaca mu byla strašlivou ranou. Vidíme ho skoro změněna. Viděť umírati to-

hoto zetě, jež něžně miloval, slyšel s jeho rtů poslední jeho slova a to stačí mu tuším na celý život.

Velmi dojat mojí zásilkou ze 6tého, prosí mne, abych mu četl ze své nové knihy, což učiním velmi ochotně. Odchází v 9 hodin.

Tragická okolnost: Vraceje se s pohřbu Jana Boussaca přespal v Bar-le-Duc, v jediném hotelu toho města. Z nenadání přicházejí k němu matka a sestra zemřelého a táží se ho, jak se vede raněnému, o němž se dohadovaly, že se již pozdravuje!!!...

18. – Urobil jsem s násilím a s nesmírnou únavou XXI. rozjímání, až dosud nejkratší. Ostatně počasí jest hrozné, prší nepřetržitě a jest zima, i jsem nasycen smutkem.

Po 6té hodině přichází za mnou Boutet. Dověděl se, že dnes večer nezbývá nám již ani sous, půjčuje mi 5 franků.

19. – V 8 hodin obcujeme všichni mši svaté.

Ještě jeden velmi krušný den. Marně čekám listonoše a nevidím ničeho přicházeti. Johanně se podaří uživiti nás zbytky ze včerejška. Co bude zítra, nevíme. Jest pravda, že bude půst a újma, neb jsou tento týden suché dny. Jak jsem mohl v tomto soužení ducha napsati, ba i zcela dokončiti XXII. rozjímání?

Dnes po prvé bylo zapotřebí zatopiti.

20. – Lístek od Petra, který mi píše z Bordeaux, s *jarmaku**), který budí asi zájem v ho-

*) fr. foire zn. výr. trh, ale též běhavku, průjem.

landském obchodnictvu! Úžasné posláni pro něho.

Píšu několik řádek Crèsovi, vlastně Grolleau-ovi, prose ho, aby dal mé ženě co mu bude možno, byť sebe méně, vzhledem k naší černé bídě. Johanna ponese tento lístek.

Počínám namáhavě XXIII. rozjímání, inspirované naší bídou.

Johanna dostala od Grolleau-a 100 franků. Jest z čeho si oddychnout na chvíli.

21. – Psaníčko Boutetovi. Vracím mu jeho 5 franků. Píšu dále a dokončím XXIII. rozjímání.

22. – Znova stůňu se srdcem, sebe menší úsilí mne vyčerpává.

Začal jsem dnes ráno a skorem dokončil večer XXIV. rozjímání.

Děsná melancholie dnes večer. Už dávno neměl jsem tak hrozného záchvatu.

24. Neděle. – Naší Paní Vykupitelky zajatých. Velmi bolestné 21. výročí dne narození našeho Petříčka.

Neschopen jakéhokoliv úsilí ke skladbě jal jsem se opisovati svá rozjímání na čisto. Při této snadné práci si odpočinu a bude mi lze čekati na myšlenky, jež mi ještě chybí k ukončení knihy.

K 6. hodině přicházejí de Grouxovi; přijímám je, jak mohu, se smrtí v duši.

Potom Bůh mi posílá de la Laurencie, kterému se záhy svěruji se svou peněžní tísni, která jako vždycky tkví v mém utrpení. Dává mi bez rozmyšlení 100 franků, a kleště povolují.

25. – De la Laurencie-ovi:

Milý příteli, dnes ráno přijímal jsem za vás, jak jsem mohl nejlépe, s velikou láskou, a záleží mi na tom, s počátku tohoto nového dne práce, abych vám řekl, že včera večer byl jste mi velmi zřejmě poslán Bohem. Nemluví o jistém banálním přiznání, které vyvolalo u vás jisté gesto, které nemělo do sebe nic banálního.

Ano, zajisté že jsem trpěl tou mukou, ale bylo tu něco jiného. Ale jako vždy, nejvíce a nejvíce onen strašlivý příznak, který mi drtí srdce po dvě léta. Stačí dost málo na víc, aby mi jej učinilo nesnesitelným. Když jste přišel, byl jsem zcela uondán, takže jsem ani nemohl mluvit s hosty, s nimiž jste se potkal, a bál jsem se, abych se nerozplakal.

Když jste odcházel, byl jsem osvěžen, skoro vesel. Vaše přítomnost mi vrátila síly, kterých mi už chybělo k nesnadné práci, již mi ukládá svědomí křesťana a jejíž důležitost sám jste postřehl. Bůh a jeho Matka Spolupřítelka vám požehnejtež, předrahy příteli!

Strávil jsem celý den opisováním začatým včera.

27. – List Vincenta d'Indyho v odpověď na moji žádost z 20. t. m. Záleží mu na tom, by dokončil hudební vzdělání Magdalenino, a tohoto roku bude tomu jako předchozí léta. *Na prahu Apokalypsy* považuje za umělecké veledílo a byl neskonale vzrušen při četbě *Duše Napoleonovy*.

Ř Í J E N

1. Neděle. – Farář mluví o souborném listě francouzských biskupů a podává jeho stručný obsah. Všechna líbivá pořekadla se závěrkem, jak zcela jistě lze dosáhnouti vítězství, totiž

slíbiti národní pouť do... Lourdes! Byli byste mysleli, že to byla vhodná chvíle vzpomenouti si na la Salettu.

Ke třetí hodině přichází pí. S... se svým synem Eduardem, který se nám líbí ihned. Jest to jinoch velmi dobře vychovaný, velmi tichý, velmi zbožný a již výborný pianista. Hrál skvěle s Magdalenou Franckovu sonátu. Jeho budoucnost jest nejista. Jest na lyceu Ludvíka Velikého a chystá se na školu normální. Ale všecka jeho touha spěje za hudbou a trpí tím, že se jí nemůže oddati úplně.

Pí. de Groux a její dcera Marie Teresie přicházejí pro Alžbětu, jež pobyla několik dní u nás. Bolelo mne, že odchází. Milujiť už tuto roztomilou kmotřenku. Ona též jest všecka šťastna, že nás poznala. Veronika velmi silně na ni působila. Právě dnes ji neskonale dojala čtouc jí v Taulerovi příběh se Žebrákem. Zdá se, že to jest duše zázračně otevřena dojmům náboženským. Veronika mluvíc o ní a mluvíc i na jiné pravila Johanně toto rozkošné slovo: »Náš dům se stává hospodou duší«.

3. – Po obědě třeba uvést ve skutek projíždku, kterou smyslíla pí. S... s Johannou. Obě myslely, že by mi byla příjemna a užitečna vyjízdka povozem. Valně jsem tomu nevěřil. Tož jsme si povoz najali. Cestující: Johanna, Veronika, Magdalena a já; naše přítelkyně zůstala raději v domě.

Silnice versailleská, Chatenay, Údolí Vlčí,

Robinson a Sceaux, kdež se zastavujeme v kavárně, dříve než se vrátíme do Bourg-la-Reine. Vyjevše ve tři vracíme se v pět. Na sklonku tohoto podzimního dne buržoasní villy zdály se mi příšerny.

Kavárenská v Sceaux ostatně neopominula mi podstrčiti falešný peníz, nespravedlnost, která zejména jest mi protivna a hnusna.

5. – Přicházejí k nám sestry Raugelovy, Hermina vrátivší se s la Saletty. Vše, co praví o svých dojmech, jitří můj odpor k nynějším katolíkům a hrouží mne to v příšerný smutek.

6. – Jsme s Marií Molbechovou na mši v 7 hodin.

Veronika a Magdalena jdou na oběd k de Groux-ům. Dal jsem Alžbětě *Žebráka Nevděčníka*.

Věnování:

Drahá Alžběto, žebrota jest umění a nevděčnost jest věda. Tvůj kmotr jest tedy umělec i vědec. Bude moci tě vzdělávati.

Opisoval jsem dále svoje rozjímání. Zítřa to dopíšu.

Veronika a Magdalena vrátivše se se své cesty pařížské, oznamují mi, že de Groux, byv ujištěn svou dcerou a jimi, rozhodl se přijíti sem v neděli. Já jsem se odhodlal. Přijmu ho bez frází, jako bych ho byl viděl den před tím. Jest čas, aby se tomu učinil konec.

8. Neděle. – Asi ve tři hodiny odpoledne přichází z nenadání Termier s Johannou Bous-sacovou. Ona jest zmužilá, ale znáti na ní

stopy krutého bolu. Hovoříme, jak můžeme, očekávající až zazvoní de Grouxovi.

Už tu jsou. Jsem s první návštěvou ve své pracovně. Magdalena jde pro mne. Vítám s prostotou svého bývalého přítele. On pokořuje se ihned, ale odbudu to zkrátka, řka mu, aby mne políbil, což učiní se zanícením. Nezměnil se, jenom ztloustl, což však dodalo síly jeho rysům a jeho fysiognomii, mně tak známé a stavší se ještě sympatičtější. Nevěřil jsem, že by po tolika bolestných věcech bylo možno obnoviti bývalé přátelství, a již cítím, jak znovu klíčí.

Idu nahoru pro Termiera s dcerou, dychtivého spatřiti de Groux-a. Samo sebou, žádají mne, abych jim něco přečetl. Vyhovuji, ač s tajnou nechutí a velikou únavou.

V 6 hodin Termierovi odcházejí, a de Grouxovi, nemohouce zůstatí na večeři, též nás opouštějí.

Takový jest konec onoho tak podivného dramatu nebo přízraku, který trval po sedmáct let.

12. – Vypracoval jsem svoje XXVI. rozjímání.

V poledne přichází poobědvat abbé Robion, farář ze Saint-Piatu. Nemá valně čeho říci, ale nemá ducha kněžské pýchy, ducha odporování a shodujeme se velmi dobře, nechť si jde o cokoli. Byl svým biskupem znovu dosazen do Saint-Piatu a nabízí nám pohostinství, až nám bude možno rozjeti se za ním. Odchází v půl čtvrté.

Ke čtvrté hodině přichází Petr. Šachy. Potom přichází Auric.

De Groux-ovi přicházejí pozdě. Večeře. Alžběta přinesla mi ukázkou některé svoje lepty. Není sporu, že jest velice nadaná, ale způsob její tvorby jest ještě příliš mladický.

De Groux nám četl v neděli odpověď censure, proč zamítla plakát na jeho výstavu, i poprosil jsem Alžběty, by mi opsala tento památník hlouposti a zbabělosti. Zde jej uvádím:

Pane de Groux,

Včera pokusil jsem se o visum pro váš plakát, ale přes moje úsilí a četná doporučení, jimiž jsem se opatřil, bylo mi odepřeno, poněvadž:

Nesmí se líčiti smutek, zříceniny.

Nesmí se ukazovati hrůza, bolest.

Nesmí se malovati věci postrašné.

Ale potřebí nám slávy, slávy hrdinské nebo symbolů naděje, posvátného sjednocení atd.

Pan Xaver Guichard zná a obdivuje vaši tvorbu, ale řekl mi, že pokud se týče toho, co lepí se na zdi a vystavuje zraku mimojdoucích, třeba se přidržeti komposic úhledných pro všechny a nepřipomínajících nic bolestného.

Ráčíte-li mi dodati jiný plakát, vykonám pro něj ihned, co bude možno.

Račte přijmouti drahý pane, moje uctivé pozdravy.

G...

13. – Pí. Bassereau mi odpovídá na zásilku mé knihy. Stala se ošetřovatelkou na nemocniční lodi a píše mi z rejdy soluňské.

Po třetí hodině přichází Jakub s knězem D..., který si přál mne poznati. Jsem s ním velice spokojen, neb se mi zdá, že jest zcela

a odhodlaně se mnou, nemaje ani stínu námitky. Ostatně podrobuji ho nejrozhodnější zkoušce čta mu kapitoly nejráznější, které rozjitřují často i podiv mnohaletý. Odchází s Jakubem k 6. hodině, jsa, myslím, velmi dojat, a žádá mne o dovolení přijíti opět.

14. – Cornuau-ovi:

...Vím ze zkušenosti, že nic není takovou zhoubou entusiasmu jako požádati o peníze a po našem posledním setkání jsem si řekl, že jest opravdu podivno, jak bohatec nadšený pro moje knihy po *dvacet* let a tudíž velmi obeznámený se všemi fásami mého bolestného života, nevzpoměl si až minulý týden, aby mi poslal skrovnou podporu 100 franků, což činí na vlas 100 sous za každý rok obdivování. Ale Bůh probouzí svědomí, kdy se mu líbí, a jak se mu líbí.

Píše mi Otec M... a ptá se mne, co soudím o Italii. Mohl bych mu odpověděti, že jí opovrhují tolik, že na to ani nemohu pomyslit, a že od ní nečekám ničeho dobrého.

Ostatně Otec M... sám mi připomíná slovo Maksiminovo: »Italie jest nadpřirozenou nepřítelkou Francie«.

15. Neděle. – Den deštivý a studený, strašlivě smutný. Ani jediné návštěvy.

Počal jsem krušně XXVII. rozjímání.

19. – Dokončeno rozjímání XXVIII.

K páté hodině přichází Petr. Čtu svoje poslední rozjímání jemu a Johanně, Veronice a Magdaleně. Jsem si nyní jist, že se mi to dokonale podařilo. Šachy, večere a hudba.

22. Neděle. – Rekomandov. psaní z Mexika. Jest od mladého muže, s nímž jsem se se-

známil r. 1906 na la Salettě jménem B. Vincenta. Tehdy byl seminaristou bez povolání a co nevidět po té svlékl sutanu. Po mnoha trampotách spletitých dobrodružstvích podařilo se mu uchytiti se v Mexiku jako žurnalista. Jest ženat a má tři děti. – Jeho list jest zajímavý. Trvalo 3 měsíce, než došel.

24. – Padá na mne znovu dřívější malátnost, o níž jsem myslil, že jsem se jí zhostil. Přišel jsem do kostela sotva dechu popadaje a zcela uondán.

Pí. S... píše list Johanně a mně. Děkuje nám z celého srdce za pokoj a útěchu, kterou našla v našem domě. Doporučuje mi zejména svého syna. Ale proč nás nepřišel ještě navštívit tento jinoch, který se praví býti šťasten, že nás poznal?

Dostal jsem od Margreilliera číslo *Červené čapky* ze 17. března. Tento list byl tehdy ve sporu s *Action Francaise* a s Léonem Daudetem. Advokát, který mluvil na soudě proti Daudetovi (Me de Monzie), hájil svého klienta, zuřivě obviněného z nactiutrhání, dovolává se obecně známé manýry mých kněh. Dokument kuriosní. Dokončil jsem velmi snadno svoji knihu. Jsem dokonce rozhodnut pro titul: *Rozjímání Samotářova*.

Blažené osvobození.

25. Velký úspěch vojenský pod Verdunem. Znovu dobyto tvrze douaumontské, kterou Francie tak draho zaplatila a já zejména. 4 neb 5 tisíc zajatých.

Se strany východní zlé noviny. Zasáhnutí rumunské, jež skýtalo tolik naděje, nyní jako by ještě rozmnožilo nesnáze tím, že Rusové neznámo proč dřepí v nečinnosti.

26. – K šesté hodině přicházejí Petr a Alžběta de Groux potkavše se ve dveřích. Brzo po nich Auric. Čtu těmto dokonalým posluchačům z posledních rozjímání. Naskýtá se mi zjistiti neomylný účinek předposledního, v němž mi tak šťastně přispěla Marie z Ježíše Ukřižovaného, z níž jsem vyňal a přizpůsobil několik řádek. Myslím, že to místo jest neodolatelno.

Večeříme v počtu deseti. Potom hudba. Franckova sonata, již počínám dobře znáti.

Dnes ráno zavázal jsem se na mši říkat denně po celý listopad hodinky za mrtvé, s tou podmínkou pro ně, že mi nakloní censory, kteří budou zkoumati moje knihy.

27. – Benediktu Joly-mu:

S potěšením asi přijmete zprávu, že Bůh udělil mi tu milost, bych mohl jakýmsi zázrakem dokončiti svoji knihu. Tato kniha byť zrozena byla v utrpení jako všechny ostatní, tentokráte byla ohrožena chatrným zdravím, ale byla mi *dána*, směle to pravím. Přátelé, kterým jsem ji mohl čísti, myslí, že to jest dílo neobyčejné, které přesahuje všechny literární rámce. Ve formě rozjímání duše bolestná a hluboce zraněná mluví k Bohu, sama k Samému. Naprosto vylučuje všechny žvásty přítomné doby, a více než kdy opovrhne všemi moderními lžemi, směl jsem říci, co nahání strachu všem a zejména zbabělým katolíkům soudobým, úplně zapomněvším, že lidstvo bude souzeno. Mnoho čtenářů bude mysliti, že taková kniha nebyla by byla možná žádnému autorovi bez přímé po-

moci Boží. Věřím tomu a doufám nejpevněji, že jsem nepracoval ani netrpěl nadarmo, měv ustavičně na mysli posilňovati a vzpružovati duše těch, na které, ať již stojí ve zbrani či nikoliv, dolehl strašlivý bič tak jako na mne doléhá po dvě léta. Chtěl jsem především oslaviti Boha v jeho Spravedlnosti a v jeho Milosrdenství a jsem si jist, že to bude pochopeno od některých.

Valettovi: ohlašuji mu příští návštěvu Johanninu, přinese mu rukopis mé knihy.

28. – Strávil jsem dopoledne kresbou záhlaví k svému rukopisu.

Četl jsem se zájmem *Pod Verdunem*, vypravování válečná z r. 1914. Autorem Maurice Génevoix. Kniha živá a silná, na neštěstí zkomolená blbou censurou. Celé stránky zůstaly prázdné, a dohadujete se, že jako vždycky jsou to právě nejdůležitější. Na jednom místě vznikla panika, vyzrazuje to souvislost. Vše vybíleno na úkor historie, kterou takové počínání úplně znemožňuje.

Jest to ke vzteku a holá pitomost, zvláště po dvou letech. Odporní podomci, kteří to smolí, domnívají se, tak jako jejich mistři, že lež jest prospěšna a že jest cosi obratného, ukřívají-li pravdu. A to ještě nedostačuje těmto bídákům. Nadužívajíce své plné moci učiniti, jak se jim zlíbí, škrtají vše, co jim není pochuti literárně. V knize *Na prahu Apokalypsy* zmizely řádky o Francouzské Akademii. Největší spisovatel světa byl by na pospas této hávěti.

29. Neděle. – Poslední výstroj mého rukopisu.

Dvě věnování Alžbětě de Groux:

Spása skrze Židy. – Řekl jsem kdysi, že tuto knihu jedinou bych se odvážil podatí Bohu. Podávám ji tedy bez bázně své nejmilejší kmotřence.

Můj deník. Ten pobyt v Dánsku jest mi takřka vzpomínkou z dětství, tak se mi zdá daleko, ale nemá do sebe žádné slasti, a nevěřím, že by evokace několika těch krajů byla s to, aby naladila k nostalgii byť jen nějakou krávu vypovězenou z vlasti.

30. – Něco před desátou hodinou přichází dobrý abbe D..., Johanna viděla ho před několika dny a řekla mu, jak bych si přál ho spatřiti i vyzpovídati se u něho přede Všemi svatými. Přišel, ač počasí jest hrozné. Jsem s ním velmi spokojen a neobráším se již na žádného jiného.

Strávil jsem den čtením *Příchodu Napoleona* od Vandala.

LISTOPAD

1. Všech Svatých. – Obcuji mši svaté v půl sedmé.

Počal jsem se modliti pravidelně hodinky za mrtvé.

2. – Píše mi Termier a posílá mi peníze od jistého přítele, který si přeje nebyti jmenován. Sotva se začal měsíc nebožtíkův, už jakoby se prohlašovali v můj prospěch.

Termierovi: Dojat přijal jsem, co mi po něm poslali nebožtíci... Již ode dávna jsem s nimi ve styku a velmi často mi pomohli. Svěřil

jsem jim svoji novou knihu, aby ji uchránili zkomolenin censure, a doufám mnoho v jejich moc nad věcmi tohoto světa, které zdánlivě opustili, v moc, která neskonale přesahuje domysly našich nejprozíravějších slepců. Takto mu podávám zprávu, že jsem dílo ukončil, a pravím mu, jakou zdá se mi že má důležitost jakožto křesťanské svědectví.

Paní D...:

Paní, neznal jsem vašeho jména, ale váš list, velmi čestný pro mne a na nějž chci odpověděti, přivádí mne na myšlenku, že jste matkou mé přítelkyně T. S... Právíte mi, že jste zoufalá nad svoji dcerou, která upřílišuje ve svých pobožnostech, a nevíte si jiné rady než se obrátiti na mne. Odpovídám vám nejprve, že mi naprosto není známo, že by to vaše dcera činila, a za nic v té věci nemohu. Ba dodávám, že slovo *upřílišování*, když jde o lásku, již jsme povinni Bohu, jeví se mi nerosozumitelným. Toť skorem jako byste mi řekla na příklad, že vaše dcera upřílišuje ve své lásce k vám. Ale nechme toho. Nerad bych si dovoloval jen na okamžení chovati domněnku, že by se křesťanka jako vy mohla podobati těm osobám, které říkají, že »Bůh si toho tolik neřádá«, že vždycky proň činíme dosti a že nejsme povinni následovati světců. Daleko ode mne taková myšlenka, jež by jistě byla vůči vám vrcholem nespravedlnosti.

Opakuji vám, nevím ničeho nebo skorem ničeho o zbožných úkonech vaší dcery. Poctila mne několikrátě prosbou o radu, domnívajíc se – opovázlivě asi – že jsem s to, bych jí dal užitečné pokyny. Mohl jsem jí dáti jen co jsem měl, ovoce již velmi dávné zkušenosti, neboť jsem starý člověk 70letý, jakýsi patriarcha, arci pramálo úctyhodný. Řekl jsem jí: Čiňte, co já činím, přijímejte denně. Tak budete žiti v opravdovém duchu Církve, budete v dokonalé *poslušnosti* a Bůh vás bude provázeti ve všech vašich skutcích. Neměl jsem jiného zdroje pomoci

ve svém životě, který byl krutě bolestný. Kdybych byl mluvil jinak, byl bych falešným přítelem, lhářem a odpadlíkem.

Ale toť vše, naprosto vše. Soudě jako vy, že tvrdá práce vezdejší jest dosti drsným poznáním, pečlivě jsem se chránil, bych jí nepobízel do umrtvování jiných. Kdybych věděl, že se postí každého pátku, jak mi píšete, jistě že bych jí za to káral. Ale nematete snad onen půst, který by byl svévolný a nepovinný s pouhou zdrženlivostí od masa, která jest Církví přikázána všem věřícím? Myslím, že vaše dcera jest velmi statečna, ale nemyslím, že by byla nerozumna. Sice by nemohla býti mojí přítelkyní, ba ani by mne nezajímala, buďte ujištěna. Nevalně mne znáte, mohla-li jste se o mně dohadovati, že bych jí byl radil výstřednosti. Právě naopak jsem úhlavním nepřitelem lidí výstředních a pitomých, které jsem potíral celý svůj život. A rozumím tím všechny ty, kdož spoléhajíce na svůj dvoukrejcarový úsudek a zapominajíce, že Bůh jest pánem, osobují si vedení ostatních, nutíce je, by viděli a mysleli, tak jako vidí a myslí sami, bez jakéhokoliv zřetele ke zvláštnímu povolání uloženému každému z nás. Ti ubozí lidé jmenují moudrostí nebo rozumem to, co by doopravdy bylo jen rdousením duší v nejodpornější prostřednosti. Když pomyslím, že osoby velice moudré chtěly před padesáti lety učiniti ze mne kancelářského úředníka a že moje povolání umělecké jevilo se jim šlenstvím! Jaká jasnovidnost! Pravá moudrost záleží v tom, abychom prostě, ochotně konali to, čeho Bůh po duši žádá, tak jak On si toho přeje a kdy On si toho přeje. Nikdy nemohl jsem říci něčeho jiného vaší dceři, ve které vidím duši velmi povznesenou nad obyčejno. Když její zpovědník toho nevidí, tedy není schopen jí vésti. Pak jest povinna hledati si jiného a má na to svaté právo.

Pravíte, že jsem jí »Pánem Bohem, který sesílá déšť«. Tato drobná ironie mi dosti praví, že ve mne nemáte valné důvěry. Ujišťuji vás, že nemáte pravdu. Jsem přítelem velmi spolehlivým a dobrák od kosti. Kdybyste mne znala, neodporovala byste. Milovala byste mne, jako mne miluje vaše dcera, možná i více. Tehdy přestala

byste se strachovali a vše by bylo v nejlepším pořádku. Žádám si jenom milosti. Amen.

Prose vás, byste mi odpustila tento dlouhý list starého neduživce, uctivě posílám vám nejvřelejší pozdrav.

3. – Hodinky za mrtvé, dokončuji list pí. D..., v kterém mne přerušili návštěvníci, potom opisují tento dlouhý list, o němž nevím, jaký způsobí dojem.

A toť vše, nač jsem použil tohoto dne.

Byl bych zapomněl při tom na klopotnou práci ve sklepě, kde jsem musil navrtati poslední sud od pí. Bienvenu-ové, tvrdý jako křemen.

5. Neděle. – Věnování do třech kněh, náležících Auricovi:

Rytířka Smrti. – Kniha z mého nejprvnějšího mládí, napsaná r. 1877. Tehdy měl jsem asi něco kolem 18ti let, narodiv se r. 1846. Prosí se o trochu shovívavosti.

Můj Deník. – Druhý díl pořadí, jež nikdy nevezme konce. Jak se znám, jsem schopen psáti jej dále i v Ráji, kdež dávám dostaveníčko všem svým čtenářům.

Život Melaniin. – Kniha hluboce zálužná. Najdou se možná zlomyslníci, kteří uvěří, že to jest *autobiografie*.

Den studený a mrzutý. Žádné návštěvy.

9. – Čtu Isaiáše a Vandala.

10. – Hle, co jsem řekl pí. Pouthierové, která přišedši nás navštívit tázala se mne, jaký bude asi konec strašlivých béd, kterých zakoušíme: Bůh stvořil člověka k svému podobství, abychom konali to, co sám činil. On vzal na sebe naši přirozenost, aby zemřel za nás. My máme vzítí na sebe jeho přirozenost, abychom dali svůj život za něho, což jest naší přísnou, naprostou povinností.

Nuže, dnes kdokoliv se tomu vzpírá. Bůh tedy běře život náš přece, strašlivě, a toť všechna soudobá historie.

11. – Moje fyzická únava a moje duševní bída trvají dále. Kamna mi čadila stále, takže jsme byli nuceni je odstavit do té doby, než přijde kominík, a zatopili jsme v krbu. Zima jest velmi ostrá. Čtu Vandala.

12. Neděle. – Ani psaníčka, ani živé duše. Den ponurý.

Jedinou útěhou čtení Vandala.

Malátnost a únava.

Dostal jsem brožuru Jakuba Debouta: *Patnáct Tajemství Blahoslavené Panny*. Nalézám tam mnoho věcí neobyčejně krásných, kterých jsem nemohl čísti, abych neplakal.

13. – Čtu Vandala a Isaiáše.

Ani lístečku, ani človíčka.

Kominík přišel mi spravit kamna. Budu se moci ohřát bez nebezpečí, že se otrávím.

14. – Čtu za pecí Isaiáše a Vandala.

Odpoledne přichází jakási paní, přítelkyně abbé D..., a nabízí Magdaleně hrát komorní hudbu s její dcerou, která jest hudebnice. Slíbena Magdaleně 10 franků za hodinu.

Paní ta jest milá a inteligentní. Zdá se, že mne četla a že má velmi ráda moje knihy. Po půlhodině rozhovoru loučíme se jako dobří přátelé.

15. – Lístek od Josefa Serre-a. Děkuje mi, že jsem ho dosti vyznamenal nazvav ho »blbcem nižšího stupně«.

Četba jako předchozí dni.

Večer list od tety Marie, jež se usídlila v Miláně.

Píše Johanně a mně zvláště, tónem velmi vroucím.

16. – Odpoledne k půl čtvrté přichází k nám Eduard Souberbielle, který se nám čím dál více líbí. Jest to rozmilý hoch, výborně vychovaný, prostý chlapecké pošetilosti a pýchy. Bude nám možno býti mu opravdu na prospěch. Ale jest velmi málo volný a dnes jest nucen býti zpět v Louis-le-Grand v pět hodin.

Velmi dobrý list od Raclota šťastného, že dostal *Na prahu Apokalypsy*. Zejména ho došlo co pravím o svém poslání na straně 250 (4. ledna 1915).

17. – Ještě jeden den četby, nudy a smutku. Jest zima a kamna začínají mi kouřiti.

Dokončiv Vandala začínám Madelinova *Fouché-ho*, s nevalným potěšením pro nesmírný rozdíl v talentu obou spisovatelů.

Včera večer dostali jsme oznámení o smrti domácího pána. Byl nebo zdal se snesitelným. Jakou obludou bude nahražen?

19. Neděle. – Svaté Alžběty.

Vším mojim zaměstnáním jest, že čta očekávám návštěvníky.

Věděli jsme, že de Groux-ovi přijdou na večeri. Přicházejí samotni po 6té hodině.

Johanna řekla včera Alžbětě, že jí strojím jakési překvapení. Bylo to věnování mých

Rozjímání. Tedy jsem jí je přečetl, což ji vrchovatě rozradovalo, a dal jsem jí je v pěkném rukopise, kterého se nemohla dosti načísti.

Také jsem četl Groux-ovým několik svých stránek a se zdarem.

Po té večere byla rozkošná a beseda zdála se nám krátkou, ač ke konci byl jsem již poněkud unaven.

20. – Mé dni stávají se jednotvárně smutnými a trudnými. Nedostávám již žádných listů a nemám odvahy psáti ať cokoliv.

Žádné útěchy v modlitbě. Žádného ani prchavého vznětu uspokojení, a tím méně nadšení. Jsem pln ošklivosti a hlodán smutkem.

Čtu Madelina, ale jeho prostřednost se mi zhnusí po několika stránkách. Ostatně *Fouché* hrdina jeho knihy, jest mi tak odporný! Učinil seč byl, aby ho zpřijemnil, byl však přece nucen ukázati svatokrádce, vraha a zvláště obludného politika, který nehledí nikdy leč na sebe.

Rozmrzen na nejvyšší stupeň žádám trochu osvěžení u počestného Marbota.

21. – Začal jsem nověnu křížových cest za svoje nebožtíky, aniž bych se ustal modliti hodinky za mrtvé.

Stále žádných listů ani návštěv.

Moje duševní bída i moje nuda trvají dále; sotva je mírní moje četba.

22. – Obcuji mši v sedm hodin a v půl osmé. V 8 hodin konám křížovou cestu.

Velmi pěkný list od Jiřího Jouberta, nezná-

mého, který mi poslal 50 franků v anonymním dopise. Tentokráte mi posílá svoji adresu. Odpovím co nevidět tomuto nadšenci. Ne však ihned. Nemám odvahy napsati dopis.

Všecka moje práce přestává na těchto věnováních slíbených Auricovi:

Eksegese (druhé pořadí). Jest lepší toto pořadí než první, jež dle odhadu jistých soudců nemělo žádné ceny? Vše, co mohu říci, jest, že obě byla inspirována stejným hnusem k lidem i věcem tohoto času. Hnusem tak dokonalým, že by nestačilo ani dvacet jiných svazků. Vypořádejte se s tímto neúplným zvracením.

Syn Ludvíka XVI. – Dosti toho až na věky! Napsal jsem tuto knihu skoro před dvaceti lety, aby se neřeklo, že tak přeukrutný osud nevzbudil ve mně žádného soucitu. Ale toť vše. Jest opravdu příliš mnoho proroků v sousedství.

Čtyři léta zajetí... – Jest vůbec nějaká kniha bolestnější? Nevěřím, že by existovala. Předstížen tu i sám *Žebřák nevděčník*. Jest to velmi správně pověděno v epigrafu z r. 1900, na počátku svazku.

Večerní noviny přinášejí zprávu o smrti starého zlosyna Františka Josefa. »Zesnul sladce«, praví telegram...

23. – Konám křížovou cestu.

Roblotovi:

Předrahý příteli, nezasloužil bych si žádného smilování, kdybych vám nenapsal, že již před deseti dny jsem dostal váš *Růženec* a že čta jej byl jsem hluboko dojat. Žena může vám říci, že jsem jí z něho četl některá místa pláče pohnutím. Ano *pláče*, tak jsem to nalézal krásným. Věru dobře jste si zasluhoval býti chud, a nebudu vás poučovati, že to jest nejvyšší odplata přátelům Božím.

Gloria pauperibus quia non habent consolationem. Tož proč už k nám nechodíte? Začnete novou řadu let nepřítomnosti? Dojdete až tam, že se se mnou neshledáte

až na hřbitově. Dokončil jsem šťastně svoji knihu a tak rád bych vám přečetl některé z posledních kapitol. Přijďte tedy a není ani potřebí nás předem upozorňovati. Žádá si vás celá rodina chudých.

V 6 hodin přichází Petr a po něm Auric.

Večeříme dosti vesele. Hudba, šachy, domino. Loučíme se v 10 hodin.

24. – Odpovídám Jiřímu Joubertovi. Píšu mu velmi vroucně a prosím ho, by za mne pozdravoval osobu, kterou zamýšlí pojmouti za ženu a jejíž jméno *Dolores* shrnuje v sobě celý můj život.

Minulou neděli mi vzkázal de Groux, že bych dnes mohl jíti na jeho výstavu. Odhodlávám se k tomu bez nadšení a vyjždím v půl třetí, provázen Johannou a Magdalenou. Jsem však odměněn za to. Tato výstava jest doopravdy velmi krásná a velmi důležitá. Jest tam mnoho obrazů velmi vysokého stylu, důstojných umělce nevšedního. Dojem můj jest hluboký. Asi za hodinu jsou moje síly vyčerpány, i jdeme do sousední krčmy, kamž za námi přicházejí paní de Grouxová se svojí dcerou Marií Terezií. Alžběta s otcem přišli pro nás na nadraží denfertské. Tam slibují de Grouxovi, že mu napíší, čeho jsem zakoušel prohlížeje si jeho výstavu, a to ve formě listu, který bych uveřejnil v některém přátelském časopise. Slib závažný, kterému bude třeba dostáti. Viz *Rozjímání Samotářova r. 1916*. List Henry de Groux-ovi.

Na konec se rozhodujeme odvésti s sebou

do Bourg-la-Reine de Groux-e a Alžbětu. Vracíme se vlakem v 6 hodin. Po večeři čtu několik stránek z *Eksegeze* a rozloučíme se po 10té hodině.

27. – V 7 hodin obcuji samotén mši svatě. Konám s velikou námahou křížovou cestu. Bojuji se zimou a spánkem.

Začal jsem svůj list de Grox-ovi.

28. – Ani mše, ani přijímání. Včera večer - patrně zimou to bylo, - jímala mne taková sklíčenost, že dnes ráno nesměl jsem vyjít z domu.

List od de la Laurencie, psaný s podivuhodným bratrským přízvukem. »Příteli na věky«, mi praví z hloubi svého srdce.

Píšu mu, abych mu pověděl, kterak naše srdce jsou s jeho srdcem! Mluvě o jeho ženě, za kterou se modlím každého dne, vypravuji mu, jak pilně a ustavičně obcuji s nebožtíky a jakou pomoc od nich očekávám pro svoji knihu, že ji totiž uchrání nespravedlivé a libovolné moci censury.

Marně pokoušel jsem se psátí dále list de Grouxovi, který jsem začal včera. Nesmírné nesnáze, jež se mi zdají být skorem nepřekonatelnými.

Končím jako vždy četbou.

Abych den úplně nepromarnil, šel jsem mezi 11. hodinou a polednem do kostela a mohl jsem se pomodlití hodinky za mrtvé.

29. – Jest děsná zima, a jsem velice zma-látnělý.

Odpoledne četl jsem Isaiáše. V tom přichází Valentina, po které nebylo už půl roku ani vidu ani slechu. Majíc mnoho známých, vidí a ví mnohem více než ostatní, i dovídám se o děsných věcech, kterých jsem se mohl jen zhruba dohadovati. Tento rozhovor mne skličuje.

Když v půl šesté odešla, dal jsem se znovu do listu de Groux-ovi a podařilo se mi na konec trochu se rozehřáti pro tuto nesnadnou práci.

Noviny přinášejí zprávu o tragické smrti básníka Verhaerena.

»V neděli přišel do Rouenu, by tam konal přednášku; v pondělí večer odebrav se na nádraží v Zelené ulici byl rozdrčen vlakem příjezdějícím v 6 h. 41 min. atd.«

30. – V 7 hodin obcuji samotén mši svatú. Jest to poslední, kterou tento měsíc věnuji památce nebožtíkův. Cítím mocnou útěchu. Snad budu vyslyšen.

PROSINEC

1. – Dokončil jsem bez veliké námahy svůj list de Groux-ovi.

2. – Ani mše, ani přijímání. Bušení srdce se vzmáhá, i neodvažují se do zimy, která nemálo přituhla.

3. Neděle. – Odpoledne přichází znenadání Termier, jeho dcery a můj kmotřeneček Kriš-

tof, rozkošný hošík, z kterého mám nesmírnou radost. Termier viděl výstavu de Grouxovu, i prosí mne, abych četl list, který jsem dal ráno Magdaleně, by jej donesla adresátovi, k němuž byla pozvána na oběd. Čtu tedy svůj koncept a potom, po přání všech přítomných, čtu poslední »Rozjímání«, jimiž jsou posluchači uneseni.

Mezitím přišel Rouault a brzo po něm jeho žena se svými dvěma dceruškami. Ony však nezůstanou, i podržíme si Rouaulta samotného, když byli odešli Termierovi. Večeří s námi a živě nás zajímá, maje říci výborné věci. Jest, tak jako já, velmi zaujat válkou a zcela zajedno s mými myšlenkami.

Magdalena, vrátivši se v hodinu večeře, líčí nám, s jakou radostí a nadšením četl de Groux můj list.

4. – Čtu Izaiáše. V mysli vyhraňuje se mi záměr podati exegezi kapitoly XXIV.

Paní S... Píšu jí o svém zdraví, tak bídném minulý týden, o své knize, kterou jsem šťastně dokončil, a o svých modlitbách za nebožtíky, na něž spoléhám, že uchrání mé dílo censurního komolení. Posléze jí píšu o jejím synovi, kterého již milujeme a kterému doufáme býti na prospěch.

Žádného psaní.

5. – Dostal jsem posléze dva výtisky článku, poslaného loni vydavateli Meunierovi a uveřejněného v »Na prahu Apokalypsy«, str. 328 (13. července 1915). Svazeček upravený

s velkým přepychem, ale nevalně zajímavý.
Čtu Isaiáše a Marbota celý den.

6. – Čtu Isaiáše.

Ve tři hodiny odpoledne k nám přichází paní Raouxová. Zdá se nám velmi zajímavou a přináší mi dosti dobrou podobiznu svého milého Filipa, tak jak jsem ho spatřil o jeho poslední návštěvě, mně však líbí se více jeho podobizna uveřejněná ve *Starci z Hory*.

Pí. Raouxová jsouc nucena se živiti, našla si zaměstnání ošetřovatelky, které ji zatím uspokojuje.

Hovořili jsme hodinu, a odešla po čtvrté hodině, slíbivši, že znovu přijde nás navštívit.

Večer dostávám k své radosti kartáčové otisky *Rozjímání*, vysázených ze dvou třetin. Vallette dostal slovu. Moje kniha vyjde asi co nevidět.

7. – Čtu po prvé zaslané mi korektury.

Toť moje celodenní práce.

Bisson, jeho žena a jejich dva hošáci přišli k nám na oběd. Odcházejí v šest hodin.

Zdraví ubohého Bissona zdá se lepší.

Viňes byv pozván, přichází k půl šesté hodině a brzo po něm Auric.

8. – Neposkvrněné Početí. Mše v 7 hodin, samotén. Celý můj skrovný dům šel až na osmou.

Čtu s Johannou své korektury, ráno i odpoledne.

9. – Dočetl jsem s Johannou korektury a posílám je Vallettovi, připojuje psaníčko.

10. Neděle. – Velikou část dne čtu Isaiáše. Ke čtvrté hodině přichází zcela neočekávaně abbé Léon Petit, může však zůstat jenom na hodinu. Vrací se s dovolené a má se vrátit k pluku zítra. Má dobrý vzhled a zdá se mnohem silnějším než před tím. Jest almužníkem pod vůdci, kteří nejsou nepřátely náboženství. Vzácná výjimka. I vojáci mají dobrou vůli a chovají se uctivě. Ale jeho život jest krušný a nebezpečný. Viňes přichází ve chvíli, když náš host se strojí odejít. Na štěstí, neboť nedoufal, že bude mít kdy, aby ho navštívil zítra.

Když odešel, přichází Rouault, Edouard a posléze de Groux a Marie Therezie. Alžběta jest nemocna.

Večeře. Jest nás jedenáct u stolu.

Beseda příjemná, ač pro mne poněkud únavná. Viňes hraje chvíli na piano, a já předčítám. Skoro mne již nudí to stále opakování.

De Groux dal mi titul jednoho článku v dnešním *Matinu*: »Neočekáváme Mesiáše, nýbrž lidi činu«.

11. – List Otcí Marchalovi: Mluvím mu o svých »Rozjímáních« a též o strašlivém přízraku válečném. Nemohu říci všeho v jednom listě, ale uvádím přece :

Dvě strašlivé věci: 1) úplná, naprostá nepřítomnost Boha v myšlení vrstevníků; jinými slovy, Ninive odpírá činiti pokání; 2) neskonalá nemohoucnost u všech bez výjimky, neslýchaná nepřítomnost někoho vyššího, jak u nepřátel tak u nás. Na obou stranách tropí se jen samé

pitomosti. Lidé dávají se přílišně zabíjeti, ale nic se nerozhoduje. Nemožno, abychom se zbyli německé všivoty, a Němci rovněž jsou zajatci svého výboje.

13. – List od Bellého, který se stal vzduchoplaveckým dělníkem. Tón jeho psaní jest dojemný. Dva jeho bratři zabiti, druzí dva v zákopech.

Odpovídám ihned a velmi vroucně Léonu Bellému. Píšu mu ovšem o své knize a končím svou jistotou, které se mi dostává věrou a životem křesťanským, přeje mu zároveň, by i jemu bylo dopřáno této posily, »neboť jest možno, že bude ještě po nás žádáno, abychom trpěli, a to strašlivě«.

Nový smrad valí se z Německa. Po několik dní se mluví o hanebném míru, který prý navrhlo Německo, jsouc doháněno hladem. Samo sebou, že by si podrželo vše, co uloupilo, takže v několika letech by divá ta šelma začala znovu, a naši nesčetní mrtví byli by se obětovali nadarmo. A jsou Francouzové, kteří s tím souhlasí!

14. – Dočetl jsem s Johannou korektury. Věnování na dvě knihy, jež mi tu nechal Auric minulého čtvrtku.

Neprodajný. – Před několika lety vše šlo na odbyt vyjma moje knihy. I dnes dává se před nimi přednost neřádům. Ale prodávají se poněkud lépe od té, co funguje censura a svaté sjednocení. Jsem válečný keřas.

Stařec s Hory. – Není už hor a brzo nebude již starců, ani v rovině. Všem jest nyní 20 let, a já očekávám, že co nevidět budu mobilisován.

Asi v šest přichází Petr a Auric.

Skoro zároveň odpověď Vallettova, výborná. Rozhodl se vytisknouti *Rozjímání* ve 2000 eksemplářích a oznamuje, že posílá 50 franků. Večeře dosti radostná. Domino až do 10 hodin.

15. – Večer list od onoho lyonského dopisovatele A. Guicharda, kterému jsem nikdy neodpověděl. Píše mi, že mi svěruje svého syna v zákopech, an Bůh vyslychá zvláštním způsobem moje modlitby. Do listu vložena 5tífranková bankovka.

16. – Roblotovi:

Milý neviditelný, přiložený pětifrank byl v dopise, který vám posílám a který jest zbytečno mi vrateti. Nezamítám modliti se za onoho mladého vojína, ale poněvadž moje modlitby jistě nestojí za sto sous, myslím, že splňuji úmysl toho poctivce, který se na mne obrací ve své prostosrdečnosti, posílám-li je vám, abyste sloužil dvě mše.

Uvidíme vás tu ještě některého dne? Kdybyste byl přišel v neděli, byl byste se setkal s bratrancem Ponsem.

3 hodiny odpoledne. Idou k nám Martineau s Alžbětou Joly-ovou, ač hrozně prší a sněží. Hovoříme a potom čtu několik ze svých rozjímání. Odcházejí uneseni v půl páté.

17. – Neděle ponurá. Nepřichází nikdo.

Dělím svůj čas mezi Isaiáše a Carlyla (»Revoluci francouzskou«).

Dejme tomu, že by moje četba byla určena Bohem – tak jako vše ostatní – i tázel jsem se, co by asi znamenalo toto podivné sblížení v tuto chvíli mého života.

Rozhoduji se znovu učiti literatuře své děti, jako jsem začal před několika měsíci, ale na

neštěstí nemohl pokračovati. Přimísím ovšem trochu historie.

18. – Pí. Bienvenu-ové: Tázala se mne, myslím-li, že *po* válce nastane obrození Francie.

Odpověděl bych vám: *Ano* bez váhání, kdybych viděl jen počátek obrození našeho kněžstva.

Ke 3tí hodině přichází znenadání Jan Baron. Vrací se z dovolené a může zůstatí dvě hodiny. Daří se mu dobře a jest pln odvahy, přes to že jest nucen žíti v tekutém blátě na frontě sommské. Vypravuje s největším obdivem o vojínech, kteří bojují kolem něho, ale nevidí více než já konec té příšerné hrůzy. Prosí mne, abych mu přečetl několik stránek ze své knihy, což činím k jeho největšímu uspokojení. Odchází v půl sedmé. Spatříme ho ještě vůbec někdy?

19. – Nemohu do *Merkuru*, jak jsem si umínil. Magdalena, jež měla mne doprovoditi, jest nemocna chřipkou, mrzne velmi ztuhla a Johanna si nepřeje, abych šel samotén. Nezbývá mi tedy než psáti Vallettovi a poslati mu seznam *Rozjímání* a návod k umístění. Toť všecka moje práce tohoto smutného dne. Jest zima, a obě naše dcery leží.

Zabavuji se jak mohu četbou Carlyla, který se mi zdá v literatuře mým pokrevním bratrancem. Vidím to čím dál tím více.

20. – Dnes ráno zůstávám doma. Rozhodl jsem se včera večer, že nepůjdu do studeného vzduchu ranního, který mne dusí.

Zajímavý list od Jiřího Jouberta.

Moje odpověď:

Buďte ujištěn, milý G. Jouberte, že vás už miluji, vás i vaši přítelkyni, a že si vážím zázračné a zcela božské milosti, již se mi dostává, když ke mně přicházejí samy od sebe jisté duše. Ale jste ke mně pramálo spravedliv, domníváte-li se, že jsem toužil po slávě a množství čtenářů. Právě naopak vždycky jsem myslel, že to, co sluje *úspěchem*, jest diplom prostřednosti a vysvědčení hanby a napsal jsem knihy davům nečitelné, jen v té naději, že zasáhnu několik duší mně neznámých, ale tajemně spřízněných s mou duší.

Vypravoval jste mi svůj život, alespoň to, co z něho víte, neboť žádnému člověku není dáno, by znal svůj vlastní život. Můj jest nebo zdá se obsažen v několika řádcích, jež naleznete v prním odstavci na str. 371 mého *Žebráka nevděčníka*. Většina mých knih a zejména sedm svazků deníků jsou jen rozvinutím a ověřením těchto řádek. Dnes jest mi přes 70 let a připravuji se na smrt, jsa na samém okraji propasti, do níž se co nevidět vrhne moderní lidská společnost neznající Boha; katastrofa neslýchaná, kterou jsem zřel a ohlašoval po mnoho let.

Iste ku podivu připraveni na četbu mé nové knihy, jež vyjde kdož ví kdy. Jest to strašlivý nářek, nikoliv před lidmi, nýbrž před Bohem samým, ke kterému mluvím ve své samotě. Před několika dny přišel Martineau, abych mu z ní přečetl některé stati, a odešel všecek bez sebe rozrušením. Taková četba jest možna jenom těm, kdož se zřekli jakékoliv lidské naděje a kdož věří, že posléze přišla hodina Ducha Svatého. Dnes jest snadno býti prorokem, věří-li se, že Démon jest opravdu puštěn z řetězů, jak to řekla Svatá Panna na la Salettě, a že tudíž vše, co se činí, jest proti Bohu. Všimněte si též ne-skonale nemohoucnosti u všech a zejména divoucího nedostatku jakéhokoliv muže povýšeného, což se nespátřilo v žádné době historie. Už není čas k dohadům a k plánům do budoucnosti. Jest čekati na zemi, tak jak zrněčka prachová očekávají bouři, jest se modliti z celého srdce svého a připravovati se na mučednictví, hle, čeho Bůh žádá po svých přátelích. Ostatek není nic.

Hodina pokročila, a jsem unaven. Zítra vám vrátím vaše fotografie s podpisem.

Jsem velmi spokojen vaším listem, drahý Jiří.

Odpoledne list od abbé Roblota. Bude sloužit ony dvě mše tento týden a přijde v neděli, nenahodí-li se mu něco takového jako štípání dříví, které mu uložili minulou neděli.

21. – Zdejší uhlíř nám přináší deset pytlů uhelných oblázků, na něž jsme čekali celý měsíc. Už jsme nevěděli čím zatopiti.

Čtu Izaiáše.

Návštěva Petra a Aurica.

Šachy před večerí a domino po ní.

Žádný smutek.

22. – Jest mi tak bídne, že se nemohu odhodlati, bych vyšel z domu. Ani mše, ani přijímání.

Vallette odpovídá na můj úterní návrh. Jest úplně se mnou za jedno a učiní přísně to, čeho jsem po něm žádal. Ani jsem se toho nenadál a zdá se mi to malým zázrakem, věšticím mnoho jiných.

Raclotovi v odpověď na jeho list ze 7. listopadu:

...Píšete o zvláštním poslání, jehož se dostává každému z nás při příchodu na svět. Opravdu pramálo lidí je zná, vždyť ani Napoleon ho nepoznal. Jest potřebí tak dokonalé a vzácné milosti pokory! Ba i máme-li ji, kterak znáti jasně, čeho si přeje Bůh, když nevíme co to jest *duše* a když jsme nikdy nespattřili své duše? Ubohý člověče, domníváš se, že víš, kdo jsi, neboť víš jméno svého otce a jméno, kterého se ti dostalo na křtu, ale nevíš *jména své duše*, a tudíž neznáš se neznalostí neskonalou! Toť tajemství Boží, a naše *identita* jest nám neznámá a

neproniknutelna až do smrti. Jediný Adam, prve než zhřešil, mohl znáti svoji totožnost. Když mu bylo vzato toto světlo, smrt vešla na svět, nesouc v náručí modloslužebnost, která se právě narodila. Byloť potřebí, aby něco nahradilo to, co bylo ztraceno. Mluvil jsem o tom ve dvou kapitolách svých *Rozjímání*.

Když jest duše dosti hluboka, by ucítila tuto neznalost, zbývají jí na štěstí slzy, modlitba v slzách. a tu jí přichází šeré vidění totožností všech lidí s novým Adamem, kterýmž jest Náš Pán Ježíš Kristus.

Stav zdraví Veroničina zdá se nám povážlivým, i zveme Dr. Francoise, by ji prohlédl. Báli jsme se, aby nedostala ochrnutí srdce. Pravil nám, že to jest pouhá chřipka.

Ale ráda by svaté přijímání. Johanna tedy poprosila ráno abbého Pradela, staříckého misionáře, který tu po nějakou dobu zastává vikáře, aby ji přišel navštívit. Dostavil se ve 3 hodiny. Tělo Páně přinese jí zítra ráno.

23. - Špatná noc. Nedal mi spáti strach, že nebudu moci vstát dosti brzo, abych probudil Johannu a Veroniku, prve než kněz přijde. Přece však mohu vstáti v 6 hodin a vyjítí. Přijímám v 7 hodin z ruky abbého Pradela, ovšem mimo mši. Ihned po té nese kněz svaté přijímání naší nemocné.

List od bratra Daciána. Myslí, že lidé bývali by mohli uniknouti nesmírným pohromám, kdyby byli pozorně vyslechli výstrahy la Salletské, a myslí též, že kdyby katolíci nebyli tím, čím jsou, a od samého počátku přáli sluchu mým slovům, že bych byl zvířil proud transformující naši francouzskou společnost,

vždy hladovějící po bahně nebo po nádheře a slávě.«

Tento úžasný ctitel mi píše, že si opsal drobounkým písmem, nevypustiv ani řádečky, *Krev Chudého*, *Duši Napoleonovu* a *Johannu z Arku a Německo*. Zápisník ten s 248 stránkami nosí ustavičně s sebou (!!!).

24. - Den naprosto prázdný.

Ani jednoho psaní ani jedné návštěvy, a nemám odvahy ke psaní.

Blíží se Vánoce, i poučujeme Alžbětu de Groux v náboženství. Třeba jí dáti úplné vychování.

Věda, že de Groux jest hypnotisován modlářstvím svého umění, nic se nedivím. Není to po prvé, co pozoruji tuto náchylnost všech umělců skoro bez výjimky. Tyto bytosti plné fantómu a marných obrazů jsou více než ostatní lidé neschopni Absolutna. Bůh zdá se jim zbytečným a k zevním formám zbožnosti, k úkonům života křesťanského mají jen opovržení, neb se to nevyrovnává jejich snům.

Náš arcibiskup zakázal půlnoční mši. Důvod: úspora ve svícení. To zcela určitě přiměje pastýře jíti do nočních kaváren a restaurantů, které jistě budou osvětleny celou noc.

25. - Mše v 6 hodin a o půl sedmé.

Jsem ospalý a nemám žádné radosti.

Termierovi:

Dostali jsme vaši bretaňskou husu s potěšením, jehož se nesnažíme zatajovati. Jest pravda, že tento opeřenec jakýmsi zázrakem se změnil v náramnou skopovou kýtu.

Ale naši spokojenosti tím nebylo. Co mne se týká, radost moje by byla větší, kdybych měl úplnou jistotu, že ve chvíli našeho vánočního obědu celé Německo chcípá hladu. Za tu cenu svolil bych velmi ochotně, abych sám umřel vysléním. Zoufalství tohoto mrzkého národa jest mou jedinou pozemskou nadějí. Toť úžasná potřeba mé duše, jediný můj sen ve dne i v noci, toť doutnák mé modlitby. Ach, v tom smyslu jsem opravdu člověkem »dobré vůle«, můžete tomu věřit, ale běda, jak bez užitku.

Kdybych se mohl aspoň utěšiti patie na naši ubohou Francii hlodanou všivou hávěti, spravovanou nejsmradlavějšími obžerami a zaslíbenou nejhorším bědám ihned po rozprášení lupičů z Germanie! Potom bude nám možno oceniti bratrské přátelství Anglie, která už dobyla Normandie a Pikardie a která jich už jistě nepustí.

Pověděl jsem, co jsem mohl ve svých *Rozjímáních*, totiž pramálo, a uvidíte, že tomu bude s touto knihou jako s *Krvavým potem*, který před r. 1914 považovali za přemrštěný a který se nyní jeví slabším skutečností. Špatné jest řemeslo prorocké.

Takové jsou moje myšlenky dnešního Hodu Božího.

Dřál bych si, aby¹ nebe bylo potaženo černým závojem
a les cypřišový pokrýval zemi!

Znovu a znovu se mi vybavují tyto dva verše Eugenie de Guérin, složené po smrti jejího bratra, který si jistě nezasluhoval tak velikého smutku.

Nemluvě o svých přátelích surově zavražděných Vilémem, mám mnoho příčin, bych úpěl a volal k nebi! *Ten*, kterého očekávám tak dlouhá léta, nepřichází, a toť dosti, abych byl nachýlen k zoufalství.

Víte bez pochyby, že náš arcibiskup, vždy hodný sám sebe, zakázal letos po celé své diecézi půlnoční mši. Toť překvapeníčko, jež nám schraňoval, v očekávání těch nenadálých věci, jež jsou schraňovány jemu samému a jichž ani zdaleka netuší. Pastýřové betlémští na zvěstování andělské spěchali o překot k jesličkám *media nocte*. Náš nedovoluje tohoto chvatu. Vlastenecká potřeba šetřiti svítivem, řekl. Noc budiž nocí, a možno-li, buď jí na věky.

Nemám co bych vám řekl o své knize leč že jest

úplně vytištěna. Opravil jsem již všechny první korektury. Zbývá vědět, co učini censura. Pitomci nebo zákeřníci, z nichž sestává to družstvo, nenapáchají více zla, než jim bude dovoleno, an Bůh a jeho Matka, pro které byla tato kniha napsána, mají moc je zaslepiti. Modlil jsem se seč jsem byl, aby se tak stalo, a chci doufati. A nyní, milý příteli, setrvejte ve své odvaze a odevzdanosti. Bez oddechu vyprošuji vám nejštědřejšího požehnání a nezapomínám vás ani jednoho dne. *Peramanter amplector te, carrissime.*

26. – V 5 hodin přichází balík. Jest v něm krůta od p. a sl. Peyrabonových, ale ani slovíčka. Rád bych se byl shledal s dobrákem otcem, když už jsem se vzdal naděje, že poznám jeho dceru.

Johanna posílá pneumatické psaní Brouovým, aby přišli na tuto drůbež, ale nepodobá se, že jim to bude možno.

27. – Noviny z dnešního rána. Joffre maršálkem Francie, a pí. de Thèbe mrtva. Tato prorokyně vše oznámila vyjma tuto zprávu.

Teresie Brou-ová přichází sama.

Rabelaisovský oběd pro příliš málo hostí.

Ludvíku Querrému: Přeje mi šťastného roku 1917, *lepšího než všechna ostatní léta mého života.* Odpovídám, že splní-li se toto přání, můj podiv nebude bráti konce, neboť se dohaduji pravého opaku. Přece však měl by pravdu, kdyby se zlíbilo Bohu dopřáti mi milosti mučednictví, kterého jsem si nejednou žádal.

Závěrkem :

Myslím velmi vážně, že akt soustrasti se mnou jest s to, by svolal posvěcující požehnání Ducha Svatého na vyvolené, kteří toho jsou schopni. Tak tomu jest s vámi a taktéž s Termierem.

Johanně Peyrabonové:

Slečno, už tomu několik dní, nevím jakým způsobem octlo se přede mnou psaní od vás.

»Zakrátko,« psala jste mi, »vrátím se do Paříže... Tož nadešel už den, abych spatřila Léona Bloy? Den ode dávna *očekávaný*... Neznámé, kterou jste našli přítelkyni, bude to nikoliv poznáním, nýbrž znovupoznáním.«^{*)} Právě uplynul rok. 23. června v odpověď na zásilku jedné z mých knih poslala jste mi po svém otci psaní a košík meruněk. Byla v něm také pěkná medajlka Pia X. a Johnny z Arku pro moji ženu. Tohoto druhého listu nemám po ruce, ale vyjadřoval bez pochyby tytéž city, jak ostatně bylo patrné ze slov vašeho sympatického posla. Potom mlčení a posléze zamlklá krůta, přijatá v den Prvomučedníka a pozřená dnes ve svátek svatého Jana Evangelisty. Vaše žádost uviděti mne, *poznati mne znovu*, kterou by někdo měl za uhaslou, žhne možná tak jako nikdy. Tak-li jest tomu, třeba se dohadovati, že jste se zavázala nějakým slibem, slibem řeholním, kterému dostáváte jen heroickým sebezapřením. Nevidím jiného vysvětlení. Jest však slib tento věčný? Tážu se vás s příslušnou pokorou. Jest-li jen dočasný, mohu se nadíti vaší návštěvy před úsvitem svého 80tého roku? Připustíme-li, že budu ještě živ na zemi, budu asi slep nebo načisto hluchý. To by bylo rozkošné znovupoznání.

Zatím budu vám zasílati knihy, jež budu moci sepsati, podar viditelný osobě neviditelné. Jednu z nich dostanete v několika týdnech. Kdybyste nebyla vázána oním vznešeným slibem, kdybyste byla méně heroickou, byl bych vám mohl nabídnouti, tak jako ostatním přátelům dosti zbabělým, aby přišli za mnou, že vám přečtu několik ze svých nových stránek, jež prý jsou lepší nežli vše, co jsem dosud napsal. Ale máte asi raději tištěnou věc ve své nedostupné samotě. Kéž tomu tak jest a kéž svatí Otcové pouště vám požehnají v tajemném okršku Ráje, v kterém vás očekávají.

Magdalena, moje mladší dcera, by ráda věděla, zda

^{*)} fr. *reconnaissance* značí též vděčnost.

vás viděla a slyšela v ulici Boetské na výstavě Henryho de Groux v poslední den té výstavy. jsou tomu asi tři neděle. Seděla totiž poblíž dvou návštěvníků, pána a jeho dcery, v nichž poznávala a nebo se dohadovala pana a slečny Peyrabonových.

Nejsouc utážena žádným slibem, již již se chtěla sama vám představití a dnes si vyčítá tu neblahou bojácnost, jež jí nedala tak učiniti. Slečno, skládám k vašim nohám svých prostofekých 70 let.

30. - Odpoledne přichází za námi Kristina s maličkou Annou Marií, z níž jest roztomilé děvčátko. Přála si vroucně slyšeti mne čísti, a svolil jsem velmi ochotně, jsa si úplně jist, že se nesetkám s horlivější posluchačkou. Opravdu byla hluboce dojata, a tím bylo mi odplaceno.

List Markéty Levesqueové k novému roku :

Čtu a znovu pročítám Léona Bloy, poněvadž on jediný píše pod *přímou inspirací* Ducha Svatého. L B... píše nádherně, poněvadž Bůh si přeje, aby mluvil.

Běda, běda!

List Pouthierův k novému roku.

Posléze velmi dojemný list od neznámého mladého muže, který se podepisuje Guillot Josef a bydlí v Lyonu. Tento list jest věru pozoruhodný a chci na něj odpověděti.

31. Neděle. - Alžběta se vzdělává a pobyt v našem domě jest jí k velikému prospěchu.

De Groux a Marie Teresie přicházejí na večeři. Pí. de Groux odjela do Provence.

Dobrá silvestrovská večeře. Čtu vesele několik Mark Twainových povídek, jichž de Grouxovi neznali. Odcházejí v půl jedenácté, zůstavujíce nám Alžbětu.

LE DEN

1. – Skvělý list od Raclota, jehož velmi vzrušil můj list z 22. prosince. Odhaluji v něm opravdu vzácného muže.

Odpoledne přichází na návštěvu Roblot a zůstává až asi do šesti. Velmi se mu líbí několik mých *Rozjímání*, jež si přál, abych mu přečetl. Je přesvědčen, že je to moje nejkrásnější kniha.

To je vše na tento první den v novém roce, jenž by mohl býti rokem v němž se zjeví Bůh, a jež lze uvítati jen s obavami. Co budu nucen zapsati do záznamů, jež dnes začínám?

3. – Jiřímu Joubertovi a Dolores C...ové.

Joubertovi ukládám, aby doručil své snoubence mou odpověď na list, který mi zaslala, neboť nemám její adresu. Stvrzuji jí své přátelství, o němž vím z jejího listu, že ho je vskutku hodna. Její jméno Dolores ji staví přímo pod ochranu Naší Paní Salettské, Panny Marie Bolestné. Připomínám jí, že latinské slovo *dolor* je rodu mužského a že je tudíž bolest mužná a vhodná pro mocná srdce. Radím přijímati bolest již předem, poněvadž duším uděluje sílu. Je tedy Dolores určena býti silnou, jsouc povinna dodávati síly tomu, jež miluje a jenž má snad síly mnohem méně.

6. – Chentrierovi:

Po druhé nebo po třetí na mě dotírá, s pros-

bou, abych konečně napsal »veliký půst otce Marchenoira«, nikdy nepochopiv toho starého žertu z Černé kočky. Promluviv o své nové knize píšu:

...Doufám, že vás tato četba vyléčí ze zarputilého čekání na »veliký půst Marchenoirův«, který jsem slíbil z rozmarného vrtochu a který nikdy psát nebudu, maje psáti něco mnohem lepšího. Řekl jsem vám, že jsme na prahu Apokalypsy a není chvíle na myšlenkové hříčky.

Massilon může spát, nebudu rušit jeho spánek. Tento pověstný vývodce kázání byl jako všichni ostatní jen prodavačem křesťanské morálky. Tato morálka je Slovo Boží *přizpůsobené*, to jest něco jiného, cosi neskonale jiného než Slovo Boží *in se*, jak bylo před veškerým tvorstvem, před veškerým zjevením. Jen to mohu s třese- ním rozjímati. Musíte to chápati, když jste četl *Spásu skrze Židy*. Ať čtu tu neb onu stránku Písma, vždy čtu dějiny Nejsvětější Trojice – aniž ji chápu – ale s neskonalým vzrušením, jež mě uvědomuje, že tam nesmím hledati nic jiného. *Non loquebatur nisi in parabolis*, je psáno o Je- žiši. Jak chcete potom, aby mě dojal kazatel, který mi tvrdí, že Mistr chtěl říci *přesně* to neb ono. Moje cesta je jiná než cesta těchto vyváfečů theologické polévky.

Končím jsa unaven a mučen zimou. Prosím Naši Paní Soustrastnou, aby bděla nad vámi, a přemýšlím, jak každá z jejích slz, prolitých na la Salettě a tak dokonale opo- vrhovaných, stála v posledních dvou letech život statisí- ců lidí.

7. Neděle. – Ani jeden dopis, ani jedna náv- štěva. Den studený a smutný. Myslil jsem, že za mnou přijde Termier. Skoro jsme čekali Eduarda Souberbiella, který se po vánočních prázdninách už asi vrátil z Tarbes a kterému jeho matka měla dát balík pro nás. Mohli jsme se nadíti i jiných návštěv: de la Laurencie, Barthélemy, Bonhomme atd. Jsme úplně o- puštěni.

Vše, co svedu, je odpověď na milý dopis Magdaleny Bienvenuové. Pravím jí, kterak má pravdu, bojíc se nového roku, a píšu o mučednictví, o nezbytnosti připravovat se na ně, když jsme křesťané. Nelze tomu uniknouti. Kdybychom zamítli dobrovolné mučednictví, děj se co děj bychom museli podstoupiti *mučednictví nedobrovolné*. Myšlenka strašlivá. Čeho mučednictví? »Neznám vás«, řekne Ježíš.

9. – Nebyl jsem ani na mši, ani u svatého přijímání. Neodvážuji se vyjít z domu.

List od T. S. Ptá se mě na mou novou knihu. Čekám. Bude to možná úspěch, ale nespolehám na něj. »Privodí-li mi jednoho dne dokonalou hanbu a do řeřava rozpálené kleště, budu mít za to, že jsem učinil dobrou spekulaci, a toť vše.«

10. – V 7 hodin byl jsem s Johannou na mši svaté. Hrozná zima. Vracím se velmi nemocen a strávím den v utrpení nebo na lůžku, neschopen jakéhokoli úsilí.

Až večer přichází velmi prostý a zcela vroucí list od Ondřeje Barona.

11. – Neodvážuji se vyjít a nedělám vůbec nic. Ráno nepříjemné překvapení. Předkládají nám velmi vysoký účet za plyn, poněvadž je od nynějška dvakrát tak drahý. Asi že tomu tak bude se vším ostatním, a život se stane nemožným. Myslili jsme si, že jsme bohatí. Po zaplacení účtu vidíme, že jsme velmi chudí, ale vizte trvalý zázrak našeho života: v půl třetí přichází od otce Marchala poukázka na

25 franků, což je asi obnos, o nějž jsme ráno platili více než obyčejně.

V tutéž dobu návštěva mladého Souberbiella, jenž spokojeně užil vánočních prázdnin. Dovídám se, že jeho otec není nijak zaujat proti mně a že dokonce schvaluje návštěvy svého syna. Zdá se nám, že by se se mnou snadno spřátelil, kdyby mě znal. Rozmilý jinoch odchází v půl páté.

Za hodinu potom přichází Auric, pak Petr a na konec Valentina, jež měla přinésti rybu a připravit nám ji provencalským způsobem. Přináší maso na pečení, neboť ryby jsou za nemožné ceny. Chvilí před ní přišel Bonhomme, ale partie kulečníku je nemožná. Nemám na ni síly. Místo ni hraji v šachy s Petrem.

Byli jsme skoro po večeři, když tu v půl deváté přichází de Groux nesa tři láhve Chianti, s nimiž se tak obětavě vlekl až sem. Dovídáme se, že Paříž je pohroužena ve tmě, poněvadž jsou hlášeny zepelíny. Příležitost mluvit o válce. Zbytečný povyk, neboť nikdo nic neví a nemůže. Čekám v mlčení Boha.

Petr a Veronika začali dnes večer konati své kmotrovské povinnosti k Markétinu bratranci, asi hodinu s ním hovoříce a vyučující ho jak dovedou nejlépe. On je ostatně ku podivu dobře disponován k svému odpřisáhnutí.

12. – Dnes ráno nejdu ven.

Po dvou dnech nevím už přesně, jak jsem použil toho dne. Patrně nijak. Večer asi v 6 hodin jako vždy znenadání přichází Lefebvre

nesa dva králíky. Je to pokračování včerejšího zázraku. Zbývalo nám tak málo peněz, že Johanna nevěděla, jak připravit oběd přátelům, kteří asi přijdou zítra po Janově odpřísáhnutí, a byli bychom rádi vystrojili malou hostinu. Lefebvrovi králíci jsou posláni od Boha.

Ježto však je vždy třeba platiti, dostávám skoro ihned záchvat ochrnutí. Po několik hodin nemohu mluvit a hýbat pravou paží, a potrvá to do noci. Johanna mi potom pravila, jak se jí zdálo, že se vše s oním odpřísáhnutím příliš dobře daří, až se divila, že je nebylo třeba ničím zaplatiti. Vrátivši se z nějaké pochůzky našla mne v tomto ubohém stavu.

13. - Je mi naprosto nemožno vyjít z domu.

Kromě Johanny, jež mě nechce nechati samotna, všichni jdou k svatému Tomáši Akvinskému, kde se koná odpřísáhnutí.

Návrat kolem poledne a veliká radost. Ubohý novokřtěnec se zdá celý osvícen. Řekl Markétě, že minuty, kdy četl slova odpřísáhnutí, jež mohl čísti francouzsky, byly nejohromnější chvíli jeho života; tak byl vzrušen a dojat.

Petr a Veronika, jeho kmotrové, mu dali dárky, a oběd byl tím radostnější, že mohli přijít Jakub a Raissa, kterých jsme ani nečekali.

I já jsem mohl s chutí pojísti, když jsem byl s to opět pohybovati jazykem a pravou paží. Totéž dobrodružství jako v Dánsku, ne-
duh přes mě jen přešel. Po hodinovém odpočinku jsem se dokonce mohl zúčastniti partie

domina s Petrem, Jakubem a novým křesťanem, ač mě to přece trochu unavilo.

15. – Ježto zima poněkud polevila, odvažuji se vyjít. V 8 hodin jsem byl s Johannou na mši svatě.

16. – Zase nemohu na mši svatou. Den naprosto k ničemu. Nedostávám nic a nedělám nic leč že pročítám velmi prostřední Michaudovy dějiny křížových válek, jež mi prokazují aspoň tu službu, že mi líčí dobu neskonalé krásnější než je naše. Zijeme za pecí. Nemáme už uhlí, ale dostali jsme hodně drahé dříví a máme slíbenou brzkou dodávku uhlí. Dej Bůh, aby nám nechybělo peněz!

18. – Jindřich van Haastert mi posílá literární přílohu časopisu *Times* z 19. října. Dlouhý článek o mně u příležitosti deníku *Na prahu Apokalypsy*. Zdá se, že pisatel četl ode mě jen tu jedinou knihu a omílá ochotně tlachy kolující o mně. Přece však připouští, že jsem poctivec, že mám nádhernou formu, a posléze praví, že konec konců bych mohl mít pravdu.

Ondřej Baron v odpověď Johanně, jež ho uvědomila o mém stavu, píše líbezný list a posílá nám 50 franků. Ví Bůh, co takový dar asi stál toho chudšase!

22. – Odpoledne list od pí. X..., jež píše:

...My též tu máme velmi tuhou zimu. Onehdy v půl sedmé ráno jsme tu měli velmi zvláštní a velmi krásný atmosferický zjev. Byla ještě tma, když pojednou vzplánilo nebe ohněm mnohobarevné záře. Chvilí se zdála země osvětlena mohutným reflektorem, potom náhle vše zmizelo. Byl by to počátek znamení na nebi?

23. – Zima zdvojnásobila. Nemožno vyjítí bez vážného ohrožení mého zdraví.

List od de la Laurencie, který se nevím jak dověděl o mé nehodě a který se bojí, abychom neměli nedostatek paliva.

Píši mu:

Předrahý příteli, s radostí jsme přijali vaše palivo. Je jisto, že Bůh má o nás zvláštní péči a že jeho starostlivost co nás se týče se podobá trvalému zázraku. Potřebujeme něčeho? Ihned k nám posílá některého ze svých přátel, z čehož se zdá, že nás má zvláště rád, dáváje nám přednost před mnoha jinými. Zde toho vidím nový důkaz. Kde kdo má nedostatek uhlí, ani bohatí ho neseženou. Až dosud jsme se mohli trochu ohřátí, maloučko sice, ale dosti, aby to bylo záviděníhodno. Tak to pokračuje ve všem. Co bude po nás požadováno za tolik dobrodiní?

Moje nehoda, o níž jste se nevím jakým způsobem doslech, mohla se zprvu zdátí děsnou, ale nebyla opravdu ničím vážným a zůstává na ni vzpomínka a veliká slabost, kterou jsem již míval a která se značně nezhoršila. Dostačí vám velmi prosté vysvětlení. Znáte mou thesi o souručenství, mluvil jsem o ní téměř všude. Nepřestávám říkati, že je vše třeba platiti tím neb oním způsobem a že každá bolest jest splácením směnky za někoho. Nuže... (Zde líčím odpřísáhnutí zmíněného jinocha a svou nehodu.) ...Hle tedy, drahý příteli, pravý život, totiž skutečné vidění života tak, jak je Bůh předkládá pozornosti naší duše a našeho srdce. Je naprosto nezbytno věděti, že kdykoliv jsme šťastni, někdo za to platí, a že kdykoliv trpíme, platíme za někoho. Chybí-li nám tento elementární pojem, jsme vůči Bohu na úrovni zvířat nebo lidí světa.

Končím s prosbou, abyste mi odpustil mou mravokárnou rozvláčnost, jež vám aspoň dokáže, že jsem ještě živ, abych vás miloval a vám dobrořečil.

24. – Čím dál tím tužší zima. Johanna mlu-

vila se starým misionářem, jenž vypomáhá místo kaplana, a on slíbil, že mi zítra přinese svaté přijímání.

Odpoledne návštěva Anny Marie Martineauové. Je sama. Renát je v Toursu. Její syn Ondřej je stále v Boulogne a hrozí mu, že bude poslán na frontu.

25. - Starý misionář mi v půl osmé přináší svaté přijímání.

Zima je hrozná, ale dostáváme konečně uhlí, ovšem děsně drahé. 100 franků za deset pytlů.

Po šesté večer přichází Petr. Po večeři hrájeme v šachy. Tato návštěva je mi vydatnou pomocí. Jsem churav a nesmírně se mi stýská. Mluvíme skorem výhradně o zimě, která je všeobecným trápením, družícím se k tolika jiným mukám.

26. - Táž temperatura. Nebyl jsem ani na mši ani u svatého přijímání. Vyjítí z domu by mi bylo nebezpečno.

Mrzlo celý den pod zářícím sluncem. Neúprosná ta temperatura mě ničí.

27. - Stále nemohu do kostela.

Dostal jsem druhou korekturu své knihy. Opravuji tuto korekturu. Práce choulostivá, takže nemohu býti hotov ještě dnes.

Odpoledne velmi smutný list od Bissona. Přece však doufá, že se uzdraví. Trpce si stěžuje na svého sennelyského faráře, o němž mi již vypravoval. Odpírá mu totiž přinést svaté přijímání, nepovažuje ho za dosti nemocného. Tomuto faráři vyhrazuji místo ve svém budoucím deníku.

28. – Neděle beze mše svaté.

Asi ve tři neb ve čtyři jsem zaslechl vzdálený hluk nějakého výbuchu. Zdá se, že explodovala velká továrna na výbušniny v Palaisau.

30. – Zima ještě přituhla. Strašné nebezpečí pro všechny. Co mne se týče, mám těžkou rýmu. Kašlu celý den a ani u kamen se nemohu zahřát. Ostatně nepřichází žádná potěcha. Žádné povzbuzující psaní a brzy zaklepe na dveře bída.

List od Valletta. Censura fungovala. »Není mnoho škrtů«, píše mi. Budiž, ale které? Chvěji se při pomyslení na ně.

31. – Moje rýma dostoupila vrcholu. Zdá se, že přechází ve zlou chřipku a dokončuji den neustav trpěti. Aby byla míra navršena, musíme čekat čističe stok, kteří měli dnes přijít a nepřicházejí. Jejich zákrok však je neobyčejně nutný.

V půl sedmé večer mě přichází navštívit starý misionář kaplanující v naší farnosti. Přišel schválně, aby mi, nevida mě již v kostele, nabídl, že mi zítra ráno přinese svaté přijímání.

Ú N O R

1. – Po velmi špatné noci vstávám v 6 hodin, abychom spolu s Veronikou přijali Tělo Páně.

Vracím se k tomuto ubohému deníku, jež jsem přerušil přede dvěma dny; pak po obědě

spím dlouho hlubokým spánkem. Jsem už uzdraven nebo skoro uzdraven. Velmi tuhá zima ostatně poněkud polevila.

V půl sedmé přichází Petr. Než zasedneme k večeři, hrajeme v šachy, pak domino. Petr mi půjčuje svazek Jindřicha Barbusse *Oheň*, o němž se mnoho mluví.

2. Očišťování Panny Marie. – Smutné Hromnice. Sotva je v našem domě znát tento svátek. Jen poněkud méně zima, třeba se možno domnívati, že začíná obleva. Je pravda, že si zvykáme, ale smutek se nevzdaluje a bída tlouče zuřivě na naše dveře.

Alžběta odjíždí před obědem do Paříže doufajíc, že u rodičů nalezne něco šťastného.

Nemaje chuti do ničeho začínám čísti Barbussovu knížku.

Odpoledne dostávám 40 franků od Otce Marchala.

3. Svatého Blažeje a Svaté Veroniky. – Noc velmi bolestná. Skoro stále jsem kašlal a oka nezamhouřil. Zima je ještě větší, v 8 hodin 9 stupňů za oknem, což znamená, že je na venkově 12. Půjde-li to tak dále, nebezpečí bude nesmírné.

Robím co mohu čta hroznou knihu Barbussovu, o níž tu podám posudek.

Večer list od jakéhosi doktora Lamoureux, vrchního lékaře na frontě, jenž se na mě obrací s otázkou, kde by si opatřil *Obviňuji se ...*

Z čeho budeme zítra živi, až zaplatíme posluhovačku? Z třiceti franků, jež dnes večer

přináší Magdalena za tři hodiny doprovázení. Drahá dceruška je šťastna, že nám přichází na pomoc.

Jsme šťastně zbaveni cídičů stok. Umělci ti posléz vyprázdnili naši žumpu.

4. Neděle. – Zase neděle beze mše a je to tak důležitá neděle: *Circumdederunt me gemitus mortis*. V osm hodin mám za oknem 12 stupňů, tedy na venkově nejméně 15. Spějeme do nejtěžší zimy.

Odpoledne Termier a jeho dvě dcery Marie a Jenovéfa i Mariino nejstarší dítě malý Regis.

Nejprve přijímám Termiera v pracovně, kde je trochu zatopeno. Přelíbezná slast z chvíle důvěrného rozhovoru s tímto přítelem, který je čím dál tím více se mnou, který se čím dál tím více shoduje s mými city a s mými myšlenkami a který mi připravil barvotisk, jehož bylo tak naléhavě zapotřebí. Ideme potom dolů a svačíme s ostatními.

Příchod mladého Souberbiella a brzy poté odchod Termierův. Souberbielle a Magdalena nám hrají cosi pěkného. V osm hodin večere. Je zřejmé, že k nám ten jinoch rád chodí a mám z toho radost. Odchází v 9 hodin.

5. – List od kohosi neznámého jménem Pineau-Chaillou, konservátora uměleckého muzea v Nantech.

Prostý a dojemný list muže, který mě nelíčeně obdivuje, pro něhož jsem nejslechetnějším vzorem víry a odvahy a jenž se domnívá, že bych mohl v této chvíli potřebo-

vati nějaké pomoci. Posílá mi 50 franků, co může, nejso bohat.

Dočetl jsem Barbussův *Oheň*, knihu děsnou a jistě přemrštěnou co do líčení hrůzy, neboť autor, jemuž jsou cizí všechny náboženské city, mohl viděti jen rub utrpení, maje kromě toho plnou hlavu nejpitomějšiho snění o socialismu. Vráťím se k tomu.

V 6 hodin se vrací Alžběta.

6. – Spal jsem až do čtyř hodin. Potom mě zachvátil zuřivý drásavý kašel, až jsem úplně vyčerpán.

Táž zima jako včera a napadlo též mnoho sněhu.

Věnování pro Alžbětu:

Chudá žena. – Ano, má drahá Alžběto, jsou lidští tvorové, po nichž Bůh žádal tolik trpěti. Třeba pochopiti, že to je privilegium. Když toho někdo zakusil, dostačí zavřítí oči, aby se spatřil náš Pán Ježíš Kristus.

Poslední sloupy. – Takové sloupy budou vždycky. Rostou jako tráva po bouřce, ale to nemá ceny pro krávy, ba ani jako stelivo nebo hnůj. Až bude pršet krev, což už není příliš daleko, tato žeň špatných sloupů bude neobyčejně hojná, jenomže už vůbec nebude Církve a duše budou pracovati k smrti v rudém lese Kainově.

9. – Konec noci byl krajně bolestivý. Dvě neb tři hodiny jsem bez ustání kašlal.

Násilím rozhoduji se napsati několik řádků. Nařezav si kousky tvrdého papíru, budu jich používati na korespondenci. Naučím se tak psati krátké listy.

10. – Týž zdravotní stav, týž mráz 10 nebo 12 stupňů. Naše uhlí ubývá a nemáme vody.

Pineau-Challou-ovi:

Milý pane, budete asi rád, povím-li vám, že vaše pomoc přišla velmi vhod k starému polozmrzlému spisovatelvi. Jsem již půl druhého roku nemocen a v posledních dnech jsem byl postižen záchvatem ochrnutí, na štěstí mírným a přechodným.

Moje slabost je nejvyšší, v mých více než sedmdesáti letech bez naděje na obnovu sil a musil jsem upustiti od psaní dlouhých listů. Tak šlechetný tón vašeho psaní mě sprostuje jakéhokoliv omlouvání. Nikdy jsem netajil, že jsem v bídě. Kdekdo ví a může věděti, že žiji skoro jen z toho, co mi dávají, poněvadž mých třicet svazků mě neuživí. Chraň Bůh, abych si naříkal! Víím, že chudí jsou Jeho přátelé, a když pomyslím na smrt, s živou radostí uvažuji, že lidé učinili pro mě tak málo.

Ať Bůh a Jeho Matka Vám žehnají!

11. Neděle. – Žádné zlepšení. Zuřivě kašlu část noci. Jsa zbaven mše vzpomínám opět na onu devítňikovou neděli r. 1895, když jsme bydleli ve slepé uličce Coeur de Vey. Jak bolestná to vzpomínka!

Po smrti našeho Ondřejíčka byla Veronika nebezpečně nemocna. Trpěli jsme, jak jen bylo možno trpěti.

Té neděle drahé dítě pravilo matce ukazujíc na kříž: »Musíš ho probudit, řekni mu, aby již nespal!« a hned jsme si upamatovali introit toho dne: *Exsurge, quare obdormis*, liturgická shoda, o níž naše dítě nemělo ani potuchy.

Žádná návštěva. Smutně hledím, jak ubývá našeho uhlí, a čtu starou kroniku Ramona Muntanera.

Zdá se mi, že zimy přibývá každým dnem.

Četl jsem dále Muntanerovu kroniku.

Žádný dopis.

Ke čtvrté hodině návštěva Bernovilla, jenž mi přináší šest výtisků *Obviňuji se...* Poslal ho ke mně Martineau a je mi potěšením, že ho opět vidím. Válka ho přiměla nechat knižkupectví, ale doufá, že je zase otevře.

14. – Johanna ubírajíc se z kostela, do nějž každého dne nosí své i moje prosby, jde modlit se za uhlím. Na konec je sežene, takže máme dva dni čím topit.

Odpoledne zcela neočekávaná návštěva Racotova. Velmi výrazná tvář. Ihned a velmi živě cítíme s Johannou sympatii k němu. Je to pravý křesťan plný mých myšlenek. Mnoho v životě viděl a má dokonalé rozlišování hodnot. Dávám mu *Krvavý pot*, jež nemá, což ho plní štěstím. Zůstává asi dvě hodiny a slibuje, že opět přijde.

17. - Velmi špatná noc.

Psaníčko od Héloisy Baronové o jejím manželovi, jenž je ve Vogésách. Je všecka unešena láskou k nám.

18. Neděle. - Noc mnohem lepší. Konec mé hrozných rýmy. Blažený účinek oblevy.

V osm hodin jsme s Johannou na mši svatě.

List od Jiřího Jouberta, jenž mi posílá 50 franků. Je v Orléansu u automobilové kolony a užirá se smutkem.

Odpoledne návštěva rodiny Martineau. Než odejdou, přichází de Groux a můžeme jim ho představit. Přináší dvě láhve chambertinského

vína, na němž jsme si dnes pochutnali. Konečně přichází Viñez, jenž u nás nebyl už tak dlouho. Beseda s ním a s de Groux je plna slasti.

Héloisa Baronová nám posílá telegraficky peníze. Požíváme chudé.

19. – Zase špatná noc. Nemohu na mši svatou. Dnes nic pozoruhodného leč že mi je opravdu mimořádně smutno, přece však jsem dorazil Muntanera a Schlumbergra (*Almogavary*), jež jsem četl skoro zároveň.

21. – V 7 hodin jdu s Johannou, Magdalenou a Alžbětou na popelec. V půl osmé podávají Tělo Páně, ale nemám síly ani odvahy počkati na mši v 8 hodin.

Líbezné psaníčko od Ondřeje Barona. Rmoutí ho, že jsem v trýzni, a je mu velice líto, že mi je tak málo užitečný. »Jste,« píše mi, »Žebrákem o *Utrpení*«, a tato pravda mě plní zmatkem.

25. Neděle. – V 8 hodin jsem s Johannou na mši svaté.

Neděle zcela ničím nezajímavá až do příchodu P. Petita, jehož jsme nečekali a jenž přišel asi v půl páté. Vrací se z Aupsu, kde byl na dovolené, a zítra jede nazpět do Elsasska. Válečné strážně snáší dobře, ale velmi šediví a nepoddává se jakýmkoliv ilusím. Čtu mu několik stránek ze svých *Rozjímání*, kde mluvím o biskupech a o kněžích-vojácích. Odjíždí autem, jež ho přivezlo s dvěma kněžími, kterých mi však nepředstavuje. Shledám se s ním ještě?

Žádná jiná návštěva. Eduard Souberbielle nepřichází. Termierovi se sice ohlásili, ale také nepřicházejí, stejně jako se nehlásí de la Laurencie. Nic potěšujícího až na to přece, že velmi pozdě přichází nová posluhovačka, jež nám zítra začne pomáhati. Vzácné přispění pro Johannu, ale bude třeba platit!

Již jsme neznali černé bídy. Zde je. Bůh nás rač uchrániti pokušení, abychom pochybovali o zázračné pomoci, kterou nám už tak dlouho posílá a která jakoby ustávala!

26. – List od Ondřeje Barona. Odpověď na lístek, který jsem 20. psal Héloise a na kterém se ohražuji, abychom se nestali požírači chudých. Ptá se mně, kde jsou v Bohu hranice vlastnictví. Proč je nutno, aby tak vzácní přátelé byli tak chudí?

Děsný den nemohoucnosti, bídy a hluboké skleslosti. Posléze večer po šesté hodině, když už nevím kudy kam, rozhoduji se běžeti do kavárny, kde doufám nalézti Hénaulta a vypůjčiti si od něho 20 franků. Několik kroků od našich dveří potkávám Bouteta, který šel právě za mnou a nabízí mi sám od sebe 10 franků. Ideme přece do kavárny, kde celou hodinu marně čekáme na Hénaulta. Je to pro mě velká námaha. Vracím se na polo schvácen.

27. – Nemohu na mši svatou.

Dostal jsem část korektury (již zlomené), asi třetinu knihy, ale jsou to kapitoly, jež by nemohly podnítiti horlivost censury. Uvidíme.

Johanna také potkala Bouteta, jenž mi nesl ještě 10 franků. Oddanost tohoto přítele mě velmi dojíhá.

Četba a poslední oprava korektury. Zbývajícího času jsem použil jako v jiné dny. Velmi bolestné očekávání až do večera.

V půl osmé přichází posléze prazvláštní list. Jakýsi neznámý jménem Renát Grangé, lodní praporečník na křižníku *Pravda*, mi posílá z Marseille 200 franků a výborný list, v němž mě prosí, abych ho přijal, »jako jsem přijal všechny ty, kdož těží ze zásluh, jež jsem si získal svým utrpením«.

Zázrak rozhodně neustává, jenže tentokráte bylo nutno platit.

28. – V půl osmé jsem byl na mši svaté.

Renátu Grangé-mu:

Milý pane, dostal jsem včera pozdě večer Váš list a Vaši poukázku. Událost ta byla pozoruhodná a chci Vám to prostě vylíčiti. Tento měsíc únor byl pro nás hrozný, to jest pro mou ženu, mé dvě dcery a pro mě. Úplná bída. Poslední dny jsme živořili z několika půjček od chudých tázájce se kdykoliv jsme sedali ke stolu, není-li to naše *poslední* jídlo. Bezvadný vstup do doby svatopostní. Ostatně víte, když jste mě četl, že takový byl můj život po velmi mnoho let, ale je mi přes 70 let, jsem již dvacet měsíců dost těžce nemocen a nemám již své bývalé síly. Když došel váš list, byl jsem tím tak zkrúšen, až jsem se obával, aby zázrak, který mi obyčejně zabráni umřítí, nebyl na konec odvolán. Potom si snadno učíníte ponětí, jaké byly mé pocity, když jsem dostal váš list. Jen kdo mnoho vytrpěl může věděti, co znamená přerušeni muk, byť jen na chvíli. Víme, neb skoro víme, že mučení začne co nevidět znovu, ale jaká slast, když je být na sebekratší dobu odloženo!

Pišete mi, že knihkupci vám prodali mé knihy za ceny *směšně nízké*, chtějí tím říci, jak nesmírnou hodnotu jim připisujete. I jiní tak smýšlejí v domněle inteligentním světě, ale velmi by se měli na pozoru, aby to neřekli. Právě naopak si říkají: »Udusme hanebníka, který se opovažuje prohlašovati pravdu! Jeho hlas nesmí nikdo slyšeti a jeho knihy musí zůstatí neznámy!« Už třicet let trvá toto spiknutí mlčením. Jsou lidé hladovější po chlebě, který bych jim mohl dáti, a vůbec nevědí, že existují. Jen pozvolna a velmi nesnadno mě objevují.

Bůh chtěl, abych vytrpěl mnoho a neumřel. Dal mi dokonce napsati novou knihu, kterou uveřejní *Mercur* s nevyhnutelnými zkomoleninami censury. Jmenuje se *Rozjímání samotářova v roce 1916*. Vskutku jsem mysli, že několik bolestných duší ode mě očekávalo tento čin a třebaš nemocen mohl jsem jej dokonati. Budu v něm jistě pokračovati, nechá-li mě Bůh na tomto světě, neboť k tomu jsem stvořen. Často jsem mysli, nikoliv bez hořkosti, že jsou v naší už tak strašně trestané Francii lidé, kteří znají moji hodnotu, pro něž je život snadný a kterým by nebylo žádnou újmou hmotně mně podpořiti, abych vykonal, co mi je uloženo. Oni nechtějí a je strašné pomysli, jaké účty jim bude skládati.

Nevím, zda vás toto psaní dostihne. Dostanete-li je, napište mi, jak bych vám mohl doručiti svou novou knihu, až vyjde. Jste jistě z těch lidí, pro něž byla napsána. Ve výtisku, který vám pošlu, vyplním svým písmem místa vyblšená censurou. Kéž Moje Paní Soustrastí Vám žehná a Vás ochraňuje!

BŘEZEN

1. – Nemohu na mši svatou.

Dostal jsem od přítelkyně 100 franků.

Opravuji poslední korekturu, již jsem dostal včera.

Asi v šest hodin přichází Boutet, pak Auric a Petr.

Vrátil jsem Boutetovi 20 půjčených franků. Stočil jsem dvě poslední láhve vína ve sklepe. Napříště musíme víno kupovat, nepošle-li nám ho Bůh zázračným způsobem. Nová forma naší bídy.

Po večeři hrajeme s Petrem a Auricem domino.

2. – V půl osmé jsem byl na mši svatě.

Dostal jsem konec poslední korektury. Zřejmě jsem byl chráněn. Opravdu, censura škrtila velmi málo. Ani jedno psaní. Strávil jsem den posledním pročitáním korektury. Takto čtena i přes vyškrtnutá místa zdá se mi má kniha velmi vzrušující, zcela jedinečnou v soudobé literatuře a pravděpodobně určenou míti veliký ohlas, ať je zlá vůle mých nepřátel jakákoliv.

5. – List od jakéhosi majora z Rouenu, jenž se mně ptá, co soudím o Kláře Ferchaudové. To prý je jméno dívky, o níž se mluvilo a jež snad dostala jakési posláni (!!!) Má jíti k presidentu republiky a sděliti mu je. Je jí 22 let a »řídí« ji farář z Laublandlu (département Deux-Sèvres), odkudž pochází, jak mi píše ten major. Velmi tomu nedůvěřuji a netoužím zabývati se touto věcí.

List od kohosi neznámého jménem Alfreda Louwera, jenž mi posílá 50 franků a nějaký švýcarský peníz. Tento list je prostý a dojemný. Je od muže, který poznal bídu a vidí ve mně velikého přítele chudých.

6. – Odpověď mému neznámému. Pravím mu, že nejsem přesně přítelem chudých, jak

mě jmenuje, nýbrž přítelem Chudého, jímž je náš Pán Ježíš Kristus. Nebyl jsem uvržen do bídy, zasnoubil jsem se s ní z lásky, ač bych si byl mohl voliti jinou družku. Dnes jsa stár a udřen, připravuji se na smrt. Ohlašuji mu svou novou knihu.

6. – S bolestí dovídám se na poště, že zemřel milý kněz P. Riviere, jehož jsme znali v minulých letech.

Večer list od Josefa Mulse. Rád by mě viděl a ptá se, kde bychom se mohli setkat. Byl právě pro nemoc sprostěn vojenské služby. »Zdá se,« píše mi, »že se nehodím pro šrapnely. Páni doktoři ustanovili, že budu už jen nesmrtelná duše.« Tón tohoto psaní se mi velmi zamlouvá.

7. – Nemohu na mši svätou. Cítím se velmi bídne. Odpověď Josefu Mulsovi:

Milý pane a příteli, budete s láskou přijat, až se vám zlíbí přijíti. Stav se jakýmsi neduživcem, nevycházím nikdy leč ráno na mši svätou, když mi to možno. Jenom vás prosím, abyste přišel až po třetí hodině odpoledne. Moje nesmrtelná duše bude šťastna mohouc rokovati s vaší, nadějíc se divoucích a konce neberoucích besed v Ráji. Váš atd.

Žádné psaní.

Útočný návrat zimy. Napadlo velmi mnoho sněhu.

8. – Zima mne ubíjí.

Ve chvíli kdy večeríme, přichází Viñez, jehož jsme nečekali. Nehraje nám nic. Velmi příjemně hovoříme až do jeho odchodu kolem desáté večer.

9. – Magdaleně je dnes dvacet let. Den ubohý. Zima mě nutí zůstat u kamen, kde čtu nevalné dějiny byzantského císařství od Lebeau-a, nedostáváje žádné jiné zvěsti o vnějším světě a žádné návštěvy.

11. Neděle. – V 8 hodin jsem byl na mši svaté s Johannou a s Alžbětou.

Rozhodně nastává obleva, první mírnější den.

Dnes jediná návštěva, ale velmi příjemná: po třetí hodině přichází Josef Muls. Je to muž, kněmuž chvátá sympatie okamžitě. Je to tichý, mírný člověk, jehož tvář vyjadřuje co nejurčitější dobrotu. Zná moje knihy teprve od nedávna, ale jako tolik jiných myslí, že jsem jediný spisovatel ke čtení. Je Vlám, skoro Holanďan a s potěšením uvítal v mém Deníku úvod k Petrově knize, kterou mohl čísti v holandském vydání a které si vysoce cenil. Katolík srdcem je se mnou ve všech směrech.

12. – Noviny oznamují dobytí Bagdadu Angličany. Válka neslýchaná, táhnoucí se od zálivu perského až k Severnímu moři!

Odpoledne návštěva Renáta Martineau a Alžběty Jolyové. Ubohý Renát má starostlivý vzhled. Dostává zprávy od syna jen zřídka kdy. Mluvíme o mnoha věcech mezi jiným o oné Kláře Ferchaudové, o níž snad lidé mnoho mluví a kterou prý klérus přijímá bez zlomyslnosti, což by mohlo býti velmi špatným znamením. Martineau mi dal velmi dobrý můj portrait od Dornaca. Ten ještě chyběl v mé sbírce.

15. – Pí. de Groux přichází s Marií Terezií na oběd a odpoledne pracují s Johannou na osevu naší zelnice.

V 6 hodin přichází Auric, potom Petr a posléze Muls přiváděje de Grouxe, pro něhož se stavil. Jedenáct stolovníků. Velmi veselá večeře. Mluvilo se o Kláře Ferchaudové, již se, jak se zdá, zabývají noviny. Rozcházíme se po 10. hodině.

Ranní noviny byly plny demise generála Lyauteye, přinuceného opustit ministerstvo války, že se nechtěl podvoliti pletichám parlamentu. Tento válečník se vzdalil velmi hezky. Tak probíhají naše dějiny. Místo Lyautey jsem snil o Dantonovi, který též odešel, ale po strašlivém rozloučení a když byl na věky zhano-bil tu hnusnou sněmovnu. Není už mužů.

16. – Den bez jakékoli jiné zajímavosti než toto: Mikuláš II. abdikoval. Je to první úder velkého zvonění na poplach?

17. – Odpoledne návštěva belgického dominikána a misionáře, sympatického na způsob onoho P. Gilliarda, jehož mi loni představil Cornuau.

Četl mé knihy a zejména *Chudou ženu* v poušti mezi černochoy a leopardy a nevidí, co by se dalo čísti jiného kromě toho, vyjma Hella. Je se mnou ku podivu zajedno a praví mi, že jásal, čta co jsem napsal o spravedlivém ztrestání Belgie za to, že byla »metropolí katolického farizejství«. Tak jako já vidí všeobecnou nedůstojnost duchovenstva a zejména jeho děsnou prostřednost.

Vybídl jsem ho, aby opět přišel, a slíbil mi to. Po dosti dlouhé besedě se loučíme druh s druhem spokojeni.

18. Neděle. – Ke 4. hodině odpoledne slíbená návštěva Termierova s jeho dcerou Johankou a Quarré-em.

Hovoříme dvě hodiny o tom, co se zdá zajímavým, o děsném stavu veřejného života. Jako vždy Termier je velmi zdrženlivý a pln úcty k mému cítění nebo k mým myšlenkám, jež rozhodně vyznívají takto: »Veliké soužení ještě nezačalo«. Quarré však nepřipouští toto vidění budoucnosti.

Car Michael prohlašuje plnou svrchovanost lidu. Svrchovanost lidu ruského! V r. 1789 hrůzovláda dala na sebe čekati tři roky. Rusové půjdou rychleji.

22. – K 6. hodině přišel Boutet. Oznamuje mi, že náš přítel Hénault je na smrt nemocen a jistě se již nevyhléčí. Chodí za ním někdy a tvrdí mi, že není co činiti, aby ho přivedl k náboženskému cítění. Hrozný konec muže úctyhodného v mnohém směru, který však žil bez Boha.

23. – Velmi špatná noc, kašlal jsem několik hodin a jsem utýrán. Zůstávám tedy doma.

24. – Zima začíná znovu. 4 stupně za mým oknem, nejméně 6 na venkově.

Čtu celý den za pecí aniž mi přijde nějaký list nebo nějaká návštěva.

Válka se stává den ze dne ohavnější. Úžasný postup francouzské a anglické armády o-

svobodil Noyon a právě se bojuje o Saint-Quentin. Němci horempádem ustupují, což prý prohlašují za velmi učenou strategii, ale nemohli by tak pokračovat, aby je nestihla pohroma. Po pádu Saint-Quentinu by museli utíkat až k Móse. Je tedy třeba očekávat, že se brzy strhne veliká bitva.

Zatím obracejí všechny opuštěné kraje v hroznou poušť. Systematické ničení domů, stromů, obyvatel, jež odvádějí do zajetí; zvláště ženy odvlékají s děsnou brutalitou.

Řekli byste, že ti proklatci, větríce blízký trest, chtějí vyvolati vrchol rozhořčení u svých přemožitelů pohledem na pustošení, o jakém nebylo slýcháno od nejbarbarštějších dob.

Co zbude z měst a vesnic našich ubohých okresů, jež jsou obsazeny? Co zbude z Belgie a jaká budou odvetná opatření a jaká pomsta?

Důstojníci jsou zajedno říkajíce, že po vítězství jim bude nemožno udržeti jejich mužstva.

Dnes obnovení pitomé komedie z loňského roku. Všecky hodiny se posunou o jednu hodinu.

25. Smrtná neděle. – Po děsné noci jsem nucen vzdáti se mše svaté.

Čekali jsme na oběd Jakuba a Raissu. Jakub přichází odpoledne sám. Brzy po něm Muls a oba Raugelové, Felix a Leon.

Všeobecný rozhovor, látky nechybí. Tolik začínáme všude cítiti blízkost kataklysmu!

Po odchodu Jakuba a Mulse přemluvíme Raugely, aby u nás zůstali na večeři. Felix si pročítá korekturu svých *Rozjímání*, jež jsem šťasten mu předložiti.

Velmi veselá večeře s těmito dvěma hosty. Felix nás baví líčením svých pútek s podivínským důstojníkem, ředitelem nemocnice, v níž je ošetřován. Napodobí ho velmi povedeně. Koncem besedy hraje něco s Magdalenou. Vše to na rozptýlení hrozných starostí, již působí těmto mladým mužům nebezpečné postavení jejich starého otce a jejich mladšího bratra, kteří jsou zajati u Saint Quentinu; městu hrozí zničení a nemají odtud žádných zpráv.

Dal jsem Leonu Raugelovi svou *Johanku z Arku*.

Odjíždějí poslední tramvají.

27. – Ježto noc byla tuším horší než předešlé, jsem opět zbaven mše svaté.

List Grolleauovi, aby jej doručil Crèsovi. Nabízím *Byzantskou epopeji* a posílám předmluvu.

Až asi na to, nic nového. Na zahánění žalu pročítám si *Poutníka Absolutna*, jako jsem si včera četl *Starce z Hory*. Jsou to knihy neobyčejné.

28. – Stále nemohu do kostela. Noc byla méně špatná, ale jsem úplně vysílen.

Odpoledne přichází mne navštívit Martineau se svým synem, jenž má osmidenní dovolenou. Ondřej se zdá ještě větší a je nyní úplně mužem, hotovým bojovatelem a trpěti. Odjede

v sobotu. Objímám ho říká si, že ho možná již nespátřím.

29. – Noc lepší. Mohu se posléze opět vydati do kostela, kamž přicházím uprostřed mše svatě sloužené v 8 hodin (podle nového v 9).

Grolleau odpovídá velmi uspokojen. Neváhá přijmouti mou nabídku jménem Crèsa, jenž je na dva neb tři týdny mimo Paříž. Poslední věta jeho odpovědi: »Jaká nádhera Vaše předmluva, a ten konec!«

V 6 hodin přicházejí postupně Petr, Auric a Valentina. Hrajeme s Petrem v šachy, potom je večeře.

S radostí jsem se dověděl, že Petrova kniha posléze vyjde.

Valentina slibuje, že přijde opět v úterý, až vykoná nové zákroky, aby dostala z ministerstva podporu.

Loučíme se v obvyklou hodinu. Jsem úplně schvácen.

30. – Moje strašná rýma jako by ustávala. Mohu být na mši Panny Marie Sedmibolestné.

Žádné psaní, žádná návštěva; čtu celý den.

31. – Jsem sám s Veronikou po celý den, neboť Johanna byla na obědě u de Grouxů a šla potom do koncertní dvorany Gaveau, kde Vincent d'Indy dával Bachovy Pašije podle svatého Jana, přičemž Magdalena hrála v orchestru. Johanna měla přivésti dnes večer de Grouxovy, ale nezdařilo se to.

DUBEN

1. Květná neděle. – Asi v 11 hodin přichází de Groux, aby strávil s námi tento den. Již dlouho nám říkal, že by si rád se mnou důvěrně pohovořil. Nechávací nás samotny, i používám toho, abych mu řekl věci velmi vážné. Zejména kladu důraz na to, že nejnebezpečnější úhonou pro duši je hřích opominutím. Hřích činem, nechť si nás činí sebevinnějšími, může býti odpuštěn, poněvadž Ježíš Kristus jej odčinil, neodčinil však hřích opominutím, jenž se týká Ducha Svatého a jehož následky jsou strašlivé.

Odpoledne mu dáváme čísti *Otce na poušti*: svatého Pavla, svatého Pafnuce a zvláště svatou Marii Egyptskou, která na něj tuším učinila hluboký dojem.

3. – Této noci jsme se vyděsili. Náhle jsem znovu ochromen na pravou ruku. Je to přechodné ochrnutí nebo druhá výstraha? Jímá mě trýznivý nepokoj. Nemožnost jíti ven, přesto, že mohu zase vládnouti rukou. Ostatně počasí je hrozné.

Stejný den jako včera. Střídám četbu za četbou a jsem nesmírně vysílen. Ani dopis ani návštěva. Johanna polekána byla u lékaře, jenž mi předepsal nové pilulky, co však může proti vůli Boží?

4. – Jsem tak sláb, že zůstávám ještě doma.

Od čtyř do pěti si čtu u kamen Matutinum Zeleného čtvrtku.

5. Zelený čtvrtek. - V 8 hodin jsem byl na mši svaté s Johannou, Veronikou, Magdalenou a Alžbětou.

Odpoledne si čtu Temné hodinky.

Přichází Auric, ale sám, neboť Petr, máje děti nemocny, nemohl přijeti.

V poslední chvíli líbezně dojemný list od Mulse, jenž mi posílá 100 franků lituje, že nemůže učiniti více pro »vás, jenž tolik učinil pro jiné i pro mě«. Právě s velikým vzrušením přečetl *Chudou ženu a Žebráka*.

Auric odchází v 10 hodin, a já si jdu lehnout děsně unaven jako vždycky.

6. Veliký pátek. - V 7 hodin jsem si četl Laudy Velkého pátku, v kostele sleduji pašije a uctívání svatého kříže.

Jiřímu Joubertovi: Uvědomuji ho o smutném stavu svého těla řka mu, že mnoho myslím na smrt lituje, že jsem nežil lépe. Děkuji mu za fotografii, jež jsem dostal včera.

Vaše přítelkyně je velmi spanilá a mohu Vám jen blahopřáti prose, aby Vám Bůh ráčil uděliti, co svými anděly slíbil lidem dobré vůle, totiž *pokoj* na zemi. Co se týče *štěstí*, jež však - podle mého názoru - záleží v tom, že z lásky k Bohu zakoušíme nejhorší muka, neodvažuji se o něm mluvit, tak je hrozné, co vidím v budoucnosti. Svět, jenž je nyní zachvácen šílenstvím, mluví jen o vítězství a slávě. Vítězství nad Němcem, souhlasím, ale za jakou cenu? Co do slávy!... Když se mě někdo táže, mou jedinou odpovědí je toto: »Veliké soužení ještě nezačalo.« Píši Vám tyto věci, milý příteli, poněvadž se domnívám, že je unesete. Konečně nejsem prorok a je Vám dovoleno pochybovati o mých předpovědech.

Josefu Mulsovi:

Píši mu pouhý lístek, omlouvaje se slabostí. »Což jsem opravdu učinil pro Vás a pro ostatní tolik, jak pravíte? Nevím, ale je mi to příjemno slyšeti a někdy se mi to stává. Jsou tak veliké sliby těm, kdož dobře činili svým bratřím. To mi dává naději, že se mi dostane milosrdenství. Jenom bych byl rád dobře učinil sám sobě, totiž své ubohé duši, již vidím ve smutném stavu. Často jsem myslíval, že nejnebezpečnější úhonou duše je *hřích opominutím*. Hřích činem, nechťsi je sebehroznější, může býti odpuštěn, poněvadž Ježíš jej odčinil, neodčinil však hřích opominutím, jenž se týká Ducha Svatého. Je to mučivá myšlenka, zvláště na konci života, když si s přesností připomínáme jisté okolnosti, za nichž bychom byli mohli tak snadno vykonat jisté činy, jež Bůh žádal, a jež jsme zanedbali nebo výslovně odepřeli vykonati. To je můj případ. Jsem tudíž v jedné úrovni s bohatci, kteří bez sebe-menší újmy by mi byli mohli pomoci vykonati mé poslání, a nechtěli. Vše, co mohu, je, že hořce pláči jako svatý Petr, jenž by byl mohl nezapřít svého Mistra a jenž dosáhl odpuštění, až když Duch Svatý na něho dopadl jako brom.

»Vás upotřebiti«, milý příteli, souhlasím, poněvadž jste hluboko procítil písně bolesti, jimiž je *Chudá žena* a *Žebrák nevděčnick*, co však zmůžete proti nepřátelům Ducha Svatého? Přijďte nás navštívit co nejdříve!

Čtu si Matutinum Bílé soboty.

7. Bílá sobota. – Čtu si Laudy, než vyjdu z domu. V kostele sleduji svěcení ohně a *Exultet*. Pro únavu nemohu zůstat ani na Proroctví ani na svěcení křestní vody. Jdu k holiči. Vráťiv se do kostela, nalézám tam Johannu. Sleduji zpěv litaní a mši svatou.

Konec dne ničím zajímavého. Ani mě nikdo nenavštívil, ani jsem nedostal dopisu.

Spojené státy se posléze rozhodly vypově-

děti válku Německu. Brasilie, zdá se, bude následovati tohoto příkladu a ostatní jihoamerické republiky učiní bohdá totéž. Německo bude tak míti proti sobě celý svět počítaje v to i Čínu. Divadlo neslýchané.

8. Hod Boží velikonoční. – Jsem na mši svaté v půl sedmé.

Dobrý list od onoho podporučíka Boutilliera, jenž mi psal 26. března a jemuž jsem poslal *Na prahu Apokalypsy*, dárek to, z něhož má velikou radost. Opět člověk, jenž prohlašuje, že je mi zavázán za milost mysliti na Boha.

Dostal jsem od kohosi neznámého 20 franků se slovy: »Šťastné velikonoce!« Poštovní razítko je z Audieme, dép. Finistère.

Žádná návštěva. Celý den jsme čekali de Groux-a. Slíbil, že přijede.

Bylo nám dnes dopřáno slunéčka, ale slabého a ani nehřejícího. Prodlouží-li se zima, nebudeme mít čím si zatopiti, jsme s uhlím u konce.

9. Pondělí velikonoční. – V 7 hodin jsme s Johannou na mši svaté.

Petr nám píše, že jeho malý Jan František, o němž myslili, že nebude, je zachráněn. Svatý týden byl bolestný pro něho i pro Kristinu.

Zase den strávený očekáváním de Groux-a. Vleku se trudně od četby k četbě.

10. – List od Bellé-ho. Potřebuje věděti, co je se mnou. Musím odpověděti tomu hodnému muži, na nějž mám jistě vliv a jenž mě doopravdy miluje.

Asi v 11 hodin návštěva Bouteta. Mluvíme o smrti toho nešťastného Hénaulta, jenž skonal před několika dny. Boutet, jenž ho byl nedávno navštívil, měl z této poslední návštěvy hrozný dojem. »Táhněte k čertu, za chvíli pojdu!« Tak se loučil tento umírající se svými přáteli.

Odpoledne list od věrného bratra Daciána, jenž mi posílá 20 franků. Jasnozřivost, s jakou mi tento ubohý řeholník píše o soudobých událostech, by zahanbila všechny naše biskupy.

Dnes ráno dostala Magdalena velmi uklidňující list od de Groux-a. Byl asi nemocen, ale napsal nám, abychom věděli, že nepřijde. Posluhovačka, již svěřil toto psaní, zapomněla je dáti na poštu.

Píši dosti dlouhý list Bellé-mu. Podávám mu zprávu o sobě a ukazuji mu budoucnost tak, jak ji vidím, to jest strašlivou.

Dnes večer Johanna mi dává k zítřejšímu svátku svatého Lva *Summu svatého Tomáše*, již našla antikvárně.

Zima pokračuje.

11. – Svatého Lva Velikého.

V 8 hodin jsem s Johannou a Magdalenou na mši svaté.

Krutá zima. Na štěstí jsme sehnali pytel buletového uhlí.

Jsem tak uondán zimou a nepřítomností slunce, že ani nemám odvahy odpověděti bratru Daciánovi.

Všecky noviny jsou plny velikého anglic-

kého vítězství mezi Arrasem a Lensem - zajato 10.000 mužů a ukořistěno 100 děl - a válečných příprav Spojených států, jež se postaví do bitvy, až bude vše u konce.

12. – Lístek od Petra k mému svátku. Přejde dnes večer.

Odpoledne asi v 5 hodin vetřel se k nám mladý básník-pitomec s lepeným jménem Ludvík de Gonzauge-Frick, který mi před tím poslal sešit svých veršů. Když mi to Johanna hlásí, chci stůj co stůj, aby mu ukázala dveře, což také dokonale provede. Když se jí filuta ptal, zda jsem dostal jeho knížku, odpověděla, že nečtu moderních výrobků, máje dosti na Písmu svatém. Já bych byl odpověděl hruběji a přesněji: byl bych mu poradil, aby hledal své verše ve schránce na odpadky.

Ihned po odchodu tohoto blbce přichází Muls a za ním Petr, pln radosti, že již není mučen strachem o své děti, šťastně vyrvané z drápů nepřítele.

Až do večera hrajeme v šachy. Jako vždy hovoříme o děsné nynější situaci. Též jako vždycky po odchodu hostí v obvyklou hodinu uléhám, zdrcen únavou.

13. – V 7 hodin jsem byl na mši svaté. Vracím se s velikou námahou. Znovu mrzlo dnes v noci.

Johanna s Magdalenou hledaly na bulváru Arago atelier pro de Groux-a, i vzpomněli si přeptati se na Grasseta, kterého jsem už přes deset let nespatriil a měl za nebožtíka. Žije

dosud, ale je velmi změněn. Tak jako kdysi byl velmi laskav, ale nevím, spatřím-li ho ještě na tomto světě.

Jsme skoro bez peněz.

14. – Johanna a Magdalena jdou poobědvat k Pouthierům. Johanna byla u lékaře, jenž slíbil, že přijde zítra. Mám v něho důvěru, ale opakují: »Co může učiniti?«

Odpoledne přichází balík, který nám včera ohlašovala pí. Bissonová: dva tucty vajec a kuře. Ubozí Bissonové vydali mnoho peněz za tento dárek ovšem velmi užitečný, neboť naše bída vzrostla.

Dnes večer výborný list od Otce P..., jenž mi rovněž děkuje, a jak nadšeně, za dobro, jež prokazují jeho duši kněze. Myslí, že je jediným dominikánem schopným snést četbu mých knih.

První opravdu jarní den. Lze se ohřátí na slunci, ale potrvá to?

16. – Vallettovi:

Jistě si někdy řeknete, že obludné zpoždění mé knihy, k němuž se neblaze druží nezvyklé zpoždění jara, nesmírně asi rmoutí starého nemocného, který spoléhal na obě pro své zotavení. Proč jsa již velmi jistým přítelem, vyzkoušeným za 24 léta, nejste zároveň krkolomným vydavatelem, to jest nepřipouštějícím zdánlivé nemožnosti? Kdyby se mi bylo poštěstilo přivést k zdárnému konci jisté zákroky, byl bych vám již dokázal, že kapitulujete před přízraky. Jelikož jednáme *obchodně*, jak jste řekl mé ženě, byl bych vám vložil do ruky dostačující obnos, abyste mohli zajet *automobilem* pro tisky, jež dráha nechce přepraviti. Bylo by se to provedlo ve dvou dnech, a moje kniha, v jejíž úspěch sám doufáte, byla by už

měsíc v prodeji. Lstivý a ochotný šofér jako na příklad Rouveyre by byl vykonal toto hrdinství. Příležitost je přece jedinečná. Dostávám listy ze všech stran, a nevím, co odpovědět lidem, kteří se mne ptají, co znamená, že moje kniha ne a ne vyjít, zatím co vychází tolik jiných knih a jakých knih!

Porozjímejte o tom, milý příteli, a možno-li vyjděte ze své povahy! Váš atd.

17. – V 7 hodin byl jsem za děsné zimy na mši svatě.

18. – Totéž počasí jako včera.

Odpověď Vallettova:

To je vidět, milý příteli, vašeho praktického ducha! Z Paříže do Poitiersu je po silnici 320 kilometrů, tedy 640 sem a tam. Jeden kilometr nákladním autem (neboť cestovní auto by nestačilo) stál by 1 fr. 25 až 1 fr. 50. Čítáme-li jen 1 fr. 25 \times 640 = 800 franků. Cesta by se nevykonala za 2 dni, nýbrž by trvala nejméně 3 dni. Tři dni stravování a cestovného pro šoféra po 20 francích by činilo 60 fr. Uhrnem 860 franků. Tož považte, že nás nyní stojí kniha málem tolik, zač ji prodáváme!... Ale nákladní auta se nepronajímají, poněvadž jsou všechna zabrána, a sám přítel Rouveyre, o němž se zmiňujete, je na vojně. Máme již největší potíže, chceme-li si převézt chybějící knihy ze svého skladiště v Grand Mont-rouge. A používám na to vlastního auta, neboť povozník není k nalezení. Ostatně ani to za chvíli nebude možno, neboť brzo bude civilistům zakázáno jezdit automobilem. Kromě toho jde o benzin, který není vždy k dostání, a na cestu do Poitiersu by ho bylo potřeba 140 až 150 litrů. Není, Bohu žel, co podniknouti, aby se věc urychlila. Kniha dojde, toť jisto, a již to je něco. Musíte mítí strpení. Tisknu vám ruku.

A. VALLETTE.

Odpoledne návštěva Martineau-a a Alžběty Joly-ové. Příjemná hodinka.

19. – Jsem tak sláb, že se neodvažuji vyjít.

Vleku se bídě až do večera. Žádný list, žádná návštěva. Petr nepřichází.

20. – Táž nemohoucnost nebo táž zbabělost jako včera. Cornuau píše Johanně a ptá se, jak se mi vede. Nepřichází nic jiného. Den míjí jako včera, poněkud méně smutně, neboť se oteplilo na tolik, že jsem mohl čísti sedě na slunci. Přece však jsem našel sílu a odvahu napsati opravdový list Otcí Marchalovi. Líčím mu, jak jsem stísněn fysicky i morálně, jsa stále deprimován krutými skutečnostmi válečnými a zvláště tušením blízkých pohrom!

22. Neděle. – Dnes ráno na osmé mši svaté jsme se dověděli, že farnost Bourg-la-Reine-ská je mraveništěm světců. Kazatel nás o tom výslovně ujišťoval celé půl hodiny, po níž nám jenom poklonkoval. Máme proč se hluboko pokořovati.

23. – Přišel jsem pozdě na mši svatou v 7 hodin, a vzpomněl si, že jsou narozeniny Veroničiny, zůstávám s Johannou na osmou. Modlíme se společně za toto dítě.

Noviny jsou plny »velikolepé« manifestace, jež se konala včera na počest amerických spojenců. Příležitost oslavovat zas jednou La Fayette, pitomce obou světadílů a nejzhooubnějšího blbce Revoluce. Jak neopovrhovati takovou dobou jako je naše doba, jak možno nezvracetí?

24. – Kdosi neznámý, příslušník belgického vojska, mi posílá několik posudků Genese a k mé zlosti svůj list rekomanduje. Vše, co z toho

vyčtu, je, že hmota je organizací Světla, což není právě veliký objev.

Čtu v zahradě, neboť vzduch již rozhodně nabyl jarní teploty. V 6 hodin návštěva Bou-tetova. Hovoříme asi hodinu.

25. – Věnování *Cařihradu a Byzantska* Vincentu d' Indy:

►To svatý Krištof mi dává odvahu věnovati Vám tuto knihu. Tvrdí mi přátelé, že se zvláštní vroucností milujete toho podivuhodného obra mučedníka. Zdaž tak divoucí obliba není pocitem mezi Vámi a mnou?

V dobách, kdy jsem byl žebrákem a musil místo své práce chodit v ústrety pokořením, hledíval jsem s důvěrou na obraz Kristonošce, rozpomínaje se na starou průpověď: *Christophorum videas, postea tutus eas*, a býval jsem posilněn k utrpení.

Dnes, zestárnův a zůstav chudým, opět a stále беру na radu svatého Krištofa, než se odeberu v ústrety samému Kristu, kráčeje přes Moře Temnot, na němž Vás doufám míti za druha.

Byzantsko nás od naší cesty neodvrátí, poněvadž to je brána toho světelného Orientu, kde jen křesťanským umělcům ►kroužící◄ ohnivý meč Cherubínův odhaluje tajemství ztraceného Ráje.◄

Odpoledne čtu v samotě. Celý dům si jel poslechnout Bachovy Pašije do koncertní síně Geveau.

26. - Začal jsem krušnou práci s věnováními na *Rozjímání*, až se Prozřetelnosti zlíbí, aby vyšla.

Odpoledne nečekaná a velmi příjemná návštěva mého přítele Léona Bellé, účetního poddůstojníka na letišti bourgetsckém. Vytratil se ze služby, aby mě mohl navštívit na dvě ho-

diny. Je duchem i srdcem úplně se mnou a nemá žádné naděje. Vše co vidí z blízka i z dáli, budí v něm hnus a tak jako já myslí, že vše, co se děje důležitého, je nám tajeno. Praví nám, že obyvatelé okupovaných krajů byli od Němců nuceni dáti se jimi očkovat, což poskytuje Němcům příležitost vpraviti do krve těch nešťastníků zárodky nejnebezpečnějších nemocí. Je to příliš ohavné, aby to nebylo pravda. Odchází asi v 6 hodin a brzo po něm přichází Petr. (Nemohu zapomenouti, jak mi Léon Bellé louče se na prahu našich dveří vzrušeným hlasem pravil, kterak je Léonu Bloy-ovi zavázán a že považuje za velikou milost svého života, narodil-li se v době, kdy mu bylo dopřáno jej poznati. Dodávám, že Léon Bloy se zvláštní láskou miloval tohoto přítele zlých dnů a skutečně si cenil jeho typicky pařížského talentu novináře a dopisovatele. Johanna Bloy-ová.)

Hrajeme v šachy a večeříme. Petr je ještě vrchovatě pln divadla hrozného zpusťování, jež spatřil, takže jakékoliv slitování se stalo nemožným a odporný germánský národ se podobá vtěleným ďáblům. Loučíme se v obvyklou chvíli. Ani jednoho dopisu.

Maršál (!) Joffre byl spolu s Vivianim vypraven za čestným posláním do Spojených států, a noviny jsou plny příslušného pitomého nadšení líčící, s jakou apothésou dva ti *zosobitelé* Francie byli přijati Američany.

27. – Opět den prázdný, bez práce, bez do-

pisů, bez návštěv. Nečtu již u kamen, nýbrž na slunci, jelikož se posléze oteplilo.

29. Neděle. - K šesté nebo sedmé hodině přichází de Groux, který se cestou k nám všecek utrmácel, neboť musil dlouho čekati v mačkajícím se a hulákajícím davu na tramvaj.

30. - V 7 hodin jsem sám na mši svaté. Modlím se za Jakuba, jenž má jíti dnes k odvodu.

List od Pouthiera, psaný včera večer v kavárně u Orléanské brány v očekávání nějaké tramvaje do Bourg-la-Reine. Přihodilo se mu s menší vytrvalostí totéž dobrodružství jako de Grouxovi, jehož zahlédl, ale nemohl dostihnouti. Sprostáctví a řev davu mu vzaly odvahu, takže odešel. Píše mi to na vysvětlenou, a toť vše. Pokusil jsem se s únavou a nechutí pokračovati ve věnováních.

Jsem nemocen, úplně zbaven sil, a slunce, nyní skvěle zářící a teplé, mě nevzpružuje.

KVĚTEN

1. - Den právě tak nijaký jako předešlý. S námahou jsem svedl několik věnování a četl si 1. a 2. knihu Mojžíšovu.

Počasí skvostné.

2. - List od Jakuba. Píše, že byl uznán schopným k branné službě. Následek hrozná rovnostní pitomosti. Nečiní se žádného rozdílu mezi lidmi.

Dostal jsem opis na stroji *Byzantské epopeje*. Čtu tento opis; ráno sám a odpoledne s Alžbětou. Práce velmi zdlouhavá. Přečetli jsme čtvrtinu.

3. – Čtu s Alžbětou *Epopeji*. Dospíváme do poloviny. Je to skutečná rozkoš poučovati milé to dítě, jež nevědělo nic o té části dějin a jehož rozum se nádherně rozechvívá.

Večer k šesté hodině přichází Petr. Za rozkošného počasí hrajeme za kaštany v šachy. Znenadání přichází Valentina. Večeříme před domem, za soumraku a potom při svitu luny. Kdyby mi bylo lépe, více bych se kochal těmi slasnými hodinami. Mluvili jsme o poslední francouzské ofensivě, jež z neznámých mi důvodů ztroskotala a při níž prý zahynulo 20.000 našich vojáků. Též jsme hovořili o možnosti, že nastane hlad vinou děsného hospodaření. V 10 hodin naši návštěvníci odcházejí.

4. – Odpoledne návštěva Martineau-a s Alžbětou Joly-ovou a Edithou Bienvenuovou. Vybízejí mě čísti předmluvu k *Byzantské epopeji*. Dal jsem Martineau-ovi, jenž má brzy jeti do Toursu, výtisk *Spásy skrze Židy* pro knihkupce Léona Denise, jenž se mě snaží propagovat v tomto městě. Věnování:

Kéž by se zlíbilo Bohu, abych měl takového přítele ve všech městech Francie!

Dovídám se od Edithy, že víno od její matky brzy nepřijde. Táž nesnáz jako s mou knihou. Stále dopravní krise.

Přichází P. D..., kterého jsme čekali již ně-

kolik týdnů. Odchází zároveň s Martineauovými.

Teplo mi nevyhovuje o mnoho lépe než zima. Jsem stále tak bledý.

6. Neděle. – V poledne přichází znenadání Jakub a Raissa a obědvají s námi. Náš rozhovor, možná poslední, je dosti smutný. Jsme ve chvíli, kdy se blíží veliké soužení, *světový hlad*, jenž byl již oznámen a o němž se mluví všude. Nesmírné bohatství, transporty obilí jsou ponorkami posílány na dno mořské. Jedinou a velmi ubohou útěchou z takových bled je myšlenka, že se tím Německo samo udává jako ďáblem posedlý národ, nepřátelský celému lidskému pokolení.

Zdá se, že malá Jenny z Montmartru, kterou Johanna potkala před několika dny, byla nám poslána Prozřetelností. Johanna, již draze placená posluhovačka není dostatečnou pomocí, navrhla tomuto děvčeti, aby žilo u nás, což ono s radostí přijalo. Johanna utrmácená uklízením by mohla být sprostěna, jak myslíme, mnoha mrzutých nebo únavných věcí a věnovati se volněji životu vyššímu. Zároveň bychom tím ušetřili. Jenny by přišla do služby velmi brzo.

7. – Počasí je rozkošné. Kochal bych se jím, kdybych byl méně nešťasten, kdyby mě neubíjel smutek. Kéž se Bůh smiluje nade mnou!

8. – Jsem celý den hrozně ochablý. Po několikrát div neomdlím. Odpoledne přichází málo utěšivý list od Bissona, jenž je dále ne-

šťasten. V onom kraji sologneském, tak bezbožném jako Bearice, chybí mu zejména náboženská pomoc, a to tím více, že by tamní farář považoval za nemoudré zabývat se poněkud touto duší, jejíž vynikající vlastnosti ho rozčilují.

9. - Neodvažuji se dnes vyjít, cítě se děsně slabým, a jak jsem smuten! Jako už tolikrát budeme co nevidět bez peněz. S děsnou úzkostí čekám stále na listonoše. Nepřijde-li nic, již zítra bude nemožno žít.

10. - Ježto táž slabost pokračuje, zůstávám ještě doma s neskonalým smutkem čekaje na listonoše.

S velkou námahou jsem pokračoval v klopotném psaní dedikací na *Rozjímání*.

Po vskutku bolestném dni přichází posléze trochu pomoci. Přináší ji Muls. Sotva zvěděl, že jsem v tísní, dal mi, co měl u sebe, a slíbil, že o mně promluví s bohatými přáteli.

Mluvíme o ruské revoluci, jež je tak zhoubná pro Francii. Ježto se zdá, že na východě nepřátelství bylo přerušeno, Německo na nás vrhá nesmírné síly vojska, snad na milion mužů, jež uvolňuje ruská nečinnost.

Co se týče Anglie, je štvána na moři německými ponorkami, jež torpedují její konvoje, a je ohrožena hladem nejméně tolik jako Francie. Situace je taková, že osvobození se lze nadíti už jen od zázračného zásahu Božího. S úzkostí se dokonce ptám, nebudeme-li hrozným návratem neblahého osudu nuceni

utíkati jako r. 1914, ví Bůh, jakým způsobem. Přichází Petr. Hrajeme v šachy. Ježto Muls musí domů, Petr sám večeří s námi a odjíždí v obvyklou hodinu.

11. – Valentině: dověděl se, že bude asi brzo nedostatek papíru a inkoustu, prosím ji, aby mi donesla toho i onoho.

Po sedmé hodině přichází posléze tolik dní očekávaná pomoc. Bůh chtěl, aby byla vydatná. Muls jednal již včera večer. Jaký podivuhodný a rychlý přítel! A jaká líbezná zastávka na naší bolestné cestě!

12. – List od Valetta. Dostal vyrozumění, že nádraží v Poitiersu posléze přijalo část zásilky, ale nevěda, kdy tato zásilka, nedostačující k uvedení knihy do prodeje, dojde do Paříže, žádá 400 výtisků poštou.

To mi dodává trochu naděje, ale nesmím se ničeho nadíti před začátkem června. Bůh ví, co činí.

Mulsovi :

Často jsem se přesvědčil, že nejsilnější známkou přátelství, již možno projevit někomu nešťastnému, je rychlé jednání. Nuže Vy jste přítel rychlý. Řka to, myslím, že jsem vyčerpal všechny chvály...

Moje láska k Vám je už velmi veliká a líbí se mi říci Vám to. Moje žena Vám bude moci vylíčiti tu jakousi rozkošnickou extasi, do níž jsme byli včera vytrženi, dostavše Vaš tisíckrát drahocenný list, který jste účinkem jakési nadpřirozené důvěry ani nevzpomněl *doporučiti*. Jaká líbezná zastávka na naší bolestné dráze!... Neznám Vašeho bratra, ale zdá se opravdu, že on mě zná, byť jen skrze Vás, a moje srdce spěje k němu zcela nenuceně. Představte si city dítko opuštěného na cestě, jež vlídní

chodcové vezmou něžně za ruku. Pak pochopíte to, čeho nedovedu vyjádřiti. Přijďte nás navštívit co nejdříve. Váš atd.

Abych Vám dal ponětí o své fyzické bídě, uvažte, že tento velmi skromný list mě stál *dvě* hodiny práce, po nichž jsem div neomdlel.

Odpoledne list od pí S..., neobyčejně dojemný a vroucí. Táže se mě na vadu, a mám jí odpovědět.

13. Neděle. – Paní S...:

Předrahá přítelkyně, Vaše nesmírná důvěra ve mě uvádí mě poněkud do rozpaků. Aby byla oprávněna, musil bych míti moc skoro nadpřirozenou. Je to už velmi mnoho, že jsem Vás mohl udržeti v tak nezbytně potřebném úkonu jako je denní svaté přijímání, jež byste nyní nemohla opustiti bez velikého nebezpečí, důrazně Vám to pravím. Jdete však příliš daleko, pravíte-li, že Vy jste příčinou chatrného stavu mého zdraví ode dvou let. Toho jsem Vám netvrdil, nevěda o tom naprosto nic. Vše, co jsem Vám mohl říci nebo napsati, jest, že jsme všichni povoláni platiti jedni za druhé, a to je nevyhnutelně potřebné, abychom byli křesťany. Bylo tedy velmi přirozené, abych miluje Vás velmi vzal na sebe část Vašeho břemene, jako jsem učinil pro tolik jiných za více než čtyřicet let, to však neznamená, že tomu musí být, jak vy si myslíte. Vy nejste příčinou ničeho. Plním dobře nebo špatně vůli Boží, jež do mě vložila toto chápání křesťanství s vyloučením jakéhokoliv chápání jiného. Jestliže to, co mám vytrpěti nyní nebo v budoucnosti, Vám je k prospěchu, do hloubi srdce se z toho budu radovati, až se zlíbí Bohu dáti mi o tom ujištění, ať již na tomto či na onom světě. Řekl-li jsem Vám více než to, překročil jsem míru ve své touze dáti Vám ponětí o pravém křesťanství, křesťanství světců...

K 3. hodině přichází mě navštívit de la Laurencie, provázen svými dvěma dcerami Bibianou a Annou. Jdeme si sednout a hovořit pod

kaštany, neboť od tří dnů je nesmírné, skoro nesnesitelné vedro. Brzo potom přichází Poutier. Náš rozhovor ovládá ovšem těžká melancholie. Nesmírné zlo, kterého jsem se tolik naohlašoval, je od nynějška viditelné a hmatatelné kdekomu. K 6. hodině naši návštěvníci se vytratí, a my večeříme bez hostí.

...Co se týče Vaší stížnosti, že se necítíte lepší a že málo těžíte ze svých sv. přijímání, myslím, že jsem na to odpověděl již několikrát. Jste dítě, k čemuž Vám ostatně blahopřeji, ale nesmíte nadužívat dětinskosti, milá Japonko! Žádáte si viditelného zázraku, poněvadž nevidíte zázrak neviditelný. Víte však přece, že nemůžete přijímat nadarmo. Kdybyste nebyla slepá jako všichni lidé, viděla byste, že po každém svém přijímání urazíte duchovně vzdálenosti nepoměrně ohromnější než ta či ona hvězda na nebi, jež se od věků zdá nehybnou a jež přece dělá nepřetržitě skoky několika milionů kilometrů za vteřinu. To nemůžete pochopit, ani nikdo jiný, ale máte povinnost v to věřit. Je to tajemství Boží a toť vše. Později, až Vám budou známy věci skryté, s věčným údivem spatříte neskonale důležitost každého z těchto kroků, o nichž jste pokoušena se domnívat, že jsou neúčinné. Prosim Vás, milá přítelkyně, už nic takového neříkejte. Ujišťuji Vás, že mi to působí utrpení.

...Jste v mých očích dcerou Ducha Svatého a nemohu si Vás představit jinak. Jaký to úděl pro »ztracenou existenci!« Není Vám neznámo, že i já jsem *ztracenou existencí*, když jsem ve svých brzy 71 letech nezískal přízeň davu a jsem dále neschopen vydělávat peníze. Takto posuzuje svět...

14. –

...Vy však, již by se hnusilo takto soudit, myslíte, že máte právo mluvit o sobě s takovým pohrdáním. Tohle není pravá pokora, jež nikdy nezáleží v tom, aby se Bůh oloupil o jeho slávu. Vy jste dílo Boží, já také, tudíž nemůžeme být *ztracená existence*. Jen o tom uvažujte.

Psal jsem Vám o hříchu opominutí. Poslední část Vašeho listu mi hořce připomíná okolnost, v níž jsem se provinil. Jeden z mých přátel právě zemřel jako zavrženec, zůstaviv velmi snadno utěšitelnou a velmi bezbožnou vdovu a maličkou, sotva dvouletou dcerušku. Vdova se ihned po pohřbu chystala navrátit k rodičům do Finska se zjevným úmyslem vychovávat své dítě v úplné nevědomosti náboženství. Bylo to pro ubohou holčičku nepochybné nebezpečí duchovní smrti. Byl bych měl použití chvíle, kdy jsem s ní byl samotný, abych ji pokřtil světuje její duši třem božským Osobám. Pohřichu jsem zmeškal tu velmi krátkou chvíli, vzpomínka, jež mi je nanejvýš trudnou. Váš případ není týž. Církev dovoluje laikům křtiti, ale jen v případě neodvratného nebezpečí a když nelze přivolati kněze. Ach, vím, že kněz netečný či nevalně milosrdný může nadužívatí tohoto pravidla, přece však jsme nuceni je respektovati. Nezbývá Vám, než trpělivě čekati. Modlete se za ony dvě dívky. Snažte se docílití, aby toužily po křtu svatém, pak budou moci o něj požádati samy, a ježto není potřebí svolení rodičů, žádný kněz hodný toho jména by neměl právo odepřítí jim toto dobrodiní. Toť doopravdy vše, co Vám v té věci mohu odpovědětí.

Končím tedy svůj list, jehož délka Vám bude důkazem, že jsem se poněkud zotavil. Měli jsme Vašeho Eduarda v neděli 6. t. m. Máme ho čím dál tím raději, jeho návštěvy jsou pro nás radostí. Hrávají s Magdalenou, jež je šťastna, že ji doprovází. Bůh Vám žehnej, drahá přítelkyně, kéž od Vás odvrátí všecko trápení a zejména všechno pokušení hloupé úzkostlivosti.

17. – Odpoledne návštěva Termiera v průvodu jeho dcer Johanky, Markéty a Terezie. Johanka mi přivedla mého malého kmotřence Krištofa, jenž je rozkošný hošík. Mohli jsme se usaditi v zahradě.

19. – Valette mi posléze zasílá 80 výtisků mé knihy *Rozjímání samotáře r. 1916*. Dávám

po výtisku Johanně, Veronice, Magdaleně a Alžbětě. Johanna, jdouc poobědvat k Pouthierům, bere s sebou dva výtisky: jeden pro Pouthiera a jeden pro jeho choť.

Budu mít práce se všemi těmi věnováními a se všemi těmi zásilkami!

Kuriosní list Markéty le Meignenové!

Se zřetelem k *budoucnosti* jsem si učinila nějaké nákupy, z nichž Vám posílám Váš díl. Doufám, že Vás to potěší.

Co pak asi mi může poslati se zřetelem k budoucnosti?

20. Neděle. – Začal jsem klopotnou práci s přípravou zásilek své knihy. Nejtěžší je vyplňování míst vybílených censurou, ale udělám to jen v malém počtu výtisků.

Čekám návštěvníky, kteří nepřicházejí, jediná Valentina přichází po 7. hodině a večerí s námi.

Mluvíme o válce a zejména o ruské revoluci, jež je nám tak zhoubnou. Jakýsi pan Kerenský, ministr války v Rusku, právě prohlásil, že *vlast je v nebezpečí*, formule očekávaná, neboť tato revoluce má býti kopií naší revoluce. Včera to byl rok 89., dnes to je rok 92. bez Valmy a Jemmapesu, zítra to bude r. 93.

Přítom upozorňuji Valentinu, jež se tím zdá oslněna jako zjevením, že revolucionáři z r. 89. přes své iluze a své zločiny byli přece muži, mající ve svých duších křesťanskou kulturu mnoha věků, což chybí Rusům, kteří jsou jen otroci, jež jejich náhlá emancipace učiní podobné divokým zvířatům.

21. - List od Jana Barona, jenž si stěžuje, že nemá zpráv o mně.

V 11 hodin návštěva Bouteta, jemuž s radostí dávám připravený mu výtisk. Namíste vyplňuji, co vybílila censura.

Odpovídám Janu Baronovi. Ujišťuji ho o naší situaci řka mu, že »havran nám dále nosí náš každodenní chléb.«

22. - Výborný list od Pouthiera. Líčí mi svou radost z mé knihy. Přejde mi v neděli ukázat článek, který mu vnukla tato četba.

Několik věnování na *Rozjímání samotáře* :

Johanně :

Ke čtení v přítomnosti Boží.

Petrovi :

Solium in Solitudine.

Kristině :

Ježíš na poušti »byl se zvířaty«. Jen svatého Marka pověřil Duch Svatý, aby nám to pověděl. Nelze tedy býti u Ježíše samotáře leč v sousedství zvířat. Asketičtí spisovatelé vždy zapomínají tento podstatný rys.

Johance Boussacové :

Virtuos hraje dále na svou duši, ale skřínka nástroje velmi zestarala a je obava ze zloby meteorů.

Jakubovi :

Jeho starý kmotr, *onager assuetus in solitudine.*

Raisse :

Co je to samotář v Absolutnu? Je to muž zamilovaný do Boha.

Jindřichu de Groux:

Jsme příliš staří, abychom se prostituovali. Zemřeme chudi, a bude to dobře.

Alžbětě de Groux:

Prose ji za odpuštění pro nebezpečné věnování, jež přijala tak šlechetně a z něhož jí bude třeba vydati počet obávané spřeži.

Renátu Martineau-ovi:

Prvnímu po mé ženě, jenž uhodl kdo jsem, a pomohl mi. »Ten, kdo miluje velikost...« pravil Hello.

Alžbětě Joly-ové:

Zde tluku na miliony hrobů, ale žádné dveře se již neotvírají. Moje duše je poděšena tím mlčícím davem.

Brou-ovi:

Ještě trochu odvahy, můj milý námořníku. Příliš mnoho jsme zaplatili, abychom nespátřili konec divadla.

Cornuau-ovi:

Signa nostra non vidimis: jam non est propheta, et nos cognoscet amplius.

Bratru Daciánovi:

Čekám stále Kohosi. *Usquequo Domine?*

Ondřeji Baronovi:

Nevidíte své povolání, jemuž by byli andělé záviděli? Toť býti se mnou divákem na jedno z největších gest Božích.

Janu Baronovi:

Proč trpíte, ne-li abyste utěšoval Pána? *In servis suis consolabitur*, praví Duch Svatý. Posilněte se touto myšlenkou.

Léonu Bellé-mu:

Nebudme pesimisty. Vše se daří, jak si jen možno před-

staviti, a důkazem toho jest, že Angličané nejsou ještě v Bourg-la-Reine.

Magdaleně Bienvenu-ové:

Starý nemocný samotář doporučí zbožné vzpomínce přátel krvi se potíciho Ježíše.

Baumannovi:

In angustia densissima.

Karlu Bissonovi:

Prose ho, aby *rozjímal* o tom, že jsou lidé, kterých Duch Svatý potřebuje pro svoje vojsko, a kteří nemají právo zemřítí.

Barthelèmy-mu:

jehož nepřítomnost přitěžuje mé osamocnosti.

Karlu Grolleau-ovi:

Vzpomínkou na hluboké křesťanské přátelství.

Michaeli Frenkelovi:

K analýze mého starého mozku.

Vincentu d' Indy:

jenž mi prokazuje tu převelikou čest, že čte mé knihy.

De la Laurencie-ovi:

Tuto knihu, v níž je aspoň jedna kapitola, totiž VI., kterou autor napsal vzpomínaje si na něho.

Markétě Levesque-ové:

Prose ji, aby se modlila za starého nemocného spisovatele, jehož je to možná poslední kniha.

Léonce Petitovi:

Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum... derelictus sum ego solus, III. Král. 19, 10.

Renátu Roblotovi:

Nisi qui renatus fuerit... non potest videre regnum Dei.

Jiřímu Rouaultovi:

V očekávání blízkého a velmi smrdutého celopalu ke-
tasů.

Eduardu Souberbiellovi:

Na změnu s jeho nudnými studiiemi.

Ricardo Viñesovi:

Katalánci jsou lidé galantní, ale Perigordané jsou děsní
hrubci.

Vallettovi:

S prahu Apokalypsy na práh smrti.

Otcí Marchalovi:

S trvalým předsevzetím dávatí přednost božské kráse
přede všemi svinstvy.

Anně Marii Martineau-ové:

Od ubohého stařečka.

Věře:

Aby se osamotila jako její starý kmotr v malé cele
plné radosti, v níž se trpí za ty, kdož neumějí trpěti.

Jindřichu van Haastert-ovi:

Vzpomínkou na šťastné dni r. 1913 v Mévoisinsu, kdy
hněv Boží ještě nevybuchl.

Marii Molbechové:

S bratrskou láskou starého neduživce.

Markétě le Meignenové:

Vroucí vzpomínkou od dokonávajícího kapitalisty.

Markétě Termierové:

Vroucí vzpomínkou od starého chudáse.

Petru Termierovi:

*Dicebant pax, pax, cum non esset pax... et erubescere
nescierunt. Jer. VIII.*

Felixu Raugelovi:

*Dicebant bellum, bellum et non erat bellum... Abominati-
onem fecerunt et erubescere nescierunt... in tempore visitationis
suae corruent, dicit Dominus.*

28. – Odpoledne přicházejí mě navštívit Martineau-ovi bez Ondřeje, který je nyní na frontě v Champagni, což působí jeho rodičům veliké starosti. Dávám Renátovi krásný výtisk s věnováním, což ho plní radostí. Brzy po tom přichází znenadání Pouthier. Přináší svůj výtisk a já mu vyplňuji místa, škrtnutá censurou. Čte mi velmi dobře psaný článek, doložený dobře volenými citáty.

29. – Nečekaná návštěva Raissy, Véry a brzy potom Jakuba. Dostali mou knihu na Hod Boží Svatodušní a jejich radost, jejich nadšení je svrchované. Myslí, že jsem nikdy nic nepsal tak silného a že moje kniha, jistě prospěšná mnoha bolestným duším, bude dobře přijata.

Odjezd Jakubův je oddálen. Má naděje je velká od té, co jsem se energicky začal modlit za Jakuba. Byl zvláště dojat kapitolou o kněžích vojácích.

Večeříme všichni pospolu v zahradě. Naši drazí kmotřenci odjíždějí v 8 hodin 50 minut.

31. – List od Bellé-a, jenž byl hluboce vzrušen. Tato duše, kterou jsem k své chloubě získal, jakoby den ze dne stoupala. Píše: »Vy, jenž jste jediným svědkem úžasných událostí, které se chystají, a jenž mluvíte jménem Božím!«

Od Alžběty Joly-ové, jež dostala svůj exem-

pláš. Práví mi, že Renát četl z mé knihy několik kapitol a že se všichni dali do pláče, »poněvadž to bylo velmi bolestné a též že to bylo velmi potěšující«.

Věnování na knihu, kterou jsem dostal včera od Alžběty Joly-ové:

Věnuji Vám *Byzantskou epopeu*, prose Vás, abyste mě omluvila, nenalézám-li nic, co bych do ní vepsal. Stěží jsem povstal z ohromujícího záchvatu *věnovací nemoci*, jež se čas od času vrací, proti níž není léku a jež mě na konec bez milosrdenství utratí.

ČERVEN

1. – List od Magdaleny Bienvenu-ové, jež právě dostala s radostí mou knihu. Ohlašuje mi zároveň víno, což nás sprostuje hrozně nás zatěžkávajícího vydání.

Neohlašuje se nic mimořádného. Je to stále táž bolestná odhodlanost se strany bojovníků a táž sprostota nebo hloupost v zázemí.

V Rusku vzniká strašná kaše a co nevidět tam nastane děsná hrůzovláda.

2. – Čtyři listy: od Roblota, jenž píše, že moje kniha je čistší, uklidněnější, světelnější Léon Bloy, než vůbec kdy byl; od Raclota neobyčejně vzrušeného zejména kapitolou XI.; od Quarré-ho, jenž je jako u vytržení, až se tomu diví, on tak rozvážný a tak klidný, starý Burgundán »jihozemec jen náhodou«.

Johanna dostala psaníčko od Ondřeje Baro-

na, jenž přečetl sotva polovinu mé knihy a již se cítí »obklopen propastmi«.

3. Neděle. – Odpoledne přicházejí návštěvou Marguillier, jeho žena a jeho dcera, jež vyrostla v dospělou dívku za deset asi let, co jsem ji neviděl. Marguillier mi přináší několik obrázků ze svého časopisu a svůj vý-
tisk *Rozjímání*, abych jej doplnil, což ihned učiním. Rozmilí lidé, jež jsem příliš zanedbával, když mi bylo možno choditi k nim.

Brzy potom přicházejí Bonhomme a Lefebvre, přijevší se mi poděkovat. Za lahodné pohody sedíme asi dvě hodiny v zahradě, zatím co děti hrají krocket a my hovoříme o tom či onom bez veliké zajímavosti. Cítím ze všeho jenom únavu.

4. – Quarrému :

Milý příteli, uvěřte mi, budete-li moci, ale tvrdím Vám, že se opravdu divím, mohl-li jsem s takovou silou zapůsobiti na Burgundana jako Vy. Zbývá mi už jen dobytí Normandie, což je ještě těžší, zejména od té, co je obsazena Angličany. Dodávám, že jsem ovšem velmi hrd. Jakže, ani jedné námítky, ani jedné výhrady, nic z toho ze všeho? Je tu jen Vaše duše, nic než Vaše duše, tajemně asi spřízněná s mou duší. Tedy jsem se nemýlil. Víte, že se každého rána modlím za Vás při svém denním svatém přijímání? Říkám Vám to tedy, může-li Vás to potěšiti a posilniti, neboť mi záleží na tom, abych uvedl svůj život v dokonalý soulad s tím, co říkám ve svých knihách, což je asi dosti vzácné. Ostatně chvíle je strašná a myslím, že bude mnoho žádáno po Božích přátelích, z nichž jsme určitě oba. Váš...

5. – Pí. Grouetové :

Paní, nemohl jsem doufati, že by slíbená zásilka mé knihy dotkla se Vás v takové míře a zůstávám ovšem

dlužníkem. Jsem tak málo zvyklý na něžnosti! Mohla jste se to dověděti z četby mých knih a opravdu je pozdě ucházeti se o ně v mých 71 letech, zvláště je-li člověk neduživý a má-li dosti na tom, aby se připravoval na smrt. Z hloubi srdce Vám tedy děkuji a budu se za Vás modlit, jak je to povinností starého chudáse klečícího na prahu kostela, jde-li o osoby, jež jsou k němu dobrotivy. Kéž Moje Paní Spolutrpitekka, jež pláče na Hoře od roku mého narození, zahrne Vás svým požehnáním.

Zajímavý list od Bissona, jenž mluví o mé knize s krajním zanícením.

6. – List jakéhosi dr. Augueze, vojenského lékaře, jenž bojoval jistou dobu spolu s Raouxem. Zasílá mi dvě malinké fotografie drahého zesnulého, jež miloval a obdivoval. Mluví o něm jako o světcí.

List od Renáta Grangé, jenž 28. května ještě nedostal mou knihu. Byl jat údivem, že ho ve svém listě z 16. května nazývám *přítelem*. Tón jinochova dopisu je výborný. Sprostně přiznává svou nestatečnost, že ještě nebyl vyzkoušen ohněm utrpení, a doufá, že se mu dostane této milosti.

7. – K páté hodině přichází Petr. V zahradě byla ještě výborná naše přítelkyně pí. Pradinesová, kterou jsme tam s potěšením přivítali dvě hodiny před tím. Je pro nás radostí spatřiti, pohříchu příliš zřídka, tu podivuhodnou křesťanku. Dávám jí svou knihu a též *Na prahu Apokalypsy*, jež nečtla.

Hrajeme s Petrem v šachy než bude večeře a než přijde de Groux, jenž slíbil, že přijde, ale nepřichází. Přichází Valentina, přinášejíc

mi svou dobrou vůli, svou prudkou touhu propagovati mou knihu. Čte mi článek, jež napsala tuším pro *Intransigeant* a jenž se mi zdá plný života. Mluvíme stále o válce a dovídám se s hrůzou, že poslední nešťastná ofensiva v Champagni stála Francii stodvacet tisíc mužů. Už polovina by byla děsná číslice.

Loučíme se po desáté hodině.

9. - List od P. Robiona, konajícího vojenskou službu v Chartres. S potěšením dostal *Rozjímání* a dává mi úplně za pravdu co se týče mé kapitoly o kněžích vojácích. Myslím, že by mně stejně dala za pravdu většina kněží, kdyby mohla znáti mou knihu.

V poslední chvíli dostávám psaníčko od Pouthiera. Kdosi mu ukázal můj list Rollinotovi z 2. listopadu 1885. Našel tam tuto větu:

Mám to nenapravitelné neštěstí, že se mi naprosto nedostává síly, jež může hory z kořenů vyvracet a jež se nazývá Prostřednost. Je tudíž spravedливо, abych žil jako zavrženec.

Pouthier dodává:

Napsal jste to více než před třiceti lety a je to, není-liž pravda, stále totéž nebo skoro totéž, ale jsem jist a vy asi též, že máte přece ještě nejlepší podíl, poněvadž se ho dostává jen za velikost a poněvadž jste sám jediný.

10. Neděle. - Žádný dopis, ale první korektura *Cařihradu a Byzantska*.

Odpoledne přichází Termier, Johanka Bousacová, Jakub, Raissa a Véra, Barthèlemy se ženou a dcerou, všichni zároveň. Rouaultovi přijdou až později. Všichni se pohodlně usa-

zují pod našimi kaštany. Odvádím na chvíli Termiera, Johanku Boussacovou a Jakuba do své pracovny, abych jim dal přečíst podivuhodné listy od Quarré-ho a od Raclota. Dojímá je zvláště list od Raclota, a Termiera jímá živá touha poznati tak zajímavého kolegu. Když sejdeme opět do zahrady, hovoříme všichni vespolek. Stále válka a stále nemožno říci, kdy se skončí tato kletá válka, jež rozvrací celý svět.

Výborný Barthèlemy, jenž se velmi líbí Termierovi, praví neobyčejně rozšafné věci. Zejména mi vypráví o své knize, jež mu působí neskonalou námahu a již nevidí konce. Co bude to dílo?

Termier, Maritainovi a Rouault večerí s námi pod širým nebem. Rouault nám dává zajímavé posudky o kubistech a futuristech.

Večeře se končí lahodnou lahví šumivého Cortota, kterou Termier přinesl od Quarré-ho, jehož bolelo, že nemůže přijíti, neboť prý mě má neskonale rád.

V 8 hodin všichni hosté odcházejí.

12. – Odpoledne dva listy. První je od bratra Daciána, jehož obdiv ke mně stále vzrůstá. Tento prostý muž vidí jasně, že vše, co lze učiniti, abychom dosáhli pomoci Boží: modlitby k Johance z Arku nebo pouti k Nejsvětějšímu Srdci, vše to je marno, dokud se nedostane odčinění Té, která pláče. Druhý list je od Baumanna, jenž praví toto:

...Čím více se blížíte k portálu Církve vítězné, tím více oplýváte jejím jasem. To zpytování svědomí, jež činíte před věčností před sebou a svou dobou, je cosi na nejvyšší vzrušujícího a úžasného.

Moje fysická bída je taková, že si čtu znovu *Hezké děvče z Perthu*.

14. – Čtu s Johannou korekturu *Cařihradu a Byzantska*.

Ve chvíli večere přichází líbezný list od Renáta Grangé-ho, jenž mi posílá 100 franků, ale jeho list je vzácnější než peníze. Mladý ten muž je zcela znamenitý. Nikdo mě až dosud tolik nedoal do hloubi srdce. Dostal posléze mou knihu, již čte všecek uchvácen, zejména místa o modlitbě.

15. – Ke čtvrté hodině mě přichází navštívit Raclot, jenž si mě přál vidět, byť jen na chvíli. Je tak jako já bez naděje v pomoc se strany lidí. Náš rozhovor je dosti bolestný, ale je to křesťan a nalézá oporu v tom, v čem i já ji nalézám.

Johanna byla kdesi v sousedství, ale vrátila se ještě včas, aby ho spatřila. Ihned cítí v pravdě neodolatelnou sympatii, jež vyvěrá z tohoto milého muže, jenž na neštěstí musí večer odejeti, ale slibuje, že přijde opět.

Poslední poštou přichází list od abbé Carreau-a v odpověď na zásilku mé knihy. Děkuje mi za ni a píše mi ihned opravdu originálně sám o sobě. Je kněz deficient, skoro v bídě a raduje se z této nové situace, jež ho aspoň chrání před autoritou »Knížat kněž-

ských«. »Budu moci myslit na Boha,« píše mi, »až budu úplně zpitý.«

16. – Dostal jsem od van Haasterta čtyři výtisky knihy, již připravoval r. 1914 a pro niž jsem napsal předmluvu uveřejněnou v *Na prahu Apokalypsy* str. 130. Tato předmluva je ofotografována na začátku knihy. Je tam též úvod Haastertův a ještě jedna předmluva od Petra, ale vše to holandsky, běda!

List od Lavauxe, jenž se nezdá příliš nešťasten přes své tvrdé zaměstnání nosiče raněných na něž si zvyká. Je ostatně obklopen kněžími, jimž mluví o mně!

17. Neděle. – V půl sedmé jsme s Johannou na mši svatě. Doma čteme spolu korekturu. K páté hodině přichází Auric. Sotva že s ním mohu mluvit, tak velice jsem unaven. Večeříme venku po dni strašlivého vedra.

18. – K páté hodině se objeví Bisson, jenž se zdá mnohem zdravější, ač je ještě velmi sláb.

Isa již utrmácen strašlivým vedrem, nemohu hovořiti, ale Johanna a děti mi přicházejí na pomoc. Bisson večeří s námi a zmešká poslední tramvaj. Uložíme ho na noc do prádelny.

19. – V sedm hodin jsme s Bissonem na mši svatě.

Sám nebo s Johannou čtu a opravuji novou korekturu. Děsné horko trvá dále.

Bisson strávil zde celý den a zůstává na noc. Tento odpočinek u nás mu je k prospěchu.

20. – V 7 hodin jsme s Bissonem na mši

svaté. Sám nebo s Johannou opravuji poslední korekturu. Kniha je úplně vysázena.

Horko se zmírnilo, dostavily se blahodárné lijáky. Náš oběd pod kaštany je přerušen deštěm. K zvýšení komičnosti vylíhne se v tutéž chvíli několik kuřátek a je třeba je ošetřit.

21. - Četba korektury s Johannou.

Odpoledne přichází na návštěvu Souberbielle, jehož jsme neviděli od 6. května. Dávám mu *Rozjímání*, jež už zná. Zdá se, že byl vyrušen touto četbou, a za řeči o tom všechn oživuje. Jeho rodina byla právě postižena ztrátou mladého, velmi milovaného příbuzného, jenž byl zabit na Sommě.

Přichází též pí. Pouthierová a Tania zároveň s Mulsem, jenž přináší svou dobrou tvář a Alžbětiny rytiny, ona však je nepřítomna. Pak se objeví Olivares, jež jsme očekávali. Dávám mu svou knihu. Poslední přichází Petr. Méně než kdykoliv jindy jsem schopen se těšiti ze všech těchto přátel. Jsem velmi a velmi churav, neschopen mluvit nebo jednati.

Valentina, na niž bych býval zapomněl, objevuje se ve chvíli, kdy jsem prohrál nešťastnou partii šachu. Přinesla Ondřejovy »Silhuety« a čte nám některé, zvlášt velmi zajímavou, jež se týká mne a jež bude v záhlaví článku o mně, který má v neděli vyjít v časopise *l' Oeuvre*. Brzy však má nesmírná únava, silnější než jakýkoliv literární zájem mě nutí poprosit Valentinu, aby v četbě ustala.

Petr, Valentina a Olivares večerí s námi. Bis-

son, jenž byl valnou část dne venku, přichází až po jídle.

Poslední poštou dostávám dva listy. Prvý je od Mulse, jenž už odjel. Přál si mi vysloviti svůj obdiv k mé knize, a jeho list, jenž mi je k neskonale cti a posile, je z nejznamenitějších, jaké jsem dostal.

Přepisuje mi řádky svého bratra, který mě četl na můstku lodi, jež ho převážela »za světelné noci« do Norska. Mysle na smrt, jež ho mohla každou chvíli navštívit, byl velmi vzrušen jistými kapitolami, které mu dodaly odvahy, a oběma bratřím velmi na tom záleželo, aby mi vyslovili svou vděčnost.

Druhý list je od Doloresy. Je velmi prostý, velmi ušlechtilý, též oplývající city vděčnosti.

22. – Nemohu ani na mši svatou ani k svatému přijímání. Vstáváje cítím se tak sláb, že se neodvažuji vyjít z domu.

Bisson, jenž odešel po obědě, vrací se až v 10 hodin. Chtěli jsme, aby se u nás poněkud zotavil, ale nebude to možno. Johanna se včera setkala s malou Jenny, jež byla velmi nemocna, až skoro na smrt, z vražedné práce, již ukládají ubohým dělnicím ve válečných továrnách. Nyní bude moci opustit nemocnici, ale bylo by jí třeba ošetření, zejména pobyt na volném vzduchu. Johanna chtějí zachrániti toto děvče, rozhodla se vzít je k sobě. Ubytujeme ji v prádelně a Bisson bude nucen jí ustoupiti.

Poslední poštou dostávám list od jakéhosi

neznámého Theofila Brianta, dělostřelce, jenž četl *Rozjímání* a praví mi, jak je rád, že mě poznal. Velmi dobrý list, na nějž bych měl odpovědět.

23. – V 7 hodin jsem sám na mši svaté. Vracím se vysílen.

Zas kdosi neznámý. Jakýsi nešťastný vojáček mě žádá pro sebe a své druhy o několik mých knih. Jmenuje se Baffaulie a je též dělostřelec.

Johanna byla pro malou Jenny a přivádí ji k večeři. Přespí již u nás.

Naše bretonská služka se ukazuje čím dál tím pitomější, lenošnější a drzejší. Dej Bůh, abychom se jí zbavili!

Moje ubohá Veronika je už zase věznem svého pokojíku. Se smutkem myslím na krásné mládí tohoto dítěte, skoro úplně strávené stonáním. Platí asi za svého otce a několik jiných.

Co se mne týče, můj smutek vzrůstá den ze dne. Přesvědčen, že přijdou nejděsnější pohromy a že je svět ohrožen zoufalstvím, jsa nemocen a zbaven jakékoliv energie ptám se Boha, co chce učiniti se mnou a s ubohými tvory, kteří mi jsou svěřeni.

24. Neděle. Johančin svátek. – Tento den, jenž by byl mohl býti Johanně příjemný, začíná odporným výjevem. Naše bretonská služka, hodící se jen k dobytku, neb aby pásala husy a vepře, stává se svou pitomostí a drzostí naprosto nesnesitelnou. Musíme se zbýti

této hávěti. Johanna jí dává týdenní výpověď, ale bylo nutno se špinit s ohavnicí a já sám jsem byl nucen rázně jí zavřítí ústa. Uprostřed dramatu vrací se posléze Alžběta přivádějíc svého otce, jenž s námi stráví tento den.

Odpoledne přichází návštěvou Souberbielle, všecek rozechvělý četbou *Rozjímání*, potom Viñez.

Večeře s našimi přáteli, kteří odcházejí v obvyklou hodinu a se strachem, aby nezmeškali poslední tramvaj.

25. – Dokončil jsem s Johannou korekturu *Cařihradu a Byzantska*.

26. – Starý kaplan přináší Veronice, jež nemůže z domu, Tělo Páně.

List od jakési paní, předsedkyně ve skupině Jednoty francouzských žen, prosící o věnování do výtisku *Duše Napoleonovy*, který dostala od Valetta a který mi posílá, neboť tato kniha má býti prodána ve prospěch raněných a nemocných. Píši tedy:

Starý bojovník z r. 1879 vysílený nemocí a žalem, nabízí tuto knihu vlídným přátelům postižencům ohavné války.

Jindřichu van Haastertovi. Děkuji mu za jeho knihu, obdivuje jeho odvahu, že se z lásky ke mně vystavil nepřátelství tolika lidí.

Do téže obálky vkládán list jeho vydavatelí Fersteesovi, prosil mě totiž, abych mu poděkoval.

Pane, můj přítel Jindřich van Haastert mi poslal tři výtisky na ručním papíře krásné knihy o mně, vydané

společností Sijthoff. Z celého srdce děkuji všem těm, kdož pracovali na této odvážné publikaci, jež je vystavuje nepřátelství mnoha osob, ale vím, že to Vám, milý pane Fersteesi, jsem zavázán za ty vzácné výtisky, jež mě tak potěšily, a přeju si Vám zdůrazniti, jak tím jsem dojat a Vám za to vděčen. Nevím, budu-li Vás kdy moci spatřiti. Svět je rozvrácen a jsem možná blížek smrti, ale jsem chudý a víte, že modlitby chudých bývají vyslyšeny. Moje modlitby Vám jsou zajištěny.

Poslední poštou dostávám z Avignonu lístek od Raugela. Dovídám se, že jeho otec a jeho bratr Ondřej byli dopraveni z Německa zpět do vlasti. Domníval jsem se, že jsou v Saint-Quentinu.

27. – Setkal jsem se s Boutetem, jenž s dojetím se mnou mluví o mé knize.

Velmi vroucí a velmi smutný list od Chauliaca. Co nevidět je mu 80 let, je skoro slepý a v bídě. Mluví s obdivem o mém deníku *Na prahu Apokalypsy*. Pošlu mu *Rozjímání*. Jeho list je provázen hnusným časopisem *le Pays*, v němž se mi počestně nadává.

28. – Velmi záhy odpoledne přichází Eduard Souberbielle; musí odejít v půl páté. Zatím co jsem si odpočíval, žádal si čísti *Na prahu Apokalypsy*. Zdá se, že si nás velmi zalíbil. Patrně že ho probudila *Rozjímání*, neboť je četl právě v době, kdy se dověděl o smrti bratrance, kterého měl velmi rád.

Milý list od Grangé-ho, psaný v Salamině, kde je jeho loď. Použili ho skvěle jako letce! Píše mi, že hodlá v říjnu vyuzítkovati dovolené, aby mě přišel navštívit. Jako už tolikrát

tón jeho listu mi dává představu dokonalého mladého muže.

K páté hodině návštěva pí. Pouthierové a její dcery. Hovoříme v zahradě a potom v domě, kam nás zahrnala bouře. Tania a Magdalena hrají.

30. – Po zastávce u holiče dovídám se v kavárně, že pro mě přišel nějaký vojín a že se za chvíli opět vrátí. Brzo se objeví a za chvíli po něm Johanna, jež ho na štěstí mohla zpravit, nejsouc ještě venku, když zvonil u našich dveří. Imenuje se Olivar Asselin a je Kanadán, je velmi vzdělaný a veliký obdivovatel mých knih, jediných to francouzských knih, jež může čísti po B. d' Aurevillem a Hellovi. Používaje dovolené přišel zcela schválně kvůli mně. Dovídám se od něho, že katolické kněžstvo v Kanadě je tak prostřední a tak neschopné mi porozuměti jako kněžstvo francouzské nebo holandské. Hovoříme asi půl hodiny a loučíme se možná na vždycky.

ČERVENEC

1. Neděle. – Žádný dopis.

Dlouho jsem četl, až do poněkud pozdního příchodu Eduarda Souberbiella, našeho jediného návštěvníka. Večeří s námi.

2. – S polední poštou přichází list od Raugela. Je u kádru v Troyes, než ho přidělí k dělostřelectvu. Píše, jak je rád, že se shledal s

otcem a s mladším bratrem. Slibuje, že nám bude vypravovati, jak s nimi Bošové nelidsky nakládali. Myslí, že nás brzy opět navštíví.

6. – Nemohu na mši svatou. Zdá se mi, že čím dál tím více slábnu.

Pokouším se oklamati svůj smutek hrouže se do středověku a čta znova Augustina Thierryho *Dějiny dobytí Anglie*. Tento pokus ještě zvyšuje mou trýzeň. Autor je tak daleko od pravých dějin! Je mu tak neznámo, co činí Bůh! Dobře však ukazuje nespravedlnost a ukrutnost tohoto výboje, tak podobného tomu, co se děje tři poslední léta.

9. – Den malátný, jsem jako bez moci a je mi na smrt smutno. Nepřichází ani jediný dopis.

10. – Abych bojoval s hrozným smutkem, začínám novou práci, jakési *Meditace* s námětem: *Opovržení*, v němž vidím krajní útočiště. Píši klopotně řádky, jež asi nemají žádné ceny.

12. – Dovršuji svých 71 let. V 8 hodin jdeme všichni na mši svatou.

Ve tři odpoledne přichází Eduard Souberbielle. Hovoříme pod kaštany. Mluvíme o literatuře, zejména o řeckých a latinských klasických a jsme s Johannou okouzlení zdravým smyslem a bystrostí tohoto jinocha, který zřejmě předstihuje valnou část jinochů téhož věku.

K páté hodině přichází Petr. Hrajeme spolu v šachy, zatím co Magdalena s Eduardem hrají z listu nějakou sonátu.

Po večeři až do 10 hodin hrajeme s Petrem, Johannou a Magdalenou domino.

13. – Líbezný list od Bouteta, jenž mi píše o mé knize, kterou čte bez ustání. Je to jeden z nejpříjemnějších listů, jaké jsem dostal.

Pokračoval jsem v práci začaté v úterý. Jsem velice unaven, výsledek práce je chabý.

15. Neděle. – Dokončil jsem před polednem v úterý začatou kapitolu. Chce-li Bůh, bude to první kapitola nové knihy.

Odpoledne přichází Eduard a Barthèlemy. Hovoříme v zahradě, potom přichází hudba. V tu chvíli přichází Lefebvre, jehož jsme nečekali. Tento nával mi není nelibý, působí, že zapomínám na své každodenní trápení.

Barthèlemy byl zajímavý jako vždycky. Vypravoval mi ovšem o knize, již chystá o době Neronově, při čemž konstatuji, jak mu naprosto chybí živá víra. Jak by jen mohl pochopiti svatého Pavla?

Přišedší Lefebvre večerí tu se Souberbiellem a jeho přítomnost nám je velmi dobrá. Mluví nám s opravdovým pohnutím o vojenské přehlídce, již viděl včera, až lituji, že jsem ji nespatriil. Už prý to není blbé a hnusné výročí, jako bývalo. Defilující oddíly byly praví vojáci z veliké války, kteří přišli schválně z fronty a mají se na ni zítra vrátiti. Lefebvre praví, že to bylo neodolatelně krásné a vyjádřil to mohutným způsobem, jaký jsem u něho ne-
tušil.

16. – Jsem tak sláb, že se neodvažuji vyjíti. Návštěva neznámého mi vojenského lékaře u alpských střelců Edmunda Ledoux. Je to

mladý nesmělý muž, jenž mě četl, má rád moje knihy a použil příležitosti, aby mě navštívil.

Přes krajní slabost přijímám ho, jak dovedu nejlépe. Vidím v něm velmi tichou bytost, jak to už naznačuje jeho jméno, a věřící duši plnou odporu k této válce, v níž spatřuje nejdábelštější triumf materialismu. Dovídám se od něho čehosi, co mě vskutku uvádí ve zmatek: Francouzským bohoslovcům zajatým v Německu bylo umožněno dostudovati a na konec byli vysvěceni na kněze německým biskupem. Nač?

Po něm přichází Boutet. Pravím mu, jakou radost mi způsobil jeho páteční dopis.

Johanna, děti a Souberbielle se přešťastni vracejí z celodenních toulek údolím Chevreusy.

Jsem velmi a velmi nemocen a sklíčen.

17. – Táž slabost jako včera.

List přítele kněze, jenž doufal, že mu bude možno mě navštívit, aby mi poděkoval za mou knihu, neboť dostal dovolenou do Provençalska. Píše mi:

...Ve skutečnosti mi chtěli překazit, abych nemohl do Paříže... Je jistě snazší a méně nebezpečno vzdalovati od Paříže vojíny než odtud vyhánět všechny ty smečky bošů, nebo polobošů, kteří tam vesele a bezpečně popouzejí ke stávkám a provozují vyzvědačství...

Děkuje mi z hloubi srdce za dobrodiní, jež prokazují mnoha duším, a praví mi, že ještě »nikdy tolik nepropagoval Léona Bloy jako průběhem této války«.

18. – Mimořádně se probouzím velmi poz-

dě, až k osmé hodině. Nemohu už na mši svatou. Byl by tento spánek začátkem lepšího stavu mého zdraví?

V 9 hodin náhle a k velikému potěšení se objeví naše kmotřenka Véra, přišedší jako přední stráž. Celá kolonie z Bures přikvačí na nás. Opravdu přicházejí všichni a koncem oběda Souberbielle.

Celý ten den byl dobrý i pro mě, neboť jsem se cítil méně unaven než obyčejně. Souberbielle a Magdalena hráli Franckovu Sonátu, potom jsem četl svou kapitolu *Opovržení*, jež sklidila veliký potlesk.

Kristina musela domů v půl páté, aby opatřila svého hošička, Petr za hodinu poté. Méně spěchající Maritainovi večeří s námi.

21. – Dostal jsem od Grolleau-a článek z *Timesu*. Johanna mi jej překládá. Ide o *Rozjímání*. Anglický novinář nepochopil nic. Nepochopitelným způsobem vysvětluje mou samotou *strachem* (!) a obviňuje mě, že se rouhám a nejsem dosti vlastenec. Francouzský novinář by byl méně hloupý.

Článek z 20. července.

LEON BLOY

Bourg-la-Reine. Pustá ulice skoro u východu z nádraží. Veliké krásné zahrady s hustým mlázím a se staletými stromy. Jeden z nich skrývá šedý domek. Tam, v bývalém příbytku Karla Péguyho na rohu ulice Ondřeje Theurieteta žije či spíše trpí veliký spisovatel Léon Bloy. Bizarní setkání těchto tří jmen, tak různě známých milovníkům literatury, by popouzelo ke smíchu, kdyby... kdyby tu nebyla válka, kdyby byl Péguy nezmizel v té příšerné

bouři a kdyby Léon Bloy zvolna a smutně neumíral tímto krveproléváním. A zde přece výborný ten Francouz, jenž neobjevil svou vlast až do války jako nedávno zmizelí nebo ještě pozdější »kajícníci«, zde v tom klidném hnízdě zeleně, kde žil Péguy, zde věren svým citům, jež míval odjakživa, Léon Bloy napsal právě *Rozjímání samotáře r. 1916*. Stránky neobyčejně vzrušující, »jež jsou«, jak praví krátká předmluva, »válečnou kontribucí starého spisovatele, jehož válka skorem zabila. Je to myšlenka, celá myšlenka muže Francie zdrceného zármutkem, že nemůže pro svou vlast nic lepšího, jenž však chce doufat, že jeho slova budou mít moc posilnit několik duší tajemně spřízněných s jeho duší.«

Je tomu čtyřicet sedm let Léon Bloy byl členem mobilní gardy, jež bojovala s armádou loireskou a přišla potom hájit Paříže. Po dvaceti letech, probrav se z bolestných chmur, napsal *Krvavý pot*, ohavně kruté episy: jež již líčily duši Prušáků a dávaly tušit návrat »Božů«. Předmluva plná něžné lásky a vášnivého obdivu k Francii byla by měla upozornit všechny Francouze na tuto překrásnou knihu, ale r. 1893...

Dnes jistí spisovatelé, a nikoliv nejmenší, objevují svou vlast... to jsou asi praví vlastenci.

V. D.
(Valentina)

23. – Veliká spavost a ještě větší lenost mě zbavují mše svaté.

Začal jsem novou kapitolu pod názvem: *Zevnější zdání*. Nejsem nespokojen, ale malátnost se dostavuje velmi rychle. Žádná návštěva, žádný dopis.

24. – Pokračoval jsem v práci na své nové kapitole. Výborná posluhovačka, která nám často pomáhá, přichází mi říci v jaké se ocitá trapné situaci. Je pronásledována poběhlicí, která nemajíc dosti na tom, že jí znemožňuje život svým spíláním a svými pomluvami, opo-

važuje se jí povolat na soud a žádat po ní 300 franků odškodného za to, čím prý jí ublížila.

Namístež píše soudci dopis. Vysvětluji mu, že tato nešťastnice je velmi počestná žena, a prosím ho, aby se jí ujal proti rejdům ohavné kořalečnice, jež ji pronásleduje.

26. – Opisuji na čisto svou 2 kapitolu *Vnější zdání*, práci to, jež se mi zdá lepší než kapitola předchozí. Zaměstná mě to na několik hodin a jsem unaven.

V 5 hodin přichází Souberbielle, brzy po něm Petr, Kristina, Jakub a Raissa. Líbezná invase.

Nejprve hrají s Petrem v šachy, potom večeríme a posléze na všeobecnou žádost čtu svou kapitolu, která - jakž ani nelze jinak - utrží veliký úspěch. Mohlo by se myslet, že jsem napsal cosi nadpřirozeného. Všichni hosté kolem desáté odjíždějí do Bures vyjma Souberbiella.

27. – Žádný dopis, žádná návštěva. Je to jedna z těch příliš známých krisí, při níž se mi ukládá tvrdá zkouška celého mého života: *čekání*. Přece však se pokouším pracovat. Začal jsem novou kapitolu, ani dost málo nevěda, o čem budu psát.

28. – V 7 hodin jsem se Souberbiellem a s Alžbětou na mši svaté. Zase nic vyjma trapné úsilí pokračovat ve včera začaté kapitole, kterou zakončím neznámo mi jak.

29. – Jsem v půl sedmé se Souberbiellem na mši svaté.

Přidal jsem jen několik řádků k 3. kapitole a zmocňuje se mne obvyklá malátnost ještě zvýšená blížící se bouří.

Mladý Souberbielle odchází ke čtvrté hodině, máje zítra odjeti do Tarbes. Velmi k nám přilnul a je dojemné, jak se s námi loučí.

Znenadání přichází k večeři Viñes. Samo sebou se rozumí, že jsem požádán přečíst své dvě první kapitoly. Potom Viñes zasedne k pianu a hraje až do 10 hodin.

30. – Několik řádků od neznámé osoby, jež mě naléhavě a z celé duše žádá, abych se po devět dní modlil za obrácení kohosi velmi významného.

Dokončuji nebo si myslím, že končím 3. kapitolu, kterou rozhodně nazvu *Rozkoš*.

Johanna je s Magdalenou v Bures. Zůstávám samotén s Veronikou, jež je churava. Velké úsilí, abych se nedal sklíčiti smutkem.

31. – Jsem v 7 hodin s Alžbětou na mši svaté.

Mučí nás bída. Listonoš mi tedy přináší upomínku obchodníka hudebninami, jež vymáhá obnos 4 franky 50 centimů. Mohu mu to zaplatit vydav se z posledního. Nic-li dnes nepřijde, budeme zítra bez haléře. Dokončil jsem na jisto svou 3. kapitolu přidav ještě jeden odstavec. Čtu to Johanně, jež je tím velmi dojata.

Johanně napadlo seznámit Alžbětu s Andělou Foliňskou, a ona se zdá neobyčejně vzrušena tou četbou již od několika prvních stran. Že by ji tady Bůh očekával?

S R P E N

2. – Porcinkule.

Kdysi to pro mě býval veliký den. Moje horlivost ochabla příčinou děsných dobrodružství mého života. Potom, zejména od 1911 do 1915, jsem se nemohl zúčastniti, poněvadž jsme bývali na venkově. Posléze přišla nemoc, i nemohu nabídnouti slzy svého srdce.

Groteskní dopis »Společnosti uměleckých prozaistů« (!), uvědomující mě, že jsem byl jmenován členem výboru a že by si přáli, abych přijal tento titul. Seznam jednadvaceti kolegů, mezi nimiž Barrès, Anatole France, Péladant a t. d.

Ani slova.

Dopsal jsem a přepsal na čisto s velikou lehkostí kapitolu IV. Je pravda, že je velmi krátká.

Odpoledne jsem začal pátou kapitolu úplně bez chuti.

V 6 hodin přijíždí Petr. Hrajeme v šachy, večeríme, hrajeme domino a zvláště bavím hosta četbou své III. a IV. kapitoly.

3. – Barthèlemy-mu na jeho článek v Mer- kuru:

Milý příteli, je opravdu bolestné, že Váš článek byl utopen v zadních rubrikách, takže jsem představen čtenáři, bude-li jaký, v jakémsi balíku, v otepi zeleniny, tak jako exotická rostlina spolu s literární řípou, nebo mrkví, jež plní ošklivostí a hrůzou. Ale Váš článek, tak jak jest, může mi prospěti a děkuji Vám za něj. Pochybuji sice, že to, co nedostatečně nazýváte mým spiritualismem,

může zlákat mnoho soudobých čtenářů, ale Vaše upozornění dojde asi tam, kam má dojít. Jsa zvyklý psát pro malý počet čtenářů, považuji se za šťastného, mohu-li proniknouti k jedné, jediné duši. Ještě jednou Vám, milý Barthèlemy, děkuji, že jste mi v tom pomohl, a tisknu Vám přátelsky ruku.

P. S. Jak jsem nemocen a malátný, přece připravuji novou knihu, jejíž »spiritualismus« bude jistě intensivnější než spiritualismus *Rozjímání*. Jsou důvody se domnívati, že čtenáři knihy *V Temnotách* snadno vydrží pod lampou na divaně.

Jsem naprosto neschopen pracovati. Cítím se úplně zbaven síly a odvahy.

5. Neděle. – V 6 hodin k nám přicházejí rodiče Raugelovi a jeho sestra Germaine. Starý otec byl v Saint-Quentinu Němci úplně ožebračen, byl se svým mladším synem v nejpotupnějším zajetí a hoch, jenž z toho možná bude míti smrt, mohl s sebou vzít zpět do Francie jen proto, že ho Němci uznali za nevléčitelného. Ubohý ten muž nás hluboce dojíká. Smiřuje se křesťansky s vůlí Boží, ale jeho rozhořčení nezná slitování a ví Bůh, že si rozumíme. Bohužel nemohou ti dobří lidé zůstatí déle, než půl hodiny. Nemožno zvěděti podrobnosti, na něž jsme tolik zvědaví. Doufejme, že nás opět navštíví.

Dostal jsem do ruky číslo *Kraje*, novin to Caillauxových. Tento časopis je úžasné sviňstvo. Číslo je datováno v pátek a je v něm článek od Vavřince Tailhada, věc jistě nejhloupější, nejpodlejší a nejšpinavější, jaké si lze pomyslet. Ve formě listu Benediktu XV. uličník chrlí proti křesťanství a dokonce i v

samu Tvář Kristovu všecken hnis své ohavné duše. Je to zároveň tak pitomé a tak sprosté, že nelze citovati. Bylo by ho třeba skoliti klackem a propůjčil bych se k tomu tím raději, že špindíra, jenž mě využívá jak může, upotřebil závěru mého deníku *Na prahu Apokalypsy*, aby četl levity Papeži. Je úžasné, co se stane se slovem rozhořčení, projde-li ústy kanálovými.

7. – Přepsal jsem na čisto V. kapitolu. Začal jsem šestou: *Srdce Propasti*. Nevím, kam jdu.

8. – Lístek od Jakuba z tábora v Satory, od těžkého dělostřelectva. Píše, že až dosud se mu daří dobře. Pokračoval jsem a dokončil VI. kapitolu.

9. – Odpoledne dopis od Jindřicha van Haastera v odpověď na můj dopis z 26. června a na moji knihu, jež ho asi opojila.

Uznává, že uveřejnění jeho knihy a zvláště vsunutí fotografované předmluvy popudilo proti němu všecky nepřátele, jež mohu míti v Holandsku, to však právě bylo jeho cílem. Toužil přidružit se tak k mému dílu. Ostatně toto rozzuření nepřátel mu bylo příležitostí odhaliti mi mnoho přátel, jichž netušil. Tento list je velmi dojemný.

Cítím se více nemocen, než kdykoliv jindy. Petr, jehož jsem očekával a jehož návštěva by mi byla bývala tak příjemnou, nepřichází. Posílá mi telegram, jenž ho nenahradí.

11. – Abych si ještě více odpočal od své

práce, jal jsem se opisovati již hotové kapitoly, pilování za účelem definitivní revise.

List od Bissona, nejlepší, jaký mi napsal. Je v něm hloubka a síla.

Saint-Quentinská katedrála je Němci vypálena. Toť jejich způsob slaviti Nanebevzetí Panny Marie.

12. Neděle. – Barthélemy mi posílá kousek svého článku, kde jsem při zmínce o jakési modlitební knize z 17. století uváděn jako historik (!) úcty ke svaté Panně. Je to trochu absurdní. Očekává korekturu tohoto článku a ptá se mě, mohl-li bych k tomu něco připsati.

Barthélemy-mu:

Milý příteli, nejsem historikem úcty ke svaté Panně, nýbrž nanejvýš jejím šířitelem u nevěrců. Je pravda, že jsem si tím získal opovržení mnoha moderních katolíků, rozhořčených mou formou a barvou mých slov. Dalek toho, abych byl – jak pravíte – podněcoval mystickou theologii, byl jsem jí podněcován. Dokazují to všechny nebo skoro všechny mé knihy. Často tam osvědčuji svou úctu a hlubokou lásku k Matce Boží. Nemluvě o velikém počtu stran ve svazcích svého deníku lze citovati *Spásu skrze Židy, Tu která pláče* a můj úvod k *Životu Melaniinu*.

14. – Neobyčejná událost. Pokračuji ve včera začaté VII. kapitole a snadno ji ukončuji.

Johanna dala zabít k svátku jednu naši slepici.

15. Svátek Nanebevzetí. - V půl sedmé jsem s Magdalenou na mši svaté.

V poledne přichází de Groux a Alžběta, jež odjela předevcírem. Pohltíme slepici a říkáme nevím co.

Po svém obvyklém odpočinku musím svoliti číst ze své nové knihy vše, co jsem napsal. Únava a útěcha. Zdá se mi jisto, že tato kniha bude mnohem významnější nežli *Rozjímání*. Moje každodenní modlitba by tedy byla vyslyšena, poněvadž mi je dopřáno dokončiti takové dílo.

De Groux večerí s námi a odchází v 10 hodin.

16. – Latinský lístek od Jakuba. Dnes se má pro něho rozhodnouti cosi velmi důležitého. Žádá mě, abych prosil svou Paní Spolupřítelku, jež až dosud všecko mírnila. *Omnia mitigavit inter has balisticas varietates*. Je kano-nýrem u těžkého dělostřelectva.

Začal jsem a dokončil VIII. kapitolu, s níž jsem velmi spokojen. Dobře jsem využil dnešního dne. Jsem čím dál tím více jist, že se mi dostává zvláštní pomoci. Je zřejmo, že je mi tato nová kniha *dána*. Cítím to dnes večer tak jako včera, ale silněji, maje za posluchače svého milého Petra, jemuž čtu čtyři poslední kapitoly, dosud mu neznámé. Odnáší si velmi hluboký dojem.

Jakub má asi již jistotu, co s ním bude. Ne-trpělivě očekáváme zprávu, jež jistě přijde zítra, ale jsem velmi kliden.

17. – Jakub je sprostěn na jeden rok. Uvě-domuje nás on sám i Raissa.

Začal jsem dále opisovat své kapitoly v de-finitivní formě.

Odpoledne mě přerušila očekávaná návště-

va Theofila Brianta. Nezklamal jsem se, je to opravdu muž z dopisu, jež jsme dostali 22. června. Tvář sympatická, je velmi dobře vychován, zná dokonale všechny mé knihy až na *Chudou ženu*, které si ještě nemohl opatřit. Jsme velmi spokojeni, Johanna a já s tímto novým přítelem, který je se mnou zcela zajedno co do cítění i myšlení.

18. – Den bez zájmu. Ani jednoho listu, ani jedné návštěvy. Velmi krušně pokračuji v přepisování.

A hle, znovu jsme v bídě. Nemáme již vína.

19. Neděle. – Žádný dopis. Dopoledne i odpoledne jsem pokračoval v opisování až do příchodu Valentiny a její matky. Přinesli nám malého humra a trochu vína k večeři.

Tato návštěva zahání z části můj smutek. Valentina je tak oddaná, tak hbitá, jde-li o to, nalézt něco, aby nám projevila svou příchyllost. Nejen že chce znovu žádati na ministerstvu o pomoc pro mě, ale je pověřena návrhem na článek, což by mi mohlo býti prospěšným.

20. – Zakoušíme naplno útrap bídy.

22. – Bojím se vyjítí dnes ráno, tak velká je moje slabost. Můj smutek není menší a to, co mi přináší listonoš, není s to jej zažehnati. Je to bezvýznamný dopis provázený hnusným článkem od Tailhada, který byl asi zachvácen zuřením. Je to strašný případ posedlosti. Nemůže už napsati knihu, aby neskřípěl zuby proti Bohu, a proti svátostem Církve, a to slohem

starého parukáře, o nic lépe. Tentokrát nadává ženám, manželkám, matkám nebo dcerám vojáků, které se podle jeho názoru przní ve zpovědnicí, zatím co bojovníci vydávají v šanc své životy. Klacek rozhořčeného vojína se mi zdá jedinou odpovědí tomuto bídníkovi.

Zplodil jsem novou kapitolu. Divím se sám sobě, že mohu vždy pracovati jsa tak nemocen.

Johanna jde do zastavárny.

22. – Čekali jsme dnes Maritainovy a Van der Meerovy. Radovali jsme se již předem. Dopis od Věry nás uvědomuje, že nepřijdou. Trapný začátek dne.

Večer smrtelný smutek. Zřídka kdy jsem měl pocit opuštěnosti tak bolestné a tak úplné.

Kdyby nás Bůh přece opustil! Je to však možno, když mi zřejmě dal vše čeho potřebí, abych psal k jeho slávě?

24. – Použil jsem dne k opisování.

Nic nepřichází. Valentina mlčí.

Večer posléze po 8. hodině se vrací Alžběta, jež byla v Paříži, aby nám shledala nějakou pomoc. Přináší 50 franků.

25. – K jedenácté hodině přichází nejprve Petr, ohlašuje ostatní, totiž Kristinu s jejími třemi dětmi, Jakuba, Raissu, Věru a pí. Usnansovovou. Je nás čtrnáct u stolu pod kaštany. Počasí je krásné a Johanna mohla připravit velmi dobrý oběd.

List od Raugela:

Zase jedna katedrála zabita! Nádherná basilika Saint-Quentinská, dříve kolegiální a královská je spálena! Chrám

mého křtu, prvního přijímání, sňatku, osa mého uměleckého života, a Vy víte, že to slovo obsahuje vše. Bylo potřebí této oběti podivuhodného památníku zbudovaného v 13. a 14. století, navštěvovaného kdysi svatým Ludvíkem.

Opat Hugues, syn Karla Velikého, zbudoval původní katedrálu, z níž zůstávala románská krypta s tělem svatého Quentina, apoštola kraje Vermandois. Rýhovaný sloup z bílého mramoru, pocházející z římského chrámu a uvnitř dutý, choval kdysi v sobě ostatky svatých. Malovaná okna patřila mezi nejkrásnější v celé Francii.

Nikdy se nebudu moci utěšiti, neboť toto zničení našeho umění a naší Víry je vskutku nenapravitelné.

28. – Zase den bez dopisu. Úzkost se stává takřka nesnesitelnou.

Přesto však se mi podaří psáti dále a dokonce dopsati děj se co děj svou kapitolu *Dělostřelba*.

Večer k 6. hodině návštěva Bouteta, právě tak chudého jako my, tak nejistého, co se s ním stane v nejbližší budoucnosti. Vyměňujeme si smutné myšlenky.

Dnes ráno jsem dostal od de Groux-e časopis *Sporting*, jež mi posílá jako ukázkou pito-mosti a mrzkosti.

Na první stránce je nevýslovně směšný fotografický obrázek. Nahoře: »Vznešený příklad« (???) Dole: »Americké ministerstvo trenuje!«

Je vskutku viděti americké ministry, jak se pod vedením profesora oddávají tělocviku, *fy-sické kultuře* podle zásady, že »na jejich dokonalém stavu tělesném závisí jejich dokonalý stav mravní«.

I když si odmyslíme děsnou směšnost obrázku, na němž se tito hodnostáři podobají odporným chrapounům, jsme jati hnusem a smutkem, pravíce si, že to jsou záchranci Francie a civilisace!

31. – Není mi dobře. Léta nebylo a podzimní chlad začal již před třemi nedělemi.

Z Á Ř Í

Špatná noc. List od Termiera, jenž mi ohlašuje na zítřek svou návštěvu. Přejde odpoledne s Quarré-em a přinesou něco k obědu s námi. Píše mi z Bayeux, kamž jel za geologickými výzkumy.

Po jedenácté Johanna a Magdalena odjely poobědvat u Pouthierů. Alžběta jela také. Zůstávám samoten s Veronikou.

Nemaje odvahy k práci dávám se do četby *Loudunských* posedlých od P. Surina.

5. – Divoucí ovoce ruské anarchie. Němci dobyli právě Rigy, klíče Baltického moře. Zbývá jim už jen táhnout na Petrohrad, což jim bude velmi snadno, protože úplně desorganizovaná ruská armáda jim neklade žádný odpor. Co se týká bývalého cara, je vězněn v Tobolsku na Sibiři, kam tento blbec posílal tolik jiných.

Odpoledne přichází list od Raugela, jenž nám píše ze svého lůžka v Bourgeské nemocnici, kde mnoho vytrpěl. Je velmi smuten a přál

by si věděti, co je s námi. Rád bych mu ihned odpověděl, ale bojím se, abych neztratil myšlenku. Kapitola, kterou jsem začal včera je velmi nesnadná. Pracoval jsem na ní statečně až do večera.

7. – Noviny jsou plny vzpomínek na vítězství u Marny, což mi je záminkou, abych o tom promluvil i ve své nové kapitole. Začal jsem krušně sotva několik řádek. Další až zítra spoléhaje na to, co Bůh mi ráčí dáti.

8. – Se zřejmou vyšší pomocí dokončuji dosti snadno kapitolu začatou včera a dokonce načínám novou. To abych se utěšil, že nedostávám ani psaní ani návštěvy.

9. Neděle. – Četl jsem v *Journalu* článek Msgre Toucheta, toho orleánského biskupa, jenž před více než dvěma léty pravil, že noviny *Echo de Paris* jsou *viaticum* Francie. Tentokrát, byv otázan o bitvě na Marně, nejen že nemá ani slova pro Boha, ale pečlivě se vystříhá, aby nepřipomenul, že toto vítězství přišlo v den Narození Panny Marie.

Tato neděle je pozoruhodná jedině tím, že jsme nedostali ani návštěvy ani dopisu.

13. – List od Mulse, jenž mi ohlašuje na dnešní odpoledne v 4 hodiny návštěvu polského profesora Lutoslawského, který si přeje mne poznat a kterého přivede s sebou. Je prý to velmi významná osobnost, ale byl bych si přál, aby Muls nedisponoval takto mou osobou.

Dokončil jsem definitivní přepis svých posledních tří kapitol, než přijdou návštěvníci.

Krátce před 4. hodinou přichází Muls a jeho Polák, starý pitomec a jeden z nejobávanějších. To on mi napsal tak hloupý dopis 5. května 1915, na nějž jsem odpověděl 7. (Viz *Na prahu Apokalypsy*.) Je k neuvěření, že mi připomíná tuto korespondenci, na kterou jsem již zapomněl, a praví mi, že jsem mu odpověděl velmi *přívětivě*, což mě uvědomuje, že mám co činiti s tlustokožcem neproniknutelným ironií. Zpočátku jako by mě chtěl interviewovati, táže se totiž, vzpomínám-li si, že jsem žil před svým narozením. Tu chápu, že ke mně přišel úžasný pitomec a rozhovor se stává tak nesmyslným, že už nenalézám síly mluvit. Vše, čím opovrhují, má tento blbec ve vážnosti, a vše, čeho nenávidím, zdá se mu božským. Je do té míry optimistou, že se v životě nesetkal s nějakým padouchem. Sám Vilém se mu zdá hodným pozornosti. Co se týká války, neskonečně se mu líbí, je mu slastí a přeje si, aby nikdy neskončila. Je to pro mě divné postavení. Nemohl jsem ho ihned vypuditi pro Mulse a přítomnost jeho syna, mladého polského legionáře, jehož přivedl s sebou, nutila mě, abych ho ušetřil.

(Později jsme se dověděli, že tento mladík vůbec nebyl jeho syn. Nač ta lež?)

Zdá se, že tento starý blb požívá evropské proslulosti učence a filosofa. Jeho odchod mi byl neskonečně příjemný.

K 6. hodině přichází Petr. Hrajeme před večerí v šachy. Jakub přichází velmi pozdě,

když jsme již u stolu. Po večeři čtu své tři poslední kapitoly. Klidím naprostý úspěch. Jakub a Petr jsou velmi vzrušeni. Odcházejí spolu krátce před desátou, vracejí se do Bures.

Petr mi donesl výtisk své knihy *Deník konvertity*, jenž posléze vyšel u Crèsa.

Grolleau má mi zítra přijeti ukázat korekturu titulního listu ke knize *Cařihrad a Byzantsko*, jež také vyjde.

14. – Jsem v 8 hodin s Johannou, Veronikou a Magdalenou na mši svaté.

Listonoš nadále mi nic nepřináší.

Začal jsem velmi krušně novou kapitolu.

Odpoledne ke 4. hodině návštěva mladého pomocného lékaře Mořice Bourga, který mi po těžkém zranění psal 1. června 1916 z nemocnice. Psal, že obdivuje mé knihy a projevils přání navštívit mě. Odpověděl jsem mu uspokojivě a hle je tady: ztratil oko a polovinu nosu, ale je to mladý muž dobře vychovaný a velmi sympatický.

Rád s ním hovořím, Johanna také. Představujeme mu své dcery. Zůstává skorem dvě hodiny, což mi zabránilo pracovat. Nic nevádí, rád ho opět spatřím.

Četl jsem s velikou radostí skoro celou knihu Petrovu. Je to překrásná kniha, strhující, pronikající do hloubi srdce a může silně působiti na duše.

15. – Panny Marie Sedmibolestné.

Jsem v 8 hodin s Johannou a Veronikou na mši svaté.

Tento svátek je nám jedním z nejpríjemnějších. Bylo tedy zcela přirozeno, aby nám Naše Paní Spolutrpiteľka poslala pomoc.

Pokračoval jsem s dosti velikým štěstím ve své kapitole, ale jsem znovu vyrušen, ostatně příjemně. Odpoledne mě přichází navštívit dr. Lamoureux, vyšší vojenský lékař.

Je to milovník mých knih a muž mimořádně sympatický. Usiluje mě propagovat.

Hovořili jsme dlouho pod stromy, dokonce jsem mu přečetl několik kapitol, což ho uchvátilo.

17. – Stigmat svatého Františka.

Dokončil jsem skoro svou kapitolu.

Johanna a Veronika jdou odpoledne do Chaville. Ústav, na němž působí teta Marie, má tam dům, v němž nabídli útočiště Veronice, jež tolik potřebuje odpočinku a samoty. Johanna se vrátila v hodinu večere, velmi šťastna, že je Veronika pohodlně ubytována v útulné světnici vedle zahrady a na dva kroky od kaple. Ponechají si ji do 26.

18. – Dorazil jsem strašlivou kapitolu, již jsem musel tak často přerušit. Celý můj den je věnován definitivnímu přepisu. Večer čtu kapitolu Johanně, Magdaleně a Alžbětě, které ji shledávají velmi krásnou.

19. Výročí Zjevení.

List od pí. Bienvenuové, jež mi s velkým půvabem a láskou posílá 100 franků.

Strávil jsem velkou část dopoledne krušným spravováním stolu v jídelně.

Odpověď pí. Bienvenuové. Líčím jí, jaké líbezné překvapení nám způsobil její dopis. Tak jsme byli nešťastni! Píšu jí o své knize, o nesmírné námaze, již předpokládá, a upozorňuji ji na pouto, jež je mezi Naší Paní la Saletskou a mnou, neboť jsem jejím vrstevníkem, odsouzeným tak jako ona k mlčení.

Večer psaníčko od Veroniky. Zdá se, že je šťastna ve svém zátiší.

Dnes odpoledne nám (mně a Alžbětě) četla Johanna povídku, kterou napsala pro Veroniku když jsme byli v Lagny. Neznal jsem té povídky a neobyčejně mě dojala. Tu jest:

Zpívající dům.

Byl jednou jeden plavovlasý hošík s modrýma očima. Měl tak něžný úsměv, že se babičky zastavovaly, aby se na něj podívaly a říkaly: Toť Ježíšek příšlý rovnou z Ráje. Neboť v tom čase si babičky ještě vzpomínaly na Ráj. Od té, co se ztratila cesta, jež k němu vede, neví se už, kde Ráj je, ale to nic nemění na našem vypravování.

Pravím tedy, že byl jednou hošíček příšlý rovnou z Ráje. Od té doby se tam zase navrátil, a to také nic nemění na našem příběhu, který se udál na zemi, ježto se babičky na něj pamatují.

Jednou tedy, když si ten hezký hošíček vyšel na procházku do polí, patrně s maminkou, – ale bylo prý to docela tak, jako by byl sám, – jal se běhati za motýlem, jak to činívají hošíčkové: za úplně modrým motýlem. Byl modrý modří Panny Marie a zdálo se, že mu ukazuje cestu. Nevím jak to bylo, ale zdálo se, že má motýlek skrytý rozum, neboť uměl tak dobře přitahovati hochu za sebou, že hoch zapomínal na matku, na pole, na kvíty i na sebe a běžel za modrým hadříčkem, který před ním poletoval jako útržek závoje Svaté Panny.

Bylo 11 hodin dopoledne. Ondřej si vypil mléko a

snědl chléb, než vyšel z domova. Neměl hlad, ale třeba věřiti, že mu něco chybělo, neboť proč by byl běžel za tím motýlkem, který ani nezazpíval, který měl jenom své modré šatky a to bylo všecko?

Chlapec se uměl modliti. Ráno co ráno, večer co večer a pak uprostřed dne, když zvonilo klekání, padal na kolena s ručičkama na očích, aby lépe viděl Pána Boha a jasňoučkým hlasem říkal, že z celého svého srdce má rád Pána Boha a jeho Maticku. Tímto způsobem zvoníval klekání. Jeho rodiče, jež byli zbožní, jak tomu bývalo za starých časů, naučili ho všemu tomu a také mu řekli, že přišel na svět, když zvonilo klekání. Ostatně Ondřejíček jako by byl to vše věděl, neboť říkal vždycky: Ano, já vím. A pak dělal tak rád vše, čemu ho učili, až se zdálo, že poslouchá jen proto, aby způsobil radost svým rodičům.

Teď, když už bylo přes jedenáct hodin a on k polednímu vídal prostírati na stůl, díval se chvíli kolem sebe, jakoby na něco čekal, a vida plničký a žluťoučký lán obilí, pravil si, že to je stůl Pána Boha, a pak už na to nemyslí. Byli byste řekli, že dostal, čeho mu bylo třeba jen tím, že pohleděl na chléb Pána Boha.

Nevím, byl-li Ondřejíček chvíli roztržitý, usnul-li ani nevěda, – neboť dovedete si pomyslit, že byl unaven, – ale otevřev očka dokořán, aby neztratil svého vůdce motýlka, viděl už jenom dívěnku, docela modrou jako on, oblečenou hvězdnatými šaty z téže látky jako nebe. Stála na prahu domu, a poněvadž byla právě hodina Anděl Páně, neřekli si nic na pozdrav, ale celý dům se jal zpívati tak úchvatně, že se nebylo možno ubrániti touze vstoupiti dovnitř.

Sotva vešel, padlo na vše veliké ticho. Nebylo již pole, nebylo nebe, nebylo slunce, nýbrž něžné pronikající světlo, které jakoby hladilo dítky, činilo i je veselými i tichými. Ondřej si tu vzpomněl, že než odešel, zapomněl zanésti domů hrábě a rýč, jak mu přikázala maminka. To byla jediná neposlušnost, na niž si vzpomínal, a ještě to bylo jen opominutí. Ale ta něžná zář, jež ho obklopovala, jako by mu činila paměť jasnější, i obracel se k své družce, aby jí něco řekl, ale než to vyřkl, ona ho

vzala za ruku, provedla ho domem, a vzletší znovu před ním jako motýlek, ve vteřině ho přivedla na místo, kde zapomněl své nářadí, a on je mohl vzít a uklidit. Když napravil toto opominutí, cítil se náhle tak lehkým, že mu bylo snadno, aby i sám vzletěl, a v několika vteřinách byli nazpět v domě, jež právě opustili.

Za jejich krátké nepřítomnosti zdálo se, že byla připravena jakási slavnost. Přicházel jim naproti s jedné strany průvod bíle oděných hošíčků a s druhé strany dlouhá řada modře oblečených dívenek. Ondřej vstoupil do řady s ostatními a jeho družka se připojila k dívenkám.

V tom okamžiku Dům začal zpívat.

* * *

– Je to zvláštní, praví Ondřejova matka svému manželovi, jak se dnes cítím spokojena. Je tomu právě rok, co nám Pán Bůh vzal našeho hošíčka, aby z něho učinil Světce Ráje, a měla bych se cítit smutnou a osamělou. Ale řekla bych, že cosi ve mně zpívá, a nedivila bych se, kdyby chlapec byl dnes u nás.

– Měl jsem právě tutéž myšlenku, odpověděl otec. Měli bychom se jít podívat na hřbitov, jak je tam. Růžový keř asi potřebuje být ořezán, vezmu si s sebou chlapcovy hrábě a rýč. Kdykoliv upotřebím to nářadí, přijde mi nějaká dobrá myšlenka nebo šťastný nápad, tak jako by je byl požehnal z věčnosti, neboť je nemohu vzít do ruky, abych nezpíval.

I vydávají se rodiče na cestu a přicházejí brzo na hřbitov, ono místo míru a odpočinku, kde se křesťané kdysi rádi modlívali vzpomínajíc si na zemřelé. Hlasem hluboce dojatým a oplývajícím štěstím otec zanotil Magnificat a matka činila znamení kříže na kolébku toho, jehož svobodně dala, aby pro něj i pro sebe si vykoupila život věčný.

* * *

Ve »Zpívajícím domě« byla slavnost, byl celičký osvětlen. Světlo vycházelo z dětí a z každého dítěte vycházel paprsek až do srdce otců a matek na zemi a ze

zdi posvátného přibytku se linula něžná harmonie. Střecha se zdvíhala, zdi se otvíraly, a děti vcházely se všech stran létající a hrající si.

Ale z dálky zaléhalo Magnificat a všechny děti stály, neboť není harmonie, jež by se dala přirovnati s harmonií vycházející z hrudi člověka, a otec i matka zpívající na hrobě svého dítěte vévodí nad Anděly.

A pohostinný Dům přiklopil svou střechu, zavřel své zdi a umkl.

Právě odzvonilo večerní Anděl Páně.

Na svátek svaté Terezie r. 1904.

20. – V 7 hodin jsem s Alžbětou na mši svaté.

List od Veroniky. Píše o jakési slečně z Bordeaux, jež si ji zamilovala za to, že přirovnala Fourvièreskou basiliku k nádraží. Správnější by bylo nazvat ji *kasinem*.

Začal jsem kapitolu *Hranice*.

21. – Pokračoval jsem ve včera začaté kapitole a šťastně jsem ji dokončil.

Večer jsem dostal potěšující dopis od Theofila Brianta, jenž četl *Chudou ženu* a jenž je zpitý touto četbou. Nemyslím, že bych byl dostal dopis, který by mi byl způsobil více radosti. Inteligence tohoto mladého muže a jeho umělecká jemnocitnost jsou úžasné. Neví, jak vyjádřiti svoje rozhořčení z dokonalé nespravedlivosti, již trpím. Proč ti, kdož tak myslí a cítí, musí býti vždy chudí, bezmocní, aby mi pomohli?

22. – Začal jsem novou kapitolu.

Bída pokračuje a stává se vážnější.

Veronika se vrátila v 6 hodin, provázena

Johannou, jež byla pro ni. Je velmi spokojena svým pobytem v ústraní, neboť se v Chaville seznámila s novou přítelkyní čtoucí mé knihy.

24. – Panny Marie de Mercede.

Bolestné výročí.

V 8 hodin jsem s Johannou na mši svaté.

Marně jsem se pokoušel pracovat, jsem příliš sklíčen.

Měl jsem dnes jakousi předtuchu, že se opět uzdravím, ale večer jsem uondán.

25. – Pokračoval jsem ve své nové kapitole a dokončil jsem ji. Jak jsem řekl, pracuji násilím, jako pod bičem, přes své hoře, přes svou sklíčenost a ustavičnou únavu.

Johanna musela si jíti vypůjčit od jednoho přítele 20 franků. Toť vše, co máme.

K 6. hodině návštěva Bouteta, smutného a bídou stíhaného jako já. Hovoříme hodinu bez jakékoliv radosti.

26. – Vallettovi: Prosím ho, aby mi pověděl, jak tomu jest s mými účty v Merкуру. Píšu mu o to v zájmu své ženy a svých dcer, aby se měly čím prokázati při uplatňování svých práv na mou pozůstalost, kdybych snad zemřel.

Nečekaná návštěva Grolleau-a. Přinesl mi byzantské dokumenty na vybranou pro titulní list, což učiníme společně. *Cařihrad a Byzantsko* může vyjít v první polovici října. Dávám mu adresy Cornuau-a a P. D..., aby jim poslal Petrovu knihu, jež prý má vskutku úspěch. Bylo by zvláštní, kdybych touto knihou, jež

se asi bude kupovati do klášterů a do farních knihoven, pronikl posléze do pozornosti katolíků.

Grolleau nám vypravuje, že v Rakousku zuří hlad.

Odchází po velmi příjemném rozhovoru pod kaštany.

Večer v půl deváté přichází Eduard Souberbielle se svou matkou. Přespí u nás. Hovoříme asi půl hodiny. Jsem jako skoro vždy velmi unaven i velmi smuten, poněvadž jsem dnes nemohl pracovat.

27. – Strávil jsem celý den definitivním přepisem svých dvou posledních kapitol. Nic znamu hodného. Byl jsem stále se Souberbiellovými, jichž přátelství nás plní radostí. Večer hraji s Eduardem v šachy.

28. – Po obědě jedou všichni do Bures vyjma Veroniky, jež sama zůstává se mnou.

Pro svou novou kapitolu čtu znovu Barbussův *Oheň*. Nikoliv obyčejná příležitost ukázat Francii bez Boha.

29. – Připravujeme se na přijetí kmotřenců, kteří se ohlásili. Přijíždějí všichni společně k polednímu.

Oběd. Přesto, že je chladno, můžeme s rozkoší pojísti před domem.

Po obědě čtu své poslední kapitoly, jež hosté s radostí poslouchají. Tato četba nahrazuje bez závady můj odpolední odpočinek. Je to vskutku znamením, že se uzdravuji?

Po četbě několik partií šachů s Petrem.

V 5 hodin Raissa a Véra se vracují do Bures, Jakub a oba Petrové zůstávají na večeři. Než bude čas na vlak, Magdalena provázená Eduardem hraje Franckovu sonátu.

Bez přílišné námahy mohu ještě bdít a číst až do 11 hodin.

30. Neděle. – V 8 hodin jsem s Johannou na mši svaté.

Večer, ježto přišel Auric, rozhodnu se číst svou novou knihu a jsem odměněn nadšením svých posluchačů. Naši přátelé se zdají uchváteni a já sám po prvé neobyčejně intensivně si uvědomuji důležitost prvních kapitol, jimiž jsem si nebyl naprosto jist. S těmito dojmy loučíme se po desáté hodině.

Ř Í J E N

1. – Smutný den strávený jen a jen četbou *Ohně*, jehož se spěchám zhostiti, abych začal novou kapitolu.

Muka duše je veliká. Od jisté doby pomoc, která nám přicházela tak přesně, když jsme byli v tísní, přichází liknavě, stává se nejistou, a stoupání cen životních potřeb den ze dne nás plní úzkostí. Skoro se bojíme, aby zázrak, jenž nás po léta udržuje při životě, nepřestal tím, že by Bůh vzdálil svoji ruku.

Zároveň nás znepokojuje Veronika. Ubohé dítě je téměř denně nemocno, a nevíme, co počítí. Nejkrásnější léta jejího mládí takto u-

plynou. Skličuje mě zármutek, když na to pomyslím.

2. – Odpoledne pracuji. Kapitola o Barbusově knize je z valné části hotova.

Po obědě hraje Magdalena na housle, doprovázena Souberbiellem. Krise mlčení pokračuje. Nepřichází žádný závažnější dopis.

4. – Svatého Františka Assiského.

V 8 hodin jsme všichni vyjma Veroniku na mši svaté. Dokončuji a přepisuji dlouhou kapitolu o Barbusovi.

Odpověď Alžbětě de Groux, jež mi právě psala :

Drahá moje kmotřenko, Magdalena ti zapoměla říci, že zmírám zármutkem nevída té už. Její svědomí jí nedovolilo polekati tě touto lží, jež by ti snad byla dala křídla, abys přiletěla, ale konec konců tys mi napsala, a tvůj dopis mě natolik přivádí k životu, aby mi bylo možno odpověděti několika řádky.

Nejprve pozoruji, že se v ulici Chaptalově neoplývá příležitostmi k veselí. Zde také ne a ptám se, co bude následovati pro Vás i pro nás. Potom vidím, že trvání tvé nepřítomnosti je nejisté a že je nemožno říci určitě, kdy se vrátíš. Smutek nad smutek.

Od té, co jsi odešla, jsme měli velmi potěšující návštěvu naši přítelkyně z Tarbes, jež nám byla zřejmě *poslána*, neboť jsme měli přecházeti přes zuřivý přival dravé řeky. Ona však dnes večer odjíždí a to nás svrchovaně zarmucuje. Děj se co děj, musím pracovati. Nesmím zapomenouti, že jsem nadosmrti odsouzen ke galéjím vznešena. Třeba dokončiti strašlivou knihu, již jsem počal v úzkostech a v níž pokračuji zkrušen soužením. Po této knize přijde jiná. Nikdo neunikne svému osudu. Přece však bych tě rád opět spatřil. Mám tolik obav o tebe z nakažlivého svrabu básníků a vil! Přijď nás co nejdříve navštívit, milá Bětuško !

Velmi pozdě odpoledne návštěva Bissonových. Jsme rádi, že opět spatřujeme ty hodné lidi. Bisson přinesl několik kreseb nebo náčtrků k obrazům, což nasvědčuje, že je nadaný. Doufá, že bude moci portrétovat.

Četl jsem svou kapitolu a líbila se. Konec jsem napsal dnes ráno. Myšlenka mi přišla *na mši svaté* a je to myslím jedna z nejlepších stran v mém díle.

5. – Začal jsem krušně novou kapitolu.

Skličěn nesnesitelným smutkem žádám po večeri, aby se přítomní se mnou pomodlili růženec, což mi přináší trochu útěchy.

6. – V 8 hodin jsem s Eduardem na mši svaté.

List mladého muže, jenž mi posílá 50 franků a nezpůsobné řeči.

Odpověď:

Nejsem spokojen s Vaším listem, který nás naplnil podivem a smutkem. S hořkostí a ne bez opovržení píšete o hudebnících, kteří na Vás v neděli doráželi. Spěchám přiznati se, že věci, jež říkali, mi byly těž protivné a že mě bolely pro Vás, ale jsou to přátelé velmi drazí, přátelé osvědčení, jež k nám vízí nadpřirozená pouta, o nichž nevíte a jimiž nelze pohrdati. Právě tolik jako Vy a dále než Vy mají *totální* pochopení pro mé city a myšlenky, a nejsou sami, věřte tomu. Bůh, jenž nechtěl, aby se mi dostávalo obyčejné odměny, hmotné mzdy, již dostávají ti, kdož pracují jenom pro lidi, dal mi přátele nejvzácnějšího rodu, schopné říci mi: »Ať pro Vás učiním sebe více, vždy zůstanu Vaším dlužníkem.« Jsou to přátelé vždy hotoví dáti a nežádající nikdy ničeho...

Po tomto listu jsem se pokoušel pracovati.

Nemohu. Moje hlava je prázdná a mé srdce už nefunguje. Dávám se do četby.

7. Neděle. – V půl sedmé jsem byl na mši svatě. Sluneční čas nám posléze vrátili, ale slunce samo se nám nevrátilo. Celý den je hrozné počasí.

Pracuji přece; snáze, než bych se byl domníval. Než jdeme obědvat, je má kapitola *Soloecismus* hotova.

Odpoledne ke čtvrté hodině návštěva Termiera a Jany Boussacové. Po celou dobu návštěvy čte se jen mých osm posledních kapitol. Klidím určitě úspěch, posluchači jsou dojati a zřejmě vzrušeni.

Termier, věren svému obyčeji, mi nechává z čeho žít po několik dní.

8. – S námahou a dlouhým počítáním vyplňuji naše lístky na chleba, jež přicházejí po lístcích na cukr a na uhlí, neboť jsme ve věku úředního písaření, než nám nastane hlad a bude bída o všechno.

V 11 hodin nás opouští mladý Souberbielle. Bude bydleti někde v Paříži a bude se připravovati na své zkoušky. Čas od času nás přijede navštívit.

Trávím čas přepisováním své kapitoly. Toť vše, na čem pracuji tohoto černého deštivého dne. Žádný list.

9. – Začal jsem a dotáhl dosti daleko novou kapitolu.

10. – V 7 hodin jsem sám na mši svatě. Je to účinkem divoucí iluse? Zdá se mi, že

to zvláštní *Requiem* nebylo odslouženo. Zdálo se mi, že offertorium a pozdvihování nepomyslitelným způsobem odpadla. Byl jsem však zcela pánem svých smyslů a velmi pozorný. Vůbec tomu nerozumím. Celebroval starý misionář, který tu zastává kaplana.

11. – Ve 4 hodiny návštěva Eduarda Souberbiella ve chvíli, když jsem začínal svou kapitolu *Zbohatlíci*.

Za chvíli potom přichází Muls. Dostal od van Haasterta všechny potřebné dokumenty k práci, již chce o mně napsati: *León Bloy v Holandsku*, kdež bude probíratí zuřivé polemiky, jež se o mně vedou v jeho vlasti.

Brzy potom přicházejí Petr, Auric a Alžběta. Moje kmotřenka, majíc ošetřovati svého nemocného otce, odjede ještě dnes večer.

Po večeri čtení mých kapitol. Posluchačstvo je naštěstí vnímavé, ale moje námaha je nesmírná. Loučíme se v obvyklou hodinu.

12. – List neznámého podjáhna, jenž mi děkuje za dobrodiní, jež jsem mu způsobil. Píše mi, že když chtěl již již »odpadnouti od katolictví, zraditi svou víru a svůj podjáhenský slib, aby přešel k heresi«, četba mých knih mu pomohla zmoci pokušení. To Petrův *Deník konvertity* ho pohnul napsati mi.

Pokračoval jsem ve své kapitole, ale s jakou námahou! Počasí je děsné. Celý den padá ledový déšť. Vzdávám se a jdu dolů trochu poprvé zatopit. Tak jako včera večer mám trochu horečku, a bojím se, abych neonemocněl.

13. – Svatého Eduarda. Neopovažuji se vyjítí dnes ráno. Jsem opravdu v bíděném stavu.

List soudnímu kancelistovi, jehož uvědomuji, že mi je nemožno platiti říjnovou činži. To sám Carl Boës mi poradil tento prostředek.

List od dr. Lamourreuxe, mého návštěvníka z 15. září. Ohlašuje mi laskavě, že mi zasílá pomoc; netrpělivě ji očekávám. Zde je naprostá bída. Odpoledne přichází pomoc, 50 franků.

Pokoušel jsem se pracovati. Nemohoucnost a únava. Včerejší a předvčerejší malá horečka pokračuje a zhoršuje se. Co mi ještě bude třeba vytrpěti?

Přece však jsme mohli schystati celou malou slavnost k přivítání Eduarda, jenž přijde opět dnes večer. Trochu květin, krásný výtisk *Spásy skrze Židy*, několik obrázků. Náš přítel je velmi dojat touto pozorností, já však nemohu zůstat. Horečka mě nutí jítí si lehnout skoro ihned po velmi lehké večeři.

14. Neděle. – Přesto že mám horečku jdu v 8 hodin s Johannou na mši svatou.

List od přítelkyně, jež posílá 100 franků. Až zaplatíme 65 franků za včera dodanou zásobu dříví, zbude nám pramálo.

Je jakási změna v zázraku našeho života. Kdysi nám v potřebný čas přicházela pomoc ve velkých dávkách, dnes s úzkostí čekáváme na slabou výpomoc.

Rozhodně mám chřipku. S velkým utrpením se snažím pokračovati v začaté kapitole, ale nemohu ji dokončiti.

Žádná návštěva. Magdalena a Eduard šli na procházku do verrièreského lesa.

Eduard odjíždí v 6 hodin, maje večereti se svým otcem v Paříži, který tam je asi natrvalo po nějakou dobu, konaje vojenskou službu.

I dnes uléhám záhy, cítě se velmi nemocen.

15. Pondělí. – Nemohu vyjít. Nemám síly ani odvahy. Velmi důležitý list od Valletta. Posílá mi výtah z účtů, o nějž jsem ho žádal, a je to pro mě hezké překvapení. Myslil jsem si, že jsem v Merкуру po krk zadlužen, ale vše se za léta změnilo, neboť většina mých knih se dobře prodala. Dnes dlužím už jenom 380 fr. 85 cent., jež odčítány od 550 franků, které mi připadnou za 5. a 6. vydání *Exegesí* část I., zůstávají mě věřitelem 169·15 franků, jež mi Vallette s opravdu přátelskou laskavostí hodlá odeslati ještě dnes, po čemž jak praví, budeme *naprosto vyrovnáni*. Bůh, jenž jako by se byl vzdálil, vrací se k nám.

Theofil Briant poslal Johanně bretonského másla.

Den bez jiné příhody je pro mě dosti bolestný a dnes večer – jako včera a především jsem si musel lehnout ihned po večeři. Přece však jsem mohl dopsati svou kapitolu.

16. Úterý. – Nemohu ven. Jsem jako zlomen.

Opisoval jsem kapitolu *Zbohatlíci*. Potom jsem sešel dolů a třásl se zimou u kamen. A tak je tomu až do večera. Mám veliké bolesti.

Odpoledne přicházejí peníze od Valletta.

Johanna byla u lékaře. Přináší pilulky, jež prý jsou velmi účinné proti horečce nebo spíše proti chřipce.

Už nejím, nemám chuti. Bylo by vše třeba ve mně změnit.

17. Středa. – Nemohu ven.

Vallettovi :

Schvácen horečkou a chvěje se zimou u kamen přece chci Vám odpovědět několik řádek. Vaše psaní mi bylo velikou potěchou. Přenášeje se vždy do špatných let domníval jsem se býti zabořen do nekonečných dluhů, z nichž by nebyla naděje vyjítí. »Jsme naprosto vyrovnáni«, píšete mi. Přiznávám se, že to zázračné tvrzení vniká mi těžko do hlavy. Jsem tak nešťasten po takovcu řadu let. Nejen že mi to píšete, ale počítaje, že v tu a tu dobu mi bude Merkur dlužen tolik a tolik peněz, posíláte mi je ihned, jako byste byl věděl, že nám přijdou právě ve chvíli, kdy jsme zmoření bídou... To se mne, milý Vallette, dotklo do hloubi srdce.

18. Čtvrtek. – Ježto mi lékařovy předpisy nepomáhají, přivádí Johanna jiného lékaře, tentokráte vojenského a vlídného vzezření. Chce nejprve zarazit horečku a předpisuje mi aspirin, což jako by skoro ihned mělo účinek, poněvadž jsem se dnes večer uklidnil a mohl spáti. Je však dosti dlouhá douška k receptu, mezi jinými věcmi naprostý půst po tři dni. Mám vskutku býti léčen tímto způsobem?

List od brigádníka Gomèsa, jenž píše velmi bodře, že je se mnou, ač není věřící, ale »Vy jste tak dokonalé umělecké dílo«. Chce býti tím, jenž žebrá u posledního z proroků o čest pomoci mu, když na něj stále doléhají útrapy a soužení.

19. Pátek. – Po lepší noci hledím se vším možným klidem na své postavení. Jak bych si přál býti sproštěn té diety, kterou bude třeba zachovávat po několik dní!

Johanna odpovídá brigádníkovi Gomèsovi listem vznešeným a silným. Řekl-li tento brigádník, co si přál říci, nezbývá mu již, než aby svůj záměr vykonal.

20. Sobota. – Jsem dále v témž stavu, přece však se mi trochu vrátila chuť k jídlu.

Odpoledne poukázka na 50 franků od Lamouseuxe. Johanna mu odpovídá.

* * *

Zde končí *Deník Léona Bloy*.

DĚJINY FRANCIE

jak je Léon Bloy vypravoval Veronice a Magdaleně.

(Nedokončená předmluva.)

Drahé děti, ve jménu Otce i Syna i Ducha Svatého začínám vám vypravovati, co vím o *Dějínách Francie*. Velmi dlouho jsem váhal dáti se do této práce, neboť je nesmírně nesnadná, a dnes se k ní odhodlávám puzen a trýzněn svým svědomím, poněvadž mám povinnost vás vzdělávati.

Ach, moje dcerušky, jak je to nesnadné! Znáti veliké události, pamatovati si, kdy se udály a jaké byly hlavní okolnosti, jež je provázely, to znamená nevědět skorem nic. Čím déle čtu dějiny, tím více pozoruji, že je neznám. Je to velmi prosté a ihned mě pochopíte. Hledám v dějinách Boha, to jest, hledám ve všech událostech dějin Ruku Boží. Katechismus pro malé děti, který je po Starém a Novém Zákoně nejkrásnější knihou na světě, nás učí, že »nic se na světě neděje bez Božího rozkazu nebo bez Božího dopuštění«. Není nic, k čemu by Bůh neměl nějaký vztah, a to právě dějepisci neukazují. Musíme to objeviti sami nebo se toho dohadovati, což je tím obtížnější, že většina dějepisců, kteří jsou nevěrci nebo jsou neschopni dívati se na věci s vyššího hlediska, vždy chtěli ukazovati lidi a skoro nikdy nechtěli ukázati Boha, což jest přece podstatnou látkou, účelem a cílem veškeré historické vědy.

Je potom pochopitelné, že ukazovali dějepisci jen lidi, kteří se jim líbili, to jest lidi, jimiž by si byli přáli býti oni sami, představujíce si, že jsou na jejich místě, připisujíce jim své vlastní myšlenky, své vlastní city a zapomínajíce, že každý z těchto lidí, kteří jsou dnes jen prach a popel, měl svoje zcela zvláštní poslání a povolání v obecném plánu Božím, kterého nikdo na zemi nemůže znáti, který však bude uváděti v podiv Svaté v Ráji.

Chci vám, milé dívky, dáti velmi bezpečné pravidlo ke čtení dějin a k tomu, abychom je četli s užitkem. Jest je třeba čísti s dokonalou nezištností, s dokonalým odezíráním od sebe a úplným sebezáporem, přesně tak jak je potřebí, abychom se stali světci. Řekne-li někdo: jaká škoda, že se přihodila ta událost a nikoliv jiná, dívá se sám na sebe, nedívá se na Boha. Mimoděk, ani to nepozoruje, takový člověk má za to, že se Bůh zmylil, poněvadž se nic neděje, čeho by nechtěl, nebo nedopustil, a že na jeho místě by byl učinil mnohem lépe. Takto se stalo, že padli Andělé, že padl Adam a je to všeobecný sklon lidí.

Dlužno si říci naopak, že vše, co se děje, je hodno svrchované úcty právě tak v dějinách národů jako v dějinách jednotlivců a že se nic nemá považovati za lepší nebo za šťastnější, než co se děje dnes, nebo co se událo před pěti sty lety, i nejděsnější katastrofy.

Studují-li se dějiny v tomto duchu víry a prostoty, je to cosi oslňujícího.

ZÁVĚR

Bylo 6 hodin 10 minut, když Léon Bloy vydechl naposled za přítomnosti své ženy, svých dcer, svého kmotřence Petra Van der Meera a Jiřího Aurica. Bylo to v sobotu 3. listopadu.

Jako bychom se byli smluvili, Felix Raugel s chotí přišli pět minut před smrtí; Raugelovi i Maritainovi se dostalo křesťanské radosti, že oblékali svého velikého přítele do rubáše.

Budte požehnány něžné ruce, jež nás ošetřují v poslední hodině a jež mluví, když slova zmlkají!

Sacerdotální chvíle, když se křesťan odebírá na věčnost: *Pretiosa in conspectu Domini, Mors Sanctorum ejus.*

Nemohu odpoutati své myšlení od vzpomínek na jeho poslední minuty. Všichni jako bychom byli účastni nebeského pokoje, jenž provázel smrt Léona Bloy, a trpěvše jeho utrpením, zesílili jsme jeho silou.

Strach ze smrti mu byl neznámý, a když jsem se ho jednou, než onemocněl, ptala, jaký by byl jeho pocit před touto hroznou událostí, odpověděl mi: Nesmírná zvědavost. - A po stránce tělesné? odvětila jsem. - Ta na mě nepůsobí, byla jeho odpověď.

Slova citovaná v předmluvě ke knize *V temnotách*: »Já sám znám sílu, jakou do mě Bůh vložil k boji!« slova ta pronesl koncem bolestné noci několik dní před svou smrtí. Ne-

viděl ještě, že by umíral, poněvadž však přijal Poslední Pomazání, jeho pozornost se víc a více odvracela od vnějšího světa, dokonce i od jeho díla a stal se vnitřním.

S dobrotou přijal své přátele, když mu jeho stav dovoloval. Jeden z nich se mi zmínil: »Bloy si přes svůj věk a přes svou nemoc uchoval mladé gesto«.

V posledních dnech se jeho klidný a pronikavý pohled rozšiřoval a stal se velmi krásným neustále se povznášeje, jako by hledal v dáli své vidění. Za své nemoci málo mluvil, jsa obyčejně pohřížen do sebe, často však znenadání prohodil rozmarné slůvko, po němž se nám ulehčilo u srdce.

Při svých těžkých a bolestných záchvatech si nenařikal. Asi že přijímal ty nemilosrdné rány, bušení svého srdce jako své *mea culpa*, neboť pravil jednou něžně své kmotřence Raisse: »Pykám za podlost své povahy...«

Milý Léone Bloy! Kéž bychom odpykávali my za svou podlost s takovou pokorou a podrobeností, až zazní naše hodina!

Na svátek Všech svatých přijal naposled svaté přijímání, obklopen členy rodiny a několika důvěrnými přáteli: Říkal s námi *Magnificat*, zatím co liturgie toho dne uváděla slova blahoslavenství o tomto Chudém, o všech chudých, údech Ježíše Krista: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum coelorum.*

Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum coelorum.

Beati estis, cum maledixerint vobis, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos, MENTIENTES, propter me: gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in coelis.

Znám jednoho kněze, přítele chudých, který dověděl se telegraficky, že Bloy umírá, právě když přistupoval k oltáři, byl rozrušen shodou liturgických slov s touto smrtí a četl je v dešti slz, tak veliká byla jeho radost a jeho hluboká víra v milosrdenství Boží nad tímto velkým Zneuznaným.

Ráno první soboty měsíce Zemřelých Léon Bloy mohl ještě vstát. Již netrpěl, pravil mi. Ale musil ihned ulehnout.

Den byl pokojný. Slabost zdolala jeho úžasnou tělesnou konstituci. Ponenáhlu usínal a k večeru, v hodinu *Anděl Páně* bez chrapotu, bez smrtelného zápasu prošel *Branou Pokorných*.

Když se jeho rysy ustálily ve smrti, tu se zjevila jeho duše.

Žádné slovo by nevyjádřilo velebnost, AUTORITU, jasnost tohoto obličejce.

Opravdu Bůh ho poznamenal svou pečetí a četla se mu ve tváři slova:

TENTO NÁLEŽÍ MNĚ.

Podle jeho vlastního vyjádření za řeči o jeho synu Ondřejovi měl vzhled *Vojevůdce Andělů*.

Requiescat in pace.

Johanna Bloy-ová.

V Paříži 1919.

Léon Bloy

BRÁNA POKORNÝCH

Osmý svazek deníku autorova 1915-1917. Z francouzského originálu LA PORTE DES HUMBLÉS přeložil Otto A. Tichý. Upravil a podobiznu autorovu kreslil Michael Florian. Vytiskla knihtiskárna Jana Muchy ve Velkém Meziříčí 1000 výtisků. Cena brožovaného výtisku je 95.- Kčs

DEO GRATIAS